

КАРЛ МАЙ

НАСЛЕДНИЦИТЕ НА ВИНЕТУ

Превод: Любомир Спасов

chitanka.info

ПРЕДЗНАМЕНОВАНИЕ

Беше утринта на един прекрасен, топъл, изпълнен с надежди пролетен ден. Един мил, ласкав слънчев лъч надникна през прозореца към мен и каза: „Бог те поздравява!“. В същия момент „Херцле“ се качи от нейния партер и ми донесе първата сутрешна поща, предадена ѝ току-що от пощальона. Тя седна срещу мен, както по няколко пъти на ден, и заотваря писмата, за да ми прочете съдържанието. Но още преди да е могла да се захване с тая работа, чувам да прозвучават въпросите: "Коя е „Херцле“? Та нали така всъщност не се казва никой. Това трябва да е някакво галено име."

Да, това действително е галено име. То води произхода си от първия том на моите „Ерцгебиргски селски истории“. Там се среща едно „Мустерберггле“, едно „Мустердърфле“, едно „Мустергергле“ и едно „Мустерхойзле“, в което живее „Херцле“ със своята майка. Това „Херцле“ е, ако не физическото, то все пак духовното отражение на моята жена и ако аз портрета — докато работех по него — толкова много обикнах, че го нарекох „Херцле“, то се разбира изцяло от само себе си, че това име малко по малко се пренесе и върху оригинала. Но не за всички случаи! Когато на небето, да речем, са надвиснали облаци, но за които винаги единствено аз съм бил виновен, то казвам аз „Клара“. На път ли са тези облаци да изчезнат, казвам „Клерхен“ (Кларичка). А разкарали ли са се, казвам „Херцле“. Жена ми обаче никога не казва нещо друго, освен „Херцле“, защото тя именно никога не създава облаци.

Докато горният етаж съдържа моите стаи, тя притежава целия партер на къщата. Там хазяйничи като неуморен, прилежен ангел-къщовник, приема все по-многобройните визити на мои читатели и отговаря на ред писма, чието собственоръчно уреждане на мен самия е невъзможно. Прочита ми обаче всички, като до такава степен е навикнала с нещата, че особено важните оставя временно настрана, пазейки ги за края на четенето.

Така и днес. Когато всичко друго бе приключено, останаха две неща, които още от пръв поглед ни се бяха видели необикновени и по тая причина отделени, а именно едно писмо от Америка и едно антропологическо списание от Австрия. В последното заглавието на една дълга статия бе подчертано със синя линия. То гласеше: „Измирането на индианската раса в Америка и насилственото ѝ изместване посредством кавказци и китайци“. Помолих Херцле веднага да ми прочете статията, понеже случайно имах необходимото време. Авторът беше добре известен и изтъкнат университетски професор. Пишеше с голям сърдечен плам и всичко, което казваше за „червенокожите“, беше не само доброжелателно, а и правдиво. Бих желал да му стисна ръката за това. Но той допускаше една грешка — колкото глобална, толкова и непонятна. С други думи, бъркаше индианците от Съединените щати с цялата раса, разпространена по Северна и Южна Америка. Бъркаше по-нататък духовната летаргия на расата с нейната физическа смърт. И като че търсеше главната задача на човешкия род в развитието на народностите в тяхната цялост и индивидуалитет, а не във все по-популяризиращата се концепция за постепенното обединяване и сливане на всички племена, народи, нации и раси до сформиранието на един-единствен, велик, извисяващ се над всичко животинско благороден Човек. Едва тогава, когато човечеството излезе отвътре, значи от самото себе си, до тази хармонична, от Бога пожелана да се роди личност, ще приключи напълно оформянето на истинския „човек“ и Рая отново ще се отвори за нас — смъртните до този момент.

Писмото от Америка беше дадено на пощата най-вероятно в „Далечния запад“, но къде, това не можеше да се разбере от неотворения плик, тъй като по двете му страни се мъдреха толкова много щемпели и написани на ръка селищни имена, че всичко беше станало нечетливо. Единствено адресът, навярно поради своята чисто индианска лаконичност, беше запазил първоначалната си яснота. Той се състоеше само от три думи и гласеше:

Май Радебойл. Германия

Отворихме плика и извадихме парче хартия, отрязано видимо с някакъв голям нож, вероятно bowie knife, и после сгънато. То съдържаше следните редове на английски — аз естествено ги превеждам, — написани от тежка, непривикнала с молива ръка:

„До Олд Шетърхенд.

Ще дойдеш ли на Маунт Винету? Аз съвсем сигурно. Може би дори и Ават Ниах, столетникът. Виждаш ли, че умея да пиша? И че пиша на езика на бледоликите?

Вагере Тей, вождът на шошоните“

Когато прочетохме писмото, аз погледнах изненадано Херцле. Не че ни учудваше фактът, че сме получили писмо от Далечния запад, и то от индианец. Това се случваше често. Но че писмото идваше от вождя на индианците змии, който никога досега не ми беше писал, ето кое ме караше да се чудя. Неговото име Вагере Тей означава „Жълтия елен“. Ще помоля да се направи справка за него в книгата ми „Коледа“. По онова време, значи преди повече от тридесет години, той беше още млад и доста неопитен, но добър, честен човек, и на мен, и моя Винету беше станал верен, благонадежден приятел. Неговият баща Ават Ниах беше над шестдесетгодишен — един съвършено почтен мъж, и голямото влияние, което притежаваше, винаги само за наше добро бе използвал. Напредналата му възраст, а и понеже никога повече не чух за него, бяха причина да го смятам за покойник. Но от писмото сега разбрах, че е все още жив и се намира в добро физическо и душевно състояние. Защото ако не беше такъв случай, на пишещият нямаше да е възможно да каже, че върховният предводител на шошоните може би също ще отиде с него на Маунт Винету.

Аз наистина няхах ни най-малка представа къде се намира тази планина. Знаех само, че апачите искали да се споразумеят с приятелските племена да нарекат някоя планина — отличаваща се по своето положение, особеност и важност, на името на своя най-обичан вожд. А че това се бе случило — не знаех нищо и още по-малко ми е било съобщено на коя планина се е паднал изборът. Но доколкото можех да размисля, нямаше да е някоя, намираща се извън района, из който се движеха апачите. И понеже индианците змии имат своите биваци и пасища на много дни на север от тях, то беше изключителен прецедент, че човек, наброяващ сто лета, се счита способен да направи това пътуване — подтикван не от нужда, а единствено от своето запазило младостта си сърце.

И защо възнамеряваше да отиде той със сина си толкова далеч на юг? Това не знаех. И с най-задълбочено размишляване не намерих задоволителен отговор на този въпрос. Не можех да сторя нищо друго,

освен да чакам дали и от друга страна ще се появи подобна кореспонденция. Да се отговори на писмото, бе невъзможно, тъй като не ми бе известно настоящето местопребиваване на двамата вождове. При всички случаи обаче нямаше да е маловажна причината, която ги заставяше да навестят толкова отдалечено разположената от тях територия на апачите. Приех, че тази причина не е от тесен, чисто личен характер, а има някакво по-общо значение. И тъй като моят адрес беше известен отвъд океана, и аз се намирах в кореспонденция с много лица, живеещи там, за които съм разказвал в книгите си, то смеех все пак да се надявам, че скоро ще науча нещо по-подробно.

И както го мислех, така и стана! Няма и две седмици по-късно пристигна второ писмо, ала от страна, от която ни най-малък признак на живот или чак пък писмо не съм очаквал. На плика се виждаше съвсем същият адрес, а написаното на английски съдържание гласеше, преведено, както следва:

„Ела на Маунт Винету за голямата, последна битка! И ми дай най-сетне скалпа си, който ми дължиш вече в продължение на две поколения! Това нареди да ти пишат:

Токайхун, вождът на команчите ракуро“

А само седмица по-късно получих — отново със същия адрес — следното писмо:

„Ако имаш кураж, ела на Маунт Винету! Моят единствен куршум копнее по теб!

Тангуа, най-старият вожд на кайовите

Написано от Пида, неговият син и сегашен вожд на кайовите, чиято душа поздравява твоята.“

Тези две писма бяха във висша степен назидателни, и то не само в психологическо отношение. Изглеждаше едва ли не, че са диктувани от Токайхун и Тангуа на едно и също място и под едно и също въздействие. Двата ме мразеха все така непримиримо, както някога. Особено характерно бе, че синът на Тангуа ме поздравяваше въпреки тази омраза, ала на мен не ми бе трудно да разбера признателността му. Но по-важно, много по-важно от всичко беше, че дори враговете на апачите се канеха да идат нагоре към Маунт Винету. Тук се споменаваше за някаква „голяма, последна битка“. Това звучеше крайно опасно. Започнах сериозно да се угрижвам. Да не би пък отвъд океана да имаше някой стар, някогашен противник, който сега, в дните

на моята старост, искаше да си направи шега, да ме поднесе и да ме накара да предприема едно наивно пътуване до Америка? Но след половин месец получих следното писмо, пуснато в Оклахома и представляващо за мен документ, на който напълно можех да се доверя:

„Мой скъпи, бели братко!

Великият, добрият Маниту в моето сърце ми повелява да ти кажа, че на Маунт Винету са свикани един съюз на старите вождове и друг на младите, за да се проведе съд над бледоликите и се реши бъдещето на червените мъже. Ти ще отидеш и аз също ще отида. Душата ми се радва на твоята. Броя дните, часовете и минутите, когато ще те видя!

Твой червен брат,

Мато Шако, вождът на осагите“

Това писмо също беше написано на английски, и то от неговия син, чийто почерк познавах, понеже си кореспондирах с него. При това Мато Шако беше приложил своя кожен тотем, както правеше винаги, когато се касаеше за нещо важно. Предположението за някакво занасяне следователно отпаднаше. Работата беше наистина сериозна. Мисълта да отида отвъд, започна да ме занимава. Вярно, за да се оформи тази мисъл в решение, трябваше преди туй да узная нещо по-подробно и определено. И не чаках дълго. Получих едно голямо, официално съгнато писмо, което би трябвало да е покана, ала заради неговия тон би било по-правилно да бъде окачествено като „отпратка“. Давам го отново в превод:

„Многоуважаеми господине!

На миналогодишното събиране на вождовете бе решено единодушно, най-подходящият за целта масив от Скалистите планини да бъде обозначаван за в бъдеще с името на Винету, най-прославеният вожд на всички нации. Избраната кота вероятно Ви е позната, поне географски — на нея се оттегли навремето тайнственият медицинман Тателах Сатах (Хиляда години). В подножието или респективно на стъпалата на тази планина в средата на септември тази година ще се проведат следните събрания:

1. Кампмитинг на старите вождове
2. Кампмитинг на младите вождове
3. Кампмитинг на жените на вождовете

4. Кампмитинг на всички прочути червени мъже и жени

5. Заключителен митинг под ръководството на долуподписания комитет

На Ваше усмотрение се предоставя решението да дойдете лично и да се обадите на председателя или неговия заместник, при което ще Ви бъде известена темата на всички тези съвещания. Същевременно Ви се обръща внимание, че митингите и общите приготовления се държат в тайна пред представителите на други раси. С настоящето Ви задължаваме да спазвате най-строга дискретност, присвоявайки си правото да приемем, че вече сме получили Вашето честно уверение да мълчите. Номерирани жетони за определените места на нашите събрания трябва да си вземете лично при долуподписания секретар. За по-добра комуникация всички речи ще се държат на английски.

С дълбоко уважение

Комитетът Саймън Бел (Тшололет),
професор по философия, като председател.

Едуард Самър (Тиискама),
професор по класическа филология,
като заместник-председател.

Уилям Ивнинг (Певидах),
агент, като секретар.

Антоний Пейпър (Окихтшинча),
банкер, като касиер.

Олд Шуърхенд,
частно лице, като директор.“

Съвсем долу, на края на листа имаше една бележка от частен характер, написана от самия Олд Шуърхенд:

„Надявам се, че при всички случаи ще дойдеш. Гледай на моя дом като на свой, дори да не сме си вкъщи. В качеството си на директор аз за съжаление съм постоянно на път. За теб има една радостна изненада. Ще бъдеш във възторг от постижението на нашите две момчета.

Твоят стар, верен Олд Шуърхенд“

Прикрепих към това дълго писмо, непосредствено последвалото го по-късно. То гласеше:

„Братко мой!

Знам, че си поканен. Да не пропуснеш да се явиш! Неизразимо много се радвам за теб. Двете boys отделно ще ти пишат.

твой Апаначка, вожд на команчите похоним“

Тези две „бойс“ или като се бе изразил Сигурната ръка „нашите две момчета“, ми писаха след това следните редове:

"Високоуважаеми господине!

Когато вие навремето там при вас ни смърхте строго за нашия погрешен, долнопробен път на изкуството, посочвайки ни един поиздигнат, дори възвишен, ние ви обещахме да излезем пред обществото едва когато сме в състояние да докажем с истински и безспорни шедьоври, че червената раса по никой начин не е по-малко надарена от коя да е от другите раси, също и по отношение на изкуството. Ние наследихме дарбата си от нашата баба, която, както знаете, е чистокръвна индианка. Сега сме готови да ви представим поисканото доказателство. Вие ни обещахте, когато това време настъпи, да дойдете въпреки голямото разстояние при нас, за да подложите на проверка нашите дела.

Ние сме на мнение, че няма защо да се боим от този изпит, и ви очакваме в средата на септември на Маунт Винету, за да ви кажем добре дошъл. Научихме, че сте поканен да участвате в тези секретни и извънредно важни съвещания, и храним твърда увереност, че няма да позволите нещо да ви задържи да се явите навреме на посоченото място. С най-голямо уважение ваши Шуърхенд-младши Апаначка-младши "

Това писмо имаше дух и плам. То ми достави голяма радост, макар да беше съставено от двете „момчета“ по този начин само за да ме удостои с едно порядъчно „ръгване в ребрата“. Който е чел моя пътепис „Олд Шуърхенд“, много лесно ще си спомни кои бяха тези две бойс. А който не го е чел, ще трябва да го помоля да навакса пропуска, за да може да разбере настоящия том, който се явява същевременно четвърти том на „Олд Шуърхенд“ и „Сатана и Искарот“.

Както ще си спомни читателят, беше се оказало, че Олд Шуърхенд и Апаначка са братя, откраднати и укрити от тяхната майка — индианка по тяло, дух и ум. За да се добере до тайната на това отвличане, тя се беше преоблякла като индианец, претърсвайки под името Колма Пуши в продължение на много години градовете на Изтока, саваните и девствените гори, без да постигне целта си, докато

на Винету и мен ни се удаде да открием търсените от нея следи, а впоследствие и двамата синове, единият от които много прочут уестман, а другият не по-малко прочут команчески вожд — двама необикновено ценни хора, чието приятелство ми бе останало много вярно, въпреки всички превратности, настъпили оттогава както в техния, така и в моя живот.

По-късно двамата се бяха оженили за две красиви сестри от родното племе на Винету — апачите мескалери, и всеки от тях бе дарен с радостта да притежава син, наследил всички дарби на Колма Пуши в още по-висока степен. Те имаха средства да култивират тези дарования. Младият Шуърхенд и младият Апаначка бяха изпратени на Изток, за да станат хора на изкуството — единият архитект и скулптор, а другият художник и скулптор. Те оправдаха възлаганите надежди. По-късно отидоха в Париж, за да се учат там в най-прочутите ателиета, после заминаха за Италия и накрая за Египет, където си поставиха задачата да вникнат в законите на някогашното гигантско изкуство. По обратния път минаха през Германия да ме посетят. Бяха ми много симпатични. Радвах им се много, и то не само защото почитаха моя несравним Винету като полубожество. Те също се отличаваха с амбиции и талант на артисти, имащи изгледи да нараснат още повече. Но за съжаление се водеха по един чисто американски начин към заблудата на „бизнеса“ и стана така, че вместо да получат от мен похвала, чуха едно много сериозно предупреждение, което, както разбрах от писмото, и до ден-днешен не бяха забравили и простили. Сигурно това бе и причината, че не бях осведомяван нито от бащите им, нито от самите тях за техните планове в изкуството и сегашното им художническо творчество. Но в особено мълчание се съхраняваха причините, накарали двамата млади хора точно да изучат колосалните изпълнения на древните египтяни. Това щеше да остане в тайна. Сега обаче започнах да подозирам, че „шедьоврите“, за чиято преценка бях поканен, имаха отношение към това.

Хич и не бих могъл да твърдя, че писмата, идващи при мен в такава бърза последователност, ми доставяха радост. Защо веднага не ми се кажеше открито и честно за какво всъщност става въпрос? За какъв дявол бяха тези тайни, позьорски компитинги? Големите, плодоносни идеи се раждат в свято, несмущавано уединение, а не в дълги речи, които така можеха да разчитат само на кратки успехи!

Защо беше това делене на старите вождове от младите? За каква цел пък и червените жени? Кои бяха тези „прочути червени мъже и жени“? Ами господата от този, виждащ ми се странен, да, дори подозрителен комитет? Те се канеха да ръководят заключителния митинг, значи да повлияят и коригират решенията на общите събрания! Имената на двамата професори, родени индианци, познавах. Те имаха добра репутация. Но тонът, с който ми пишеха, нямаше да се хареса на един Сам Хоукинс, на един Дик Хамердал и един Пит Холбърс. Секретарят и касиерът ми бяха напълно непознати. А Олд Шуърхенд като директор? Какво ли означаваше това? Каква работа имаше тук някакъв си „директор“? Да не би за да се прехвърли моралната и финансова отговорност върху него? Олд Шуърхенд беше уестман от висок ранг, но дали бе и в състояние да се мери с меркантилната „отраканост“ на някой изпечен американски шмекер, за съжаление не знаех. Колкото по-дълго и интензивно ме занимаваха нещата, толкова по-съмнителни ми се струваха. На жена ми също не ѝ харесваха. А защо я споменавам в тази връзка, трябва веднага да кажа, че тя също получи едно писмо, а именно следното:

„Мила моя бяла сестро!

Сега моите очи най-сетне, най-сетне ще те видят; душата ми отдавна вече те видя. Повелителят на твоя дом и мислите ти ще дойде на Маунт Винету, за да ни посъветва за големи и хубави неща. Зная, че той няма да направи това пътуване, без да го придружаваш ти. Моля те да му кажеш, че държа за теб и него в готовност най-добрата ни типична, и предвкусявам идването ти като някакъв гальовен, топъл слънчев лъч, непознат досега на моя живот, когато вече е на път да си отиде. Та ела и ми донеси твоята човешка любов, твоята сърдечна доброта и... твоята вяра във великия, справедлив Маниту, когото желая да почувствам така понятно, както ти, моя сестро, го чувстваш.

Колма Пуши“

Трябва да спомена, че Херцле поддържаше и поддържа и до днес кореспонденция с Колма Пуши, и че това писмо не остана без влияние върху нашите решения. Ако наистина отидех, то сега от само себе си се разбираше, че няма да предприема пътуването сам. Пристигнаха още няколко писма. Избирам от тях само още едно, защото то ми се струва най-важното от всички, които получих в тази връзка. Беше написано на много хубава хартия от една направо калиграфска обучена

ръка и загънато в големия тотем на онзи, който го бе продиктувал. Тотемът бе изготвен от тънка като хартия кожа на антилопа, която чрез обработка, известна само на индсманите, беше придобила белотата на сняг и гладкостта на порцелан. Пунктираните знаци бяха оцветени с цинобър и някакво друго багрило, непознато за мен, в червено и синьо. Съдържанието гласеше:

„Мой бели, по-стари братко!

Питах Великия дух за теб. Искан да зная дали все още пребиваваш сред тези, за които се казва, че живеят. Отговорът дойде заедно с известието, че си поканен да вземеш участие в съвещанията през септември тук на моята планина, чиято свещена тишина и покой ще бъдат завинаги погубени. В името на всички, които някога тук си обичал и може би до днес още обичаш, те моля да последваш този зов. Побързай да дойдеш, където и да си, и спаси твоя Винету! Него го схващат някак погрешно, а и мен не искат да разберат. Ти не си ме виждал, нито пък аз някога теб. Както аз никога не съм долавял никакъв звук от твоя глас, така и ти никога не си чувал звученето на моя. Днес обаче моят страх крещи далеч през морето към теб толкова високо, че ти ще го чуеш и непременно ще дойдеш.

Никой не знае, че те викам. Единствено този, който ти пише, трябваше да го узнае. Той е моята ръка и умее да мълчи. Преди да се явиш тук, отпрати се към Нъгит Тсил. Средният от петте големи сини смърча ще ти заговори и ще ти каже онова, което не мога да поверя на тази хартия. Нека неговият глас бъде за теб гласът на Маниту — Великия, Вечния, Вселюбеция дух! Моля те още веднъж, ела, о, ела и спаси твоя Винету! Хората искат да ти го задушат и унищожат!

Тателах Сатах,

Пазителя на Великата медицина“

Що се отнася до споменатата в това писмо Нъгит Тсил, то под нъгитс се разбира повече или по-малко големи самородни златни зърна, намирани от златотърсачите или поотделно, или понякога и на цели, с богато съдържание гнезда. Тсил в апаческия език има значение на планина, хълм. Нъгит Тсил следователно означава нещо като „Планината на златните зърна“. На тази планина бяха убити, както се знае, бащата и сестрата на моя Винету от небезизвестния Сантър. По-късно Винету — малко преди смъртта си, която намери във вътрешността на планината Ханкок — сподели с мен, че е заровил в

Нъгит Тсил завещанието си до мен, и по-точно в краката на погребания си там баща; щял съм да видя там много злато, страшно много злато. Когато след това насочих коня си към Нъгит Тсил, за да взема завещанието, бях изненадан там от Сантър и взет в плен от отряда индианци кайова, при които той се намираше. Предводител на този отряд беше тогава още младият Пида, който сега, след повече от тридесет години, ме поздравяваше от своята „душа“ в писмото на баща си, престарелият вожд Тангуа. Сантър открадна завещанието и избяга с него, за да отиде и задигне златото, чието местонахождение бе описано в последната воля на Винету. Аз се освободих от кайовите и побързах да препусна след него. Пристигнах на мястото, когато той тъкмо бе открил съкровището. Скривалището се намираше на една висока скала на брега на самотното планинско езеро, наричано обикновено „Тъмната вода“. Какво се случи после, може да се прочете в последната част на „Винету“, том III.

По отношение на Тателах Сатах, „пазителя на Великата медицина“, трябва да призная, че едно от моите съкровени желания винаги е било някога да видя и поговоря с този най-тайнствен от всички червени мъже; никога обаче не ми се бе удавала възможност да задоволя този мой наистина сърдечен копнеж. Тателах Сатах е име, принадлежащо към езика тао и в буквален превод означава „Хиляда слънца“, ала тук е употребено в значението „Хиляда години“. Неговият носител следователно беше с толкова необикновена, направо изключителна възраст, че човек изобщо не би могъл да я определи. Също така малко се знаеше къде е роден. Той не принадлежеше към никое племе. Беше еднакво високо почитан от всички червени народи и нации. И каквото бяха натрупали с течение на времето стотици и стотици отделни лечители като духовни дарби и познания, хората го приписваха в пълна мяра на него, най-високопоставения. За да се схване какво означава това, трябва да се знае, че издъно погрешно е да се представя един индиански „медицинман“ като шарлатанин, „правач“ на дъжд и магьосник. Думата „медицин“ в тази сложна дума няма ни най-малко общо със значението, което тя притежава при нас. За индианците тя е непознат израз, чийто смисъл при тях се е променил по такъв начин, че трябва да си представяме тъкмо обратното на онова, което сме си въобразявали досега.

Когато червените опознали белите, видели, чули и узнали неща, които им направили силно впечатление. Най-много от всичко обаче се удивлявали на въздействието на нашите лечебни средства, нашата медицина. Сигурността и трайният ефект на това въздействие били за тях необясними. Те стигнали до разбирането за безкрайното величие на Божията любов, разкриваща се на човечеството в този небесен дар. За пръв път чули думата медицина и я свързали с понятието за чудо, благословения, Божия любов и необяснимите за хората влияния на свещените тайнства. Накратко казано, изразът медицина станал за тях равнозначен с думата мистерия. Те я възприели във всички свои езици и диалекти. Всичко, що имало отношение с тяхната религия, вяра и тяхното търсене към извечните неща, било окачествявано като „медицина“. Също така и всички онези плодове на европейската наука и цивилизация, които не могли да схванат, понеже не познавали нито техните начала, нито техния развой. Били достатъчно искрени и честни да признаят направо, без заобикалки, че преимуществата на бледоликите са по-многобройни и големи от тези на червените мъже. Стремели се ревностно да подражават на белите. Възприели от тях множество добри неща, но за жалост и редица лоши. Били толкова простодушни и наивни, та смятали някои неща, които при белите стоели на стъпалото на обикновеното или даже на просташкото, за възвишени, свещени и все повече ги усвоявали, без предварително да проверят, нито да питат какви последици ще им донесат. Така заели и думата „медицина“ и окачествявали с нея всички свои ценностни и най-свети неща, не знаейки, че тъкмо по този начин поругават и оскверняват тези идеали и светини. Защото по времето, когато вършели това, изразът медицина никак не е имал доброто, почтено име като днес. Той притежавал порядъчен привкус на хокуспокус, шарлатанско лечителство и шмекерия. И когато индианците титулували в своята непосредственост носителите на техните намираци се наистина още в началото теология и наука като „медицинманери“, те и понятие си нямали, че завинаги са съсипали досегашната добра репутация на тези хора.

Колко високо са стоели те, преди да са имали възможността да се запознаят с „цивилизацията“, едва днес разбираме все повече и повече, колкото по-дълбоко и по-дълбоко навлизат нашите изследвания в миналото на американската раса. Това минало ни показва безброй

пунктове, в които народите на Америка са стоели на същото стъпало с белите. Всичко, което се случвало при онези хора и в онези царства на доброто, великото и благородното, бликало от онези духовни извори и от главите на онези мъже, които техните потомци по-късно прекръстили на „медицини“ и „медицинманери“. Под тази егида се намирали теолози, политици, стратежи, астрономи, строители на храмове, художници, скулптори, дешифратори на кипу, професори, лекари, накратко казано, тя обхващала всички лица и професии, рангове, занятия, в които се проявявал интелектуалният и етичен потенциал от онези времена. Сред тези прекръстени по-късно като „медицинманери“ корифеи имало също така известни и прославени имена, както в историческото развитие на азиатската и европейската раса, и те не са забравени завинаги, а изчезнали само временно, защото нашите познания и разбиране още далеч не са толкова напреднали да осветлят онази историческа тъмнина. Ако медицинманерите от настоящето не са вече медицинманерите от миналото, то индианецът определено не носи сам вина за това. Интелектуалният елит на инките, толтеките и ацтеките, сиреч „медицинският състав“ на перуанците и мексиканците, безусловно не е стоял на толкова ниско културно равнище като авантюристите на един Кортес и Писаро. И ако тези тогавашни висини са се смъкнали вследствие испанската инвазия до днешните дълбини, така че сега просто и без много да му мислим окачествяваме индианците като „диваци“, то не бива да се чудим, че заедно с тях са деградирали и техните медицинманери. Те бяха принудени да преживеят този упадък.

Въпреки всичко те още далеч не са това, за което ги смятаме. Аз все още не познавам бял, който да е бил посветен от някой медицинман в неговите възгледи и тайни или поне да е схванал символиката на съответните ритуали до такава степен, та да има правото да твърди, че може да говори или дори да пише за тях. Един истински медицинман, заемащ сериозно службата и сана си, никога не се унижава да се излага на показ. Така наречените шамани на мяркащите се от време на време тук при нас прерийни индианци са всичко друго, но не истински медицинманери. Един такъв ще вземе участие в техните кълчения, подскачания и разните им там магарии също толкова малко участие, колкото, да речем, на един сериозен

богослов или учен у нас ще хрумне на някой събор или състезание на стрелци да танцува публично за пари шуплатлер или да се премята.

Моля моите читатели хем да не сметнат тези изложения за скучни, че пък и за излишни. Трябва да кажа всичко това, за да бъдем отсега нататък справедливи и най-сетне преустановим веднъж завинаги с досегашните грешки, допускани по отношение психологията на червената раса. За да опознаем в лицето на Тателах Сатах един от онези стари, високопоставени медицинманери от миналото, стоящи като колони в картината на един отиващ си ден, аз като съвестен и верен на истината рисуващ съм длъжен да подготвя изследователския поглед за съзерцанието на тази картина.

Тайнственият мъж, за когото говоря с толкова дълбоко уважение, не ми беше приятел, о, не! Но не ми беше и враг! Той изобщо на никого не беше враг. Неговите мисли и чувства бяха абсолютно праведни и абсолютно хуманни, постъпките му — също. Но в отношението му към мен нещата стояха по-зле и депримиращо, отколкото ако ми беше враг. Другояче казано, за него аз все едно не съществувах. Той ме игнорираше напълно. Защо? Защото от деня, в който бяха убити бащата и сестрата на моя Винету, той гледаше на мен като на техния същински убиец. По нейно собствено желание и желанието на цялото племе тя беше определена за моя жена, но аз я бях отблъснал. Казваше се Ншочи и носеше името си с право. Ншочи означава „Красива зора“ и когато тя умря, с нея от живота на апачите си отиде една светла, красива надежда и най-вече една изпълнена с любов, голяма надежда на стария шаман Тателах Сатах. Тя беше за него най-красивата и най-добрата дъщеря от всички племена на апачите и той твърдеше, че тя навремето нямало да бъде застреляна, ако аз не съм се държал отблъскващо, а с разбиране. Аз наистина го признавам, но не изпитвам ни най-малко чувство на самоупрекване, сякаш милата, пожертвователна приятелка и до днес е още жива. Тя искаше да отиде на Изтока, за да получи едно по-високо образование, ала бе застреляна по път заедно с баща си Инчучуна с цел грабеж. На брат й Винету никога не хрумна да ми отправи макар и сянка укор за това, че пътуването е било предприето заради мен. Тателах Сатах обаче ме бе зачеркнал от живота си и от всички свои сметки, и то, както изглеждаше, веднъж завеси. Той живееше от памтивека в най-голяма уединеност високо горе в планините. Само вождове имаха

право да се приближават до него, но и те колкото може по-рядко. Трябваше да се касае за работа от изключителна важност, за да получи някой разрешение да се качи при него. Единствено Винету, неговият изключителен любимец, можеше да отива при него, когато си поиска. Всяко негово желание се изпълняваше, доколкото изобщо бе изпълнимо, с изключение на едно, което той често напразно бе изказвал — да може някой път и мен да заведе.

А сега, след толкова дълго време, изведнъж тази настоятелна покана! Трябваше да има някоя много сериозна и много важна подбуда, подбуда, с която се преследваше не някаква обикновена, далечна цел, а нещо по-добро и ценно, което не бях в състояние да прозра от неговото току-що получено писмо. Но сега бе несъмнен факт, че ще отида отвъд океана и ще стигна навреме при Нъгит Тсил, за да се вслушам какво ще ми каже споменатият син смърч. И също така определено беше, че Херцле ще ме придружава.

Не си мислете, че когато чу това, тя започна да ликува, напротив, демонстрира най-сериозна физиономия. Прехвърляше през ума си напреженията и опасностите, свързани с една такава езда из Запада. Защото че стичащите се отблизо и далеч множество вождове няма да си послужат с железницата, това се разбираше изцяло от само себе си; да не говорим пък, че секретността, с която се вършеше всичко, го правеше изключено. Но когато заговори за тези опасности и напрежения, тя не мислеше за себе си, а за мен. Удаде ми се все пак много лесно да я убедя, че сега наистина още се говори за някакъв „Запад“, само че не и вече за „Дивия запад“, и че подобна езда за мен ще бъде отдих, а не теглила. Що се отнася до нея самата, тя беше здрава, куражлийка, сръчна и достатъчно непретенциозна, за да може да ме придружи. Владееше английски, а от добросъвестните съвместни изследвания и работа с мен съвсем покрай другото бе усвоила и едно количество индиански думи и фрази, които щяха да ѝ бъдат добре дошли. А що се отнася до язденето, то последният ни по-продължителен престой в Ориента бе за нея една добра школа. Тя се бе държала там доста похватно и се бе научила да борави не само с коне, а и с камили.

И както винаги и навсякъде, тя и тук се прояви като разсъдлива, пресметлива и предвидлива къщовница. Бях получил от няколко американски издателства запитвания, отнасящи се до издаването на

произведенията ми на английски. Използвайки възможността, аз трябваше лично да навестя тези господата, така рече Херцле, та по-лесно да сключва договори с тях — в случай че се съгласят на условията ми, — отколкото това би станало от дистанция и писмено. За да можем да покажем мостри за картините на кориците, тя направи от оригиналите фотографски копия в голям формат, които ѝ се удадоха много добре, защото Херцле разбираше от фотографиране много, много повече от мен. Най-сполучлив стана въздигачият се към небето Винету на Саша Шнайдер. От същия художник аз притежавам и два великолепни, грабващи портрета — на Абу Китал, човекът на насието, и на Марах Дуримех, голямата човешка душа. Тези два портрета, определени за следващите томове, също бяха фотографирани, и то не на картон, и не залепени, така че бяха тънки и нямаше да заемат в куфара почти никакво място, а навито на руло или сгънати можеха да се пъхнат в джоба на сакото.

Аз моля и тези привидно чисто комерсиални забележки да не се смятат за скучни или пък за излишни. В развоя на разказа ще се види, че тези картини придобиват във веригата от събития една особена важност. Който ме познава, знае, че за мен „случайност“ няма. Аз отдавам всичко, което се случва, на една по-висша воля, нека я наречем Бог, Съдба, Провидение или независимо как. Това Провидение се разпореждаше и тук, убеден съм. С офертите на издателите по-късно не стана нищо; аз изобщо не намерих време да посетя тези господата. Целта на тези оферти бе само да ни подтикнат към идеята да изкопираме кориците на книгите и да вземем копията с нас.

Още по-ясно и явно изпъкна тази цел на Съдбата при едно друго издателско предложение, но което ми бе направено не писмено, а устно, и то по поразителен начин точно по същото време и пак от американец. Особено внимание в тази връзка заслужават съпътстващите обстоятелства, които напълно изключват мисълта да си имаме работа със случайност.

Тук, в Дрезден, имам един приятел, който е лекар и психиатър с много ангажименти. Особено в последната област той постигна доста значителни успехи. Минава тук за авторитет и е привличан за съвет от чужденци не по-малко, отколкото от местни жители. Дрезден е известен като много посещаван туристически град.

При една визита, която този приятел ни направи — но не в неделен ден, когато е свободен, а сред седмицата, и то късно вечерта, значи по онова време, в което никога не сме били посещавани от него, — думата стигна до нашето решение да пътуваме със Северонемския Лойд до Ню Йорк.

— Да не би да търсите нъгитс? — попита той така бързо, сякаш само това наше изявление бе чакал.

— Как ви дойде на ума точно нъгитс? — отговорих аз.

— Защото днес видях едно. Беше голямо колкото гълъбово яйце и беше носено като висулка на ланеца — отвърна.

— От кого?

— От един американец, който за мен впрочем беше къде по-интересен от това негово късче злато. Каза ми, че бил тук само за два дни и помолни мнението ми по една работа, която за всеки психолог, следователно и за вас, скъпи ми приятелю, е „случай“ първа степен.

— Как тъй?

— Касаеше се за една фамилия с наследствена склонност към самоубийство, склонност, обхващаща абсолютно всички членове на семейството, без макар и един-единствен да пощади. Тя започва при отделния индивид тихо, съвсем тихо, за да нараства по сила все повече и повече, докато стане непреодолима.

— Чувал съм вече за такива случаи и дори се запознах лично с един от този род страдалци. На това отгоре беше корабен лекар; пътувах с него от Суец до Цейлон. Ние прекарахме една цяла нощ под здрача на звездите в разговор по психологически въпроси. Явно спечелих доверието му и той сподели с мен неща, които иначе на никого не беше казал. Брат му и една от сестрите вече си отнели живота, бащата — също. Майката починала от мъка и страх. Другата сестра му пращала писма по време на пътуването му из чужбина, че повече не може да противостои на гибелния натиск. А той самият бил станал лекар единствено по тая причина и в случай, че не съумее да помогне на другото, поне за себе си да намерел пътя към спасението.

— Какво стана с него и сестра му?

— Не зная. Той обеща да ми пише и ми даде домашния си адрес, но не го стори. И с вашия американец ли стоят така трагично нещата?

— Дали лично с него, не мога да кажа. Той не спомена имена, също не и своето, и даваше вид, сякаш говори само за познати, а не за

собствената си фамилия. Ала впечатлението, което ми направи, ми подсказа, че самият той е замесен. Имаше безкрайно печални очи. Изглеждаше добър човек и на мен искрено ми стана жал, че не мога да му предложа в перспектива някаква сигурна помощ.

— Но поне утеха?

— Да, съвет и утеха. Представете си само какво изобилие от нещастия! Майката взела отрова. Бащата изчезнал безследно. От пет деца — все синове — живи били само двама. Всички те били женени, но напуснати от съпругите им, защото при техните деца импулсът към самоубийство настъпвал още в девет-десетгодишна възраст и се развивал с такъв темп, че само едно от тях достигнало до шестнадесет години.

— Значи всички са мъртви?

— Да, всички. Само споменатите двама братя са още живи. Но те се борят с порива на смъртта ден и нощ и не ми се вярва някой от тях да е дотолкова силен, че да победи този демон в себе си.

— Ужасно!

— Да, ужасно! Но както ужасно, така и загадъчно! Тази фатална мания екзистира именно едва във втората генерация — преди това тя не е била на лице. За съжаление не мога да кажа при кого най-напред се е изразила — дали при починалата от отрова майка, или при безследно изчезналия баща. Не узнах също дали болестта е настъпила, да речем, след някакво събитие, което е било свързано с големи или пагубни душевни сътресения. Това все пак би дало някаква отправна точка. А така бях принуден да се огранича само със съвети за напрегната работа на тялото и духа, стриктно изпълнение на задълженията, което да се редува с весели, ала не недостойни развлечения, и преди всичко продължително трениране и каляване силата на характера и волята, от които в този случай най-много зависи.

— Научихте ли нещо за общественото положение и състоянието на това зловещо семейство?

— Да. Та това беше един от главните въпроси, които поставих. Безследно изчезналият баща бил уестман, скуотър, трапер, златотърсач и какво ли не от тоя род и изпращал от време на време у дома каквото спестявал. Често това били значителни суми. Той имал маниакалността да стане милионер. Не го постигнал наистина, но все пак семейството

станало богато, доста богато. Петимата братя обединили усилия да развият крупна търговия с коне, говеда, овце и свине...

— В такъв случай вероятно са имали много вземане-даване с големите кланици? — прекъснах го аз.

— Действително.

— При тяхното предразположение това би могло да е само вредно, много вредно!

— Безусловно! Масово клане на добитък! Горещи изпарения на кръв! Непрестанна миризма на месо, че и на леш! Отгук последвалото вкоравяване на чувствата! Буквално хрантутене и угояване на онзи вътрешен демон! Казах го съвсем открито на американеца и го предупредих. Тогава той сподели, че добре го чувствал, и ето защо посъветвал и помогнал на братята да продадат предприятието. Това станало предната година, ала без да е настъпила после някаква промяна или чак пък намаляване на страданието... Но аз цяла вечер ви занимавам с неща, които и на вас, и на мен могат само да развалят нощната почивка. Моля ви за извинение и ще се пиша хитър, за да не ми посочите вие вратата, сам да се изхвърля. Спете спокойно!

Той прекъсна така рязко и се отдалечи така стремително, както иначе изобщо не му бе в обичая. Точно така стояха нещата и въобще с неговото днешно идване. Струваше ми се, че той ни е навестил извън рамките на обичайното време само за да ни обърне внимание върху този американец. Херцле имаше досущ моето усещане.

— За мен той днес изобщо не беше един дошъл ни на гости приятел, а ми се стори по-скоро като някакъв пратеник — каза тя. — Дали има нещо покрай този янки, което се отнася и до нас? Така наистина се осмелявам да питам само теб, но не други, които биха сметнали за напълно естествено да ми се присмоят!

Дадох ѝ право. И ето ти! На следващия предобед, по времето на посещения, към единадесет часа, седях и работех. Тогава чух входната камбанка. Някой беше пуснат да влезе. Бях казал, че днес няма да приемам абсолютно никого. Въпреки това Херцле се качи след известно време, сложи една визитна картичка пред мен и каза:

— Извинявай! Не можах да постъпя другояче! Налагаше се все пак да те прекъсна! Твърде странно е... ще се смееш.

Хвърлих един поглед върху визитката. „Хариман Ф. Ентърз“ се виждаше на нея, само това име, нищо повече. Погледнах Херцле

очаквателно.

— Да, наистина е удивително — кимна тя. — Той има на ланеца на часовника си онова нъгит с големина на гълъбово яйце.

— Наистина ли? ... Вярно ли?

— Да! И фрапантно печалните очи също са налице!

— И какво иска той?

— Да говори с теб.

— Нямам време. Каза ли му го? Нека дойде пак!

— Трябвало днес да замине, иначе щял да изпусне кораба. Каза, че нямало да си тръгне, без да е говорил с теб. Оставал да седи, докато дойдеш. Трябвало да му кажеш колко струва времето, което ще изгубиш; той веднага щял да заплати.

— Чисто американска глупост! Каза ли ти какъв е?

— Книгоиздател. Изглежда не говори нито дума немски. Исква да откупи „Винету“.

— И ти след това сигурно си го осведомила?

— Споделих, че вече сме получили подобни предложения от другата страна на океана и ни предстои в близко време да отидем с Лойда нататък, за да уредим нещата.

— Ей, Херцле, това не е било много умно от твоя страна!

— Защо?

— Който се кани да отиде из „Запада“, трябва да се научи преди всичко на мълчаливост, без значение дали си е още „див“, или не.

— Ама нали ние хич и още не сме там!

— Аз казах „когато човек се кани“, разбра ли — кани! Впрочем за да сме мълчаливи, въобще не е нужно едва тепърва да ходим отвъд, защото Западът е вече тук при нас.

— Къде?

— Долу при американеца. Този мистър Хариман Ф. Ентърз е американския Запад.

— Мислиш ли?

— Определено! Скоро ще разбереш, че е вярно. Нека той си е — който и да е, може да иска каквото си ще, ние се пренасяме сега в Америка. Той е дошъл, приближил се е до нас крадешком. Да обърнем пиката! Слез сега долу и му съобщи, че ще дойда, но не му казвай нищо повече. И изобщо говори с него възможно по-малко!

Тя тръгна и аз я последвах след известно време. Мистър Ентърз беше добре сложен, гладко обръснат мъж около четиридесетте. Правеше впечатление, събуждащо доброжелателство, без да проявява точно държането на високообразован човек. Изглеждаше скромен, но същевременно все пак и малко нещо парвеню. Това за печалните очи отговаряше. Да се смее, той изглежда изобщо не умееше и ако някой път се усмихнеше, то би създал по-скоро впечатление за страдание, отколкото за веселост. Жена ми ни представи. Ние се поклонихме и седнахме един срещу друг. Помолих го да ми каже с какво мога да му услужа. Той отговори с въпроса:

— Вие сте Олд Шетърхенд?

— Така ме наричаха — отвърнах.

— И сега още?

— Най-вероятно.

— В близко време отивате отново отвъд?

— Да.

— Накъде? До колко далеч?

— Още не зная.

— С кой кораб?

— Не е определено още.

— Задълго?

— Това ще се реши едва отвъд.

— Ще посетите стари познати?

— Може би.

— Повече на юг или на север из Щатите ще се насочите?

Тогава аз станах от мястото си, поклоних се, обърнах се и тръгнах към вратата.

— Къде смятате да вървите, мистър Май? — викна той припряно след мен.

Спрях и отговорих:

— Отново при работата си. Аз ви поканих да ми съобщите какво желаете от мен. Вместо да го сторите, вие ми задавате ред въпроси, на които нямате ни най-малко право. Да отговарям на тях, не разполагам с никакво време!

— Аз казах на мисис Май, че веднага ще заплатя каквото струва — подметна той.

— Не можете да го направите, защото сте твърде беден за тая цел, прекалено беден!

— Така ли мислите? Наистина ли правя толкова окаяно впечатление? Заблуждавате се, сър!

— Определено не. Защото дори да ви се намират на разположение хиляди милиарди, то пак не бихте бил в състояние даже на най-заклетия сиромаш да заплатите макар и само четвърт час от неговото, дадено от Бога, незаменимо време за живот!

— Щом така гледате на нещата, нека е тъй. Седнете пак, моля ви! Ще се изразя възможно по-кратко.

Той изчака, докато изпълня желанието му под привидно колебание, и после продължи:

— Аз съм книгоиздател. Познавам вашия „Винету“...

— Говорите и четете немски? — прекъснах го аз.

— Не — отвърна.

— Как при това положение бихте могъл да познавате повествованието ми? По мое знание то още не е превеждано на английски.

— Беше четено в едно приятелско семейство, в което се говори и немски, а на мен доставяха удоволствието да ми превеждат още по време на четенето. Онова, което тогава чух, ме заплени до такава степен, че взех при себе си един млад, безработен американец от немски произход, за да го карам да ми чете по малко през свободното време по този начин, така че разбирах всичко и можех да си водя необходимите бележки.

— Ах, бележки! За каква цел и бележки?

Забелязах, че този въпрос го хвърли в смущение. Той опита да го прикрие и отговори:

— Естествено само от чисто литературна, като издател, то се подразбира! При моите далечни пътувания после с кон из Запада аз имах тези бележки при себе си и проверих всичко, което е писано във вашите три тома. Ето защо съм в състояние да заявя, че всичко отговаря, всичко, дори често най-малките подробности.

— Благодаря! — казах сухо, когато той ме погледна по този повод, за да разбере дали похвалата ще ми окаже някакво въздействие.

— Само две места — продължи после — не можах да подложя на проверка, защото все още не съм съумял да ги издиря.

— Кои, сър?

— Нъгит Тсил и „Гъмната вода“, в която Сантър намира своя напълно заслужен край. Ще отидете ли при сегашното си пътуване до тези места?

— Може би да, а може би не. Но както чувам, отново задавате излишни въпроси, наместо да кажете какво искате...!

Дадох вид, че се каня отново да стана.

— Стойте, останете си на мястото! — викна бързо той. — Та аз веднага си идвам на нещата — или по-скоро въобще не съм се отдалечавал от тях. Искях само да ви покажа, че съм проверил книгите ви и съм намерил за ценно превеждането им на английски.

— Проверил? За тая работа се искат дълги години!

— И ги имаше, имаше ги! — закима той усърдно, без да се усети, че сега аз бях промъкваният се. — Много дълго продължи, преди да успея да се отбия на всички тези места, за които става дума.

— Съгласуваше ли се това с професията ви?

— Разбира се, разбира се. По онова време ние въртахме голяма търговия с коне, говеда, свине и овце и при нашите покупки се скитахме много по стария Запад.

— Казвате „ние“. Значи съдружници?

— Да, но не с чужди хора, а братско съдружие. Бяхме петима братя, ала сега сме вече само двама. Все още правим съвместен бизнес, но вече не с коне и говеда, а с книги. Искаме да откупим вашия „Винету“...

— Само него? — пресякох го посред изречението.

— Да, само него — отвърна той.

— Защо не и другите книги, които все пак са също пътеписи?

— Защото те не ни интересуват.

— Благодаря, не зависи ли в случая повече какво интересува читателите?

— Може да е така, но при нас нещата стоят другояче. Ние искаме само „Винету“, нищо повече.

— Хмм! Как си я представяте тази сделка?

— Много просто. Вие ни го продавате с всички права — веднъж завинаги, а ние ви заплащаме — веднъж завинаги.

— Кога ще стане плащането?

— Веднага. В състояние съм да ви издам ордер до която и да е банка. Колко искате?

— Вие колко предлагате?

— Зависи от условията! Имаме ли право да отпечатваме, колкото си искаме?

— Ако се споразумеем, да.

— Или също, колкото малко искаме?

— Не.

— Как? Какво? Не?

— Естествено не! Аз пиша книгите си, за да се четат, а не да изчезват.

— Да изчезват? — попита той с жест на изненада. — Кой ви каза, че ще изчезнат?

— Никой наистина още не го е казал, но вие все пак споменахте за правото да отпечатвате толкова малко, колкото ви е угодно.

— Естествено. Ако видим, че книгите не намерят отглас на английски, то ще се откажем, разбира се, да ги печатим. Тези неща са си ясни от само себе си!

— Сериозно ли го говорите?

— Да.

— Кажете, вашето пътуване до Германия и Дрезден имаше ли и друга цел?

— Не. Нямам причини да крия, че дойдох отсам океана само заради тези ваши три книги.

— В такъв случай съжалявам, че сте направил пътуването си напразно. Вие няма да получите книгите.

По време на тези думи аз се бях изправил. Той също се надигна от креслото. Не беше в състояние да скрие обхваналото го голямо, напълно неочаквано разочарование. Погледът му стана боязлив, а гласът вибрираше, когато запита:

— Правилно ли да ви разбирам, сър? Вие не искате да продадете „Винету“?

— Поне не на вас. Аз не давам книгите си за превод поотделно. Който желае една или няколко, той е принуден да вземе всички.

— Но ако аз сега ви заплатя за трите тома толкова, колкото искате за всички?

— И тогава не.

— Та няма сте чак толкова богат, мистър Май?

— Не, в никакъв случай. За богатството при мен дума не може да става. Нямам нищо, освен моите добри, стигащи точно колкото за мен и целите ми средства, повече нищо. Но това ми е напълно достатъчно. И ако вие наистина познавате моя разказ „Винету“, то ще знаете, че аз изобщо не се стремя към богатство, а към по-високостоящи, ценни блага, с които искам да радвам и дарявам моите читатели. Ето защо е необходимо книгите ми да попадат при подходящи издатели, а че вие не сте такъв, в това току-що се убедих.

Съпругата ми видя и разбра, че решението ми е непоклатимо. Стана ѝ жал за янкито. Той стоеше пред нас с физиономията и стойката на човек, над главата на когото е надвиснала непредотвратима беда. Колебаеше се да приеме решението ми като моята последна дума. Направи възражения. Приведе доводи. Даде обещания, но напразно. Накрая, когато нищо не помогна, каза:

— Въпреки всичко аз не губя надежда, че все пак ще получа „Винету“ от вас. Виждам, че мисис Май е по-благосклонна от вас в това отношение. Посъветвайте се с нея, а аз междувременно ще говоря с брат си, който все пак ми е съдружник.

— Да не би да се каните в такъв случай наново да прекосявате океана? Това би било също така безполезно, както сегашното ви пътуване — заявих аз.

— Няма да е нужно да идвам насам, защото нали вие, както чух, ще дойдете в най-скоро време при нас. Дайте ми някакъв адрес там, определете ден и аз ще се явя.

— И това не би имало успех — уверих го.

— Бихте ли могъл още отсега да знаете? Не е ли възможно след едно обсъждане с моя брат да съумея да ви направя предложение, което да отговаря на вашите цели и желаниа по-добре от днешното?

Почувствах как вътрешно трепери, да не би и сега да бъде отблъснат. И аз изпитвах състрадание, ала не биваше да отстъпя на това чувство господството над моите решения. Херцле ме обсипваше с умоляващи погледи, а след като и те не проявиха желание да въздействат достатъчно бързо, улови ръката ми. Тогава каза:

— Добре, тъй да бъде. Нека си дадем време за размисъл! Съпругата ми никога не е била с мен в Америка. Особено пък Ниагарския водопад очаква да види. Така че ние ще пътуване от Ню

Йорк с параход по Хъдзън до Олбъни и оттам с железницата до Бъфало, откъдето до водопадите остава само един час. Ще отседнем в Ниагара- фолз от канадската страна и по-точно в хотел „Клифтън“, където аз...

— Зная го, много добре го зная! — прекъсна ме той. — Човек може да намери там много добър подслон. Един хотел от първа класа, тих, изискан, съоръжен с всички достижения на новото време и...

— Well! — пресякох излиянията му, за да спестя похвалите, с които единствено себе си искаше да представи в светлина. — Щом ви е известен, толкова по-добре. Та тъй, ние ще се намираме там.

— Кога?

— Това сега още не знам. Най-добре ще е да поддържате връзка с управата на хотела, та веднага да ви известят за нашето пристигане.

— Правилно! Това е най-доброто и така ще сторя!

Нещата останаха такива. Имаше още няколко учтиви прощални думи и визитата — тя бе от далеч по-голяма важност, отколкото си мислех в момента — приключи.

Нямаше как Херцле да е изцяло доволна от мен. Тя е много склонна към милозливост и състрадание и боязливият, измъчен поглед на този мъж нямаше да може в продължение на дни да излезе от съзнанието ѝ. Тя беше на мнение, че не съм бил достатъчно учтив и съм се държал отблъскващо с него.

— Защо постъпи така? — попита.

— Защото той ме излъга — отговорих аз. — Защото не беше открит и честен. Знаеш ли кой е?

— Да.

— Е, кой?

— Един от двамата останали синове на онова злочесто семейство, чийто всички членове са се самоубили.

— Да, той действително е това, но същевременно и нещо друго. Той не се казва Ентърз.

— Мислиш, че носи фалшиво име? Значи го смяташ за мошеник, някакъв аферист?

— Не. Точно защото е честен мъж, не носи истинското си име. Той се срамува от него. Предполагам дори, че единствено трите тома „Винету“ са причина да се отрече от името си.

Тя беше толкова смаяна от изявлението, че забрави да подеме въпросите си. Ето защо продължих невъзмутимо:

— Считааш ли за възможно да съм убеден, че знам истинското му име?

— Кажи го! — подкани тя.

— Този човек не се казва другояче, а Сантър.

Изумена до краен предел, тя нахвърли на един дъх въпросите:

— Кой Сантър имаш предвид? Убиецът на бащата и сестрата на Винету?

— Да. Мъжът, който беше при нас, е негов син.

— Невъзможно, невъзможно!

— Напротив, напротив!

— Докажи!

— Това всъщност изобщо не е нужно. Ти би трябвало да го отгатнеш също така бързо и лесно, както аз.

— Наистина ли? Досега разбрах единствено, че го смяташ за лъжец, защото се нарекъл Ентърз, вместо Сантър.

— Колко погрешно от твоя страна, колко погрешно! Ако моите изводи се изграждаха само върху този пункт, то щях да съм един лош следотърсач, един грийнхорн, един Ханс Танс, и вдън земя да потъна от срам пред логиката си. Но аз ще те помоля да помислиш например върху факта, че той си е назначил специален четец, за да може да си вземе веднага бележки. Колко дълго според теб го е вършил?

— Една порядъчна редица от години. Та нали самият той го каза.

— Хубаво! И за какво ги е правил тези бележки?

— По чисто литературни причини, за издателските цели. Той и това сам каза.

— Много правилно! И тук се крие лъжата, от която започва следата, водеща до неговото истинско, същинско име. Той самият призна, че по онова време е бил едър търговец на добитък за клане, а ти много добре знаеш кога е престанал да бъде такъв. Или не?

— Напротив. Той е продал предприятието едва миналата година. Казал го е вчера на лекаря.

— И при все това още преди толкова години едни чисто „книгоиздателски“ бележки? Вярваш ли го?

— Не! Сега вече не! Ей, сега и на мен започна да ми просветва. Може би никак не е вярно дори и че бил издател!

— Не му и хрумва! Но с тази мисъл ти заставах редом с мен на вярната следа! Размисли следното: Едва чул при някакъв познат за моя „Винету“ и си назначава специален човек да му превежда и чете на глас повествованието. Приемливо ли е, че той е присъствал у този познат при четенето на всичките три тома?

— Разбира се, не.

— Такова е и моето мнение. Той е чул само малка част. Щом веднага след това си е взел нарочен частен преводач, за да се запознае на четири очи с цялото произведение, то тази малка част трябва да е била от извънредно голяма важност за него, трябва да е грабнала и потресла някое кътче от неговия най-дълбок душевен мир. Или пак ще си помислиш, че тази важност е била „чисто литературна, издателска“?

— Не.

— Или комерческа?

— Също толкова малко. Тя е била, както правилно предполагаш, психологическа, душевна.

— С други думи казано, тя се е отнасяла до неговия вътрешен живот, неговия частен живот, неговия семеен живот, следователно и до неговите семейни отношения. Той си е правил по време на четенето записки. Защо и с каква цел? Как ли не само за да не забрави нещо! Онова, което разтриса душата, човек запомня и без бележки. Той призна, че тези записки му се видели „необходими“, и в неговите проучвания из Запада години наред му служили като водач...

— Да не би заради безследно изчезналия баща? — подхвърли бързо Херцле.

Аз кимнах и отговорих:

— Хей, това беше умно, много умно! Да, действително заради безследно изчезналия баща! Аз се канех да ти приведа още няколко довода и заключения, за да ме разбереш, но тъй като ти сама стигна до главния резултат, то това вече не е необходимо, поне засега. Искам само да ти обърна внимание на настойчивостта, с която той опита да научи разположението на двете места, които, както се изрази, „все още не съумял да издири“. Имам предвид Нъгит Тсил и „Тъмната вода“.

— Задължително ли е тази настойчивост да е свързана единствено със Сантър?

— Да.

— Не с някоя друга личност? Не и с нъгитс?

— Не. От личностите само аз мога да бъда взет под внимание, защото всички други са второстепенни или мъртви, а да се допусне, че той години наред е изследвал Запада тъкмо заради мен, би било смешно. Та нали с днешната си визита доказва, че твърде добре знае как бързо и лесно да ме намери. А що се отнася до Нъгитс, нали все пак е прочел, че те са изчезнали завинаги и никой вече няма да ги намери. И тъй, по отношение събитията в Нъгит Тсил и при „Тъмната вода“ само две личности заслужават внимание — Сантър и аз. Аз обаче отпадам, следователно остава единствено Сантър. И сега внимавай, Херцле, идва главният довод, на който се опирам! Така нареченият мистър Ентърз иска да купи моя „Винету“. С каква цел? Да не би, за да го преведе, отпечата и разпространи?

— Не, а за да попречи разказът да се появи там на английски. Тук си имал право. Това си пролича от думите на този човек и особено от страха, който не съумя да прикрие, когато въпреки очакванията си разбра, че няма да получи книгите. Хората отвъд океана не биваше да се запознаят с миналото и делата на неговия баща.

— Да. Ето това тъкмо възнамерявах да заключа, а ти превари логическия ми извод. Само че за мен той е факт, в който ни най-малко не се съмнявам. Човекът си мислеше, че ще може да ни натъпче един джоб долари, макар да би трябвало от „Винету“ да знае, че на такава стръв аз не отивам. Неговото посещение и предложението му бяха всъщност едно оскърбление, изискващо съвсем различен отговор от този, който дадох аз.

— В такъв случай сега сигурно ми се сърдиш?

— Да ти се сърдя? За какво?

— Че не те оставих да го отпратиш окончателно, ами те накарах да му позволиш още една среща.

— О, не! Аз няма да се оставя да бъда повлиян дори от теб, да продам някое висше, етично благо за презрян метал, а ти, ти би била последната от всички, която би поискала от мен такова нещо. Ако се съгласих на срещата при Ниагара, то е защото имам много основателни причини да не изпускам отсега нататък от очи двамата братя Ентърз или Сантър. Нали знаеш, че е привичка на опитния уестман никога да не допуска опасни хора да му се явят в гръб.

— Опасни? — попита тя. — Аз все пак считам този Ентърз, макар изглежда да е един Сантър, за добър човек.

— Аз също. Но не може ли дори въплътената доброта да стане веднъж инатлива? Не се ли крие в унинието, почти ми се ще да кажа, в болезнената, черна меланхолия на този човек нещо като експлозив, от който човек трябва да се пази? И познаваме ли ние неговия брат? Знаеш, че не е задължително братя и сестри непременно да имат един и същи характер и темперамент. Убеден съм, че ще се запознаем с него в Ниагара-фолз, пък после ще видим как трябва да се поставим пред двамата, за да не ги принудим да тръгнат по стъпките на баща си. Докторът вчера подхвърли за някакъв демон в тях. Този демон ни издири тук, откри ни. Това е сантъровата наклонност към убийства. Виждаш, пътуването започва да става интересно, още преди да сме направили първите крачки.

— Премръждаш опасности?

— О, не! Виждам само, че трябва да отидем нататък, за да се запознаем с Маунт Винету и Тателах Сатах, „Пазителя на Великата медицина“. Той ми пише да „спася“ моя Винету. Щом трябва да сторя това, то за мен не съществува никаква опасност.

А за теб?

— И за мен толкова малко. Тръгвам с теб с радост!

— Е, тогава напред и щастливо пътуване! ...

В СТРАНАТА НА ИНДИАНЦИТЕ

1. ПРИ ГОЛЕМИТЕ ВОДОПАДИ

И ето ни при Ниагарските водопади. Бяхме отседнали в „Клифтън хауз“, недалеч от канадското начало на висящия мост. От този хотел човек имаше един направо несравним поглед към грандиозната гледка на падащите водни маси. Най-хубавите стаи се намираха на първия етаж, обърнати към водопадите. Всички те имаха излаз към една дълга, може би осем крачки широка платформа, над която се издигаше на колони общ навес. Влезеш ли от коридора в помещението си и го прекосиш напреко, отправяйки се през срещуположната врата във вратата на платформата, пред очите ти с особена внушителност се откриват двата водопада — правият и подковообразният.

Ако хотелът се намирал в Германия, човек би сметнал тази обща за всички обитатели на цялата редица стаи веранда за някаква неуредица и незабавно би я отстранил чрез междинни стени. Тук обаче всеки гост се е заобиколил с един наистина невидим, ала толкова висок и як зид, че изобщо не са му нужни никакви дървени прегради, за да се изолира от натрапничество и недискретност. И все пак при идването ни ме бе зарадвало обстоятелството, че тъкмо най-близкият до водопадите край на тази редица стаи бе свободен, така че вместо двама съседни, щяхме да имаме само един. Това съседство всъщност бе представяно от двама души и тези двама се казваха... Хариман Ф. Ентърз и Себюлън Ф. Ентърз.

Бях подозирал, че братята няма да чакат, а ще се разквартируват тук, за да са на място още при пристигането ни. Но че апартаментите ни ще са един до друг, това бе обстоятелство, което човек едва ли би могъл да предугади. Трябва да призная, че в никой случай не ми бе неприятно точно тези хора да имам до себе си.

Всеки новодошъл гост на хотел „Клифтън“ трябва веднага да се регистрира в офиса. Това е единствената информация, която се изисква от него. Аз ни записах в регистъра като „мистър Бъртън и съпруга“. Този псевдоним бе необходим, понеже ме бяха задължили да държа в тайна същинската причина, която ме водеше насам. Така че засега бях

принуден да се отрека от истинското си име, което тук много добре се знаеше.

Нашият апартамент се състоеше от три помещения. Стаята на жена ми се намираше откъм подковообразния водопад и беше по-голяма от моята, но нямаше балкон. Моята имаше изглед към катаракта на Съединените щати, беше по-малка, затова пък открита към голямата платформа, на която можех да се устроя по домашному, както ми е удобно. Между тези две помещения бе разположена съблекалнята с помещението за тоалет, като по практичен американски начин ги съединяваше. Когато апартаментът ни бе определен и показан, аз попитах келнера кой живее до нас.

— Двама братя — отговори той. — Янки са и се казват Ентърз. Но те всъщност са само на полупансионат в нашия хауз. Тук само спят; хранят се някъде другаде. Тръгват рано и се връщат едва след вечеря.

Той направи същевременно толкова своеобразна физиономия, че аз се осведомих:

— Защо постъпват така?

Той сви рамене и отговори:

— Нашият „Клифтън хауз“ е хотел от първа класа. Който не принадлежи към тази класа, може да спи тук, ала не и да се храни при нас и да общува с другите гости. Той ще опита може би веднъж, но ще бъде така бързо разпознат и отблъснат, че сигурно няма да повтори опита.

Доста прямо казано! Поне шестдесет процента от тукашните келнери бяха немци или австрийци. Този обаче беше канадец от английски произход и оттам този независим, самоуверен тон. И понеже вече по-скоро ме преценяваше, отколкото гледаше проучвателно, аз му казах, че съм от тази класа, в която човек дели размера на бакшиша. Едната половина дава още при пристигането си, за да покаже, че иска да бъде обслужван добре, а другата половина дава на заминаване или изобщо не дава нищо, в зависимост от това, дали е останал доволен. При тези думи аз му тикнах в ръката първата половина. Той погледна банкнотата без каквото и да е стеснение, за да види каква е стойността ѝ. После обаче направи поклон, по-почтителен от който никой немец или австриец не би могъл да направи, и заговори:

— Готов за всяко разпореждане! Ще го препоръчам и на чембърмейд! Тези двама Ентърз може би са ви неудобни, мистър

Бъртън? Незабавно ще ги изхвърлим от квартирата!

— Оставете ги, моля, няма да ни пречат.

Той се поклонил пак така дълбоко и си тръгна, засиял от чист респект и благоволение. Когато после „чембърмейд“ ни се представи, за да се запознаем с нея, личеше й, че вече е уведомена за разделянето на бакшиша, и ние направихме възможното, за да бъде тръгването й ефектно като това на келнера. Сторихме го, разбира се, не за да блеснем с парите си, а и още по-малко го разказвам тук от тази или друга подобна причина. Та нали вече споменах, че в никой случай не съм богат, и имам само средства за препитание. Но резултатът от този метод — да покажеш на персонала, че притежаваш разбиране и благодарност, не чак когато е твърде късно — много скоро се появи и от него ще се разбере защо постъпих така.

Бяхме пристигнали следобед и още същия ден направихме двете известни екскурзии, които всеки посетител на Ниагарските водопади непременно трябва да направи — една с железницата и друга с корабче. Релсовият път на железницата се спуска непосредствено до канадския бряг на Ниагара и после отново се изкачва отсреща на брега на Съединените щати. Дълбоко, дълбоко долу ври и кипи реката: скалите се издигат съвсем отвесно, а железопътните релси са отдалечени често на най-много два метра от ръба на пропастта. Препускаш лудо край нея с бързината на полет и от началото до края на пътуването имаш чувството — понеже виждаш само зеещата бездна и отвъдния бряг, — че си запокитен във въздуха, за да се разбиеш после на парчета в пропастта. Пътуването по вода се осъществява с популярната и обичана „Maid of the Mist“, която се насочва дръзко досами водопадите и сваля на съответното място онези туристи, които имат желанието да се похвалят у дома, че са били дори „зад водата“.

По-късно вечеряхме под звуците на отлично свирещ двоен струнен квартет в залата, разположена в партера на хотела, и се оттеглихме после в нашето жилище, или по-правилно казано, на моята открита веранда, която ни предоставяше неописуемата наслада да съзерцаваме водопадите, навестени и озарени от призрачната светлина на луната. Беше станало приблизително единадесет часът, когато камериерката приближи бързо и безшумно, и извести:

— Ентърз са тук.

— Къде? — попита Херцле.

— Още долу в офиса. Те имат навика всяка вечер, когато идват, да проверят в регистъра и после си отиват в стаята.

— С каква цел я вършат тази проверка?

— За да видят дали една немска съпружеска двойка са дошли — някой си мистър Май с жена си. В началото питаха, ала сега проверяват, защото чувстват, че хората ги считат тук за излишни. Аз също не разговарям с тях.

Тя се отдалечи, а ние напуснахме платформата, за да не бъдем видени. Това съобщение бе първият плод на предварително дадения бакшиш. Към разяснението от неговата полза трябва да опиша вратата, свързваща моята стая с платформата. Всеки посетител на „Клифтън хауз“ знае, че всички тези врати, които водят към откритата веранда, имат една и съща конструкция. Те са замислени да изолират напълно апартаментите, така че отвън никой да не може да надникне, но от друга страна да пропускат точно толкова въздух и светлина, колкото желаят обитателите. За целта са снабдени както със стъкла, така и с дървен транспарант. Той може да се отваря и затваря според угодата, като на това отгоре се затуля и със завеси. Така че можеш по всяко време да погледнеш навън и чуеш нещо, без самият да бъдеш видян и чул. Ето защо ние не запалихме лампа, останахме в моята стая и отворихме жалюзите. Очаквахме, че братята със сигурност няма да останат в своето помещение, а ще излязат на терасата.

И както го мислехме, така стана. Не мина много време и те се появиха. Луната се бе изкачила високо на небосвода. Ние веднага познахме онзи, който идва при нас. Те си говореха, разхождайки се напред-назад. По-късно седнаха, и то точно край масата, която стоеше вън в нашия ъгъл. Бях я изнесъл, за да мога да пиша. Чувахме и разбирахме всяка тяхна дума, макар предметът на разговора в началото да не ни интересуваше. Сетне настъпи пауза, която единият от тях — онзи, когото още не познавахме, значи Себюлн — прекрати с възгласа:

— Неприятно! Крайно неприятно, че трябва да се заседаваме толкова дълго тук! Може да минат и седмици, преди онези да дойдат!

— Определено не! — отговори Хариман. — Нали все пак ще трябва да дойдат тук, преди да посетят издателите. Всеки ден може да ги доведе.

— И ти си оставаш верен на намерението?

— Да. Бъди честен! Този човек наистина не се отнесе много добре с мен, ала ние не бива да излезем насреща му с нечестност; с такава впечатление ме остави да си тръгна. А за съпругата му почти мога да кажа, че я обикнах. Би ми било направо болно за нея, ако съм принуден да постъпя непочтено.

— Pshaw! Почтен! Какво значи почтен! Човек трябва да бъде почтен най-напред към себе си. И ако ние искаме да направим сделката, трябва умно да подхванем...

— Пет! Тихо! — предупреди другият.

— Защо?

— Старият може да чуе.

При тези думи той посочи нашата врата.

— Старият? — запита Себюлн. — Нали знаеш, че всеки ден той седи точно до полунощ в читалнята и после чете до един часа в стаята си. Вътре не свети, значи е още долу.

— Въпреки това! Пък и съм уморен. Отивам да спя. Утре рано заминаваме за Торонто и ще се върнем едва вдругиден. Трябва да сме отпочинали. Хайде!

Те станаха от масата и тръгнаха към тяхното помещение. Не беше много онова, което научихме, но сега поне знаехме, че Хариман Ф. Ентърз има почтени намерения спрямо нас, и хранехме увереността, че скоро вероятно ще прозрем и Себюлн Ф. Ентърз, неговият брат.

Когато на следващото утро слязохме долу за закуска, келнерът ни уведоми, че двамата ни съседни още рано-рано са напуснали хотела и дали разпореждане, ако пристигнат мисис и мистър Май, да им се каже, че братя Ентърз са заминали за Торонто и едва утре вечер ще могат да се върнат. Той направи едно презрително движение и прибави:

— Раудиз, ето какви са тези двама Ентърз! Направо ни излагат. Сигурно и ония мисис и мистър Май от Германия, дето ще ми търсят такива типове, няма да им е мястото при нас. Никакви стаи няма да получат!

Колко добре, че бях вписал друго име! А и забележката на келнера предупреждаваше за предпазливост, макар рауди наистина да е брутален, но не задължително лош човек.

В „Клифтън хауз“ има само единични, а не дълги, общи маси. Най-приятно човек може да седне и се нахрани на една дълга, граничеща с голямата зала веранда, която е широка колкото да побере две редици маси. Оттук има великолепен изглед към водопадите. Ние си избрахме една от тези маси и решихме да си я ангажираме. Когато попитахме келнера дали това би могло да стане, той отговори:

— Обикновено не, но за мисис и мистър Бъртън може. Аз ще се погрижа. Всъщност най-добрата маса би била не тази, а най-задната, защото човек могат да го зяпат, слушат и да му досаждат само от една страна. Но тя вече е запазена за двама джентълмени. На тях човек не може да откаже желанието.

Дотук бе говорил с обичайния разговорен тон. Сега обаче добави със снижен глас:

— Те заплащат всичко само с нъгитс! Дадоха на съхранение цяла тежка кесия със златни зърна!

Мнозина от идващите се запътваха да седнат на тази маса, ала им бе отказвано, докато почти към края на закуската видяхме да идват двама мъже, които веднага привлякоха всички погледи. Бяха приблизително на една и съща възраст и индианци. Високи, широкоплещести, с резки, но благородно изрязани черти, те вървяха към споменатата маса бавно и с достойнство, привидно без да обръщат внимание никому, и седнаха там. Не бяха облечени по индиански, а носеха изискани платнени костюми и косите им бяха подстригани като на другите хора. Но човек спокойно можеше да приеме най-високия облог, че те на седла, по саваните и между колосите на Скалистите планини ще изглеждат още по-властно, отколкото тук. Въпреки тъмния слънчев загар лицата им показваха видима следа от онзи лъх, свойствен само за хора, склонни към дълбоки размишления и свикнали да насочват тези мисли към по-възвишени пътища. При такива личности обикновено се говори за одухотворени лица, за одухотворени черти и въздействието на тази одухотвореност е толкова по-голямо, толкова по-дълбоко и толкова по-трайно, ако същевременно погледът на очите засвидетелства онази тежка меланхолия, онази душевна скръб, присъща за отлитащи години, отиващи към края си дни и умиращи народи. Тази тиха и все пак високо говореща елегия на очите беше налице при двамата индианци.

— Това са джентълмените — отбеляза келнерът. — фини хора, макар и само индианци! Много фини!

Той щракна с палеца и средния си пръст, придавайки емфаза на похвалата си.

— Откъде са? — попитах аз.

— Не се знае точно. Единият отдалеко, много отдалеко, другият от по-близо. Двамата се качили по реката през Квебек и Монреал.

— Имената им?

— Мистър Атъбаска и мистър Алгонка. Красиви имена, а звучат като музика! Но има и музика — плащат само с нъгитс!

Това вече беше според неговото мерило и той ни най-малко не се побоя да го изрази в наше присъствие. Каза ни още, че двамата „джентълмени“ живеели в обслужваната от него редица стаи и заемали най-големите и скъпи помещения. После му се отвори някъде другаде работа.

„Мистър Атъбаска и мистър Алгонка“ закусваха много бавно и много умерено, и то по такъв начин, сякаш бяха израсли по хотели от класата на „Клифтън хауз“. Беше истинско удоволствие да ги наблюдаваш. Ние естествено го правехме възможно по-незабележимо. Херцле особено се радваше на достойнството, което лъхаше и от най-малкото движение на тези във висша степен интересни мъже, и на тяхната скромност. По тях не се виждаха пръстени, ланци или каквито и да са предмети, даващи да се заключи за тяхната състоятелност или богатство. Това бе тъкмо според вкуса на моята жена, която едва ли не насила трябва да карам да си купи нова шапка или нова рокля! Моето особено внимание се насочи към едно друго обстоятелство — те разговаряха много оживено, нещо напълно в разрез с индианската мълчаливост, и при това всеки си водеше прилежни записки в книгата, която носеше със себе си. Явно бяха бележници, но много, много важни, защото те се отнасяха към тях с внимание и любов, сякаш бяха тяхното най-свидно и скъпо притежание. Лекотата и увереността, с която бяха правени бележките, говореха за един напълно овладян правопис. Виждаше се, че тези хора умеят да боравят не само с томахапки и ловни ножове, а и с перо и молив, и са свикнали да се занимават с интелектуален труд.

В „Клифтън хауз“ се дава бакшиш след всяко ядене. Когато сторихме това сега след закуската, келнерът, комуто не бе убягнал

нашият интерес към индианците, се осведоми:

— Не желаят ли мисис и мистър Бъртън масата до двамата джентълмени?

— Да — отговори Херцле бързо.

— За всяко хранене?

— За постоянно!

— Well! Ще се погрижа!

Когато дойдохме после за обяд, вождовете вече бяха тук. А и всички други маси, освен предназначената за нас, бяха вече заети. Нашият келнер вече стоеше там в очакване и ни съобщи, че управата ни моли да сядаме винаги на това място. Ние следователно сега се намирахме толкова близо до двамата индсмани, че чувахме всяка тяхна дума. Те отново бяха взели книгите си и правеха особено в паузите между отделните блюда многобройни записки, но и често по време на храненето, оставяйки временно ножа и вилицата. И човек може да си представи учудването ми, когато чух, че разговарят на езика на моя Винету и са си поставили задачата да проучат и установят тесните родствени връзки на всички атъбаски езици, към които спада и този на апачите! За Атъбаска това бе занимание, свързано с различните разновидности на неговия матерен език, за Алгонка обаче, не. Той изглежда принадлежеше към канадското племе кри и в хода на крайно живия разговор направи една извънредно интересна за мен забележка, че притежавал няколко големи изписани речника на нахуатл, сиреч на древния ацтекски език, който имал родство с матерния му език. Най-важният резултат от нашето участие в този разговор — само като слушатели, разбира се — беше обаче една мимоходом подхвърлена фраза, че те също се канят да отидат на Маунт Винету и сега се занимават изключително с наречието на апачите, за да не бъдат при целта на пътуването си с вързани езици или пък да минат направо за невежи. Какви езикови познания трябва да притежаваха тези двама мъже! Да, те бяха вождове, съвсем определено! Но вероятно бяха нещо повече, нещо много повече от това! Само че какво? С този въпрос сега не бе необходимо да се занимавам. Та нали имаха същата пътна цел като мен и аз бях убеден, че там сигурно ще ги опозная по-отблизо, отколкото бе възможно тук, при Ниагара.

Следобеда заминахме за Бъфало, за да посетим в тамошното Forest Lawn Cemetery гроба и статуята на прочутия вожд Сагойеватха и

да занесем няколко стръка цветя. Аз храня особена симпатия и дълбоко уважение към този велик мъж, когото хората и до днес титулуват като „strong and peerless orator“ на всички индианци сенека. „Божията нива“ е красива, едва ли не с безподобна красота. И въобще американецът притежава по отношение планирането на гробищата някаква, почти ми се иска да кажа, гениалност. Той побеждава чрез изкуството дори смъртта, като не търпи никакви могили, които все пак не са нищо друго, а символ на тленността. Той трансформира смъртта по-скоро в живот, избирайки за покойниците някой възходящ или низходящ терен, сиреч силно раздвижен, и го разработва в светъл, слънчев парк, чиито паметници — разположени не сгъстено, а с широки пространства — навяват в далечина мисли за Възкресението. И на тези гробища цари една направо умилителна равнопоставеност между починалите. Тук бедният е гост на богатия, неукният почива в гроба заедно с учения, а нископоставеният получава съвсем безплатно ложе под мраморната плоча на високопоставен патриций. Някой беден, неизвестен, безименен човек бива, да речем, прегазен. Той е мъртъв. Приближава милионер. Спира. Пита дали някой познава нещастника. Отговорът гласи „не“. „В такъв случай той принадлежи на мен“, казва милионерът, откарва мъртвия и му отрежда място в семейната си гробница. Ето как постъпва янки. Кой друг още го прави?

Беше красив, ясен, топъл слънчев ден. Положили цветята пред плочата на вожда, ние седнахме на най-долния перваз на постаментата, на който неговата статуя се извисяваше до върхарите на околните дървета. Говорехме за него — тихо, както се разговаря край гробове, когато човек мисли за Възкресението и един друг живот. Ето защо не бяхме чути от онези, които приближаваха към паметника зад нас. И толкова малко бяха чути и те от нас, защото меката трева, покриваща наоколо земята, заглушаваше шума от стъпките им. Те не можеха и да ни видят, преди да заобиколят скриващия ни постамент. После ни видяха, видяхме ги и ние. И кои мислите бяха? Дватама индиански вождове от „Клифтън хауз“! Те също бяха пожелали да посетят прочутият сенекски оратор и разбраха, че сме били поведени насам от същата подбуда, ала дадоха вид, сякаш не са ни забелязали. Продължиха да крачат бавно към камъните, поставени отвесно в земята откъм предната страна на паметника за него и отделните

членове на семейството му. Там лежаха нашите цветя. Виждайки ги, двамата спряха.

— Уф! — възкликна Атъбаска. — Някой е говорил тук с езика на любовта! Кой ли може да е бил?

— Във всеки случай не и някой бледолик — отговори Алгонка.

Той се наведе и вдигна няколко стръка да ги разгледа. Атъбаска стори същото. Двамата размениха бързи, изненадани погледи.

— Те са още свежи, отрязани са преди няма и час! — рече Атъбаска.

— И само преди четвърт час още не лежаха тук — прибави Алгонка, оглеждайки следите от нашите крака, които ясно си личаха в тревата. — Значи все пак са били бледолики!

— Да, тези тук! Ще поговорим ли с тях?

— Ако брат ми желае. Предоставям на него.

Съвсем правилно бяха предположили вождовете. Ние не бяхме взели цветята от Ниагара, а оттук, и то току-що отрязани. Херцле беше задържала две от тях — едно за себе си и едно за мен. Досегашните къси въпроси на двамата индианци бяха изговорени на апачески. Те поставиха цветята много нежно и внимателно там, където бяха лежали, и Атъбаска се обърна на английски към нас:

— Ние смятаме, че дарителите на тези цветя сте вие. Така ли е?

— Да — отговорих аз, надигайки се вежливо от мястото си.

— За кого са предназначени?

— За Сагойеватха.

— Защо?

— Защото го обичаме.

— Когато човек обича трябва и да го познава!

— Ние го познаваме. И го разбираме.

— Разбирате? — попита Алгонка, при което очите му леко се смалиха, давайки израз на неговото съмнение. — Слушали ли сте гласа му? Той отдавна е мъртъв! Има вече почти осемдесет години, откакто е починал.

— Той не е мъртъв. Не е починал. Ние много често сме чували неговия глас и на когото ушите са отворени, може и днес да го чуе така ясно както някога, когато е говорил пред „Общността на вълците“ от неговото племе. Те за съжаление не са го чули.

— Какво е трябвало да чуят?

— Не повърхностния звук на неговите думи, а техния дълбок смисъл, даден от Великия Маниту.

— Уф! — възкликна Агъбаска. — Кой смисъл?

— Че никой човек, никой народ и никоя раса не бива да остава дете и недорасло хлапе. Че всяка савана, всяка планина и всяка долина, всяка страна и всеки континент са създадени от Бога, за да носят цивилизовани хора, а не такива, които не могат да излязат от възрастта на пердаха и пръчката. Че всемогъщият и всеблаг Кормчия на вселената дава на всеки индивид и на всяка нация както време, така и възможност да се измъкне от този детински и хлапашки период. И че накрая всеки, който въпреки това остава в застои и не проявява желание да напредне, губи правото на по-нататъшно съществуване. Великия Маниту е добър, но и справедлив. Той е искал и всички индианци да са добри, особено към собствените си червени братя. Но след като индсманите не пожелали да престанат да се разкъсват помежду си, той им изпратил бледоликите...

— За да ни погуби още по-бързо! — вмъкна в думите ми Алгонка.

Двамата ме погледнаха с видимо напрежение какво ще отговоря на този упрек.

— Не, а за да ви спаси — отвърнах аз. — Сагойеватха го съзнал и желанието му било неговият народ, неговата раса също да го осъзнае, само че хората не поискали да го чуят. Дори и днес има време за спасение, ако останалият дете индианец намери сили да се превърне в мъж.

— Значи воин?

— О, не! За расата тъкмо играенето на воини и индианци е най-сигурното доказателство, че е останала в плените си и трябва да бъде заменена от по-високо устремени хора. Да си мъж не означава да си станал воин, а личност. Това е казал хиляди пъти великият вожд на сенека, пред чийто гроб сега стоим. Сторите ли го, то и за вас той няма да е мъртъв, а жив, и ще продължава да живее!

Аз свалих шапка за поздрав, за да се отдалеча. Тогава за мое удивление взе думата и Херцле. Тя каза:

— И вземете тези две цветя! Те не са от мен, а от него! Цветята на прозрението, на доброто и на любовта, които той някога протегна към своя народ, са само външно увехнали, но тяхното ухание е

останало. Вижте как слънчевият лъч бавно, полека приближава, за да огрее и стопли имената, издълбани в камъка! И чуйте шепота на листата, чиито сенки пробягват! Този гроб също не е мъртъв! Ние си тръгваме.

Тя подаде на всеки по едно цвете.

— Не си отивайте, останете! — помоли Атъбаска.

— Да, да, останете още! — присъедини се към него Алгонка. — Щом го обичате, мястото ви е тук!

— Сега не — отговорих. — Аз съм негов приятел, ала вие сте му братя. Това място принадлежи на вас. Ние имаме време.

Тръгнахме си. Когато се отдалечихме достатъчно, без да сме се обърнали нито веднъж, Херцле попита:

— Ей, не допуснахме ли грешка?

— Не — отвърнах. — Защо?

— Ти още на часа им държа една дълга реч. Аз пък ги дарих с цветя, при все че са ни напълно непознати. Беше ли това ladylike?

— Като че не. Но ти не тъжи! Има мигове, в които грешки от този род са най-доброто, което човек е трябвало да направи. И аз съм убеден, че това бе един такъв миг. Вярно, на други хора съвсем сигурно не бих държал „реч“, но мисля, че познавам индианците, а и взех под съображение настоящите условия, които не само ми разрешиха, а дори задължаваха да кажа повече, отколкото вероятно бих казал при всеки друг случай. Впрочем последицата бездруго показва колко правилно сме постъпили. Те ни поканиха да останем! Помисли хубаво! Да останем при този гроб! При тях, вождовете! Това е отличие, и то какво! Така че според техните разбирания ние сме се държали добре. Грешка ли била направена? Определено не!

Че имах право, си пролича още при връщането ни, което стана едва на свечеряване, тъй като изминахме обратният път до Ниагара не с железницата, а с корабче. Едва чул, че сме отново тук, келнерът се изтъпанчи пред нас и ни поздрави с един може би още по-дълбок поклон отпреди.

— Прощавайте, че веднага ви безпокоя! — каза той. — Имам нещо голямо, нещо изключително да ви съобщя!

— Е, какво? — попитах.

— Мистър Атъбаска и мистър Алгонка тази вечер ще се хранят не долу, а горе в апартамента си!

Той ни погледна, като да ни е съобщил нещо разтърсващо, или пък има да ни съобщава още нещо.

— Тъй ли? — запитах аз. — И тая работа може би ни засяга?

— Това исках да кажа! С други думи, удостоен съм с поръчението да поканя мисис и мистър Бъртън при тях!

Това наистина беше нещо съвсем неочаквано. Изцяло от само себе си се разбира, аз дадох вид, сякаш не може да ни хрумне да се учудим и най-малко на поканата, и се осведомих с равнодушен тон:

— По кое време?

— Девет часа. Двамата джентълмени ще си позволят лично да дойдат и вземат дамата и господина. Но аз трябва възможно по-скоро да доложя дали поканата е приета, или не.

— Това трябва да реши мисис Бъртън, не аз.

Когато той отпрати въпросителен поглед към съпругата ми, тя отговори:

— Приемаме поканата и ще бъдем точни.

— Благодаря! Веднага ще го предам. Относно облеклото джентълмените помолиха да гледате на тях като приятели, които не държат на костюма.

Последната забележка ни беше приятна, и то не заради нас, а защото желаехме вождовете да не се нагърбват с неудобства, които и на нас като на тях биха се явили ненужни. Точно в девет часа те се появили при нас, за да ни вземат. От тяхна страна това бе стъпка, която говореше по-ясно, отколкото биха могли да го изразят словата. Те дойдоха по коридора от вътрешността на сградата, но помолиха да вземем пътя по платформата, към която и техният апартамент като нашия имаше излаз. Когато излязохме през вратата на верандата, луната светеше още по-ярко от предишната нощ. Двамата водопада лежаха пред очите ни като приказно чудо, а грохотът им достигаше до нас като гласа на някакъв вечен закон, в чиято власт попада всеки, дори и да не го зачита. Двамата вождове се поколебаха дали да продължат. Те спряха и Атъбаска каза:

— Не само белите, но и червените знаят, че всичко, което ни предлага настоящият свят, не е нищо повече от една алегория. Една от най-големите и величествените, които Маниту ни проповядва, се намира пред очите си.

Той пристъпи с Алгонка към края на платформата. Аз ги последвах с Херцле, която бе сложила ръката си в моята и с лек натиск ми даде един, много добре разбран от мен знак. Ние почти винаги бяхме имали едни и същи мисли. И сега тя почувства като мен причината, накарала вожда да изрече точно тези думи. Той възнамеряваше да ни изпита, макар и само с един-единствен въпрос. Резултатът от този изпит щеше да реши как да се отнасят към нас — като към обикновени, съвсем делнични хора, или не. Защото онова, което бях казал при гроба на великия сенекски оратор, бих могъл някъде да съм го прочел или подочул случайно и да съм го запомнил само за да блесна при подходяща възможност. Това беше, което жена ми искаше да ми каже с натиска, и аз отвърнах на знака с един също така лек натиск, съобщавайки ѝ по този начин, че съм я разбрал и съм подготвен за проверката. Стояхме в продължение на няколко минути безмълвни до балюстрадата. Сетне Алгонка дигна ръка и посочи към падащите в бездната водни маси.

— Това е една картина на червения мъж. Дали някой бял би я схванал?

— Защо да не я схване? — попитах аз.

— Защото тя не се отнася до неговата, а до чужда съдба.

— Смятате, че ние белите схващаме само собствените си неща, но не и чуждите?

— Е, вие вероятно бихте могъл да ми разрешите тази загадка?

— Да разреши загадка? Вие говорехте не за загадка, а за алегория. Но алегориите не се решават, те се тълкуват.

— Е, тогава я разтълкувайте, моля!

— С удоволствие! Ние виждаме падащите, разбиващи се и разпръсващи се водни маси. Не виждаме обаче голямото езеро, от което идват. Невидимо е и езерото в което се изливат. Двете са скрити от нашите очи.

— Добре! Това е алегорията — кимна Атъбаска сериозно. А тълкуването?

— Съвременето вижда само мъчителния, дълбок, разтърсващ пад на червената роса. Неговото бучене е сбор от смъртните викове на всички онези, които са отишли в провала и ще продължават да отиват. Къде да търсим великия, могъщия, чудесния народ, чиито деца са тези разбили се и продължаващи да се разбиват талази? В коя страна го

имаше тоя народ? И по кое време? Това не знаем и не го виждаме! Виждаме само една сгромолясаща се река, която се разпада в бездната на стотици и стотици народи, племена, орди, отряди и групи, които често наброяват едва ли и повече от сто човека. Така бързеят ги върти и отнася нататък и нататък, додето изчезнат! И ние чуваме само безчетните, ставащи все по-малко и по-малко езици, наречия и диалекти, на които продънващата се в бездната река се разбива, разчленява, раздробява, стрива, смила и пулверизира във водовъртежите по такъв начин че лингвистът, хвърлил се дръзко в този въртоп, изпада в опасността да потъне като тези, които търси! И къде да се открие все още великият, все още могъщият, все още чудесният народ, към когото се стичат разбитите, разчленени и разпилени масиви на тази езикова и етнографска Ниагара, за да се съединят отново и в едно цяло на спокойствие и благословена законност да стигнат до началото на едно ново, по-добро развитие? В коя страна ще го има този народ? И по кое време? Не знаем това и не го виждаме. За падащата тук река, която ни послужи като алегория, можем да кажем, че се влива в езерото Ери и в езерото Онтарио. Точно така знаем също, че разпръскващата се тук червена раса произхожда от времето и страната на Могъщия човек и отива да се влее във времето и на страна на Благородния човек, за да намери там нови брегове, ново сдружение. Това, джентълмени, е алегорията и това е нейното тълкувание!

Те останаха смълчани. Постояхме още известно време, додето келнерът се показва от отворената врата на техния апартамент. Тогава Атъбаска взе ръката на Херцле в своята и закрачи с нея към тази врата, без дума да каже. Аз го последвах с Алгонка, който също се държеше мълчаливо.

Двамата вождове обитаваха като нас няколко помещения. Беше сервирано в най-голямото. За тяхна похвала трябва да кажа, че не бе налице и следа от стремеж да блеснат или да ни импонираат. Нямаше нищо друго освен онези блюда, които щяха да ни бъдат поднесени в ресторантската зала. Пред нашите прибори имаше вино, но пред техните само вода. Херцле откровено обясни, че вкъщи повече предпочитаме да пием при хранене вода, отколкото вино. Тогава келнерът получи знак да отстрани бутилките. Пред всеки от тях в малка вазичка с вода стоеше подареното му от моята жена цвете, за

което на нея и на мен бе отговорено с по една-единствена, ала грижливо избрана красива роза.

Говорехме само в паузите, по време на ядене — не. Те не казваха нито дума за себе си и с нито дума не ни запитваха за нашето обществено положение и живот. Имаше само една тема, с която се занимаваха нашите въпроси и отговори — миналото и бъдещето на индианците, сиреч съдбата на индианската раса. И тук в чест на истината трябва да призная, научих много, извънредно много от двамата мъже, въпреки тяхната едносричност и краткото време, което прекарахме при тях. Защото от техните уста не излизаше нито дума, която да не притежава своята особена стойност. Често едно-едничко изречение имаше ценността на цял, завършен жизнен опит. Тези двама вождове наподобяваха някакви титани, които ломят от Скалистите планини мисли, тежаци много центнери, и ги пускат да се търкалят надолу към равнината, за да се заловят с тях на работа тамошните малки хора с техните фини инструменти. Беше една много красива, макар и много сериозна вечер, която обогати нашите мисли, чувства, знания и определено остана в съзнанието ни.

Беше полунощ, когато се разделихме. Не бяхме седели през цялото време в стаята, а бяхме наредили да се постави една маса със столове на платформата. Там седяхме след вечерята, за да изтръгва сриващата се пред очите ни Ниагара мислите ту на един, ту на друг. Едва в последния миг, когато възнамерявахме да се сбогуваме, научихме, че Атъбаска и Алгонка утре вече си заминават, и следователно ни бяха подарили тяхната последна вечер. За това бе виновна Херцле с нейните цветя!

Никой от двамата не подозираше, че сме немци, още по-малко пък, че имаме една и съща пътна цел. Не попитаха за адреса ни; премълчаха също дали желаят една повторна среща, или не. Но когато им подадох ръцете си, те бяха задържани по-дълго, отколкото е прието в действителност. После Атъбаска пристъпи толкова близо до моята жена, колкото бе възможно, без да докосва снагата ѝ, обхвана с ръце главата ѝ, притегли я още по-близо до себе си и притисна устни до косите ѝ.

— Атъбаска те благославя! — каза той.

Алгонка последва примера и изрече същите думи, бликащи направо от сърцето. Това просто си личеше на двамата мъже и се позна

и по бързината, с която изчезнаха в апартамента си.

Той се намираше почти в средата на редицата стаи, докато нашият, чиято врата бяхме оставили отворена, бе накрая. Така че за да отидем до него, трябваше да минем край съседно разположения на братя Ентърз. Когато приближихме, видяхме, че е осветен. Вратата беше затворена наистина, но жалюзите бяха отворени и пропускаха не само светлината, а и високите гласове на двамата, които в момента изглежда се намираха във възбудено състояние. Братята се бяха върнали още в днешния ден. Те се разправяха, крачейки напред-назад из стаята си. От само себе си се разбира, че ние не подминахме, а спряхме пред тяхната врата и чухме Хариман тъкмо да казва:

— ... та повтарям, не крещи толкоз! Не живеем, както е известно, сами в хотела!

— Дявола да го отнесе тоя „Клифтън хауз“! Никой не ни счита тук за пълноценни хора! Впрочем ние си плащаме стаята, така че мога да крещя в нея толкова високо, колкото ми харесва! Старият не може да ни чуе; той си е заминал. Но Май все още не е тук. Това ми действа зле! Докога ще се чака! И след като днес отново чухме колко са спешни нещата с Девълз палпит! Отидем ли и половин ден по-късно, губим сумата, чийто размер сега изобщо не може да се определи! — Говорещият беше Себюлн.

Хариман отвърна:

— Това и мен действително ме тревожи. Но можем ли да тръгнем, без да сме дочакали тази извънредно важна за нас немска двойка?

— Защо не? Поне един от нас може да тръгне, за да задържи Киктахан Шонка, докато другият го последва! Но все пак не е това, което толкова ме дразни, а ме ядосва твоята така наречена почтеност, струваща ми се тъй безумна при нашето положение, че е невъзможно да я схвана! Да, ние искаме и трябва да се запознаем с Нъгит Тсил и тази „Тъмна“ или по моему още „Мрачна вода“, а тоя немец е единственият, който е в състояние да ни покаже местата. Но това още далеч не е причина да се отнасяме към него, както ти искаш, с някаква особена любов!

— Кой ти го е казал? Аз не! Аз искам само почтеност, а не особена любов!

— Pshaw! Почтеност спрямо убиеца на нашия баща!

— Той не е неговият убиец! Баща ни сам си е бил виновен, дето е загинал по този начин! И после тръгна да взема и нас, всички ни, всички! Останахме само ние двамата. И ако не сме честни, ще свършим двама по-бързо! А аз се надявам, все още се надявам на спасение! Но то ще е възможно единствено ако събитието си намери опрощение. И немецът тук отново е единственият, чрез който това може да се постигне; другите са мъртви! Не го ли осъзнаваш?

Себюлн не отговори веднага. За кратко време бе тихо. Чухме едно покашляне, но което прозвуча повече като хлипане.

От кого дойде? От Хариман? От Себюлн? Сетне последният заговори, ала по-скоро с оплакване, отколкото раздразнено:

— Това е нещо страшно, направо ужасяващо, как крещи вътрешно и подмамва, как тласка и бута, как напират ли напират, все нататък, нататък! Бих искал да съм вече мъртъв!

— И аз, и аз!

Отново настъпи пауза, след която чухме Себюлн да казва:

— Нещо в мен пресмята, пресмята! Безспир! Ден и нощ! Ако можехме да извадим съкровището, потънало с татко във водата! И колко би заплатил Киктахан Шонка, ако му закараме немеца под ножа! Колко, колко торбички пълни с нъгитс, може би цяла бонанса, цял плейсър!

— За Бога! — викна Хариман уплашено. — Я си избий тая мисъл от главата!

— В състояние ли съм? Мисълта мен наистина може да напусне, но Нея — не! Тя идва, идва! И когато дойде, когато е тук, Тя ще е много по-силна и могъща от мен с малкото силица, която още притежавам! И сега... сега из един път ме скова един страх, страх! Какво ли е това? Дали не стои някой въвн пред вратата, за да ни подслушва...?

Сграбчих тутакси жена си за ръката и я повлякох с възможно най-голяма бързина в стаята си, която бе непосредствено до нас. Нямахме време дори да затворим зеещата врата, а прекосихме цялото помещение и се шмугнахме в гардеробната, където спряхме и се ослушахме. Колко добре беше, че бяхме оставили вратата отворена! Братята излязоха. Застанаха до нашата врата.

— Няма никой — отбеляза Хариман. — Заблудил си се.

— Вероятно — отговори Себюлгн. — То наистина бе само в мен. Не чух нищо, абсолютно нищо. Но тази врата! Беше ли отворена и когато дойдохме?

— Да. Стариат си е заминал и хората са я оставили да се проветрява.

— Я да вляза все пак!

— Глупости! Ако вътре имаше подслушвач, щеше да дръпне вратата след себе си. Това е ясно!

— Най-малкото вероятно.

Но той все пак влезе, извървя няколко крачки напред и се блъсна в един стол.

— Не дигай гюрултия! — предупреди Хариман. Тогава другият се обърна и излезе. Брат му бутна двете крила на транспирантната врата, така че сега тя бе затворена, и двамата изчезнаха отново в апартамента си. А ние отидохме в стаята на жена ми, където можехме да запалим лампа, без да забележат Ентърз, понеже се намираше от другата страна. Херцле бе много възбудена.

— Да те закарат под ножа! — заговори тя. — Представи си! Кой е този Киктахан Шонка, за когото споменаха?

— Навярно някой сиуски главатар. Не го познавам, никога не съм слушал за него. Ти си угрижена, Херцле. Но няма причина, абсолютно никаква!

— Тъй ли? Искат да те закарат под ножа! Значи да те заколят! Това ли наричаш „няма причина“?

— Щом знам, няма да се случи. А и не е нещо решено, а засега само една мисъл, с която бедният дявол се бори. И трето, дори работата да беше сериозна, то със сигурност не биха предприели нещо срещу мен, преди да са се намерили при езерото, в което Сантър навремето се удави. Дотогава животът ми е гарантиран. Нещата не са чак толкова зле, както звучи.

— И с Дяволския амвон? Ужасна дума!

— Аз не я намирам за ужасна, най-много за романтична. „Дяволски амвони“ в тази страна има толкова много, колкото в Германия места с имена Брайтенбах, Еберсбах или Лангенберг. А къде се намира споменатият тук Девълз палпит, ще разбере сутринта в „Проспект хауз“.

— Какъв е тоя хауз?

— Хотел, в който ще спя тази нощ.

— Ще спиш? Ти? — попита тя изненадано. — В друг хотел?

— В друг хотел!

— Смаяна съм!

— Аз обаче, не! А в един добър, щастлив брак зависи, както е известно, единствено дали мъжът ще е смаяният! Не ми се вярва, че тепърва трябва да ти излагам и обяснявам мъчително всевъзможните причини. Сега отивам в „Проспект хауз“, хапвам нещо, поисквам да ми дадат стая и пращам после два-три реда до мистър Хариман Ф. Ентърз, за да му кажа, че съм пристигнал в Ниагара Фолз и съм прочел в регистъра на „Клифтън хауз“, че е отседнал там. След това от основателни причини съм отишъл в „Проспект хауз“, където от осем до десет зоранта ще приема него и брат му, но не по-късно, защото ще съм ангажиран със съпругата си, която още не е пристигнала. Съгласна ли си?

— Хм, принудена съм! — усмихна се тя. — Причините естествено не е необходимо да ми изброяваш. Позволенията ми за преместването го имаш. Но ще стане ли? Толкова късно през нощта?

— Тук всичко става!

— И без куфар? Няма ли да си направиш поне един пакет? Ще изглеждаш страшно окаяно, ако се появиш в хотела така без нищо и с празни ръце!

— Това само ще направи впечатление, нищо повече! Към теб имам само още една молба, която всъщност е излишна. Да не вземеш да се оставиш да те видят!

— Действително напълно излишна! — съгласи се тя. — Бива ли донякъде да те придружа? Поне долу до вратата?

— Благодаря! Ти не трябва да се показваш! Ще се разделим тук!

Във фойето все още имаше будни хора, но никой не ми обърна внимание. Излязох, разходих се по моста до другата страна на селището, където четвърт час по-късно притежавах стая в „Проспект хауз“. Пратих едно писъмце до мистър Хариман Ф. Ентърз, вечерях и доволен от дневната работа легнах да поспя. Аз естествено и тук се бях регистрирал като мистър Бъртън.

Когато на утрото влязох в седем и половина в салона, за да пия кафе, двамата Ентърз вече седяха там. Хариман побърза да ми представи Себюлн и ме уведоми, че отначало много се зарадвал, като

разбрал, че съм пристигнал, но тук сетне бил напълно разочарован, понеже никой в хотела не знаел нещо за някоя мисис Май и някакъв мистър Май.

— Аз пътувам под псевдонима Бъртън.

— Well! — кимна Хариман. — Заради читателите, които не биха ви оставили на мира, сър, ако узнаеха за вашето присъствие.

— Действително.

— А мисис Бъртън? Не се вижда.

— Още не е тук. Ще я видите по-късно. Може би утре или вдругиден. Аз естествено бях най-напред в „Клифтън хауз“. Но в регистъра видях имената ви. Ето защо се насочих насам. Надявам се, това ви устройва?

— Разбира се, разбира се! Но що се отнася до мисис Бъртън, която днес още бихме поздравили с най-голямо удоволствие, то ще трябва за съжаление да се лишим от срещата с нея утре или вдругиден. С други думи ние заминаваме още днес.

— Така ли? Е, значи нещата стоят точно, както предсказах — нашият разговор днес също няма да доведе до резултат.

— Това не може да се твърди. Ние се надяваме тъкмо обратното, да стигнем до сделка, мистър Бъртън.

— Кое обстоятелство ви дава тази надежда?

— Вашата разумност, вашето благоразумие. Но нека по-късно говорим по тоя въпрос! Виждам, че тук не е подходящо.

Той действително беше прав. Мнозина отпиваха наоколо кафето, чая или какаото си, така че човек трябваше да се предпазва от обсъждане на поверителни неща. Ето защо побързах да привърша закуската и после тримата направихме една къса разходка край реката, за да седнем на някоя от разположените по брега пейки. Тук можехме да обсъждаме всичко, без никой да ни смуцава. Хариман си бе все такъв, какъвто съм го описал в първата глава. Себюлън притежаваше същите „печални“ очи, само че изглеждаше да е с по-упорит и същевременно неблагоприятен характер. Що се отнася до мен самия, бях решил „Много да не им се церемоня“, както гласи баналният израз, а да се изкажа възможно най-късо. Когато се настанихме, Хариман поде веднага:

— Вече казах, че разчитаме на вашия разум и благоразумието ви, сър. Можем ли да започнем с работата?

— Да — отговорих. — Но трябва да се осведомя с кого искате да говорите — с уестмана или с писателя?

— С уестмана може би по-късно, най-напред с писателя.

— Well! И двамата са на ваше разположение, но за всеки най-много по четвърт час. Времето ми е пестеливо отмерено.

Извадих часовника си, показах им циферблата и добавих:

— Сега, както виждате, е точно осем часът. Следователно до осем и четвърт можете да разговаряте с писателя и до осем и половина с уестмана, след което срещата ни приключва.

— Но — намеси се Себюльн — нали ни писахте, че ще ни отделите два пълни часа!

— Вярно! Бях включил час и половина за „приятеля“, но тъй като вие искате да говорите само с „писателя“ и евентуално с „уестмана“, то ви остава тъкмо половин час.

— Ние се надяваме да станем приятели. В този случай ще можем ли да разчитаме на два часа?

— Дори и на повече. И тъй, да започваме. От първия четвърт час вече изтекоха три минути...

— Вие имате странен метод за обсъждане на сделки! — викна Себюльн ядосано.

— Само когато вече съм ги отклонил и въпреки това отново съм принуден да жертвам време за вече уредени неща. Та така... моля...!

Тогава взе думата Хариман:

— Касае се за трите тома „Винету“, които искаме да откупим от вас...

— За да ги отпечатат? — прекъснах го посред изречението.

— Човек да не би да купува книги, за да...

— Без увъртания, моля! Кратък отговор! Да или не! Възнамерявате ли да ги дадете за превод и печат?

Те се спогледаха смутено. Никой не отговори. Тогава аз продължих:

— Тъй като вие мълчите, нека отговоря аз вместо вас. Вие нямате намерение да ги отпечатвате, а да ги потулите, и то от съображение истинското си име и покойния ви баща.

Двамата подскочиха едновременно от пейката и се нахвърлиха с възгласи и въпроси към мен, на които сложих край с един енергичен жест.

— Тихо, тихо! Млъкнете, моля! Писателя вероятно бихте могли да заблудите, но уестмана — не. Вашето име е Сантър. Вие сте синове на онзи Сантър, който за съжаление ме принуди да разкажа толкова много неприятни неща за него. Надявам се, че за вас ще мога да пиша нещо по-добро!

Отначало те стояха като издялани от дърво. После седнаха отново, сякаш им липсваше сила да стоят прави. Гледаха в земята пред себе си и не продумваха.

— Е? — попитах.

Тогава Хариман се обърна към Себюлн:

— Аз предварително ти казах, ама ти не вярваше. Към него не бива да се подхожда по този начин! Мога ли да говоря?

Себюлн кимна, след което Хариман се обърна към мен и запита:

— Готов ли сте да ни продадете повестнованието, за да изчезне?

— Не.

— На никаква цена?

— На никаква, колкото и да е висока! Но не от отмъстителност или вироглавие, а защото една такава покупка изобщо не би ви била полезна с нищо. Онова, което съм написал, вече не може да изчезне. В Съединените щати има разпространени хиляди немски екземпляри на „Винету“, а според тукашните закони аз като автор не съм защитен. Всеки има правото да превежда и отпечатва, колкото си ще. Това знае всеки издател, така че вие още при първото си предложение показахте, че не сте такъв. Аз бих могъл да ви прибера парите и да ви се изсмея зад гърба. Вие желаете ли го?

— Чуваш ли? — попита Хариман брат си. — Той е почтен!

Себюлн стана отново от мястото си и застана точно пред мен. Очите му горяха, устните трепереха.

— Мистър Бъртн — каза, — покажете ми часовника си!

Изпълних желанието му.

— Още две минути и първият четвърт час ще изтече! — кимна той. — Виждате, че съм съгласен с вашето разделение на времето. Но последиците после ще паднат не върху нас, а върху вас и вашата съвест! Да, ние се казваме Сантър и нашият баща беше онзи, когото познавате. Ще ни продадете ли „Винету“?

— Не!

— Приключихме с писателя! Времето отмина точно до секундата. Сега следващите петнадесет минути за уестмана! Питам ви, колко трябва да платим, за да ни заведете до Нъгит Тсил и „Тъмната вода“?

— Изобщо няма да го сторя, аз не съм екскурзовод.

— Но ако човек си плати добре, много добре?

— И тогава не. Аз никога не правя нещо за пари.

Тогава Себюлн попита брат си:

— Мога ли? Позволяваш ли?

Сега онзи кимна и Себюлн продължи, обръщайки се към мен:

— Въпреки това ще го сторите, макар и не за пари. Можете да бъдете уверен! Познавате ли сиусите?

— Да.

— А апачите?

— Що за въпрос! Ако действително сте чели „Винету“, ще знаете не по зле от мен, колко е излишен!

— Тогава чуйте какво ще ви кажа! За истинността на моите думи си слагам и двете ръце в огъня. Та, вождовете на сиусите са поканени от вождовете на апачите. Защо и с каква цел, не знам. Чух само, че между тях трябвало да има мир. Щели да се явят само вождове. Сиусите обаче са решили да се възползват от тази възможност и обединявайки се с всички неприятели на апачите, да ги унищожат. Вярвате ли?

— Трябва да се провери — отвърнах студено.

— В такъв случай продължавам. Определено е място, на което ще се съберат враговете на апачите, за да обсъдят бойния план за унищожаването им. И това място ми е известно.

— Наистина ли?

— Да.

— Откъде? От кого?

— Това е предмет на сделка, но ще ви кажа, защото предполагам, че ще ми бъдете благодарен. Аз познавам сиусите и те ме познават. Нашата професия на джамбази често ни водеше при тях. Сега те ни предложиха сделка — голяма и доходна, колкото никоя по-раншна. Можем да получим пляката, която щели да направят при апачите. Разбирате ли какво искам да кажа?

— Много добре.

— И следователно вярвате, че сме добре осведомени?

— Това тепърва ще си покаже!

— Ще се стигне до битка, до едно безпримерно кръвопролитие. Зная, че сте приятел на апачите. Искам да ви дам възможност да осуетите плановете на техните врагове. Ще ви заведа на мястото, където тези врагове ще се съвещават. Отказвам се от цялата печалба, която се очертава. В замяна искам само да ни отведете до двете места, които споменах. Сега вие кажете дали желаете! Но се изкажете бързо, категорично и ясно! Нямаме време!

Той беше говорил много бързо, за да изразходи възможно по-малко време. Така нещата звучаха дважд по-тревожно и дважд по-въздействащо. Въпреки това аз се осведомих по по-бавен и спокоен начин:

— Искате да ме отведете до мястото, където ще се състои съветът? Накъде води този път?

— Нагоре към Тринидад.

— Кой Тринидад имате предвид? Има няколко.

— В Колорадо.

В този Тринидад живееше един мой стар, добър познат, на име Макс Паперман — някога много свестен прериен ловец, но сега собственик на един така наречен хотел. Той беше от немски произход и имаше особеността да смята името си за извор на всички беди, които го сполетяваха. Изговаряше малкото си име не на английски, а все още на немски, ала поради някакъв дефект в говора не можеше да го завърши с „кс“ и неговото Макс винаги се превръщаше в Макш. Макар това да го правеше дълбоко нещастен, и на ум не му идваше да стори онова, което всеки друг би сторил на негово място, а именно да отбягва колкото може името си. Той, тъкмо наопаки, оставяше го да се чуе при всяка възможност и тази, а и една друга причина бе наричан от всеки „Синия Макш“. При своите скитания из Запада той бе имал нещастията да обгори лявата половина на лицето си с експлодирал барут. Вярно, не беше изгубил някое от очите си, ала уцелената от барута половина на физиономията му завинаги се бе оцветила в синьо. Той беше обичан, великолепен, верен и жертвоготовен другар, с когото на няколко пъти се бях събирал за късо време, беше... един от уестманите, които истински и сърдечно бях обикнал. .

За допълнение искам да добавя, че този Тринидад е главният град на каунти Лос Анимас в североамериканския щат Колорадо, представлява железопътен възел на няколко линии и развива и до днес една значителна търговия с добитък. Това обстоятелство изглежда бе и причината двамата Ентърз да познават много добре както града, така и околностите му. Себюлн продължи с информацията си, като ме запита:

— Бил ли сте вече в Тринидад, мистър Бъртън?

Отговорих уклончиво:

— Трябва първо да помисля. На толкова много места съм бил, че немалко от тях са се заличили от паметта ми. Значи там горе е сборният пункт на всички врагове на апачите?

— Да, ама не естествено в самия Тринидад, а на едно значително разстояние навътре в планините.

— Тъй ли?! Вие май ме смятате за първолак, щом очаквате да приема, че червенокожите, чиито намерения несъмнено трябва да останат в тайна, ще изберат за среща един толкова оживен град. Това ваше мнение май не е верният тон, който би ме склонил да се присъединя към вас. Като за последно искам да ви питам само за времето, по което би трябвало да пристигне там човек.

— Ние заминаваме оттук още днес, защото имаме един ден работа в Чикаго и цели два в Левънуърд. Вие бихте могли да ни настигнете. Съветът ще бъде точно след десет дни, считано от днес. Но ние ще ви очакваме в Тринидад три дни по-рано.

— Определете по-точно мястото! Или Тринидад е толкова малък, че непременно ще се видим, в случай че дойдем?

— Питайте за хотела на стария Паперман, когото хората са свикнали да наричат „Синия Макш“. Ние ще нощуваме при него. Вече сме уведомили за отиването си. Но, сър, вече минаха единадесет минути. Значи имаме само още четири на разположение. Размислете бързо и ни отговорете, иначе ще стане твърде късно!

— Не се безпокойте! Ще приключим точно в петнадесетата минута.

— Да се надяваме! В крайна сметка се касае повече за вашите собствени, отколкото за нашите интереси!

— Как тъй?

— Защото без нас не бихте могъл да спасите апачите!

Сега дойде моментът за моя коз, с който щях да поохладя претенциите и самонадценяването им. Та, погледнах го развеселен и заговорих:

— Дали пък не се заблуждавате, а? Наистина ли мислите, че ще ми е толкова трудно да намеря вожда Киктахан Шонка при Девълзпалпит?

Като че мълния падна! Незабавно и извънредно ефектно! Хариман подскочи като ужилен от мястото си и възкликна уплашено:

— Heavens! Той вече знае! Всезнаещ ли сте, сър?

— Да, всезнаещ ли сте? — попита и Себюлн. Те стояха пред мен един до друг като две хлапета, спипани да крадат ябълки. Извадих часовника си, погледнах циферблата и отговорих:

— Всезнаещ не е никой, никой. Но тъй като в този миг аз вече не съм в ролята на писател, а уестман, изцяло от само себе си се разбира, че държа очите си отворени. Онова, което считяхте за тайна, аз го знаех още преди да ми го кажете. Така че сте на напълно погрешен път, ако мислите, че за известието ще ви заплатят с Нъгит Тсил и „Тъмната вода“. Нещата стоят по-скоро тъкмо обратното — вие можете да спечелите нещо не чрез сиусите, а само чрез апачите, и само аз бих бил този, който да се погрижи за печалбата ви.

Ставайки сега и аз от мястото си, продължих:

— На седмия ден от днес аз ще бъда в Тринидад, в хотела, който ми посочихте. От този ден ще започна да ви изпитвам. Издържите ли изпита, ще видите Нъгит Тсил и „Тъмната вода“, но иначе не! Дали ще се ориентирате към сиусите, или към апачите — това си е изцяло ваша работа. Но последиците няма да се стоварят, както преди малко казахте, върху мен, а върху вас!... Тъй! И тези петнадесет минути изтекоха точно до секундата. Останете със здраве, мешърз! И до нова среща при стария Паперман в Тринидад!

Прибрах отново часовника и се отдалечих, без нито веднъж да погледна назад към тях. Те не направиха опит да ме задържат. Не казаха нито дума — бяха направо сащисани. Аз се насочих директно към „Клифтън хауз“, където никой не подозираше, че съм прекарал нощта далеч отук. И ако някой изобщо ми обърнеше внимание, щеше да приеме, че се връщам от сутрешна разходка.

Херцле не беше напускала стаята по време на отсъствието ми, значи още не бе закусвала. Слязох с нея до нашата маса, за да навакса

пропуска. Двамата вождове вече си бяха заминали; на техните места седяха други. Предадох срещата си с двамата Ентърз дума по дума и пожънах като съпруг подобаващото за случая признание. Прозорецът, до който седяхме, гледаше, както вече казах, към реката. От него се виждаха вървящите по моста хора. Тъкмо бях привършил с изложението си и забелязахме двамата братя, които идваха към хотела. Келнерът също ги видя и каза, сочейки към тях:

— Това са съседите! Те тръгнаха днес много рано. Получиха някакво писмо. Никога не са се мяркали през деня, пък днес се връщат. Ще проверя каква е тая работа!

Нищо не би могло да ни е по-приятно от това негово любопитство. Той излезе и още след няколко минути се върна да съобщи:

— Тръгват си! Заминават! Сега до Бъфало и оттам с първия влак за Чикаго. Точно като двамата джентълмени тази заран, които също тръгнаха за Чикаго. Жалко, много жалко за тях! Плащаха само с нъгитс!

След кратко време видяхме братя Ентърз да напускат хотела, минавайки по моста отсреща. Багажът, който носеха, се състоеше от по една кожена чанта. Да се осведомявам допълнително къде са си прекарвали времето през деня, няхах никаква причина. Бях приключил с тях, поне засега.

— Сега сигурно и ние ще отпътуваме? — попита жена ми.

— Да, утре сутринта.

— Докъде?

— Хм! Ако бях сам, щях да пътувам директно до Тринидад.

— Мислиш, че няма да издържа?

— Това е напрежение, Херцле!

— За мен не! Щом искам, значи искам! Чакай, ще погледна. Тя отиде до офиса, за да си достави съответното разписание. Гледахме го и пресмятахме. Въпросът бе да не ни видят нито в Чикаго, нито в Левънуърд. Това не беше трудно, особено ако изобщо не минехме през Левънуърд, а през доста отдалечения от него Канзас Сити. Оттам имаше наистина още едно огромно разстояние до Тринидад, но при уредеността на американските вагони, предлагащи всичко, което изобщо бе постижимо по отношение на удобството, то определено не бе трудно да се преодолее.

— Ще го направим! — заяви Херцле. — Ще пътуваме непрекъснато! Аз самата ще се погрижа за билети!

Когато заговори с този решителен тон, тя знае какво иска и ето как още на следващото утро седяхме в предварително запазеното по телеграфа купе на пулмановия вагон и пътувахме към „Далечния запад“ и очакващите ни там, да се надяваме, не опасни събития...

2. „УЕСТМАНИ“

Бях обърнал внимание на Херцле върху факта, че от момента, в който напуснем вагона в Тринидад, ще трябва задълго да се лишим от една порядъчна част на „цивилизацията“. Излезе, че съм бил много прав. Тринидад в никой случай не изглеждаше наистина така, както навремето, когато за пръв път го видях между прериите и планините, ала все пак имаше да се желае още много. На гарата се осведомих за мистър Паперман и неговия хотел, на което попитаният служител отвърна късо:

— Няма го вече!

— Какво? — запитах. — С хотела е свършено?

— Не. Още съществува.

— Но мистър Паперман е мъртъв?

— Не. Още е жив.

— Ама нали току-що казахте, че двамата вече ги няма!

— Двамата заедно, да! Но двамата поотделно са още тук! — Безкрайно зарадван на плоския си виц, човекът се хили в продължение на сума време, след което додаде: — Мистър Паперман го продаде, беше принуден да го продаде! Виновно е неговото злополучно име!

След тези думи човекът си тръгна, все още ухилен. Хотелът не заслужаваше да бъде наричан така. Една селска немска страноприемница обикновено има по-добър и приветлив вид, но ние вече се бяхме насочили насам, а и заради моя стар камарад не бих стъпил в друга къща. Получихме две съседни стаи, много малки наистина и едва ли не мизерно обзаведени, но чисти. Тези така наречени „стаи“, както ги величаеха, имаха голямото достойнство прозорците им да гледат към „градината“. Когато надникнахме към тази градина, видяхме един ограден от четири полусрутени дуvara квадрат, на който се намираха следните неща: две стари маси с по три още по-стари стола; едно почти изцяло обезлистено дърво, което полагаше най-големи усилия да мяза на липа или топола; четири храста, напълно непознати за мен, още повече, че и те май не си знаеха имената; и на последно място няколко дузини тревни стръка, чакани

напразно сигурно от години да се превърнат в нещо подобно на морава. На едната маса седеше един мъж и на другата също седеше един мъж — и двамата така, че лицата им да гледат настрани. Единият държеше бирена чаша, но не пиеше, защото тя беше празна. Другият имаше в ръката си пура, но не пушеше, защото тя беше догоряла. Двамата не се поглеждаха и си бяха дали гръб. Двамата бяха съдържатели. Онзи с празната чаша беше, както по-късно научихме, новият хотелиер. А този с угасналата пура беше, както веднага се досетихме, старият хотелиер. Двамата не изглеждаха много щастливи, по-скоро създаваха впечатление, че се каят за сделката и много усърдно размишляват по кой начин да изкопчат още нещо.

— Ей — обади се Херцле, — този там отдясно изглежда е твоят приятел Паперман.

Той тъкмо в този момент се поизвъртя и тогава видях лявата половина на лицето му — беше синя.

— Да, той е — потвърдих. — Остарял е, остарял и посивял! Но изглежда още доста як. Я внимавай! Сега ще го пораздвижи, и то как! Само не се оставяй да те види!

Приближих още повече до прозореца, но така че да съм заслонен от стената, пъгнах показалец в устата и имитирах пронизителния боен крясък на сиусите. Въздействието последва мигновено. Двамата хотелиери подскочиха като пружини от столовете си и „Синия Макш“ извика:

— Дей, ей, сиусите идват, сиусите! Двамата се огледаха на всички страни и не откривайки никого, се зяпнаха самите.

— Сиусите? — попита новия хотелиер. — Бих желал да знам откъде ще се вземат тук, посред града! И на толкова много дни път от местността, където все още ги има!

— Беше един! — заяви Паперман.

— Глупости!

— Охо! Аз не върша глупости! Зная дори и племенния клон! Беше сиуогелала!

— Я не ме размивай! Ако такъв един... — той прекъсна, тъй като аз отново ги огласих с воя.

— Е, на, чуй! Ако това не е истински огелала, нека на кола на мъченията ми нарежат кожата на ремъци!

— Кажи ми тогава къде се крие, де!

— Знам ли? Като че дойде отгоре, високо над нас!

— Е, да, да, под нас, дълбоко под нас, няма как да дойде, това е вярно! Сигурно е някой номер, нищо повече!

— Не, работата е сериозна! Наистина не боен крясък, а сигнал, безспорен сигнал!

Аз повторих крясъка още веднъж.

— Чувай! — викна Паперман. — Това не е идиотска шега! Типът или наистина е сиуогелала, или някой стар уестман от моя сой, дето умее така да имитира бойния вой на червенокожите, че дори тях ще заблуди. Това е някой стар камарад, който ме е видял да седя тук и иска да ми каже, че...

Той прекъсна, защото от задната врата на къщата се разнесе женски глас:

— Идвай бързо! Не знам какво да готвя!

— Да готвиш? Не се ли иска само пиене?

— Не! И ядене! И дори подслон!

— Значи е пристигнал някой непознат?

— Даже двама!

— Слава Богу! Най-сетне, най-сетне отново! Къде са всъщност?

— В номер три и четири! Съпружеска двойка!

Тогавя Паперман се намеси бързо:

— Номер три и четири? Те гледат назад! Насам! Прозорците са отворени! Сега знам къде се виеше!

— Пак идиотщини! — пресече го новият хотелиер. — Откога пък взе да чува човек съпружески двойки да вият?!

— Много често! Но тук естествено не виеше жената, а мъжът! Той е мой боен другар! Така трябва да е или нека ме катраносат, овалят в перушина, линчуват и...

— Че влез най-сетне, де! — беше прекъснат той от женския глас. — Чужденците искат да ядат, а аз нямам ни месо, ни пари! Те изчезнаха долу в къщата. А Херцле каза с усмивка на устата:

— Хей, тук попаднахме направо на бляскава гостилница. Ама твоят стар Паперман не е глупав и никак не е лош тип? Започна още отсега да ми харесва и аз...

В този момент на вратата се потропа силно и енергично.

— Влез? — викна тя, прекъсвайки се сама. Кой влезе? Паперман, разбира се!

— Пардон! — извини се той. — Там долу чух бойния вик на сиуогелаласите и поисках... и тогава помислих... и тогава ми се стори... и... и... мистър Шетърхенд, мистър Шетърхенд... hallo, wellcome, wellcome!

Той беше започнал словото си плавно, после обаче, като ме съгледа, запъна и продължи да пелтечи, додето ме позна и се втурна ликуващо към мен. Разпери ръце, канейки се да ме прегърне и разцелува, но му дойде на ума, че това може да не е допустимо и само сграбчи ръцете ми. Които обаче стегна наедно, притегли ги към сърцето си, към устните, впусна се във всевъзможни възгласи на най-искрена, сърдечна радост, оглеждайки ме с насълзени очи отново и отново. Накратко казано, не можеше да се опомни от възторг. Хората казват, че не бива човек да бъде сравняван с животно. Но това тук наистина бе като любовта и неизразимата радост на някое вярно куче, което вижда отново своя господар, подскача ликуващо около него и чак не знае какво да прави от блаженство. На Херцле излязоха сълзи на очите от вълнение, а и аз трябваше да се стегна, за да остана привидно спокоен.

— Нали вие вихте, вие, вие, мистър Шетърхенд? — попита той, когато отмина първият сърдечен порив.

— Да, аз — признах.

— Знаех си! Знаех си! Би могъл само някой като вас да бъде!

— Да, само аз — засмях се. — Не и жена ми, както съвсем правилно казахте на вашия колега.

— Жена ви? death, та аз съвсем забравих да поднеса своя комплимент! А във всяка прерия и всяка савана си съществува добрият обичай да поздравяваш първом жената и едвам подир това мъжа! Пардон! Ще го наваксам ето с какво!

Той опита да направи един много сервилен и много елегантен поклон, при което аз отбелязах на неговия и моя матерен език:

— Можете да говорите с нея на немски, драги Паперман, тя е немкиня.

— Немски? Дори и това! В такъв случай даже ръка ще ѝ целуна! Или по-добре едновременно и двете!

Той го стори, с грацията на мечок наистина, но иначе добре замислено. Сетне поиска веднага да научи съдбата ми, за да разкаже на свой ред после своята. Но аз не се съгласих, защото за такива неща

човек трябва да има необходимото свободно време и да е с подобаващо настроение. Поканих го да ни направи компания на масата и го помолих да каже долу, че желаем да се нахраним в градината, и то едва след изтичането на един час. Дотогава смятам да направя една разходка със съпругата си, за да се запознае с града, в който моят стар боен другар притежава този чудесен хотел.

— Не притежава, а притежаваше! — поправи ме той. — Ще ви разкажа.

— Но не сега, а по-късничко! Прибавям също и молбата, по отношение на мен да говорите по възможност по-малко. Никой не бива да знае как се казвам и че съм немец...

— Жалко! Много жалко! — прекъсна ме той. — Аз тъкмо се канех да поразправам тук за вас...

— В никой случай, в никой случай! — пресякох го на свой ред аз. — Ще бъда принуден да си тръгна и повече няма да ме видите! Нейсе, можете да кажете, че и аз съм стар уестман...

— И то прочут, много прочут.

— Не, по никакъв начин! Аз си имам своите причини да го премълча. Сега се казвам Бъртън, а вие сте бил много, много по прочут от мен. Ясно?

— Да.

— Следователно няма да говорим повече и немски. Да не вземете да извършите някоя грешка!

— Нямайте грижа! Аз се казвам Макш Паперман и щом работата е такава, съмлям и глух. Предполагам, става дума за някое ваше старо или по-скоро ново приключение?

— Възможно! Вероятно ще ви се доверя, но само след като се убедя, че наистина си държите затворена устата. Сега вървете!

Той направи втори поклон и се отдалечи, за да изпълни дадената му заръка. А ние предприехме възнамеряваната разходка из града, от която се върнахме в точно определеното време. Отидохме най-напред в стаите си. Оттам видяхме, че са дошли нови гости, а именно половин дузина млади хора, които също бяха поискали да се хранят в „градината“. За нас вече бе застлано, но за тях — не. Бяха им изнесли една дълга софра и столове. Те седяха сега там пред шише бренди и вдигаха врява до Бога, защото единствената притежавана от съдържателя бяла покривка беше просната на нашата маса, не на

тяхната. Напираха и за току-що приготвеното за нас ядене. Бяха принудили Паперман да седне и пие с тях и той бе проявил достатъчно благоразумие да ги послуша. Сега всички крещяха по него. Искаха не само да го ядосат, ами и да го вземат на подбив. Той обаче се държеше спокойно и невъзмутимо, както подхожда на стар горски и прериеен скитник. Най-гръмогласният от тях се казваше Хоу, както узнахме покъсно. Тъкмо влизахме в помещенията си, чийто прозорци бяхме оставили отворени, и го чухме да казва:

— Кой е всъщност тоя мистър Бъртън, че да има всички тия предимства пред нас?

Паперман хвърли поглед към нашите прозорци и ме видя. После си кимна леко и отговори:

— Музикант е.

— Музикант? Какво значи това?

— Разпъва хармониката, жена му пък свири на китара.

— Разпъвал... разпъвал хармоника! Защо и жена му не разпъва китарата, а?

Гръмък кикот възнагради тъпата шега.

— Ама защо плещи такива глупости? — разсърди се Херцле.

— Остави го! — помолих. — Той си има нещо наум. И то е добро. Предполагам, че долу ще възникне някоя от онези сцени, които винаги доставят радост на уестмана, а именно да натрие носа на хора, смятащи го за извезан или някакъв си там загубеняк.

— Тези хора дали не са раудиз?

— Не мисля, но се държат като такива. Ето защо много повече заслужават един хубав урок, отколкото ако наистина бяха такива. Предполагам... ах, тези коне! Изглежда са техни!

— Добри ли са?

— Добри! Тази дума говори твърде малко!

— Значи ценни?

Позабавих се с отговора, тъй като цялото ми внимание сега бе приковано към животните, обект на този въпрос. В задната стена на градината една врата водеше към открита, необработваема площ, която при нашето идване бе напълно пуста. Сега обаче там имаше няколко пеона, заети с издигането на една палатка. В тяхна близост се движеха две групи коне, които бяха погълнали цялото ми внимание. Едната се състоеше от девет коня и четири мулета. Първите бяха онова, което

човек нарича „добри“ коне — ни повече, ни по-малко; последните вероятно водеха произхода си от Мексико и принадлежаха към онази селекция, която хората там квалифицират с думата „nobiliario“. Другата група наброяваше само три коня, ама какви! Те бяха петнисти, по-точно на черни и ръждивокафяви петна — една направо изключителна, знатна краска, която се постига само чрез продължителен, труден подбор. Телосложението, стойката и държането ми напомняха прочутите врани жребци на Винету, но същевременно и онези издръжливи дакотски, поддържащи равномерен тръс коне, каквито вече няма. Те се отглеждаха от няколко североамерикански индиански племена и постигаха с постоянния си темп повече, отколкото човек би постигнал и с най-добрия бегач.

Така смятах — засега, защото за да мога да говоря по съвест и да го твърдя, трябваше да отида и ги огледам отблизо. Но че тези три петнисти коня бяха от най-добра порода, личеше и от обстоятелството, че те страняха от другите и бяха нежни помежду си. Близваха се и се милваха; гонеха се насам-натам, после отново се скупчваха тъй плътно, че нямаше как човек да не ги сметне за братя, или поне за другари от детинство, родени по едно време и още неразделяни.

Недалеч от палатката лежеше купчина завивки и разни други предмети, необходими за пътуване и бивак. Имаше и много седла, може би над двайсет парчета. Сред тях се виждаха няколко дамски. За каква цел? Дали в компанията на шестимата шумни млади мъже нямаше и няколко жени, които още не се вясваха? И дали се състоеше тя от толкова хора, колкото седла имаше в наличност, сиреч над двадесет? До този момент се виждаха само тези шестима и тримата пеони. Вероятно не бях се заблудил преди малко, приемайки, че тези хора не са раудиз, но бяха извън себе си от възбуда, а истинска култура, значи душевна култура, те не притежаваха, Доказваха го по начина, с който се отнасяха към бившия хотелиер и с държането, което си позволиха после към самите нас. Биха могли да са и нещо по-лошо от раудиз! Аз извадих двата си револвера от куфара и ги пъхнах в джобовете.

— За Бога! Какво си наумил? — попита Херцле.

— Нищо, което би предизвикало твоята загриженост — отговорих.

— Но ти се каниш да стреляш!

- Не! А дори и да стрелям, няма да е по хора.
- Въпреки това! Нека си останем по-добре да ядем тук!
- Искаш да ме посрамиш в собствената си душа?
- Не! — каза тя решително. — Да вървим!

Слязохме и седнахме на нашата маса, без да поздравим. Настъпи кратка тишина. Онези ни заоглеждаха — преценяваха ни. Паперман стана от тяхната маса и дойде при нас, понеже го бяхме поканили да се храним заедно. Тогава те събраха глави и по начина, по който си зашушукаха, бе ясно, че възнамеряват да ни погодят някой номер.

— Художници са — каза Паперман, докато седнаше при нас.

— Художници и скулптори. Отивали на юг — при апачите, така казаха.

— Я гледай! И какво ще търсят или правят там?

— Знам ли. Не ми казаха, само от думите им го заключих. Изглежда са поканени. Смятат да тръгнат още утре заран. Хиляди бесове са се вселили в тях. Никой не е стигнал и трийсет години. Зелени младоци. Ама се държат така, като че някой им е хвърлил акъл с лопати в главата. Чухте ли какво питаха?

— Да.

— И какво им казаха за вас?

— И това!

— Правилно ли беше?

— Нито правилно, нито погрешно. Какво мислят тези хора за мен, ми е все едно.

— О, и все пак! Тях ги е яд на вас. Предчувствам някоя магария!

— Да заповядат!

Едва го бях казал и думите се приведоха в изпълнение. Хоу се изправи и тръгна бавно към нас.

— Почва се! — предупреди Паперман.

— Може само да ми е приятно — отговорих аз. — Оставете ме да действам и не се месете!

В този момент Хоу стигна до нас, направи подигравателен поклон и запита:

— Мистър Бъртън, ако не се лъжа?

— Да — кимнах.

— Разпъвал сте хармоника, а?

— Защо не? За вас е особено удоволствие.

— А това е мисис Бъртън? — Той посочи Херцле.

— Така е — отвърнах.

— Тя свирела на китара?

— Може би желаете да я чуете?

— Сега още не, но вероятно по-късно. На първо време се нуждаем само от това. — Той дръпна бялата покривка от масата, отнесе я и я застла на „софрата“.

— Това е прекалено! Направо наглост! — разгневи се Паперман. Херцле не промени лице.

— Останете само спокойно! — рекох аз. — Ние ще допуснем всичко, всичко!

В този момент дойде новият съдържател, за да ни обслужи лично. Той донесе най-напред чинии и прибори. Едва ни бе обърнал гръб и пристигна Хоу, взе нещата и ги отмъкна отсреща. След това съдържателят донесе супата. Той видя как стоят нещата, ала си премълча и остави супника при нас на масата. Той незабавно бе преместен оттатък и изпразнен. Така стана не само със супата, ами и с останалите ястия чак до плодовете накрая.

Пълните чинии, купи и фруктиери ни бяха вземани и връщани после празни. През цялото време се лееха подигравки и безподобно кикотене.

— И това не са нигърич — обади се Паперман. — Не са и индсмани! Това са бели! Какво ще кажете по въпроса, сър?

— Вероятно много скоро ще чуете — отговорих.

— Аз естествено веднага ще поръчам друго ядене!

— Не, сега още не! Първо нека бъде изигран този фарс докрай. Кога ще получат тези джентълмени тяхното ядене?

— Сигурно ще мине и цяло часче. Старата ми, добра готвачка си замина, а новата съдържателка, която лично готви, се помайва доста време. Преди да ти оскубе някоя ярка, като нищо изтичат три месеца, защото тя измъква всяко перце поотделно. Тая тайфа тук си поръча пилешка супа, а пък е останала само една дърта, шестгодишна кокошка. Дорде оная я оскубе, могат да минат — стига нещо да не сбъркам в сметките — едно пет-шест месеца. Сега сам се запитайте кога тези „джентълмени“ ще получат яденето си!

— Отлично! Херцле, имаш ли желание да посвириш на китара!

— Какво имаш предвид? — поиска да знае тя.

— По-късно ще научиш. Сега кажи само дали имаш желание! Хармониката и китарата са пъхнати в джобовете ми.

— А-ха, револверите?

— Да.

— Опасно ли ще е?

— О, не, никак дори!

— В такъв случай ще „свирия“ с теб!

— Хубаво! Струва ми се, че вторият акт на фарса започва. Завесата е вече вдигната.

С други думи Хоу се запъти отново към нас, изтъпанчи се отпреде ни с широко разкрасени крака и заговори:

— Идвам с една молба. Ние сме художници. Желая да изтипосаме на портрет мисис и мистър Бъртън, а заедно с тях и мистър Паперман.

— Значи и шестимата?

— Да.

— Нас тримата?

— Да. Ще позволите ли?

— На драго сърце, на драго сърце. Поставям само едно-единствено условие.

— Какво?

— Да останем така, както седим в момента.

— Well! Вярно, че бихме искали да ви имаме в друга поза, ама ще се задоволим и с тази. Само че седете така, че да мърдате колкото може по-малко, иначе няма да се получи вярна рисунка! Можем да почваме!

Те наизвадиха листове и моливи от чантите и се заловиха да рисуват. И тогава видяхме някой да се задава в далечината по голото пространство. Беше облечен по индиански и носеше на гърба си някакъв вързан в кожа товар, който изглежда не бе лек. Вървеше прегърбен и с бавни крачки. Беше крайно уморен. При конете спря и ги огледа. После отново тръгна. Когато наближи дотолкова, че различавахме лицето му, видяхме, че наброяваше някъде към двадесет и две — двадесет и три години. Чертите му бяха много симпатични. Беше свързал косата си на кичур, оставяйки я да се спуска по гърба му — съвсем както някога Винету. Изглежда познаваше мястото, защото вървеше право към вратата, която водеше към „градината“.

— Egad, това е той! — Обади се Паперман.

— Познавате ли го?

— Да. Това е Младия орел. Преди четири години той се спусна от планините — не на кон, а пеша, точно както днес. Остана два дни при мен да откъдне. Освен тоалета по себе си носеше и друг — нов, по-добър. На тръгване ми го остави на съхранение. Каза, че след няколко години щял да намине да си го прибере, стига да не бил умрял. Нямаше пари в себе си, а нъгитс, но не много — за не повече от триста-четиристотин долара. Олеле, той изглежда съвсем изтощен и отпаднал!

— Гладен е! — прибавих аз.

— Мислите ли?

— Не само мисля, ами наистина си е така. Нали виждам.

— И аз го чувствам! — каза Херцле. — Той е на сетните си сили! Залита! Трябва да се нахрани при нас! Ще му го кажа. Изнесете бързо още един стол, мистър Паперман!

Споменатият тръгна чевръсто да изпълни искането. Херцле се изправи, отиде до вратата, към която крачеше младият индианец, отвори я, посрещна го, взе го за ръка и го поведе към нашата маса с молбата да ни бъде гост. В този момент и Паперман донесе стола. Колкото и да бе изморен, индианецът не седна веднага, а остана прав, отправил големите си тъмни очи към лицето на онази, която го бе приела по този толкова нетрадиционен начин.

— Точно като Ншочи, която винаги е била състрадателна! — каза той, после се смъкна на стола и затвори очи.

Беше толкова уморен, че не се сети да смъкне първо товара, който носеше. Ние развързахме ремъците и го свалихме от гърба му. Беше някакъв дълъг, вързан в кожа пакет, чиято тежест възлизаше на трийсет-четирийсет кила. Трябва да бе желязо! Сложихме товара на земята до стола му. Паперман отиде до отсрещната маса и помоли за чаша бренди.

— За кого? — бе запитан.

— За индианеца, както виждате! — отговори той.

— Брендите не е за червенокожи, а за бели — не за него, а за нас! Разкарайте се отгук!

Старият уестман беше бесен от това „изритване“, ала аз го успокоих с уверението:

— Не се косете! Те ще си платят! Я отърчете до кухнята и донесете една чиния супа, ваша работа откъде ще я изнамерите! Това е по-добро от вашето бренди!

Той се подчини на нареждането. Индианецът беше чул думите ми. Продължаваше да държи наистина очите си затворени, но каза тихо:

— Не бренди! Никога бренди!

Той беше споменал името Ншочи — сестрата на Винету. Апач ли беше? Паперман донесе супата.

— Бульон от старата кокошка — рече той. — Но все пак добър!

Постави я пред индсмена, но онзи не я докосна. Тогава Херцле се зае с лъжицата и започна да налива своя гост със супа. Сцената предизвика на отсрещната софра дружен кикот.

— Пилешкият бульон всъщност е наш! — обади се Хоу. — Но заради хубавите картини ще се откажем от него. Сюжетът сега гласи: „Светата милосърдна троица или умирацията от глад индианец“. Пет минути за работа! На когото не стигнат, плаща шише бренди!

Моливите полетяха и още преди да са минали петте минути, ни бяха представени шест карикатури. Но те даже не бяха и карикатури, а просто цапаници. Онези си мислеха, че това ще ни ядоса и предизвика да свършим някоя глупост, ала ние сторихме тъкмо обратното — не изпаднахме в гняв, а се зарадвахме.

— Великолепни! — възкликнах аз. — Наистина великолепни! Колко струва една такава картина?

— Картина! Картина! — разкикоти се Хоу. — Той нарича това картина! Нищо не струва, нищичко! Подаряваме ви ги!

— Безвъзмездно?

— Да.

— Благодаря!

Сгънах листовете, пхнах ги в джоба и после продължих:

— Само че аз съм порядъчен тип. Не приемам дарове, без да покажа своята признателност. Дали някой от вас ще има добрината да ме нарисова на кон? Без значение дали за това ще трябва да заплатя три, четири или пет долара.

— Пет долара! The devil, та това е цяло състояние! Тичам, хуквам, бързам! Начаса отивам да доведа един кон! — провикна се един от тях.

Той тръгна и другите го последваха, за да подберат най-калпавия.

— Сигур си имате нещо на ум? — подпита Паперман.

— Естествено! Сега идва ред на наказанието! изтичайте бързо при хотелиера и му кажете, че се нуждаем от двама-трима добри, авторитетни свидетели, по възможност полицаи или някакви други хора от градската власт. Нека се качат горе в нашите стаи, откъдето ще могат да виждат и чуват всичко, което става тук.

— Well, well! Ще се погрижа, веднага!

Той се отдалечи бързо и когато онези докараха коня, вече се беше върнал. Хоу поиска петте долара предварително. Дадох ги. После трябваше да се кача. Престорих се, сякаш никога не съм сядал на гърба на кон и на три пъти правих безуспешни опити да се добера до седлото. Четвъртият път пък засилването ми беше прекалено голямо, та стигнах не само горе, ами и тупнах от другата страна. Това даде повод за оглушителен кикот. Накрая ме дигнаха и ми тикнаха поводите в ръка. Сетне рисуването започна отново.

— Става грандиозно, действително грандиозно! — викна един от „художниците“. — Мистър Бъртън седи на коня величаво и надменно като герой и рицар, който печели всеки турнир.

— Вярно ли? Наистина ли? — попитах аз горд и безкрайно зарадван.

— Естествено, разбира се! Вижда се, че никой от нас не е в състояние да се мери с вас в яздено!

— Действително?

— Да, действително!

— Я кажете, колко струва такъв един кон?

— Да не искате да си купите?

— Вероятно няколко! Щом казвате, че съм такъв отличен ездач, то направо ще съм будала, ако продължа пътуването с железницата! Та нали яздено е много по-евтино? Или не?

— Много по-евтино естествено! Ние имаме няколко в излишък. Може би ще ви продадем един.

Те си смигнаха. Това трябваше да стане тайно, ала аз го видях.

— Само един? — попитах. — Аз се нуждаем от пет-шест!

— Охо! За кого?

— За мен и мисис Бъртън...

— ... която свири на китара? — подметна присмехулно Хоу.

— Да. И в добавка още неколцина добри познати...

— ... които са също музиканти?

— Ако това ви доставя удоволствие, да. Най ме устройва да взема три коня и три мулета заедно с необходимите седла. Какво ще струва тая работа?

Те бяха изпървом шашардисани. После Хоу подпита:

— Три коня и три мулета? Кои по-точно?

— От конете бих желал да взема онези, които сега лягат там вдясно, с дългите уши.

Сериозността тутакси се изгуби от физиономиите им. А аз продължих, посочвайки трите петнисти коня:

— И ония мулета там ми харесват. Плащам всяка цена! Смехът екна отново.

— Мулетата там! И конете там! Това е безценно, безценно, ненадминато!

Така се надвикваха шестте гласа, а когато веселието позатихна, Хоу запита:

— Плащате всяка цена? Тъй ли? Че колко пари всъщност имате у себе си, сър?

— Цели-целинички двеста и петдесет долара! — изпъчих се аз. — А това определено е значително повече, отколкото струва цялата тая каварелия!

Сега кикотът стана гръмогласен. Те събраха глави, за да измъдрят някакъв план, който при всички случаи само щеше да е изгоден за мен. Хич и не мислеха вече за моето „изографисване“ върху коня, а вероятно как да пипнат двеста и петдесетте долара.

— Слезте! — нареди ми Хоу. — Вие ни харесвате извънредно много, да, да, извънредно много, мистър Бъртън! Ще имате конете и мулетата, както и надлежните седла! Бихте могъл да имате всичко това даже безплатно, ако поискате!

— Безплатно? Как тъй? — попитах.

— Ще ни се да ви видим как сте в ездата, как ще яздите! Конете и мулетата! Ще ви оседлаем и шестте! Възсядате отвън и пристигате в галоп при нас само че не през вратата, а над дувара!

— Значи със скок? — запитах.

— Да. Смятате ли се за способен?

— Защо не? Та нали сами уверявахте колко добър ездач съм бил! Нима може изобщо човек да падне, след като ходилата му са в стремената, а юздите в ръцете?

— Не, определено не! — захили се той и другите зацвилиха с него. — И тъй, всеки кон и всяко муле, което докарате в галоп безпрепятствено над стената — без да си строши врата или вие бъдете хвърлен, е ваше!

— Имам ли право да си сваля шапката и си съблека сакото?

Тук апапите му буквално зареваха от удоволствие, ала той се овладя и отговори:

— Можете да съблечете или, от мен да мине, да навлечете каквото ви е угодно. Дори като арлекин или клоун да ви скимне да се натъкмите, пак не бихме имали нищо против. Но сега идва основният пункт, от чието реализиране зависи дали от сделката ще излезе нещо, или не. С други думи вие трябва незабавно да внесете двеста и петдесетте долара. У дадат ли ви се шестте скока, получавате си ги обратно барабар с конете и мулетата. Не сполучите ли обаче да го сторите, не получавате нищо, а и парите стават наши. Вероятно осъзнавате, че другояче хич не върви?

— Естествено! Вие залагате конете си и е от ясно по-ясно, че и аз трябва да заложа нещо. Моите пари наистина надвишават по стойност конете, но аз ще проявя благородство!

Всички се разкикотиха отново, а Хоу отвърна:

— Много право, много право! И тъй като ние ви предоставяме конете още на мига, то и вие сте задължен да внесете парите веднага.

— Да, веднага, веднага щом бъде изготвен контрактът.

— Контрактът? — попита той.

— Естествено! Контракт. Чувал съм, че джамбазите са най-хитрите хора, които може да има, и че при тях човек винаги трябва да е нащрек и всячески да се подсигури.

— Ама ние не сме джамбази, а хора на изкуството!

— Независимо! Това си е джамбазлък, без значение кои или какви сме!

— Well! Съгласен. Дайте хартия!

— И аз ще диктувам!

Слязох от коня, и то по начин, който бе по-скоро свличане, отколкото някой добър отскок. Хоу седна. Аз му диктувах текста, а той

го записваше, без сричка да промени. Та нали бе напълно убеден, че може да подпише какво ли не, без това да има каквито и да е лоши последици, тъй като за него бе несъмнен факт, че ще излетя от седлото още при първите стъпки на първата езда. Аз диктувах с повишен глас, защото един поглед към нашите прозорци ми показва поисканите свидетели, а те трябваше да чуят и разберат всяка дума. Добавих, че ще предам парите си на някой неутрален, че той и никой друг ще оседлае конете и мулетата, и че тази неутрална личност ще бъде мистър Паперман. Уверен като другарите си в нещата, Хоу има непредпазливостта да се съгласи и на тези условия. Дадох контракта на стария уестман и той го прибра. От този миг вече можех да гледам на шестте великолепни животни като на свои. Извадих портфейла и с удоволствие приложих договорената сума. Херцле също се усмихваше. Тя ми кимна тайно. Седящият до нея край масата индсман междуременно се бе съвзел вече дотолкова, че следеше събитието с внимание. Очите му бяха приковани изпитателно към мен и погледът издаваше, че подозира какво ще се случи.

— А сега въвн при седлата! — изкомандва Хоу. Той се юрна с тайфата си навън през вратата. Аз ги последвах с преднамерена мудност, като не ги изпусках от очи. Те съобщиха на пеоните какво предстои. Пеоните са коняри, слуги, подчинени. За тая цел обикновено се избират мексиканци от най-низшето съсловие. Тези обаче си бяха безспорни янки, и то съвсем опитни типове, вече не и в първа младост, а сигурно някъде над четиридесетте. Докато говореха сега с „художниците“, те не стояха пред тях като лакеи, а по-скоро като техни господари. Но явно бяха съгласни с лошата шега, на която трябваше да стана жертва, защото накрая се присъединиха към смеха на другите.

Когато Хоу се отдалечи с двама от тях към петнистите жребци, третият им викна развеселен:

— Жалко, че Себюлн и Хариман не присъстват! Щяха да се поболят от смях!

Може да си представи човек как ми подействаха тези две имена! Значи двамата Ентърз! Защото че тях се имаше предвид, това се разбираше от само себе си. Порядъкът, в който бяха споменати, също се съгласуваше — Себюлн по-напред. Той повече подходеше на тези хора от брат си и възнамеряваният номер него определено повече би го зарадвал. Но сега няха време да развия тази мисъл, защото бях

стигнал при седлата с принадлежностите и подбрах каквото ми хареса. Дали после наистина щях да се нуждая от тези неща, в момента бе второстепенен въпрос, но аз още отсега имах определени намерения, които се опираха засега наистина само на догадки, ала по-късно те се оказаха правилни. Изборът ми беше паднал на едно дамско и петте най-добри ездови седла. Две от тях щях да сменя после, при положение че интуицията не ме лъжеше, срещу два самара.

Отсега ми беше ясно, че тези шест персони не бяха нито художници, нито нещо друго почтено и почти съжалявах, че трябва да играя пред тях ролята на шушумига, докато на тях — каквито и да бяха — липсваше най-елементарна интелигентност. Защото фактът, че от един куп от двадесет седла бях съумял да отбера тъкмо петте най-добри, трябваше безусловно да им подсказже, че не бях дървенякът, за когото ме вземаха. Но те бяха до такава степен заслепени, че единият от пеоните донесе големите си шпори, за да ми ги закопчее. Оставих го спокойно да си свърши работата. Паперман оседла първо трите мулета, после петнистите коне. Тези изтърпяха процедурата, ала не допускаха после никой да се доближи до тях отстрани. Трябваше да разбере дали това се отнася само за лявата страна, сиреч страната на качването, или и за дясната. И тъй, понечих да пристъпя към тях и от тази страна, ала те постоянно се извъръщаха така, че да ме имат пред себе си. Не давах никой да стигне до тях и отзад. И трите започваха да хвърлят къч направо с опасност за живота. Вече знаех достатъчно. С тези три жребеца щеше да е много по-лесно да мина над зида, отколкото с мулетата, за които тепърва щеше да се покаже дали притежаваха някаква школа, или са годни само за носене на товар.

— Хайде почвайте, мистър Бъртън! — подкани ме Хоу. — Дойде му времето! Оставете ни само да се върнем в градината, за да ви гледаме и се дивим, когато долетите!

— Само ми помогнете първом да се кача! — помолих аз, пристъпвайки към едно от мулетата.

Онези ме дигнаха и се разбързаха смеешком към „градината“. Пеоните останаха на откритото пространство, Паперман — също. Той не се отделяше от тях и ми каза с едно тайно кимване че тук мога да разчитам на него. Беше си останал съобразителният, премислящ всичко мъж, какъвто го познавах преди години.

Подкарах мулето. Нещата изглеждаха, сякаш то върви напред по собствена воля — първо полека, после малко по-бързо Тичаше направо, наляво, надясно — на пръв поглед накъдето му хрумне. Обърна се, направи завой, извъртя се пак, продължи да крета и опита дори тръс. Аз се хлъзгах напред-назад, клатушках се, губех от време на време юздите и тук и там се изхлузвах от стремената. Всичко това изглеждаше безкрайно комично, ала в действителност беше един строг, много строг изпит, на който подлагах мулето. Нито една крачка не се извършваше без моя воля и аз много скоро разбрах къде се намирам. Великолепното създание притежаваше най-добрата мексиканска школа. Когато го подтикнах леко към скок, то се подчини така точно и бързо, едва намерих време да отменя подканата с противонатиск. Ето как приближавахме градинската стена все повече и повече, додето се намерихме само на четири-пет крачки от нея. Отвъд се носеше подигравателен кикот. Присмехулиците бяха убедени, че мулето ей така само си се разхожда с мен.

— Хайде, насам, насам, мистър Бъртън! Насам! — подвикна ми Хоу.

— Да, ама трябва ли наистина? — попитах.

— Естествено!

— Хем после пък да не ми се сърдите!

— Не ми и хрумва! Хайде, пристигайте!

— Salto! Alto! Elevado!

Когато извиках тези три, употребявани при скок думи, ние се стрелнахме високо нагоре, полетяхме над зида и застинахме отвъд толкова неподвижни и спокойни, сякаш изобщо не бяхме мърдали от мястото си. Първият ми поглед бе отправен към индсмана. Очите му блестяха.

— По дяволите! — изруга Хоу.

Другарите му се впуснаха в подобни възгласи.

— Е-е? — попитах го. — Тук ли съм сега, или още отгатык?

— Мътните да ви отнесат! — кресна ми оня гневно. — Както изглежда, можете все пак да яздите, а?

— Изглежда? Все пак? ... Нима съм твърдял, че не мога да язда? — Плъзнах се от седлото, изведох мулето от „градината“ в двора и го вързах там.

— Защо отведохте там добичето? — бях запитан. Аз не отговорих, кимнах щастливо на Херцле и тръгнах да докарам следващото муле. То извърши скока досущ като първото.

— На ви сега! — провикна се Хоу. — Типът умее да язди! Той ни излъга!

Пропуснах оскърблението, без да го порицая, и отведох мулето в двора като предното. После помолих Херцле:

— Разпореди се, моля те, да свалят куфара ми на нашата маса, додето отида да доведе третото!

Когато стигнах после до мястото, където чакаха пеоните, един от тях ми каза:

— Сър, чини ми се, че се каните да си правите шега с нас?

— В такъв случай бих имал съвсем същото намерение като вас!

— Внимавайте само нещата да не станат сериозни!

— При мен всяка шега е сериозна. При вас да не би да е другояче?

Тогава той пристъпи плътно до мен и заплаши:

— Предупреждавам ви!

— Pshaw! — направих пренебрежително движение аз.

— Да, предупреждавам ви! Но по причина, съвсем различна от тази, която си мислите. Конете не са ви глупавите мулета. Те или ще ви раздробят костите, или ще ви строшат врата!

— Ще го дочакаме спокойно!

Сега вече не смятах за нужно да се преструвам. Метнах се на мулето, държано от Паперман.

— Как ще е с конете? — попита ме той тихо.

— Съвсем същото! — отговорих.

— Ама те не дават никой да ги доближи!

— Нямайте грижа! Аз не само ще ги доближа, ами и ще се кача!

След тези думи полетях по плаца и после над стената. Когато отведох муло в двора, той беше вече почти пълен с хора. Нещата се бяха разчули и народът се стичаше за зрелището. На съдържателят му бе приятно, защото се сдобиваше по този начин с клиенти. Съседните дворове и „градини“ също бяха започнали да се изпълват със зяпачи.

Куфарът ми беше тук. Херцле се беше качила лично да го вземе. Тя ми каза, че до прозорците ни стояли четирима свидетели — трима полицаи и някакъв господин, когото ѝ квалифицирали като корехидор.

— Това означава ни повече, ни по-малко, а кмет. Хората от мексикански произход имат навика да си служат с този испански израз — обясних ѝ аз.

— Той дойде допълнително. Един от полицаите отишъл да го доведе, и то по неизвестни за мен причини. Беше много учтив. Нещо ти трябва от куфара?

— Да. На първо място дрехата ми за съвещания. Отворих куфара и го лиших от споменатата вещ, изработена от бяла кожа и украсена по шевовете със скалпови кичури.

— Уф! — удиви се полугласно индсманът. — Само един вожд има право да я носи! Но пък и само при огъня на съвета и на племенните празници!

Аз свалих сакото си и облякох вместо него индианската дреха.

— Защо? — попита Херцле. — Чуваш ли обесниците как се хият и подиграват?

— Нека си го правят. Ще прибавя дори и вождовата украса. Цялата работа е заради конете. Те имат индианска дресировка. Не оставят да се приближи никой бледолик, освен господарите им, и не се ли преоблека, определено не бих стигнал до седлото.

— А-а! Затова и условието да сваляш и обличаш каквото ти е угодно?

— Да. Виждаш, че всяка дума беше претеглена, макар дори и ти да не знаеше защо и с каква цел.

Когато разгърнах короната от пера от обвивката ѝ, индсманът за втори път нададе възглас на удивление:

— Уф, уф! Истинско оперение от боен орел, каквито вече няма! Пет пъти по десет ли са перата?

— И повече — отговорих.

Тогава той се изправи почтително и заговори:

— В такъв случай трябва да поднеса моя поздрав и молбата за прошка...

— Тихо, тихо! — пресякох го аз. — Тук не сме край огъня на съвета и аз разкрих тази тайна единствено за да се добера до скъпоценните коне. За щастие нейното значение тук не е известно.

За шлейфа на украса от този вид могат да се вземат само двете най-външни махови пера от крилете на бойния орел. Моят, спускаща се от главата назад доземи, беше най-грижлива индианска изработка и

си имаше своята собствена, много трогателна история. Когато я поставих, двама — трима от шестимата започнаха отново да се кискат. Хоу обаче ги сряза гневно:

— Мълчете! Нима не виждате какво става! Той знае тайната на трите жребеца! Тук няма нищо смешно! Въпреки това се надявам да си строши врата!

Минах между тях и се отправих навън към конете. Пеоните стояха там. Никой не каза нито дума, но ако погледите имаха действието на куршум, щях мигновено да рухна под тях.

Петнистите се държаха все още плътно един до друг. Закрачих бавно към тях. Те ме оглеждаха, без да помръдват. Червеникавите им ноздри се издуваха. Малките уши започнаха да потрепват. Дългите, разкошни опашки се раздвижиха. Двата ме оставиха да приближа, ала третият изпръхтя. Той отстъпи, но без да рита или хапе. Беше най-умният. Него си запазих за последен. Имаше точно на носа малко, снежно-бяло петно — едва ли по-голямо от пфениг; дълбоки, бистри и жизнени очи; елегантна главица; блестяща като коприна кожа и безукорно телосложение. И макар още далеч да не ми принадлежеше, аз отсега реших да го взема лично за себе си. Но сега се метнах на един от другите два. Той го допусна, без да се противи. Понесе ме в галоп два кръга и полетя после над зида, сякаш не бе повече от някакъв нисък праг. От дворовете се разнесоха шумни аплодисменти. Шестимата „художници“ обаче останаха смълчани. Отведох коня при мулетата и отидох после за втория. Успехът бе същият. Когато се отправих сетне за последен път навън към пеоните, онзи, който веднъж вече ме бе заговорил, пристъпи към мен и каза:

— Сър, я си признайте, че целта ви беше...

— Да ви дам един урок? — прекъснах го аз. — Да, това желях действително.

— Е добре! То стана. Но с него ще трябва и да се задоволите! Ние вече не участваме!

— Аз също! Пък изобщо не е и нужно! Нали само след миг приключваме!

— Още съвсем не. Защото на този кон няма да се качите!

Той тръгна към жребеца да го хване за юздите, но аз бях по-бърз от него. Конят го видя да приближава и помисли, че онзи иска да се качи на седлото. Обърна глава и гърди към него и запръхтя насреща му

заплашително. Аз се възползвах от момента. С няколко бързи крачки се озовах зад него... мощно засилване... скок... полет... и се намерих на седлото. А сега веднага юздите и стремената! Петнистият подскочи и с четирите си крака във въздуха. Пеонът бе принуден да отскочи в страни, за да не бъде улучен от копитата.

— Куче! — изрева той към мен. — Ще има да се каеш!

И обръщайки се към другарите си, прибави: — Бързо всички в двора! Споразумението не бива да важи! Той трябва да предаде обратно всички, всички!

И хукна заедно с тях. Тъй като се бях качил веднъж на коня, не можеха да ми попречат вече да изпълня и последния скок. Значи оставаше само да си прибера напълно заслужените плодове на моя труд. Ето защо се разбързаха, докато все още бе възможно да ме изпреварят. Бяха убедени, че последният кон няма да ми се подчини с такава готовност като другите два. Тук обаче се заблуждавах. След като седях веднъж вече стабилно на седлото, той не предприе никакъв опит да ме хвърли. Това бе резултат от индианската дреха, чийто вид и миризма го заблуждавах. Но все пак ме бе разпознал. Знаеше, че не съм червенокож, а бял, и затова се колебаеше. Аз се пазех да го принуждавам с шпорите. По-скоро му говорех ласкави думи. Понеже бях на мнение, че произхожда от дакотска кръстоска, опитах първо на този език, и то с използваните при дакотските племена насърчителни думи за коне:

„Шуктанка техике, ваштех! Аманово, токийево! — Тичай, бягай! Продължавай да вървиш!“

Подканата остана без всякакъв успех. Продължих опита на апачески: „Инчу, аркуго! Татишах, накате елканч! — Бъди мил, добър! Тичай, препускай!“

Той наостри уши и повя опашка. Познаваше следователно думите, ала те все още не бяха правилни. По тая причина пробвах сега с команчески: „Миаро, намахцо... — върви нататък, бързо...“

Спрях посред подвикването. Нямахше нужда да довършвам, защото той издаде висок радостен звук и започна да играе с копита. И тогава ми хрумна една мисъл, която изглеждаше изсилена наистина, ала после се оказа вярна. Дойде ми на ум за благородния тъмен, петнист кон, който моят приятел Апаначка — навремето още вожд на команчите наини — с особено предпочитание яздеше. В „Олд

Шуърхенд“ том I съм споменал и описал този кон. И знаех, че Апаначка и Сигурната ръка бяха положили големи усилия да кръстосат тази красива команческа порода с любимците на Винету и най-добрите дакотски раванлии. Тези намерения бяха реализирани успешно. Двамата притежаваха сега няколко големи развъдника, най-значителният от които край Бижу Крийк — приток на Саут Плат. Олд Шуърхенд си беше построил там до стопанските постройки едно жилище, в което имаше навика да прекарва няколко месеца през годината. Тази, подредена с много добър вкус дача бе имал предвид той, когато, ми писа: „Гледай на моя дом като на свой, дори да не сме си вкъщи.“ Дали тези три коня не идваха оттам? Може би и мулетата? Дали шестимата така наречени „художници“ и пеоните им не бяха конекрадци? Във всеки случай не беше невъзможно. Известен надалеч с търговията си с коне, Тринидад е удобно и посещавано от подобна сган селище за пласиране на откраднатата стока.

Всичко това ми мина през главата, ала без да имам време да задържа и продължа тази мисъл. Петнистият започна, както вече казах, да танцува и играе с четирите копита. Неговите двама приятели и сродници бяха напуснали мястото. Той искаше да ги последва, искаше да е при тях. Аз го овладях и го пуснах после в галоп, но само до зида, Там спрях. Той ме помоли с дълбоки гърлени звуци да го пусна отвъд. Това бях искал да чуя. Той не беше ням, той говореше! Изпълних желанието му. Зидът беше „взет с висша елегантност“, както имат навика да се изразяват в специалната си терминология ездачите.

— Спечели, спечели! Конете са негови, негови са! — прозвуча многогласен вик.

Паперман бе дотичал непосредствено след мен. Предадох му коня да го отведе при другите в двора.

— Стой! Остани тук! — викна му заповеднически Хоу. — Жребецът принадлежи на нас, както и всички останали животни. Те трябва да бъдат изведени и докарани тук при нас!

Той посегна към юздите. Тогава аз пристъпих към него и отговорих:

— Долу ръката от жребеца! Броя до три: едно... две... три...!

Не пусна. Ето защо при „три“ пестникът ми се стовари върху скулата му и той влетя сред другарите си, сривайки се там на земята. Веднага се помъчи да събере сили, за да ми отмъсти за удара, ала не

съумя да се справи. Можа само едва-едва да се надигне, пък и преди да се случи това, един друг вече се бе заел с неговата работа — пеонът, от когото бях наречен „куче“. Той пристъпи към мен със свити юмруци и изкрещя:

— Удряш, искаш и да удряш, а? Това няма да ти се отрази добре...

Не отиде по-нататък. Беше прекъснат от новия хотелиер, току-що влязъл в „градината“, следван от няколко яки, мускулести мъжаги, които бе свикал, за да се намеси в решителния момент.

— Тихо, стига! Затваряй си човката! — надвика той пеона. — Яденето пристига! Супата! Уредете нещата си след храна! В моя хотел не е разрешено да се нахвърляш ей така из един път с юмруци! Другояче казано, първо кокошката и после работата!

Човекът беше хитър. За да успокои пеона, той хвърли най-напред вината върху мен, но при „да се нахвърляш ей така из един път с юмруци“ ми даде знак с очи да не си го слагам на сърце. Докато другите зад него носеха чиниите и приборите, той държеше супника с бульона. По време на думите си бръкна вътре, измъкна за единия крак старата, сварена кокошка и я издигна високо, та да може всеки да я види. Онова, което толкова умно бе намислил, стана. От съседните дворове и „градини“ екна висок смях и множество весели гласове завикаха един през друг:

— Много правилно! Съвсем вярно! Първо кокошката и после работата! Вива кокошката! Да живее! Това подейства.

— Well! — викна пеонът. — Да бъде! Първо кокошката и после конете! Сядайте! Ще ядем! Тоя мистър Бъртън може да почака, додето приключим!

— Не! Няма да чака! — обади се Хоу, като закуцука към стола си да седне. — Ще се занимае с музиката! Оркестъра на банкета! Той ще разгъва хармониката, а мисис Бъртън ще ни свири на китара!

— Да, това ще прави, това! — одобри пеонът и ми кимна повелително. — Пристигай с хармониката! И с китарата!

— Веднага! — отзовах се аз. — Аламинут! Приближих към Херцле, извадих револверите от външните джобове на сваленото преди малко сако и я попитах:

— Сигурно се досещаш какво трябва да последва?

— Да — отговори тя.

— И имаш кураж?

— Предполагам!

— Тогава ела!

Запънах двата револвера и й дадох единия в ръката. До тоя момент бях стоял така, че хората да не могат да видят оръжията. Сега се обърнах и тръгнах към „софрата“, Херцле ме последва незабавно. Вдигнал десницата с револвера, аз казах:

— Ето я хармониката ми!

— Ето и моята китара! — заплаши Херцле.

— „Свирнята“ започва! — продължих. — Който от вас посегне към оръжието си, незабавно получава куршум! Щом като нашето ядене преди малко беше за вас, то сега вашето е за нас! Мистър Паперман, действайте живо, моля! Покривката да отиде отсреща при нас! Приборите и посудата отсреща! Отсреща и кокошката!

В продължение на минута — две наоколо се възцари пълно мълчание. Видях, че револверът в ръката на моята Херцле леко потрепва. Тя се улови с другата ръка за моята, за да се стабилизира. Но заплахата подейства. Никой от „художниците“ и пеоните не дръзна да помръдне. И ето че наоколо се разразиха ликуващи ръкопляскания.

Паперман използва случая да изпълни указанието ми и никой не му попречи да го стори. В двора възникна блъсканица. Някой искаше да излезе оттам в „градината“.

— Корехидорът идва! — чух да се казва. — Корехидорът! Значи лично господин кметът! И зад него тримата полицаи. Нашите свидетели. Но те идваха не само като свидетели, а и по друга, много по-опасна причина. Стигайки при нас, Корехидорът се обърна най-напред към мен:

— Приберете револверите, мистър Бъртън! Те си изпълниха службата и сега, понеже аз лично поемам нещата, вече не са нужни. Конете и мулетата са ваши. Никой не може да ви ги отнеме. И парите са си отново ваши!

— Охо! — извика неколккратно споменаваният вече пеон, като видя, че оръжията ни не са отправени повече към него. — За тая работа май имаме думата и ние!

— Вярно, имате думата и вие! Особено вие самият! Много ми се иска да узная името ви! Но не някое фалшиво, а правилното!

— Името ми? — попита пеонът. — Защо? Фалшиви имена аз изобщо не нося!

— На мен са ми известни поне десет — единайсет, използвани от вас досега, за да се скриете. Истинското ви име е Корнър. Под последното фалшиво име сте осъден в Спрингфилд за кражби и конекрадство, но сте избягал!

— Това не е вярно! Това е лъжа! Това е безобразие! Аз съм честен човек и никога не съм задигал на някого нещо дори със стойността на един цент!

— Наистина ли? Искате ли да видите един, който не само твърди противното, ами може и да го докаже?

— Дайте го насам!

— Той е тук!

При тези думи служителят отстъпи крачка встрани, така че да се види стоящият зад него полицай. Онзи кимна иронично на пеона и каза:

— Май се познаваме, а, мистър Корнър? Аз бях този, който ви арестува в Спрингфилд и днес ще го повторя с най-голямо удоволствие. Междувременно бях назначен в Тринидад.

Едва видял полицаия и чул думите му, пеонът извика:

— Тоя негодник е тук, тоя негодник! Вървете всички по дяволите! Да се омитаме!

Отправяйки последната подкана към тайфата си, той се озова с един скок извън нашата близост и се понесе по градината към пустеещата земя и намиращите се там коне.

— След него! Той иска да избяга! — заповяда корехидорът и самият затича след него.

Но пеонът не бягаше сам. Цялата му тайфа беше наскачала и последвала примера му с бързина и ловкост, от която се виждаше, че безделниците притежават значителен опит в подобен род произшествия. Аз също съм свикнал да реагирам много бързо, когато се изискват действия. И тъй, впуснах се с възможно най-голямата бързина, но ми се удаде да пипна и задържа само последния. Той поиска наистина да се брани и отскубне, но Паперман, който беше необикновено силен, ми го отне от ръцете, запрати го на земята и коленичи по такъв начин на гърдите му, че оня не можеше повече да мръдне.

Бегълците достигнаха конете, метнаха се и препуснаха, подбирайки четвъртото муле и коня на другаря си, надвит от нас.

— Негодяи! — викна тоя, като видя това. — Какво ще стане сега с мен!

— От вас зависи — отговорих аз.

— Как тъй? — попита.

— Почакайте!

Вниманието ми бе приковано от почти забавната сцена, която се разиграваше там вън. В преследването бяха взели участие не неколцина, а всички присъстващи. Изключение правехме само Паперман, хотелиерът с неговите хора, жена ми и аз. Съседите заедно с техните гратисни зрители също бяха наскачали отвъд и се втурнали след бегълците. Сега след като тези бяха вече на конете, на никому изобщо не дойде на ума да спре или да се върне, а чухме корехидора да вика:

— Бързо към коралите! И после след тях!

Коралът представлява открита оградена площ за настаняване на конете. Такива места за жителите на Тринидад има не едно и две. Всички се втурнаха сега към тях, за да се снабдят час по-скоро с коне и да поемат после по дирите на така бързо изчезналите нехранимайковци. Сега бяхме сами и аз се обърнах към пленника, все още здраво държан от Паперман:

— Стани, хубостнико! И чуй какво ще ти кажа!

Паперман го освободи, колкото да може да се изправи. Аз продължих:

— Ако отговориш на въпросите ми откровено и правдиво, ще те освободим.

— И ще мога да тръгна накъдето си искам? — попита бързо той.

— Да.

Той ме погледна изпитателно.

— Нямате вид на лъжец. Очаквам, че ще сдържите думата си. Та, кажете какво искате да знаете!

— Чии са трите петнисти жребеца?

— От фермата на някой си Олд Шуърхенд.

— А мулетата?

— Пак от там.

— Откраднати?

— Не, строго погледнато, не. Беше само измама, една малка очарователна измама. Корнър беше научил, че най-добрите коне на Олд Шуърхенд са разпоредени за някакъв немец, очакван заедно с жена му. Очакваха се и няколко млади художници и, скулптори, които трябвало да бъдат екипирани...

— Екипирани? С каква цел? — прекъснах го аз.

— Щели да яздят към територията на апачите за някакво голямо изложение. Бил ги поканил младият Шуърхенд, но и той като баща си отдавна бил потеглил напред. Тогава се представихме ние. Беше нещо като маскарад, карнавална комедия. Управителят ни повярва и ни даде всичко, което поискахме.

— Аха! Затова и все още бяхте скулптори и художници!

— Така е! — ухили се той. — Питайте нататък!

— Аз свърших. Ако проникна по-дълбоко в тайните ви, сигурно после ще ми е трудно или дори невъзможно да удържа думата си. Така че не желая нищо повече да знам.

— И аз мога да си вървя?

— Да.

— Благодаря! Вие сте честен мъж, сър. Но аз съм без кон!

— Не мога да променя нещата.

— Не бихте ли могъл да ми дадете поне едно от мулетата?

— Откраднатото имущество? Не!

— Но след като сега знаете, че животните не са наши, нямате право да ги задържите!

— Аз и не възнамерявам. Познавам Олд и също Янг Шуърхенд. Можете да бъдете сигурен, че той ще си получи откраднатото от вас, или поне онова, което успях да спася. Задържам и палатката.

— Well! Все ми е тая! Но без кон аз не мога да си тръгна. Днес ще научите, че тук някъде и на някого нещо се е изгубило. Няма ли това да обремени съвестта ви?

— Ни най-малко. Защото и през ум не ми минава да я товаря с чужди деяния.

— Добре! Аз приключих! Сбогом! Той се обърна да си върви. Тогава хотелиерът, който бе изслушал всичко, застана на пътя му.

— Ако непременно държите да се допитате до някоя чужда съвест, предоставям ви на разположение моята. Аз веднага ще се погрижа днес тук да не изчезне никакъв кон! Никъде и на никого! След

десет минути целият град ще знае, че сте ни офейкал и се каните да задигате коне. Измитайте се!

Човекът вече искаше да се подчини на това разпореждане, когато Паперман го улови за ръката:

— Още една дума! Тези двама джентълмени, които искат да ви пуснат, забравиха най-важното. Сигурно имате пари, а?

— Толкова, колкото са ми необходими, да.

— Къде са?

— Тук в джоба.

Той извади една добре натъпкана кесия, за да ни я покаже самохвално, и добави:

— Защо питате за парите ми?

— Заради пиячката! — ухили му се в лицето Паперман. — Аз се казвам именно Макш Паперман и не се оставям на тип като вас да ме води за носа! Ще си платите сметката за вас и другарите ви!

— За мен иди — дойди! Ама за другите не ми и хрумва!

— Май ще трябва да ти хрумне! Я дай кесията!

Той му я изтръгна от ръката, подаде ми я бързо и каза:

— Имайте добрината да платите, сър! Аз междувременно ще държа нехранимайкото.

Както каза, така стана. Новият хотелиер направи сметката, аз я уредих и върнах после на мъжа кесията с останалите пари. След това той изчезна с възможно най-голяма бързина, сипейки проклетия и ругатни...

3. АШТА

След като конекрадецът се бе отдалечил, аз върнах в куфара главатарската украса и револверите. И най-сетне, най-сетне можехме да седнем да се храним. Младия орел беше възвърнал руменината си. На него му бе крайно неприятно, че бяхме станали свидетели на слабостта му. А много държеше да бъде уважаван от нас. Ето защо сподели, че преди четири дни му откраднали коня долу при Карисо Крийк, и то с цялото съдържание на кобурите на седлото. По пътя се препитавал единствено с няколко вида ядивни корени или ягоди, нищо повече. После самият трябвало да носи тежкия си пакет, така че не било за чудене, дето пристигнал тук в такава изнемога. Той научи, че коженият му костюм го чака непипнат. Сега се хранеше с нас, бавно и с маниерите на човек, свикнал да се движи в културни среди. Херцле страшно обичаше на гостите да им е вкусно. Лицето ѝ сияеше от удоволствие.

Аз си имах своите мисли за него, ала не казах нищо. Паперман също би узнал на драго сърце нещо по-подробно за него, но индианецът въпреки своята младост въздействаше по такъв начин, че той не се осмели да го задява с въпроси. Но моята жена, моята жена! На нея всяка неяснота ѝ е противна! Тя трябваше във всяко нещо непременно да знае къде е. Индианското търпение и съдържаност малко я въодушевяваха. Тя оглеждаше Младия орел. Виждах по лицето ѝ колко много ѝ допада. А горко на оня, който ѝ хареса! Тя го почуква по сърцето и каквото има там вътре, трябва да излезе, без значение дали той го желае, или не. Само че не защото е любопитна или нахална, ни най-малко. Но когато види някого в затруднено положение и иска да му помогне, тя си има изцяло свой почин да се информира по кой метод и начин може да стане това. Така и тук! Още не бяхме стигнали до скелета на старата кокошка и Младия орел вече беше казал на жена ми, и то без нейно съдействие, че са му откраднали оръжията, че вече нямал пари, и че възнамерявал да тръгне на юг — накъде, това все пак не съобщи. После тя ми хвърли един поглед, който добре разбрах. Трябваше да го поканя да язди с нас. А нали тъкмо по тази причина

бях искал три коня, а не само два. Поставих му въпроса. Тогава лицето му се озари от радостна светлина. Той скочи, ала тутакси седна отново, защото един индианец не бива да показва толкова открито нито радост, нито болка. От това просветване на лицето му разбрах, че макар никога да не ме бе виждал, той все пак подозираше кой съм.

— Аз съм апач — отговори. — Възнамерявам да се отправя най-напред към Нъгит Тсил.

Докато го казваше, той не ме погледна, а гледаше надолу пред себе си, но аз буквално почувствах колко напрегнато се ослушва какво ще отговоря.

— Ние също — отвърнах непринудено, сякаш не съм и помислил да го наблюдавам и прозирам. И обръщайки се към Паперман, запитах: — Вероятно ви е известен Девълз палпит, който трябвало да се намира нейде наоколо?

— Да — отговори той. — И Младия орел също го знае, защото навремето — преди четири години, ми каза, че идвал оттам горе. Нататък ли се каните да вървите?

— Да.

— Аз ли трябва да ви водя?

— Искате ли?

— Ама че въпрос! Дали съм искал! Но аз имам едно условие, едно-единствено!

— Какво?

— Почти не се решавам да го изкажа.

— Хайде карайте направо! Стари бойни другари могат да бъдат откровени един към друг!

— Дори ако се казват Паперман? Макш Паперман? Дяволски зловещо име! Ама я го изговори на английски, де! Тогава звучи още къде по-зле! Цял свят му се присмива!

— Казвайте се както си щете, само говорете без заобикалки!

— Well! В такъв случай да рискуваме! И тъй, аз ще ви водя до Девълз палпит, ако ми позволите, но после ще продължа да яздя и по-нататък с вас!

Тогава Херцле се намеси припряно:

— Той позволява... разрешава!

— Охо, охо! — подметнах аз строго, изразявайки неудоволствие.

— Охо, охо! — разсмя се тя. — Само не се обезкуражавайте, мистър Паперман! Той ви обича, много ви обича и аз също. При това има три коня и три мулета, значи повече отколкото се нуждаем. И най-вече, не пожелае ли да ви вземе, ще трябва да язди сам, защото аз ще остана тук и ще стоя неотклонно, и без да се огъвам на ваша страна!

Очите на стария, добър човек се навлажниха. Той ѝ подаде ръка и каза:

— Бог да ви благослови, мисис Бъртън! Колко съм ви благодарен! Той сега ще трябва да ме вземе дори и само защото съм готов през огън и вода да мина за вас!

— А хотелът... хотелът ви? — попитах аз.

— Повече не ме интересува! Нито под земята, нито над земята имам нещо. Изобщо съм съвсем оголял и обосял. Беден като църковна мишка. И вече толкова стар, толкова стар! Е, да, ако се казвах другояче! Не Паперман! Та нали тъкмо това е причината, единствената причина да шляпам все из кутсузлук и мизерия! Вземете ме с вас, моля ви, вземете ме! Още не съм съвсем за изхвърляне и нека последните ми сили, последният ми животец ви принадлежи, мистър Шетърхенд...

Увлечен от сърдечния си порив, той бе отишъл твърде далеч. Спря сепнато по средата. Тогава по лицето на младия индианец мина една мила, слънчева, затрогваща усмивка и той каза:

— Не се тревожете, не се стряскайте! Това не беше издайничество. Аз го знаех. И нямаше да премълча, че братът на нашия велик Винету и най-добрият приятел на моя народ е бил разпознат от мен. Бях длъжен да му го кажа. Херцле плесна ръце и възкликна:

— Значи нещата се нареждат тъкмо както желая! Те ще могат да дойдат с нас, и двамата?

— Да — отговорих. — Младия орел ще язди третия петнист жребец. Нашият Паперман ще получи трите мулета с палатката. Той ще бъде нашият „майордомо“. Ще води надзора над домакинството ни и естествено над моята жена!

Колко щастлив беше старият уестман! Той се впусна във всички възможни изрази на благодарността. Индианецът беше съвсем тих, но затова пък толкова по-дълбоко бе скрил в себе си щастието.

След храна се погрижихме най-напред да скатаем палатката и да я приберем с всичките ѝ принадлежности в къщата, където щеше да е

на по-сигурно място, отколкото вън. Когато това стана, Паперман посочи към откритото пространство.

— Погледнете там вън! Какво търчи насама?

— Мулето, четвъртото муле! — отговори жена ми.

— Да! То е избягало от безделниците! Станало е вироглаво! Откъснало се е! Искало е да се върне при другарите си! Ще отида да го прибера, веднага... веднага!

Ето как се сдобихме с още една сила за носенето на багажа и броят на животните, задигнати от Олд Шуърхенд, сега бе отново пълен.

По-късно аз отидох още веднъж до града, за да купя на Младия орел една пушка и револвер; нож той си имаше. После продиктувах на стария Паперман едно писмо, което умишлено не написах сам. То беше адресирано до Хариман Ф. Ентърз и гласеше:

„Удържах думата си и се настаних тук. Запознах се с вашите приятели Корнър и Хоу. По тази причина тръгвам далеч по-рано от предвиденото. Въпреки това обещанието си остава. Ако сте честни — но тогава и само тогава — ще се срещна отново с вас и ще ви отведа до двете места, които искате да видите. Бъртън“

Не беше шега работа за Паперман да напише това писмо. От него се лееше пот като от дървар. Минаха някъде към три часа, додето привърши, защото заради грешките, мазните и мастилни петна, които правеше, трябваше да го подхваща толкова често отначало, че накрая извика вбесен:

— Цяло мъчило! Терзание! Един път завинаги! По-добре да хвърля петалата, отколкото да черня белия лист с мастило тъй, че да можело после да се чете! Аз наистина съм готов на всичко за вас и съпругата ви, ама на такива изтезания — не! Не ми се сърдете!

Привечер преследвачите на конекрадците се прибраха — не бяха заловили нито един от тях. А онзи, когото освободихме, изглежда не бе прибягнал все пак незабавно към кражба, защото не чухме на някого някъде да му е изчезнал кон. Още на следващото утро напуснахме града, за да се отправим в западна посока най-напред към така наречения парк Плетоу. В Тринидад не ни се бе събрало и едно пълно денонощие да сме стояли. И все пак, колкото и краткотраен да бе този престой, толкова значителни бяха последиците му за нас. Най-малката от тях беше, че сега яздехме четирима, вместо само двама, и че сега,

имайки палатката и екипировката ѝ, пътуването щеше да ни е по-удобно, отколкото си го представяхме преди туй. Разпределението на животните беше такова, каквото вече го бях обявил. Жена ми, аз и Младия орел яздехме петнистите, докато Паперман си бе избрал най-доброто муле — другите три се редуваха да носят палатката и кожения пакет на индианеца. Какви неща или що за предмет съдържаше този пакет, не знаехме. Но и не питахме. Според тежестта би трябвало да е желязо, ала не някакви обикновени железа, а нещо много ценно. Това се заключаваше от грижовността, с която се отнасяше собственикът към пакета по време на товарене и разтоварване.

Тук трябва да спомена, че се възползвах от първата възможност да разменя спомени със стария скитник. Бяха минали дълги години от последното ми пребиваване в Запада и не бе за чудене, че не съм в течение на съдбата на мнозина мои някогашни спътници. Вярно, с неколцина все още поддържах писмена връзка, ала съдържанието на писма от хора, несвикнали с перото, е добре известно — изобилие от най-общи, нищо не говорещи фрази и малко или нищо конкретно. За съдбата на някои от главните лица наистина бях осведомен.

Олд Файерхенд например отдавна бе положил глава в мир и то в Сейнт Луис, където се бе оттеглил след експлоатацията на мината край Сребърното езеро. Това ми беше известно. Напротив, за съдбата на Хари, неговият син от първия му брак с Рибана — дъщерята на асинибойните, за съжаление не бях узнал нищо. Младежът твърде рано се бе научил да стои на собствените си нозе, за да му е по вкуса да дири подслон под крилото на баща си. Твърде неспокоен по дух, за да се задържи дълго на каквото и да е занимание, той водеше непостоянния живот на ловец. Неговото отмъщение за жестокото убийство на майка му и малката му сестричка не се бе охладило от описаните във „Винету II“ събития. Той бе и си остана най-неумолимият враг на сиуогелала, в чиито редици непогрешимата му пушка стотици пъти бе имала възможността да сее смърт. И едно мрачно предчувствие, основаващо се всъщност на богат опит, ми бе подсказвало, че животът му няма да има тих, мирен край.

Леля Дрол само няколко месеца след описаните в „Краля на петрола“ приключения бе паднал от куршума на един убиец, по чиято следа го бе отвел неговият проникателен ум... Уестманска участ!

И къде бяха останали всички те, героите на Запада, цялата тази голяма чета прочути уестмани? Повечето от тях бяха изчезнали без каквато и да е следа. Може би някоя набързо нахвърляна могилка покрива телата им някъде в саваната или из Скалистите планини. Или костите им се белеят сред знойните пясъци на Ляно Естакадо, или в студената бездна на някои от многобройните недостъпни проломи на Гранд каньон... Уестманска съдба!

Корабчето на живота рядко приставя в тихи пристанища. Така знаех например за Дебелия Джими, че се наслаждава на един спокоен заник на живота край езерото Онтарио под цивилното име Якоб Пфеферкорн. А Хобъл Франк и до днес още като застаряващ рентиер се отдава на меланхолични възпоменания по своя приятел Дрол — духът на саваната вече никога не би бил в състояние да го склони макар и за кратко време да смени своя уютен дом край брега на Елба с Мрачните и кървави поля...

За това, което имам да разкажа, за жалост ми е позволен един единствен том, докато с тези събития аз като нищо мога да изпълня четири, че и пет тома, без да уморя читателите си. Ето защо трябва да съм възможно по-кратък и да пропускам някои неща, подминавайки ги крайно неохотно. Към тях спада преди всичко подробното описание на пътя, по който бяхме поели. Принуден съм да се задоволя да кажа само, че той водеше нагоре към планините Рейтън, зад които се спуска великолепната долина на Пурхаторио, за да ги отдели от гигантските масиви на испанския пик.

Яздехме към една грандиозна, величествена планинска панорама. С всеки изминат час приближавахме все повече до нея, докато я достигнахме и после непрестанно се намирахме сред красоти, които не само не искаха да знаят край, а напротив, непрекъснато се множаха и увеличаваха. Моята жена, която за пръв път идваше с мен от тази страна на океана и винаги ми се е присмивала, когато съм изказвал мнение, че е невъзможно да се сравняват красотите на Харц, Шварцвалд, та даже на Швейцария с дивните пейзажи на Съединените щати, сега се видя принудена да оттегли това съмнение. Тя беше притихнала, съвсем притихнала. А когато стане такава, аз не я смуцавам, защото зная, че това безмълвие при нея е мълчанието на едно преклонение.

Беше по обяд на третия ден, когато спряхме край едно бистро поточе. Тук заговорих с нея за различието на земните красоти на равнината и планината. Младият орел слушаше скромно по обичая си. Паперман от време на време се включваше с някоя уместна забележка, защото много беше слушал, много размишлявал и въпреки невисокото равнище на житейския си път, съвсем не бе лишен от интелигентност. Сега той каза:

— Утре ще имате пред очите си един още по-красноречив пример за тази разлика. Тогава ще стигнем до едно езеро, разположено в равнина, която обаче се намира сред извисяващи се въз бог планини.

— На мен дали ми е известно? — попитах аз.

— Не знам — отговори. — Това е езерото Кануби.

— Слушал съм за него. Едно негово пълно подобие или по-скоро неговият първообраз се намира в щата Масачузетс. Бях отишъл там от Лорънс. Онова езеро Кануби в миналото е играло много важна роля за няколко индиански племена, особено за сенека. Искрящите на слънчевата светлина води, широките, красиво вдаващи се заливи, китните, покрити с тучна трева острови и брегове бяха чудесна предпоставка за едно миролюбиво развитие на племенния живот. Едва съумях да отделя поглед от езерото. Зная, че на някакво планинско езеро тук горе е дадено същото име, и съм любопитен да видя дали го заслужава.

— Вероятно го заслужава — въздъхна дълбоко Паперман.

— Сигурно сте бил няколко пъти там? — попитах аз.

— Колко често! ... Колко често!

Той отново въздъхна дълбоко. Място на нерадостни спомени ли беше това езеро за него? Замълчах, за да не му причиня болка. Той дълго гледа пред себе си, след което подхвана сам:

— Край това езеро получих онзи проклет изстрел в лицето, който ме обезобрази и ми отрови целия живот.

— От кого? — попитах.

— От някой си Том Мади. Може би сте чувал за тоя негодяй?

— Не.

— Той в действителност май не се казваше така, а другояче. Не научих същинското му име.

— Срегнахте ли го пак?

— Никога, никога, за съжаление, за съжаление! Макар да го дирих в продължение на много години, както просякът спастрения доллар, който е изгубил. Не обичам да говоря по този въпрос, но ако спомените ме налегнат, както става винаги, когато съгледам езерото, може би ще ви разкажа още тази вечер. Засега искам да ви кажа само, че това за сенеките е вярно.

— Кое?

— Че живееха там долу в Масачузетс край езерото Кануби. Знаете ли истинското им име? Как всъщност се казват?

— Да. Сенонтоуана.

— Така е. Името сенеки им е дадено и натрапено от белите. Един от най-големите им вождове се казвал Сагойеватха. Погребан е в Бъфало. Там му е издигнат голям паметник...

— Въпреки че преди смъртта си той помолил да го погребат сред неговите червени братя, а не сред бледолики! — вметна жена ми.

— Значи го знаете? Слушала сте за него? — попита я той.

— Ние бяхме на неговия гроб — отговори тя.

— Бог да ви благослови за това! Имам предвид, че ако вие посетите някой гроб, то не го правите от любопитство, а защото сърцето ви тласка. А аз имам едно особено предпочитание към народа на сенека.

— По какви причини?

— Защото... защото... защото... хмм! Довечера ще ви разкажа, не сега. Трябва все пак нещата да се поуталожат, защото тази стара струна започна да звънти и трепти, и сигурно няма да престане, преди да сме оставили езерото зад гърба си. Засега обаче позволете да премълча!

Следобедът ни водеше все нагоре, докато стигнахме един хребет, откъдето се откри поглед към едно обширно, разположено ниско под нас и разстилащо се на запад плато. Слънцето беше на заник. В неговите лъчи блестеше в средата на равнината един голям, искрящ диамант, обточен околоръст от широк венец зелени смарагди, чиито контури потрепваха, озарени от червени отблясъци.

— Това е езерото Кануби — каза Паперман. — Макар привидно да лежи наблизко, то е доста отдалечено. Три часа са необходими, за да се стигне оттук до него. Ето защо ще лагеруваме тук. И то, ако нямате

против, на същото място, където спях, когато дойдох в тази местност за пръв път.

Той ни отведе до едно място, изцяло затворено от трите страни, а и от четвъртата до половина, което предлагаше много добър заслон срещу хладния тук горе нощен вятър. Наблизо течеше потоце. Имаше и паша за конете. Следователно не можехме и да желаем по-добро място за бивак. Палатката беше набързо издигната и огънят стъкмен. Палатката винаги оставаше на разположение на моята жена. Ние, мъжете, предпочитахме да спим на открито.

По време на яденето се спусна и вечерта. Луната изгря. Беше в първата си четвърт. Въздухът беше без мъгла, напълно чист и прозрачен. Можехме да виждаме надалеч, почти толкова далеч, колкото през деня, само че сега контурите бяха неясни и се преливаха. Искрящият диамант сега се бе превърнал в сребристо бяла перла. Без да сме го подканили, Паперман започна да разказва.

— Точно както и днес — каза той — лежеше по онова време езерото пред очите ми. Притегляше ме надолу към себе си. Събудих се много рано и ягнах коня, за да продължа ездата, без истински да съм си отспал. Хладно беше в ранната утрин. Ето защо яздех доста бързо и стигнах при езерото точно с изгрева на слънцето. В тревата видях следи от хора, от индианци. Те водеха през храсталаците към водата. Стигайки там, съгледах колиби, по-точно къщи. Не полупървобитните вигвами или типита, а истински къщи от греди, талпи и шинди — точно като постройките, от които са били градовете и селата на индианците преди идването на белите. На брега лежаха няколко лодки. Риболовни мрежи бяха проснати да съхнат. Извънредно голяма чистота навсякъде. Никъде мръсотия, оръжия, кървави остатъци от дивеч, признак на лов и смърт. Дълбоко мълчание наоколо. Нищо не се движеше. Вратите бяха затворени. Хората още спяха, и то съвсем безгрижно, защото не видях никакъв страж. Изглежда днес бе почивен ден.

Промъкнах се по-близо, завих зад една чупка на храсталака и видях... видях... най-красивата девойка, да, за Бога, най-красивата, ненагледно красива девойка, която моите стари очи откак съм жив са виждали! Моля да ми повярвате! Тя седеше на един висок скален блок на брега и гледаше на изток, където слънцето тъкмо изгряваше. Беше облечена в мека, бяло оцавена животинска кожа, украсена с червени

ресни, а дългите ѝ тъмни коси, украсени с цветя и пера от колибри, се стелеха ниско по гърба. Когато перата започнаха да искрят в първите лъчи на слънцето, тя се надигна от мястото си, разпери ръце и изрече с тон на религиозно благоговение:

— О, Маниту, Маниту!

Повече не каза нищо. После склочи ръце. Но казвам ви, никога в моя живот не съм слушал по-добра и искрена молитва от тези две приветствени думи. Така стоя тя дълго, дълго, съзерцавайки слънцето. Аз не останах на мястото си. Тя ме привличаше като магнит, на който не можеш да противостоиш. Закрачих към нея, но бавно, колебливо, тихо, в почти благоговейно страхопочитание. Тогава тя ме видя. Не се изплаши, не. Не помръдна крак, пръст, някакъв крайник. Само ме гледаше. Но с едни такива големи, открити, изпълнени с очакване очи! В тези очи блестеше същото слънце, което беше изгряло там на изток. И пред тази неповторимост и красота се превърнах аз в глупак, вързанак. Забравих да поздравя. Днес мога хубавичко да си представя, колко умно и интелигентно съм изглеждал тогава! Знаех и забелязвах само едно, а именно че очаква да я заговоря. Така всъщност и сторих. Ама наместо да се покажа възпитан и да поздравя, аз подхванах най-голямата дебелацина, запитвайки: „Как се казваш?“. Тя отговори: „Казвам се Ашта!“ Най-напред ми се стори, че това ще е някое галено име, ала по-късно научих, че Ашта е чисто индианска дума и означава „Доброта“, и тя беше тъкмо това. Никога не я видях друга, освен тиха, благочестива, благодетелна, непорочна и добра. Никога петно по дрехите ѝ, никога нелоялна дума на езика ѝ. Мога с пълно съзнание да ви кажа, че навремето много често съм бивал на езерото Кануби и в продължение на месеци съм се скитал наоколо; с часове и дни съм прекарвал край нея, ала ни един-едничък път не видях и чух нещо от нея, за което да мога да кажа, че не било красиво, че не е било добро. Затова не бях и единственият, на когото тя така изключително се харесваше. Който отидеше там, вече не му се тръгваше — единствено заради нея. Така също и Том Мади, и... сиуогелалът.

Той направи пауза. Жена ми се възползва от нея да му обърне внимание на един пропуск:

— Но, мистър Паперман, вие така и не казахте, кому принадлежаха къщите край езерото и кой беше нейният баща?

— Не съм ли? Хмм! Да, съвсем вярно. При мен тя винаги идва на преден план и забравям всичко останало. Така беше и тогава. Нейният баща беше медицинман на сенека, ала не някой шарлатанин или фарсьор, както допускат да бъдат наричани днешните шамани, а истински и прочут! Преследван и угнетяван от белите заради голямото си влияние върху червенокожите, той бе напуснал родния си край с още неколцина индианци със също такива благородни разбирания, за да се спаси в „Дивия запад“. Стигнал до тази местност. Видял езерото. Бил заплепен от неговата прилика с красивия, роден водоем. Останал заедно със своите придружители тук. Построили си къщи — досущ като едновременните, и нарекли езерото на името на онова от родината — Кануби. Новото поселище много скоро станало известно сред белите и червени ловци на Запад и те често го посещаваха. За тях то представляваше едно мирно кътче, в което червен и бял, приятел и враг трябваше да се срещат, не допускаяйки изблици на омраза. Защото беше станало привичка, нещо повече, повеля — да замлъкне всяка вражда и да цари единствено любов и мир.

Той прекъсна за минута-две, пое дълбоко дъх и каза, унесен в мисли:

— Бяха мили, прекрасни времена! Единственият период в моя живот, през който съм се чувствал и аз истински човек, и то добър човек. Моля да ми повярвате!

После продължи разказа си:

— Към белите, които наобикаляха езерото, принадлежеше Том Мади, а към червенокожите — един млад шаман от сиуогелала, който идваше при бащата на Ашта като ученик, изучавайки тайнствата на червената раса. Къде живееше всъщност — никой не знаеше. Той го премълчаваше, за да не бъде смущаван в дълбокото уединение, от което се нуждаеше неговата студия, или пък обезпокоен от някой враг. Но аз предполагах, че си бе издигнал колибата долу край един приток на Пурхаторио, която напускаше само за да се изкачи при своя учител и получи нови наставления. Беше красив млад мъж, обучен във всички оръжия въпреки това така миролюбиво настроен, сякаш по цялата земя никога не е съществувало някакво оръжие. Че Ашта го предпочиташе пред всички останали, които идваха там, не бе никакво чудо. Аз обаче не знаех нищо по въпроса и го чух едва от Том Мади.

Той не беше нито красив, нито грозен тип, но нахален и брутален. Никой не искаше да знае за него. Беше хвърлил око на Ашта, че и двете дори. Тя обаче го отбягваше на всяка крачка и избягваше всяка възможност, която би я заставила да говори с него. Това страшно го ядосваше. Той бе истински обладан от фикс-идеята, че тя трябва да стане негова жена. Мисля, че наред с любовта я и мразеше — тъкмо защото тя така открито и честно му показваше своето неблагоприятно положение. Двете чувства воюваха помежду си в душата му. Най-много общуваше с мен. Защо, това и до ден-дневен не зная. Вероятно защото аз бях най-малощният от всички и сърце не ми даваше да се отдръпна от него, както правеха другите. Аз много се пазах естествено да оставя да забележи, че и в моето сърце е покълнала една голяма, чиста от всякакви грехове любов, и че хиляди пъти бих жертвал живота си, за да мога да докажа това на красивата индианка. От време на време наистина ме спохождаше мисълта, че тя стои твърде високо за мен, ала в определени часове, в които се самонаблюдавах, все пак добивах кураж. Тогава си казвах, че не съм пък чак толкова лош момък, и спокойно мога да се сравнявам и меря с някои други. Това бяха мигове, в които се заричах да говоря открито и честно с нея. Но веднага щом се озовях в нейна близост, не ми хрумваше ни думица от онова, което се канех да ѝ кажа.

Така един прекрасен ден се върнах от дълго ловно скитане и узнах от Том Мади, че сиуогелалът бил при бащата на Ашта да иска ръката ѝ и получил разрешението да я отвлече някоя нощ...

— Да я отвлече? — беше прекъснат той от жена ми. — Това наложително ли беше?

— Не само наложително, но и подобаващо. Ще си позволя да кажа, че всички тези адети имат една по-дълбока залегнала основа и свое собствено значение. Бащата и майката възпитават своето дете, своята дъщеря с хиляди безсънни нощи, с още повече грижи и жертви. И ето че идва някакъв чужд човек и им я отнема. Той обсебва по-голямата част от сърцето на тяхното дете и то го последва с желание, без да пита дали онзи го заслужава. Този вътрешен процес трябва да се изрази според индианските годишни обичаи и външно.

Когато научих тази новост от Том Мади, сякаш получих тежък пестник в челото. Изпървом се почувствах съвсем тъпо. Том Мади обаче беше бесен. Закле се в синевата на небето, че сиусът няма да

похити момичето; той щял да се погрижи тая работа да не му се удаде. Когато го запитах как смята да попречи, той поиска от мен клетва, че няма да издам неговия план. Аз се заклев, ала естествено само за да предотвратя осъществяването на този план. Тогава той ми показа пистолета си. Беше натъпкан догоре с барут. Този барут трябваше да бъде изстрелян в очите на сиуса, за да обезобрази лицето му и го ослепи завинаги. „После на нея няма и да ѝ хрумне да стане негова скуав!“ — прибави той, преди да се отдалечи. Но преди да си тръгне ми напомни за клетвата. Издадял ли съм го, щял не само сиуса, ами и мен да ослепи.

— Та това не е бил човек, а дявол! — извика Херцле.

— Ако не дявол, то все пак един мерзавец, за когото нищо не бе прекалено лошо, стига да води към целта — отговори Паперман. — Аз естествено сметнах за свой дълг да предотвратя деянието. Разбира се, нямах право да издам нещо. Но няколко намекнати думи щяха да бъдат достатъчни да дадат на сиуса поне представа за опасността, в която се намираше. Само че той нито се виждаше, нито се чуваше. От мига, в който бе получил позволения да отвлече Ашта, той трябваше да се забули в най-голяма тайна и да се промъкне така предпазливо, сякаш се касае за собствения му живот. От само себе си се разбира, че не можеше да дойде денем, и че аз трябваше по нощите да полагам всички усилия, за да го открия някъде. Това хич не бе безопасно за мен, защото знаех, че Том Мади хвърля точно същия труд да се добере до него. Следователно аз имах двойна задача — да отбягвам единия и да открия другия, и ще ви кажа, че никак не бе лесно да се прояви необходимата предпазливост. За това се иска тренинг. Така мина повече от седмица, без усилията ми да се увенчаят и с най-малкия успех. После настъпи една безлунна и беззвездна, влажна нощ, през която наистина не валеше, ала непрекъснато ставаше все по-влажно. Въпреки това аз не бях останал в топлата си постеля, а пълзях във наоколо, защото някой като че ми казваше, че в тази крайно неприветлива нощ ще се случи нещо, което не бива да пропусна. Запълзях тихо, безшумно край задната страна на къщата към ъгъла. Искях да залегна там, за да мога да наблюдавам две страни. Та, пробутах се, когато стигнах ъгъла, малко напред и... Исусе! Там лежеше още някой! От другата страна! Кажиречи се сблъскахме. Той ме видя също както аз него — въпреки тъмнината и въпреки плътния,

влажен въздух. Но както аз не го познах, така не ме позна и той. Кой беше? Сиусът или Том Мади? Вече отварях уста да кажа една тиха дума, когато той дигна ръка. Нещо държеше в нея. Успях само бързо да извърна лице встрани и изстрелът вече изтрещя. Получих целия заряд. Нито едно зрънце не отиде напразно. За щастие все пак не в очите, а благодарение на бързото ми движение в обърнатата към негодняка лява страна на лицето. Бях поискал да викна: „Не стреляй, не стреляй!“, ала не се стигна дотам, от мен не излезе никакъв звук — бях изпаднал в безсъзнание. Това наистина бе един жалък, нищо и никакъв пищовен изстрел, и то без олово или куршум, но пък изстрелян от упор. Рухнах от клекналото си положение като чувал, който някой е катурил, и съм останал да лежа безжизнен, докато ме намерили и отнесли в къщата, за да ме върнат към живот.

Хората бяха чули изстрела и побързали да излязат, за да установят причината. Дошъл шаманът, дошла жена му, дошла дъщеря му Ашта, надошли и други. Докато всички се занимавали с мен, пристигнал и още един, а именно сиуогелалът. Той се промъкнал като полъх на вятър и бил достатъчно умен да се възползва незабавно от ситуацията. Когато ме внесли в къщата и ме сложили там да легна, отвън се разнесъл бойният вик на огелаласите. Всички се послушали. Забелязали липсата на дъщерята. Разбрали как стоят нещата — отвличането било успяло. Необходимо било само сиусът да се отдалечи с Ашта и тя би била негова. Но той не го сторил — нямало нужда. Бил дошъл да я вземе и тя го последвала, извън надзора на родителите! Това било достатъчно. Той я довел отново вътре и бил приет от родителите като син. Ето как с изстрела си Том Мади бе създал условия и станал причина да се случи тъкмо онова, което бе искал да осуети. А аз съм лежал дълго време в делириум, скимтейки от болки като куче, на което правят вивисекция. После, веднага щом се изправих отново на крака, се измъкнах, без да издам нищо. Никой освен мен и Том Мади не знаеше кой е извършителят и коя е същинската причина за изстрела. А този негодяй от онази нощ изчезна, безследно изчезна, но толкова горещо беше и моето желание да го срещна отново. Когато след няколко години отидох за пръв път оттогава при езерото Кануби, заварих къщите празни — бяха запуснати. Сенеките били нападнати от банда разбойници и избити до последния човек. От всички тях беше останала жива само Ашта,

понеже бе напуснала езерото, за да последва сиуогелала при неговото племе.

— Видяхте ли я повторно? — попита жена ми.

— Не, никога! Аз винаги съм гледал на огелаласите като врагове на белите и много съм се пазел да влизам в досег с тях. Поразпитах наистина на няколко пъти. Така научих, че красивата сенекска скуав на шамана била много щастлива. Той основал там горе край Ниобрара свой собствен резерват за себе си и своите ученици и живее там само за старите тотеми и вампуми, които събира, и за книгите, които си изписва от бледоликите. Той дори сред белите е един много уважаван и прочут мъж.

При последните думи на Паперман аз попитах бързо:

— Вие естествено знаете истинското име на индианеца?

— Да — кимна той.

— Не се ли казва Вакон?

— Да, само Вакон.

— Към него няма друга дума, друго име?

— Само Вакон! — повтори той.

— В такъв случай аз го познавам, макар никога да не съм го виждал. Той е посветил целия си живот и всичките си сили на изучаване историята на червената раса и пише трудове за нея, които за жалост още не са се появили, защото той иска да ги публикува едва когато е завършен и последният том. Хората основателно очакват с голямо нетърпение неговото жизнено дело.

— На каква възраст е той сега? — попита Херцле.

— Това е страничен въпрос — отговорих. — Истински големите мъже обикновено не умират, преди да са постигнали поне вътрешно онова, което са искали или е трябвало да постигнат. Така наречените герои на войната и бойното поле естествено тук се изключват. Уморен ли сте?

Отправих този въпрос към Паперман, който започна да разгъва завивката си, сякаш искаше да си легне.

— Уморен всъщност не — отвърна той, — но почти като улучен още един път от изстрела на Том Мади. Това е споменът! Много я обичах тази индианка, много! Никога, никога не погледнах после жена, за да я пожелаая като съпруга. Останах си един самотник и навярно така

ще умра в самота, когато дойде последният ми час... Смятам да опитам да поспя. Лека нощ!

Ние отвърнахме на пожеланието, ала тази „лека нощ“ не настъпи нито при него, нито при нас. Той се въртя в продължение на може би два часа от една страна на друга, после отметна завивката, стана и се отдалечи да се успокои с една разходка. До полунощ все още не се бе върнал и тогава съм заспал. Но още след около два часа се събудих. Той седеше на мястото си — беше се върнал, но не си бе легнал. Тогава се изправих и аз. Едва го бях сторил и Младия орел бе на крака. В същия миг от палатката прозвуча гласът на жена ми:

— И аз не спя! ... Мога ли да направя едно предложение?

— Какво? — попитах.

Тя разшири още пролуката на лененото платнище, до което бе стояла, измъкна се и отговори:

— Хайде да потегляме! Да тръгваме! Надолу към езерото! Така и така няма вече да заспим! Това е резултат от тези толкова стари истории!

Тогава Паперман скочи и изрази съгласие:

— Well! Да тръгваме! Напред! Така ще стигнем точно по изгрев слънце, както навремето аз! Това задоволява ли ви?

Аз се съгласих. Младия орел естествено също. Палатката бе събрана. После потеглихме по широкия, удобен склон към платото на езерото. Утрото започна леко да сивее. Имахме дрезгавина тъкмо колкото за очите на конете ни да виждат къде стъпват. После просветляваше все повече и повече.

Яздехме мълком. Достигнахме равнината, по която напредвахме по-бързо. Утрото приближаваше. Настана ден. И точно когато слънцето изгряваше достигнахме периферията на гъстата, зашумена гора, обточваща езерото от всички страни. Тясна, ливадоподобна просека водеше навътре в гората. Тя се стесняваше все повече, за да образува накрая път с ширина едва пет-шест метра.

— Това е същият път, по който някога дойдох — каза Паперман. — Само сега гората е станала по-висока и по-гъста. Тук открих следите. А малко по-нататък видях водите на езерото.

Той измина разстоянието, яздейки начело. После се обърна към нас и като посочи напред, каза:

— Там са последните храсти. А сега идва ред на езерото и високия камък, на който седеше тогава Ашта... мили Боже!

Той беше завил зад споменатите последни храсти, ала не продължи да язди, ами спря, нададе този възглас на изумление и се вторачи в някаква точка, все още скрита за нас от храстите. Побързахме да отидем. Тогава видяхме, че Наистина има много основателна причина за смайването си. Да, нашето удивление бе точно толкова голямо като неговото.

Бяхме достигнали езерото. Намирахме се на източния му край. Да, то бе достойно да се сравнява със съименното езеро Кануби в Масачузетс. Само че сега няхахме време да се занимаваме с неговата красота. Вдясно от нас лежаха останките от сенекските домове, залети от първия поздрав на слънцето. Пред нас се дигнаше, раздвижена от лекия утринен полъх, повърхността на прозрачните зелено-сини води, чиито брегове се гънеха като кулиси в многобройни, преливащи една в друга бухти и тънеха в пищна зеленина с листа, като окъпани от разтопен метал. А вляво от нас, където храсталаците пристъпяха досами брега, се виждаше високият, бял, изгладен камък и на него стоеше... една млада индианка, точно, досущ такава, каквато я бе описал снощи Паперман. Беше облечена в бяло ошавена животинска кожа, украсена с червени ресни, а дългите ѝ, тъмни коси, с вплетени цветя и пера от колибри, се стелеха надолу по гърба. Перата искряха в слънчевите лъчи с всичките цветове на проблясващ скъпоценен камък. Но момичето не се взираше както някога в слънцето, а погледът ѝ бе отпратен към мястото, на което сега се бяхме появили. И това момиче беше красиво, много красиво — както по лице, така и по фигура. То не помръдваше. Не казваше нито дума. Гледаше ни безмълвно с големите, тъмни, изпълнени с очакване очи.

И странно! Паперман се плъзна полека от мулето, закрачи бавно, механично към нея, като обхванат от дълбока, благоговейна боязън и запита:

— Как се казваш?

— Казвам се Ашта — отговори тя.

— И на каква възраст си?

— Осемнадесет лета.

Тогава той потри с ръка лице и каза, сякаш сънуваше:

— Значи не! Та то е и невъзможно! Тя е някоя друга, макар и да прилича на нея, така поразително да прилича!

— Говориш за моята майка? — попита го сега тя. — Хората казват, че аз неимоверно много приличам на нея.

— Имаш майка?

— Да.

— Как се казва?

— Ашта, както аз.

— А баща ти?

— Казва се Вакон. Ние живеем на север оттук, край река Ниобрара.

Той плесна тогава с ръце и извика:

— Тя е нейна дъщеря... нейна дъщеря!

Тя приведе горната част на тялото си още напред, сякаш се канеше да скочи и попита:

— Ти познаваш татко и майка? И половината ти лице е изгорено от барут! Кажи, името ти не е ли Паперман?

— Да, така се казвам.

— Бил си тук при езерото Кануби по същото време, когато татко и майка са се запознали?

— Да, по същото време.

Тогава тя скочи от камъка и помоли:

— Подай ми ръцете си!

Той го стори. Девојката ги сграбчи, целуна ги веднъж, втори път, притегли после главата му към себе си, целуна го веднъж, втори път по тъмната страна и заговори:

— Ти си спасителят на моя баща! Ти си се жертвал за него! Защо никога не се отби при нас? Татко и майка не са престанали да разпитват за теб, ала така и без да узнаят къде пребиваваш!

Старият уестман затрепери от възбуждение и умиление. Заплака.

— Откъде знае баща ти, че онзи изстрел не беше предназначен за мен, а за него? — попита той. — Аз нищо не съм издал!

— О, напротив! Но без да искаш. В треската си разказал всичко. Татко на два пъти после е виждал този човек, но без да съумее да го залови. Неговото истинско име не било Мади, а Сантър. Когато снощи вашият огън засия от планините като една съвсем, съвсем малка блещукаща звезда, майка каза: „Така светеше навремето лагерният

огън на нашия бял спасител — точно там горе, вечерта, преди да го видя за пръв път.“

— Майка ти е тук? — осведоми се той бързо.

— Беше тук, но вече не е — отговори тя. — Тук бяха много жени и дъщери, ала те потеглиха още със сипването на зората. Аз останах сама... като страж, като съгледвачка.

— Като съгледвачка? — попита той усмихнато. — А ако бяхме неприятели?

— Тогава нямаше да ме видите.

— И по какво разбра, че не сме опасни?

— При вас се намираше една бяла скуав.

— Аха! Съвсем правилно, съвсем правилно! Сега сигурно трябва да тръгнеш бързо оттук?

— Да, за да настигна другите. Но аз няма да напусна това място, преди да съм узнала кога и къде можем да те видим и срещнем.

— Накъде яздите?

— Това нямам право да кажа.

В този момент Младия орел слезе от коня, пристъпи напред и каза:

— Имаш право! ... Погледни насам! Аз съм твой брат.

Той носеше новото кожено облекло, което Паперман му бе съхранявал; старото бе захвърлил. В новите си дрехи изглеждаше много представително. Той посочи дясната страна на гърдите, където бе извезана от перли малка, дванадесетлъчева звезда. На същото място на нейната дреха видях съвсем същата звезда.

— Ти си Винету?

— Да.

— И аз съм винетах. Двамата носим звездата на великия Винету и следователно сме брат и сестра. Аз съм сиуогелала. А ти?

— Апач от племето мескалери.

— Значи от племето на Винету. Аз те моля да ми кажеш името си. Или още нямаш такава?

— Имам — усмихна се той. — Наричат ме Младия орел.

Тя направи жест на изненада.

— Знае се, че един любим ученик на прочутия Тателах Сатах носи това име. Получил го е още в ранна младост, когато някои други са още далеч от времето да имат имена. Познаваш ли го?

— Да.

— Той бил най-първият, комуто Тателах Сатих позволил да носи звездата на нашия Винету. Знаеш ли къде се намира сега?

— Да. Той стои пред теб.

— Ти, ти ли си този? Ти самият, самият? — запита тя и заря на искрена радост пробяга по страните ѝ. — Говореше се, че си бил изчезнал?

— Говорили са истината — отвърна ѝ.

— За да отидеш и вземеш свещена глина за лулата на мира?

— Да. И някои по-трудни неща.

— Мълвеше се, че самият ти си поставил същевременно една трудна, много трудна задача?

— Това също е вярно.

— Успя ли да я разрешиш?

— Успях. Нашият велик, добър Манитуме водеше и закриляше. Откак напуснах Маунт Винету минаха повече от четири години. Сега се връщам. Ти същия път ли имаш?

— Да.

— Тогава няма да те питам накъде ще яздите днес, защото знам, че ще те видя отново.

— Желаяш ли го?

— Да. А ти?

— Аз също.

— Тогава дай ми, моля те, ръката си!

— Давам ти двете!

Тя ги протегна и се вгледа с големите си, открити очи в мъжествените, красиви черти на сериозното му лице. А той зарея поглед над езерото, като че се взираше някъде далеч, далеч в далечините. Настъпи кратко мълчание. После той заговори:

— Наследницата на най-великия шаман на сенека, дъщерята на Вакон-изследователят и мъдрецът, ученикът на недостижимия Тателах Сатах, при когото смазаната душа на червената раса намери своето единствено и последно прибежище — това си ти, а това съм аз. Маниту е този, който ни събра тук. Ние се разделяме само привидно. Нека от мястото, където ще се намерим отново произлезе благословия, една голяма благословия. Бъди благословена мила, красива винетах!

Той целуна двете ѝ ръце и после попита:

— Кога ще напуснеш езерото?

— Веднага — отговори тя. — Но преди да тръгна, трябва да те питам накъде ще се насочи оттук най-напред вашата езда.

— Към Девълз палпит. Знаеш ли го?

— Да. Колко добре, че те питах. Пази се!

— От кого?

— От Киктахан Шонка, старият боен вожд на сиуогелала.

— От твоя собствен вожд?

— Pshaw! — извика тя гордо. — Ашта не познава вожд над себе си. Сред дакотските племена премина дълбока пукнатина. Младите воители са за Винету, а старите против него. Внимавай за себе си! Зная, че Киктахан Шонка идва към Девълз палпит, за да се срещне и съвещава там с воините на юта. Пази се да не попаднеш в ръцете им! Говори се, че Олд Шетърхенд щял да дойде, знаеш ли?

— Знам.

— И вярваш ли, че тази мътва е обоснована?

— Вярвам.

— В такъв случай ще го видим, стига да му се удаде да избегне дебнещите го опасности.

— На теб известни ли ти са тези опасности?

— Не. Зная само, че някои се надяват — ако действително дойде — да го заловят. Да го видят как умира на кола на мъченията, е било пламенното желание на всички врагове на нашия брат Винету. Хората разправят, че бил остарял и побелял. В старостта силата на тялото и енергията на душата се губят. Как биха ликували враговете, ако в неговата дълбока старост го сполети онова, което толкова често е осуetyвал на младини! Ако знаех кога и къде ще дойде, щях да разставя наблюдатели да го предупредят.

— Не се безпокой за него, Ашта! Защото каквото биха му казали твоите наблюдатели, вече му е казано.

— Значи е предупреден?

— Да.

— Слава на Маниту! Сега мога да вървя. Чакай! Само за миг!

Тя се отдалечи към руините на най-близката къща, зад която, както после видяхме, бе скрит конят й. Качи се, подкара го към нас и спря да подаде ръка на Младия орел.

— Сбогом! — каза. — Ние пак ще се видим!

После се обърна към Паперман:

— Знаеш ли, че няма да напусна това място, преди да съм узнала къде ще те срещнем? Назови ми някое удобно за теб място. Ние ще дойдем!

Не знаейки какво да каже, Паперман отвърна:

— Аз ще яздя с Младия орел — накъде, сега още не знам.

— Ще останеш при него?

— Да.

— Колко време?

— Докато му е приятно.

— В такъв случай съм доволна! Знаем, че непременно ще те видя.

След това се обърна към жена ми и мен. Подаде и на нас ръка и заговори:

— Не ми беше казано кои сте, затова е запретиено да питам. Сбогом!

После тя препусна край руините, за да завие и изчезне зад храсталака. Паперман и Младия орел гледаха след нея, докато се изгуби; сетне старият я последва бавно като лунатик. Младият индианец остана още известно време на мястото си, след което се обърна отривисто, сякаш му костваше усилие да се изтръгне от въздействието на нейната личност. Ние двамата сега също слязохме от конете и аз се залових да прегледам следите на тези, които са били тук. Херцле се зае междуременно с приготвянето на сутрешното кафе.

От следите установих, че тук са били приблизително четиридесет души, сред които само двама мъже — вероятно водачите. Такова нещо никога не би могло да се случи по-рано — всички те биха били изгубени. Вярно, те бяха все индианки и следователно ако не лично, то от традицията бяха запознати с особеностите и изискванията на пуцинака.

Когато Паперман се върна, съобщи, че Ашта препуснала право на юг, накъдето водеха и всички останали следи. Нашата цел обаче се намираще западно оттук. После той запита, докато се настаняваше при нас:

— Не е ли чудо, истинско чудо? Точно както навремето, съвсем точно. И те знаят, че изстрелът не е бил предназначен за мен! И са ме търсили! Тези добри, мили хора! Днес е най-големият празник в моя живот! Ако беше зима и декември, щях да кажа: Днес за мен е Коледа

и Господ Бог ме дари. Да, самият Христос, защото никой друг не може да ти даде подобно нещо, такава щастие! Такова голямо и истинско щастие!

След това той се умълча, съвсем притихна. Защото колкото по-дълбоко и неподправено е щастieto, толкова по-малко слова се произнасят! И за мен срещата с младата, красива индианка имаше значение, и то не само някое чисто външно, повърхностно. Оттук си vadex изводи за бъднините, перспективата. Особен интерес представляваха за мен двете перлени звезди. Те бяха разпознавателен знак. Младия орел не каза нищо по въпроса, така че и аз не го запитах нищо. Та нали и без да разпитвам знаех къде съм. Тук нещата опираха просто до голямата разлика при червената раса между „племе“ и „клан“.

Това е тема от голяма важност, макар дори при сериозните изследователи да не е още обичайно да ѝ се посвещава онова внимание, което заслужава, без каквито и да е въпроси. Колко много хора, особено така наречените народни, та даже юношески писатели, са написали „индиански книги“, без да притежават дори най-малкото позитивно познание за външния и вътрешен мир на американската раса! И това е хвалено после и препоръчвано от други, които още по-малко знаят! Посетили са ме вече мнозина, даже прекалено много „индиански писатели“, ала сред тях нямаше ни един, ама наистина нито един, който да знае нещо за най-първото, което трябва да изучи — клан-отношенията.

Както в развитието на човечеството като цяло, така и в развитието на всяка отделна раса са забележими два взаимнопротивоположни стремежа, а именно тенденцията за разцепление и тенденцията за обединение, другояче казано, тенденция към единицата и тенденция към множеството. Разцеплението започва своя път от онова, което наричаме човешки род, минава през расата, нацията, народа, слиза по-надолу до града, селото, за да престане накрая до самотния двор, на чийто притежател само в определени случаи идва на ума, че и той принадлежи към човечеството. Това е пътят на патриотизма, любовта към отечеството и родното огнище, но също пътят на националното самонадценяване, политическата безогледност. Другият път е противоположният. Той води до обединението на всяка единица под една-единствена, велика идея за

един-единствен, велик народ. Кой от двата пътя води към истинското, пълно щастие, човечеството и до днес още не иска да разбере. Ще трябва да го научи от горчив опит.

Колко болезнен, да, колко жесток е този опит, това при никоя друга раса не се проявява така ясно, както при американската, тласната най-далеч в разединението. Нийде другаде, дори в най-отдалечения, мрачен Ориент, могъщото някога единство не е тъй раздробено и стрито на толкова малки, нищожни, немощни отломки и късчета, както при индианците. Всяка от тези отломки, всяко от тези множество племена и всяко от тези безчислени племенца се гордее със себе си и е постоянно готово да се затрие от чисто самолюбие. Това разпадане отдавна да е довело до пълно унищожение, ако големите медицинанери от миналото не са полагали усилия да му се противопоставят, и то чрез двоен способ — на първо място в теологично отношение и на второ в социално.

Теологичният път на единението е залегнал в идеята за „Великия дух“ или „Великия, добър Маниту“. Изследването е показало и продължава да показва, че чистокръвният индианец е бил монотеист и се е чувствал щастлив, докато разложителният политеизъм не проникнал дълбоко в неговата душевност и подготвил големия ниагарски срив на расата, нейното етнично и лингвистично разпиляване. А социалният път на единение се формира в идеята за клана, благодарение на който външно разпилените племена вътрешно отново трябвало да се съюзяват и държат сплотено едно за друго. Думата клан в случая не бива да се приема в нейния английски или точно шотландски смисъл. Кланът се учредявал върху справедливост, вярност, благодетелност, красноречие, честност. Който искал да се упражнява в красноречие, който си поставял задачата да бъде благодетелен, който се чувствал достатъчно силен никога да не каже лъжа, да се прояви като вероломен и непочтен, той можел да влезе в съответния клан и чрез слово и ръкостискане се задължавал да съблюдава през целия си живот въпросната повеля. Който макар и само веднъж я престъпел, бивал отлъчван и считан завинаги опозорен. За по-лесното разграничаване и за да има някакъв видим разпознавателен знак, всеки клан приемал името на някакво животно, чието изображение служело като отличителен белег. Аз вече казах, че големият оратор на сеноките, чийто гроб в Бъфало посетихме,

принадлежал към Клана на вълците. Имало Клан на орела, лешояда, елена, мечката, костенурката и така нататък.

В един такъв клан можел да влезе всеки, независимо към кое племе принадлежал. Дори смъртен враг бил приеман и закрилян и подкрепян с всички сили, щом изпълнявал наложеното условие да бъде верен и честен. Колкото и да се мразели например кайовите и навахите и преследвали едни други до смърт, веднага щом се разпознаели като членове на някой клан, тази вражда бивала мигновено и завинаги погребвана. Човек може да си представи колко благословено са влияели тези кланове! За съжаление, за съжаление обаче това престанало, когато се появили „бледоликите“ и им било позволено да стават техни членове. Те използвали клановете за свои лични цели и обсебвали облагите, които носели, без обаче да следват своите задължения. Ето как клановете загубили добрата си репутация, своите морални кредити, а заедно с това и голямото социално влияние, за което били замислени от някогашните си учредители. Предоставено е на бъдещето да реши дали изобщо да се съживят, или не.

Клановете винаги са били наричани по имена на животни, никога на хора. Поне аз не си спомням да съм слушал за такъв случай. Поточно току-що ми бе представен за пръв път такъв пример — клан с името на Винету! Защото че се касаеше за клан, това се разбираше от само себе си, и разпознавателният знак за членовете беше дванадесетлъчевата звезда, която Младия орел Ашта носеха на дрехата си. Кога беше основан този клан? Преди най-малко четири години. Защото оттогава датираше тоалетът, който Младия орел сега носеше. Този млад индианец беше най-първият приет в новия клан, и то от Тателах Сатах, който следователно беше основателят на това обединение „Винету“, чиито членове от мъжки род биваха квалифицирани като „винету“, а от женски — „винетах“. Каква по-висока цел имаше този клан? И какви задължения налагаше той на своите членове? Не попитах, защото се надявах много скоро да узная. Че неговите цели бяха миролюбиви, можеше да се разбере още от племенната принадлежност на двамата членове, които сега познавах — един апачи една сиуогелала, значи принадлежащи към два народа, третирали се безусловно като смъртни врагове!...

Докато посръбвахме кафето, Паперман извести, че довечера сме щели да стигнем при Девълз палпит. Той помоли само за един час

престой тук, при езерото Кануби, за да можел да се огледа още веднъж наоколо. Нямахме нищо против. На драго сърце бихме му предоставили и повече време. Но още преди да изтече часът, той вече се бе върнал и каза:

— Можем да потегляме, ако искате! А аз колкото и дълго още да се размотавам тук, ще намирам повече горчилка, отколкото сладост; пък тая работа на мен, стария тип, хич не ми допада!

Имаше право. Макар езерото Кануби да бе красиво, много красиво, за нас неговите води нямаха радостен, а по-скоро елегичен блясък. И ето как остана то в нашите спомени само като мястото на една кратка почивка, след което следваше нов преход. Спуснахме се в долината на Пурхаторио и поехме там край един тесен, кристално бистър поток, който щеше да ни отведе до нашата цел. Но я достигнахме, когато почти се бе стъмнило, така че аз предложих да останем днес извън пределите на Дяволския амвон, тъй като бяхме предупредени за това място, а поради тъмнината нямахме време да го претърсим предварително за индианци.

— Well! — откликна Паперман. — Тогава ще ви отведе в едно скривалище, което сигурно и най-зоркият червенокож не би могъл да открие. Аз го намерих съвсем случайно и не мисля, че има друг освен мен, който да го знае.

— Доста силно казано! — забелязах аз.

— Но при всички случаи вярно! — отвърна той. — Имаме да яздим само още няколко крачки и после ще проследим едно малко поточе, което извира от тихо, закътано езерце. То не е голямо. Обграждат го високи, непристъпни скали. Никаква пролука няма в тези скали — поне така изглежда. Но ако прекосиш езерото точно по средата, ще направиш констатацията, че все пак има една странична цепнатина, която се връзва косо в скалите и води към същинския извор на потока; защото той не извира от езерото, а по-нататък сред скалите — тъкмо там, където ще пренощуваме.

— Пролуката достатъчно широка ли е за нашия багаж? — осведомих се аз.

— Да — отговори. — Само прътите за палатката ще трябва да вържа надълго, вместо напреко.

— А колко е дълбоко езерото?

— Най-много метър.

— Някога!

— Хм! Да не искате да кажете, че ще е станало по-дълбоко? Досега не съм чувал такова нещо в живота си. Застоялите води с времето стават по-плитки, ама не и по-дълбоки. Я спрете! Стигнахме до страничното поточе! Така че тук трябва да се преопаковаме. После ще яздим от тази страна навътре между скалите.

Помогнахме му да сложи иначе рейките. Дневната светлина стигаше, колкото да виждаме накъде яздим. Стигнахме до езерото, изглеждащо тъмно като някоя загадка, подкарахме конете в него и когато се озовахме отсреща, видяхме, че в скалите действително има една прикрита от гъста зеленина пролука, в която можехме да свърнем. Следваше още известно разстояние стръмно нагоре край потока и се стигаше до изворната му точка, разположена в кръгообразна, скалиста котловинка, чиито стени се издигаха отвесно и създаваха впечатление за недостъпност.

— Тъй! Това е мястото! — оповести Паперман. — Тук можем и хиляда години да стоим на къмпинг, без някой да ни открие.

— Но сигурно е влажно, много влажно, а? — попитах аз.

— По никакъв начин! Та влагата нали си изтича. Освен туй имаме индианско лято — вече седмици наред без капка дъжд.

— Може ли човек да се изкатери по стените?

— Не знам. Навремето не опитах. Никога не съм си падал голям катерач.

— А някой може ли да надникне там отгоре?

— Тогава би трябвало да се изкачи първо оттук. Отвън няма начин да се справи.

— В такъв случай съм спокоен. Сега да се заемем по-напред с огъня, пък после ще разпънем палатката!

След половин час двете неща бяха свършени. Не вързахме конете и мулетата, така че можеха да се движат, където си поискат. Те първо се напиха до насита, сетне се завъргаляха здравата из мъха, което обичат да правят, докато са със здрави кости и стави. А след това си намериха листна и друга зеленина, от която имаше в достатъчно количество да престоим спокойно няколко дни тук, без да ни е грижа за техния фураж. Те се нуждаеха повече от почивка, отколкото от храна, защото ездата от езерото Кануби дотук бе по-продължителна и напрегната, отколкото думите на Паперман бяха дали да се

предположи. Ние самите също се чувствахме изморени. Ето защо не останахме дълго след вечерята, а си легнахме. И тази вечер бе съвсем различно от вчера. Днес заспахме веднага и за мой срам трябва да призная, че не се събудих, докато не ме разбута Паперман.

— Мисис Бъртън е вече будна! — извини се той. — Приготвила е гореща вода, за да... чувате ли? Мели кафето в палатката, та да не ви разбуди. Ама да не вземете да ѝ кажете, че въпреки това аз съм сметнал за по-правилно да ви угостя с един удар! Мъжът все пак си е мъж! Но той не е такъв, когато спи!

— Излиза, че сте ме събудил само заради собствения ми авторитет? — засмях се аз.

— Yes! Олд Шетърхенд, и да кърти, докато жена му е вече на крак! Тая работа в никой случай не върви!

Огледах сега терена. Той действително предлагаше едно особено красиво скривалище. Никъде нямаше ни най-малка следа, че някога на това място е идвал човек. Скалните стени бяха неимоверно стръмни, но не и неизкатерими. Имаше исполински дървета — по на няколкостотин години, които гущеха плътно клони и вейки до скалите и облекчаваха и подпомагаха по тоя начин катеренето. Едва изпил кафето си, Младия орел поде опит да стигне височината. Удаде му се без затруднение. И едвам се беше намерил горе, прозвуча силният му вик:

— Уф, уф! Виждам чудо, чудо!

— Не толкова високо! — предупредих. — Още не знам дали няма хора наблизо!

— Тук не може да има някой, който да ни чуе! — отговори той. — Наоколо няма нищо друго, освен въздух!

— Толкова ли е високо? А какво се вижда долу?

— Девълз палпит!

— Дяволския амвон? Наистина ли?

— Да.

— Това е невъзможно, абсолютно невъзможно! — възрази Паперман.

— Защо? — попитах го.

— Защото го зная. А каквото знае Макш Паперман, знае го надлежно! Пътят за Дяволския амвон води наляво и дълбоко надолу; ние обаче се отклонихме надясно. А той от всички страни е обграден

от високи, стръмни скали, които никоой не може да изкачи. Как ще е възможно тогава той да го вижда!

— Но той го твърди!

— Заблуждава се!

— А не е ли възможно вие да се заблуждавате?

— Не!

— Завоите, които прави пътят оттук до Дяволския амвон, не ви бъркат?

— Никоой човек, никое животно или път не може да криволичи дотолкова, че да съумее да ме обърка!

Попитах още веднъж индианеца и той остана на твърдението си, че вижда Девълз палпит. Тъй като и той го познаваше, отдадох цялата работа на някакво недоразумение, което ми повеляваше да последвам индианеца. Жена ми не е лоша катерачка. Обича да посещава планински местности и от време на време — когато ѝ позволя — се проявява като дръзка. Тя тръгна след мен. Паперман обаче остана да си седи.

— През целия си живот не съм бил дива коза — заяви той, — и няма тепърва да ставам такава. Равен път, добър кон и здраво закрепено седло — ето какво искам да имам. Качвайте се нависоко, докъдето си щете — без мен!

Когато стигнахме горе, пред очите ни се разкри феноменална гледка. Никога не бях виждал Дяволския амвон, ала още от пръв поглед разбрах, че пред нас лежеше той. Извиках го на стария уестман долу. Е, тогава той се изправи и започна полека и много предпазливо да пъхти нагоре. Доста време мина, додето се добере до нас.

Представете си един плосък покрив, чиито каменни перила се състоят от тежки скални отломки. Този покрив беше зает от дървета и гъст храсталак, така че застане ли човек на него, няма начин да бъде видян отдолу. А пристъпи ли до перилата и надникне надолу, ще види, че скалната стена се спуска почти отвесно в пропастта. На този равен покрив се намирахме ние, а под нас лежеше Дяволския амвон.

Който се е занимавал с геометрия, знае какво се разбира под елипса. Но понеже не всички мои читатели са геометрици, ще се изразя тук не геометрически, а като лаик, за да бъде по-лесно разбран. Елипсата представлява окръжност, дотолкова разтегната, че към нейния център се добавя и втори. Тези два центъра се наричат фокуси.

Който има тавичка за риба, познава формата на една такава елипса. И тази тавичка същевременно може да даде ясна представа за овалната котловина, към която нашата скална стена се спускаше. А тази котловина описваше такава точна елипса, сякаш не от природата, а от човешка ръка бе преломена в могъщия планински масив. Както видях по-късно, наистина природата бе подготвила нещата, ала те бяха довършени от разумната сила на човека. Това се е случило в стари, древни времена, толкова отдавна, че по скалните стени — първоначално явно отвесни и голи — се бяха появили следствие атмосферните влияния цепнатини, пукнатини, чупки, корнизи, ниши, чардаци и разни други отклонения от отвесната форма, по които малко по малко се бяха наместили яки дървета и храсти, съжителстващи със злак, бурени, треволяци и мъх. Дъното на котловината също беше покрито с разлистена растителност, като в това отношение аз направих две важни наблюдения. А именно — тук първоначално растителността изглежда не е влизала в сметките, защото тук имаше някакъв напълно стерилен подпочвен пласт и той трябва съвсем преднамерено да е бил доставен, понеже докъдето стигаше поглед, се виждаше само плодородна земя. Всички растящи по дъното на котловината дървета — без оглед на възрастта и здравината им — нямаха вече върхове. А това сочеше, че те се изхранват само от тънък, навит почвен слой и не могат да проникнат с корените си на дълбочина или пък не намират там препитание. И действително, когато слязох по-късно долу и проверих, установих, че додето достигаше елипсата, първичното ѝ дъно бе така плътно покрито с масивни каменни плочи, че никое растение не би могло да проникне. С течение на времето върху тях се бе образувал един слой хумусна почва, от който се прехранваха с хоризонталните си корени появилите се по-късно дървета и храсти. Дълбочинни корени нямаха. Това бе причината за изсъхването на всички върхари.

С каква цел е било настлано някога дъното с плочи? Това бе първият въпрос, на който един по-внимателен и задълбочен наблюдател трябваше тук да отговори.

Второто наблюдение беше, че една трета от този растителен свят изглеждаше девствена, докато при другите две трети още от пръв поглед се забелязваше, че са посещавани от хора, и то не много рядко. Разделителната линия между по-голямата част — засегнатата, и по-

малката — недокоснатата, беше необикновено рязко прокарана. Човек оставаше с впечатление, сякаш е наложена някаква строга забрана да се пристъпва в тази гъсто обрасла третина на елипсата.

Защо и с каква цел бе това разделение? Ето вторият въпрос, на който човек, предявяващ претенциите да мине за един по-проницателен и благонадежден наблюдател, трябваше да проследи дирите.

И сега идва ред на главното, което за мен бе във висша степен интересно. На иначе напълно равното, елипсовидно дъно на скалистата котловина имаше две доста значителни, изкуствено издигнати възвишения. Всичко това имаше вид, сякаш котловината била създадена някога с намерението да бъде запълнена с вода, сиреч да образува нещо като езеро, от което двете възвишения да се подават като острови. С течение на столетията втичащата се и оттичаща вода се бе врязала толкова дълбоко, че бе достигнала дъното на басейна, и той чрез изтичането и по-късното изчерпване на водата просто бе пресъхнал.

Тези две наблюдения не биха дали да се установи нещо повече от това, че в древни времена тук трябва да е имало хора, които по отношение на строежите, а и иначе, са стояли значително по-високо от по-късните индианци или по-правилно казано — от по-късните поколения. Но тези две възвишения — искам да остана верен на картината и ще ги наричам острови — имаха извънредно очебийната особеност да лежат точно във фокусите на елипсата! Това не бе случайност, а преднамереност. И тук незабавно възникваше въпросът: Каква бе целта на тази преднамереност? Някаква тривиална, делнична във всеки случай не беше. Сетих се за сложните астрономически изчисления, залегнали в основите на строежа на египетските пирамиди, за неизяснените още тайни на Теокали и разни други храмове от по-раншни времена, но аз не съм нито специалист, нито учен и нямам право да се впускам в такива трудни научни спекулации. И все пак ме споходи една мисъл, макар откровеността да ме принуждава да призная, че ми се стори значително по-дръзка, отколкото може да си позволи един обикновен уестман, преследващ единствено целта да се грижи за своята сигурност. Но тя се явяваше отново и отново, обсебваше ме все по-здраво и не искаше да ме напусне. Става дума за онзи известен в древността, често и строително

разработван факт, че на някоя точка в определена геометрична фигура човек съвсем ясно чува онова, което се говори тихо в друга, отдалечена точка. Тази мисъл ми дойде мимоволно, сиреч, без да съм се задълбочавал. Аз я отхвърлих, но тя се върна, когато Младия орел заговори, и оттогава не пожела да се оттегли. Индианецът посочи пропастта и ето какво каза:

— Това е Амвона. Ние стоим на най-високата част от обграждащата го стена. Има два амвона. Единият, именно този тук, е известен на бледоликите; за другия обаче те не знаят нищо. Първия те са нарекли Амвона на Дявола, другия биха квалифицирали навярно като Амвона на добрия Маниту. Червените мъже обаче наричат този тук „Ча Маниту“, А другия „Ча Кахтикех“.

— Коя точка окачествявате като амвон? — попитах го аз. Овалната закръгленост на тази скалиста котловина се простира от изток на запад. Има едно възвишение в източната и едно в западната част. Кое от тях е Амвона?

— Това в западната част — отговори той.

— Значи другото е Ухото?

Той ме погледна, не разбирайки какво имам предвид. Ето защо обясних:

— От амвона е прието да се говори. А каквото говори ораторът, трябва да бъде чуто. Вие споменахте за някакво ухо, което слуша. Нарекохте го „Ухото на Маниту“. Къде се намира то?

— Не зная. Вероятно се има предвид същата точка, която белите квалифицират като амвон. Каквото знам в това отношение, съм го научил от Тателак Сатах, моя учител. На единия амвон, именно този тук, Маниту слуша какво говори Злия дух и го осъжда на вечно проклятие. А на другия амвон, неизвестен още на белите, Злия дух слуша какво говори Маниту и се спасява по този начин от проклятието.

— Всичко това има по-дълбок, много по-дълбок смисъл, облечен тук някъде в някакво външно одеяние, което аз ще потърся. Я погледнете, източната част на котловината представлява буквално джунгла, докато западната — по-голямата, е по-малко обрасла. Там хората изглеждат поваят от време на време дори някое дърво, за да накладат огън.

— Те винаги го правят, когато се събират тук на съвещание.

— На съвещание? Но също и за лов или някаква друга цел?

— Не. Това място е свещено за всеки червен мъж. То е определено само за големи, важни съвещания, които се провеждат между различни племена. Хората никога не се съвещават тук за маловажни неща! И никога един червен мъж не пристъпва това място, без да е назначена някоя голяма среща между две или повече племена!

— Гледай ти! Наистина ли?

— Да — увери той. — Знам го съвсем определено! И дори при големи съвещания, когато тук се събират много, много воители, никой от тях не се осмелява да пристъпи източната част на това място.

— Защо?

— Говори се, че тук живеел Злия дух, Дявола, на който е наречен Амвона.

— Извънредно странно и крайно неясно! Това, което се разказва за тези два амвона, вероятно датира от много столетия. При това положение човек добре може да си представи колко много се е замазала истината. Вие вярвате ли в тези неща?

— Вярвам в зрънцето на тази истина.

— Известно ли ви е това зрънце?

— Не. Но се надявам да го науча от Тателак Сатех.

— Пита се дали и самият той го знае. Ако му беше известно, щеше другояче да се изрази, когато е говорел за този амвон. Той не е квалифицирал Амвона и Ухото като една и съща точка. Вярвате ли също, че Злия дух, Дявола, обитава източната част на мястото?

— Аз почитам обичаите на моите бащи, без да питам дали се основават на истината, или не.

— В такъв случай вероятно ще избягвате да навлизате в свещеното място?

— Мистър Бъртън ще слезе ли долу?

— Да, ще отида.

— Сигурно и мисис Бъртън?

— Да, съвсем определено и тя.

— Тогава ще дойда с най-голямо удоволствие и аз, стига да го желаете. Аз бях в продължение на четири години при бледоликите и се научих при тях да разграничавам душата на даден предмет от самия предмет. Душата за мен е свещена, ала нейната видима дреха аз не

обожавам. Но я уважавам и бих я повредил или чак пък скъсал само ако я сметна за лоша, с други думи, вредна.

Как говореше този млад индианец! Ако не ми беше станал толкова симпатичен, сега сигурно щеше да ми стане. До тоя момент държал се мълчаливо, Паперман сега попита:

— Чувам, че се каните да вървите долу?

— Естествено! Та нали Девълз палпит е нашата цел! — отговорих аз.

— Кога?

— Веднага!

— Тогава да оседлаваме.

— Няма да е нужно. Ще отидем пеша.

— Охо! — възкликна удивено той. — Мислите ли, че Макш Паперман ще върви, когато има юздите на кон или муле?

— Не мисля действително. Но пък и никой не ви кара да вървите.

С други думи вие оставате тук.

— Аз... оставам... тук...? — запита смаян.

— Да.

— Да не би да не съм достоен да дойда с вас?

— Не говорете глупости! Вие ще ми бъдете много по-полезен тук горе, отколкото долу. Знаем, че враговете вече идват. Но за жалост не ни е известно точното време. Всеки момент може да ни ги сервира. Могат да цъфнат тъкмо когато сме долу и да не можем да ги видим. Та именно затова възнамерявам да вървя, не да яздя. Конете оставят поясни следи от хората. И би могло да стане така, че ние по живо по здраво да се измъкнем, но спасявайки после тях, да се изложим и подхвърлим на опасността...

— А-а! Отгатвам, отгатвам! — пресече ме той.

— Е, какво отгатвате?

— Че трябва да остана тук горе на пост, като наблюдател?

— Действително!

— Това вече е нещо друго! Ще го сторя с удоволствие и ви моля да ми дадете указания.

— Което ще стане много бързо. Знаем, че ще дойдат сиу и юта. Първите се очакват от север, другите — от запад. И за двата случая котловината е разположена така, че те няма да приближат от страната, от която пристигнахме вчера ние, а от противоположната. А тази

страна лежи пред очите ви така ясно и открито, че ще забележите червенокожите още далеч преди да са стигнали тук. Тогава ще ни дадете сигнал.

— Какъв по-точно?

— Едно дълго, пронизително изсвирване.

— Нещо такова?

Той пъхна закривен показалец в уста и направи демонстрация.

— Да, това ще свърши работа.

— Хубаво! Но как стоят нещата с пътя до Амвона? Вие още не сте бил долу.

— И не е нужно. Та нали Младия орел го знае. А и дори да не беше такъв случаят, сигурно не мислите, че ще се загубя, след като съм видял оттук толкова ясно Девълз палпит! Хайде!

Слязохме долу при бивака; Паперман остана сам горе. Извадих карабината „Хенри“ от куфара и я сглобих.

— Възнамеряваш да стреляш? — попита Херцле.

— Не се тревожи. Имам предвид само в дивеч — успокоих я аз. — Младия орел също ще вземе пушката си.

Тя кимна скришом към него. Погледът ми проследи посоката също така скрито. Видях какво искаше да каже. Затрогващо бе с каква благоговейна напрегнатост оглеждаше той карабината и наблюдаваше всяко мое движение, докато я зареждах.

— Уф! — възкликна. — Това е тя! Това значи е тя! Колко често съм слушал да се говори за нея! Мога ли веднъж да я докосна?

— Заповядай!

Той я взе в ръка, но без да си позволи да я разгледа. После я притисна с внезапен порив към себе си и каза:

— Колко често Винету е бил спасяван от нея, колко често! Една-единствена, безподобна пушка!

При тези думи той ми върна карабината. Взех я и отговорих:

— Чак единствена по рода си, както си мислиш, тя вече отдавна не е. Да, мен са ме осмивали, когато съм говорел за двадесет и пет изстрела. Имаше дори умници, големи умници, които ме наричаха заради тази пушка лъжец и измамник, макар от ръчни огнестрелни оръжия да разбираха толкова малко, че направо изпитвах състрадание към тях. Но от доста време насам аз съм не само оправдан, но и надминат. В Италия майор Чей Риготти изобрети двадесет и пет

зарядна армейска пушка, а на английския министър на войната е била представена от един шотландски изобретател една дори двадесет и осем зарядна, с далекобойност 3100 метра. Впрочем тази карабина ще върви с времето си точно по същия път, по който върви сега Сребърната пушка на Винету.

— И нея ли носите със себе си? — попита той, като очите му заблестяха.

— Да.

— Мога ли да я видя?

— По-късно. Сега трябва да пестим всеки миг за изследването на Девълз палпит, защото когато враговете дойдат, вече ще е твърде късно. Нека не губим време.

Докато казвах това, чухме над себе си смях. Паперман беше. Той слизаше. Почти бе стигнал до нас, когато каза:

— Та горе трябвало да остана! И пеша се канят да вървят тия трима умници. Но все пак ще трябва да яздят, а за тая работа се нуждаят от мен, дори много.

При тези думи си помислих колко беше прав. Херцле обаче запита:

— Да яздим? И при това сме имали нужда от вас? Определено не! Ние ще вървим!

— Не, ще яздите! — захили се той радостно. — Ще трябва и вие веднъж да ме послушате, все едно дали искате, или не! Или мисис Бъртън може би желае да има мокри крака, да пипне хрема, кашлица, катар и други красиви нещица? Кихането хич не влиза в сметката!

Това действително бе много вярно. Един уестман не се пита наистина дали ще се накваси, или не, но може ли да го избегне, той няма нищо против. И тъй, възседнахме всички, подкарахме животните навън и прекосихме езерцето. После Паперман ги върна обратно. А ние последвахме тясното поточе надолу до мястото, при което вчера се бяхме отклонили от направлението за Дяволския амвон. Оттук наш водач бе един по-голям поток, додето стана прекалено дързък, свивайки се с разни скокове и каскади директно в бездната. Ние не можехме да вземем участие в лудориите му, така че заслизахме бавно, с подходящи серпентини и установихме същевременно, че няма как да спазваме правата посока, а трябваше да опишем една значителна дъга.

Стигайки долу в пропастта, най-напред ни обърна внимание тясната цепнатина, която водата бе врязала в прастари времена почти отвесно в скалите. Човек оставаше с чувството, че е срязана от някакъв исполински трион. Съвсем същото бе станало и отсреща, при изхода на котловината. Това доказваше следователно, че тя е представлявала отчасти природно, отчасти изкуствено езеро, което, след като водоскокът достигнал нивото на дъното, пресъхнало. Каква цел са имали двата острова? Да не би само за да си бъдат острови? Това не ми се струваше убедително. Също така за мен бе важен въпросът: Тази цел с помощта на водата ли е била постигната, така че сега, когато вече нямаше вода, тя не можеше да се удостовери? Потокът наистина си беше още тук. Но той не бе могъл да проникне през каменните плочи и да си издълбае по-дълбок улей, а бе образувал руслото си, като бе изградил и заздравил собствени брегове от довлечен чакъл. Той ни отведе най-напред в източната, гъсто обрасла част на котловината, ала ние не се задържахме тук, запазвайки си я за по-късно, защото се касаеше да опознаем първо западната част на терена, понеже от тази страна се очакваха червенокожите. Трябваше да сме свършили там, преди да са дошли.

В тази западна част имаше няколко места, където каменните плочи се показваха под разровената почва. Дърветата не бяха високи, нито пък храстите гъсти. Те трябва често да са доставяли горивен материал за лагерни огньовете. Намиращите се между тях многобройни, открити пространства бяха толкова големи, че стотици лагеруващи биха си намерили място, без да се гъчат един в друг. Разположеният тук остров беше по-висок от най-високото дърво, което обаче не говори много нещо, понеже дърветата не притежаваха кой знае каква височина. Той не беше обрасъл с трева, а напълно плешив. Редица стъпала водеха до билото. Горе по средата имаше едно високо каменно кресло, а в кръг около него ниски пейки. Това беше Дяволския амвон, на който се съвещаваха вождовете и после спикерът оповестяваше резултата на събраните долу маси.

Изкачихме се горе. Не се виждаше и най-малкото нещо, което да заслужаваше вниманието ни. Аз огледах естествено оттук намиращия се в източната част остров, ала без нищо да кажа. Той беше точно колкото този висок, но по-обемист и освен това гъсто обрасъл. И до неговото било не достигаше нито едно дърво, така че ако наистина се

касаеше за някаква акустична тайна, както все повече и повече предполагах, на сегашното ни ниво нямаше нито един предмет околоръст, който да улови или прекъсне звуковите вълни. След това слязохме отново долу. Бяхме приключили с тази част на котловината и само погледнахме веднъж нагоре към зъберите, за да видим дали няма да съзрем нашия Паперман. Той при всички случаи ни наблюдаваше, но бе достатъчно благоразумен да не рискува да се приближава до перилата, така че не съумяхме да го открием.

Сега се отправихме към другата, гъсто обраслата част на елипсата. Аз се насочих директно към втория остров, ала скоро забавих бързите си крачки, защото се натъкнах на следа, но за щастие такава, на каквато човек обикновено гледа със задоволство, с голямо задоволство. Тя веднага се наби на очи и на Младия орел. Нещата изглеждаха кажи-речи така, сякаш някакви деца са си проправили път през къпинака. Отначало запазихме мълчание, но когато обиколихме веднъж дебнешком острова, аз попитах:

— Херцле, имаш ли апетит за меча шунка или мечи лапи?

— Какъв ужас! — отговори бързо и възбудено тя. — Да няма мечки тук?

— Да.

— Има си хас гризли?

— Не. Толкова зле не е. Това е една нищо и никаква, безвредна черна мечка, която накуцва с левия заден крак. Изглежда някога е била ранена, така че сигурно се е отучила от рисковете. Предполагам в нейно лице един страстен вегетарианец, който няма да си даде и най-малкия труд да ти се представи за людоед... Крие се горе на острова.

— Горе ли? — тя погледна нататък и тутакси добави: — Имаш право! Виждам я! Надзърта надолу! Там, там!

Показа с ръка нагоре. В същия миг и Младия орел дигна пушката си.

— Не стреляй, не стреляй! — помоли тя. — Тя прави едно такова мило, детински глуповато лице!

Но желанието ѝ дойде твърде късно. Изстрелът отекна. Куршумът бе прицелен в окото и проникна директно в мозъка. Мечката бе лежала досами края на острова и когато ни видя, бе понечила да се изправи. Сега се свлече, търкулна се в резултат на изстрела напред и се плъзна по склона, за да остане да лежи мъртва в нозете ни.

— Жалко, колко жалко! — рече Херцле. — Можехме да я оставим да си живее!

— За нейни собствени мъки? — попитах аз, докато я преглеждах. — Погледни тук! Тя не е била ранена, а си е строшила задния крак, и тъй като никоя университетска клиника не я е приела, довлякла се е дотук, за да бъде избавена от нашия куршум.

— Но аз счупени крака не ям! — заяви тя категорично.

— Аз също! — изразих съгласие с нея. — Те непременно трябва първо да бъдат наместени и после привързани, естествено в гипс. След това се набучват на шиш и пекат и едвам сетне се ядат!

— Ти си един покварен човек! — скастри ме тя полуусмихнато, полусериозно. — Какво ще правим сега с мечката? Не мога да я нося горе до бивака.

— Тогава ще дойде да я вземе нашия Макш! Мечката е над четиригодишна и навярно тежи няколко центнера, но нали имаме мулета — те ще я носят. Трябва да отнесем всичко, не бива да оставяме нищо заради очакваните индианци. Сега ще ѝ свалим мантото.

Работата потръгна бързо. Младия орел помагаше, проявявайки се като сръчен и акуратен. След като увихме дивеча отново в собствената му кожа, продължихме прекъснатото изследване. И тук водеха стъпала към билото, но бяха станали почти непроходими от плъзналите ластари. От двете страни на стъпалата имаше по една голяма каменна плоча с доста добре запазена каменоделска работа. Тези плочи във всеки случай бяха поставени едва след като басейнът вече не е имал вода. Двете плочи съдържаха изображение на острова. На първата се виждаше мъжка фигура, възнамеряваща да се изкачи горе. На втората горе се бе появило едно ужасно чудовище, което поглъщаше смелчагата още преди да е стигнал върха. Значи предупреждение да не се стъпва на острова! Защо? Явно трябва да е имало нещо, което никой не е бивало да узнае! Покатерихме се горе.

Като стигнахме билото, съгледахме една малка, ниска постройка, напълно заглушена от буйната растителност. Напомняше стражева наблюдателница само че се състоеше от каменни плочи — както стените, така и покривът. Непосредствено до нея бе приготвила мечката леговището си. Вътре сигурно е щяло да ѝ бъде по-удобно, но тя не е могла да влезе, защото вратата беше затворена. Тя се движеше в каменни панти, наместени в плочите. Отворихме. Колибата беше

празна. Тук можеха да седнат четири човека, не повече. За кого е била предназначена тази къщичка? Да не би за подслушвача? Той е седял тук скрит и невидим. На другия остров обаче не е имало такава къщичка, нито скриващи храсти. Той е можел следователно да вижда всичко, докато онези, които е наблюдавал, не са го виждали.

Друго откритие тук горе не направихме, и то по простата причина, че нямаше какво да се открива. Ако тайната, която търсех, наистина беше налице, то тя категорично не се базираше на някоя остроумна, рафинирана заплетеност, а на съвсем тривиалното приложение на някой обикновен природен закон. Бях във висша степен напрегнат, ала засега държах мислите си все още в тайна. Не се поколебах обаче да направя решаващия експеримент. Помолих жена ми да се върне с Младия орел на другия остров и да седне на големия стол на вождовете.

— Защо? — попита тя.

— Касае се за една изненада, която бих желал да ти подготвя.

— Някоя добра?

— Да, добра. Ако сполучи, ще те зарадва! Или предпочиташ да бъдеш неприятно сюрпризирана?

— Не! По-добре приятно! Ама налага ли се всъщност?

— Да! Безусловно!

— От известно време си станал извънредно тайнствен! Да се надяваме, че явлението е преходно! А аз ще се подчиня.

Тя се отдалечи с апача. Аз пристъпих към края на острова и се загледах след тях. Виждах ги как вървят и разговарят помежду си, додето стигнаха Дяволския амвон. Започнаха да се изкачват. Трябва да кажа, че се намирах в голямо напрежение. Ослушвах се.

И ето че прозвуча — не пред мен, значи оттам, накъдето гледах, а зад мен — жизненият глас на жена ми:

— Той няма да си почине преди туй! Ще проникне в същината на това „Ухо“ и тоя „Амвон“! Познавам го!

Сега двамата стояха горе на острова. Бях чул това, което каза жена ми, едва в мига, в който те се появи на билото на Амвона. Виждах ги как стоят, но не ясно. Не можех да различа лицата им — за тая цел разстоянието беше твърде голямо. Жестовете им също оставаха невидими за мен. След последната дума настъпи пауза, после отново чух Херцле:

— Не, нямам понятие. Та нали още не е имал време да ми каже или обясни.

От тези думи можеше да се заключи, че апачът също е казал нещо, което обаче се бе изплъзнало от ухото ми. Вероятно бях застанал на погрешно място и излизащите от устата му звукови вълни не можеха да ме нацелят. Жена ми беше останала в края на острова. Така стоях и аз. Младия орел обаче бе отдалечен на няколко крачки от нея към средата. Ето защо напуснах периферията и тръгнах към центъра. Той се намираще точно там, където се издигаше къщичката, и следователно се питаше дали хрусталакът няма да улавя и заглушава звуковите вълни. Това обаче не стана, защото едва бях достигнал къщичката и чух жена си много по-ясно отпреди:

— За съжаление още не съм пекла мечка. Така че ще трябва изцяло да разчитам на вас. Наистина ли лапите са най-доброто? Толкова ли са вкусни?

— Без всякакво съмнение! Изобщо няма по-голям деликатес!

— И наистина трябва преди това да отлежат толкова дълго, че да завъдят червеи?

— Строго погледнато, да.

— Пфу!

— Защо пфу? Човек отстранява червеите. Не яде и тях.

— Ама нали са били там! Това е гнусно!

— В такъв случай няма да чакаме толкова дълго!

Тук аз си позволих една шега, вмъквайки с висок глас:

— В никой случай! Трябва непременно да се изчака, докато се появят червеите! После лапите се изпичат, а червеите се дават за храна на червеношийките и славеите!

Веднага чух Херцле да казва през смях:

— Това е моят мъж, шегобиецът! И къде ли пък се е скрил?

Предположих, че се оглежда за мен. Ето защо викнах:

— Тук съм... тук!

— Че къде пък?

— Тук горе! При Макш Паперман!

— Шега! Кажете сериозно!

Е добре, седнал съм на най-близкото дърво!

— Нищо повече от щуротии! Събери си ума и говори като хората!

— Както речеш! Нека Младия орел бръкне в левия джоб на елека си. Там съм се напъхал!

— Уф, уф! — извика споменатият. — Сега зная, сега, сега!

— Какво? — попита тя.

— Той изобщо не е тук, въобще не е тук! Гласът му звучи ту отгоре, ту отдолу, отдясно, отляво. Той си стои още там, където го оставихме, но е открил способността да ни изпрати дотук своя глас!

— Наистина ли ще е така?

— Разбира се!

— В такъв случай сигурно това е изненадата, за която спомена?

— Най-вероятно. Вие казахте преди малко, че той нямало да си откъдне, докато не проникне в същината на „Ухото“ и „Амвона“. Сега може да си почине. Той вече я откри!

Тогава аз се вмъкнах в разговора:

— Той е прав. Аз си почивам!

— Къде? — попита тя.

— Тук, на моя остров. Стоя пред къщичката.

— Наистина ли? Или все още се занасяш с мен?

— Не. Сега съм сериозен. Добих култура. Действително стоя тук, до островната къщичка, и ви слушам също така добре, както ме чувате и вие. Аз го подозирах. Ще ви обясня как стоят нещата. Изпратих ви до другия остров, за да подложат на проверка предположението си. Тя излезе успешна. Напълно ме удовлетвори.

— Ако е така, както казваш, това почти прилича на чудо! — възкликна тя.

— И все пак не е никакво чудо, а само умното, прецизно приложение на един прост природен закон.

— Но тогава ние можем да подслушваме оттам, където си сега, преговорите на индианците!

— Да! От началото до края! С цялото му спокойствие и безопасност!

— И наистина ли ме чуваш съвсем ясно?

— Точно така, сякаш стоиш тук при мен!

— Аз теб също!

— Хубаво! Но да направим въпреки това още една проба за силата на звука и точката, на която трябва да стои човек, за да не пропусне нито дума!

И тази проба излезе много сполучлива. Не се разбираше само онова, което се шепнеше; звучеше като дихание, без да се чуват думи. А провикнеше ли се някой, гласът му тътнеше като гръмотевица — кажи-речи страх да те хване. Същевременно яснотата се губеше в една част, ала много малка. Но целият диапазон между шептенето и гръмотевицата звучеше така, сякаш не се намирахме на две толкова отдалечени точки, а на едно и също място.

В заключение предпазливата и отиваща винаги на сигурно Херцле направи предложението да си разменим позициите.

— Ти ела на моя остров, а аз ще дойда на твоя — каза тя. — По път ще се срещнем. Ти обаче ще сложиш в къщичката нещо, което сега ще ти кажа, за да се убедя, че в момента действително се намираш там.

— Значи все още мислиш, че се шегувам?

— Не, защото тук при нас наистина не си, нито пък някъде наблизо. Бихме те видели. Но от вашата акустика и от природните ви закони аз разбирам толкова малко, че мога да вярвам само на очите си, не обаче на науката или пък на шегите ти!

— Кажи тогава какво да оставя тук! Часовника, ножа си?

— Не, нещо по-поетично!

— Е, какво?

— Едно любовно писмо!

— Охо! До кого?

— До мен естествено. Та нали няма друга тук. И тъй, вземи един лист от бележника си и пиши каквото ти диктувам!

— Добре! Листът е налице, моливът също. Хайде говори!

Тя продиктува следното:

„Моя вярна Херцле! Аз те обичам и ще ти остана верен до смъртта си. За следващия си рожден ден ще получиш петдесет марки за радебойлската болница. Аз ще удържа думата си и се подписвам със собственото си име!“

— А сега се подпиши! — добави тя.

— И това стана! — доложих.

— Тогава ела!

Оставих бележката в къщичката, слязох от моя остров и тръгнах към нейния. Тя бе възнамерявала да ми хвърли един триумфиращ поглед заради петдесетте марки, ала не съумя да се справи. Напротив, подаде ми ръка за благодарност и продължи пътя си с Младия орел. Аз

ускорих ход да стигна по-бързо до другия остров. Когато това стана и се намерих после горе, аз се притаих и заслушах. Ето че ги чух да пристигат. Говореха помежду си. Клерхен веднага отиде до къщичката. Чух я да казва:

— Листът е тук! Наистина, наистина! — Тя го прочете и после продължи: — Точно както го продиктувах! Следователно не може повече да има и съмнение...

— О, напротив! — прекъснах я бързо.

— Ах, ти също си вече там? — попита тя.

— Да.

— И се съмняваш?

— В значителна степен. Аз също трябва да направя една проверка, за да се убедя!

— Каква проверка?

— Моливът ти сигурно е у теб?

— Да.

— Вземи тогава листа и напиши на обратната страна онова, което сега ще ти продиктувам!

— Хубаво! Имам листа и молива. Можем да започваме!

Аз продиктувах:

"Покорната долуподписана признава разкаяно пред прокуратурата на Кралския саксонски окръжен съд в Дрезден, че се провини в едно рафинирано изнудване на Девълз палпит в американския щат Колорадо от 50 марки (словом: петдесет марки) и за тая цел..."

— Стой, стой! Стига! — прекъсна ме в думата нейният глас. — Аз признавам греховете си само пред теб, но не и пред прокуратурата, която обявявам за напълно некомпетентна по отношение събитията на Дяволския амвон. Твоите петдесет марки принадлежат на болните и така си остава! Ако се нуждаеш от още някаква проба, прави си друга, ама не и такава!

— Отказвам се!

— Тогава ела и измоли прошка! Що се отнася до мен, твоето откритие не се нуждае от по-нататъшни доказателства!

— В такъв случай да се връщаме в лагера. Аз няма да идвам при вас, а ще се срещнем край потока във пред котловината.

Когато пристигнах, те още не бяха дошли. Мина известно време, преди да се появят.

— Принудихме те да чакаш — извини се жена ми. — Но трябваше да ти го направим възможно по-удобен.

— Кое?

— Подслушвателния ти пост, къщичката, в която сигурно ще престоиш часове наред, ако не и повече. Трябваше да се почисти. После внесохме суха шума, за да можеш да се разположиш дотолкова удобно, колкото позволяват условията. Ще се качваме ли сега горе?

— Да. Но само ние двамата. Младия орел може да остане да чака тук Паперман, който Ще дойде за мечката. Животното е твърде тежко за сам човек; за целта са необходими двама.

Апачът бе съгласен. Той се излегна на мъха да чака стария уестман, а ние тръгнахме нагоре по пътя за бивака.

При пристигането си там узнахме, че Паперман ни е наблюдавал от началото до края. Чул и изстрела и веднага си помислил, че сме ударили някакъв дивеч. Но какъв, не знаел. Сега толкова повече се зарадва и незабавно потегли с две мулета да докара мечката.

Тъй като трябваше да бъдем нащрек заради сиусите и ютите, а досегашния ни страж се бе отдалечил, аз се убедих най-напред дали не липсва нещо на конете и после се покатерих на високата ни наблюдателница. Оттам имахме толкова ясен обзор върху лежащата под нас елипса на Девълз палпит, че не ми бе трудно да посоча и обясня геометрично по какъв начин се постига ефектът, намиращият се в единия фокус човек да може да слуша така ясно какво се говори на другия.

Сиусите не дойдоха днес, нито на следващия ден. Младия орел и аз се възползвахме от свободното време да увеличим словесния запас, който жена ми притежаваше в апаческия език. Тя имаше желанието да зарадва най-вече Колма Пуши.

Очакваните се появиха едва на третия ден, и то привечер. Видяхме ги още когато се зададоха по един далечен, гол хребет. Яздеха един зад друг в така наречената индианска нишка — точно тъй, както го правеха, когато Западът бе квалифициран още като „див“. В онези времена обаче те определено щяха да се пазят да изберат пътя си през тоя гол чукар, който не предлагаше никакво укритие, и нямаше начин да не бъдат веднага видени. Понеже не се касаеше за боен поход —

поне засега, — те не бяха още изрисувани с цветовете на войната, по които е възможно да се разграничи точно племето и съответният клан. Въпреки това имаше няколко характерни белега, особено по отношение копията им, юздите, украсата и оглавниците на конете, по които разбрах, че си имаме работа с индианците юта, и то в много смесен състав. Видяхме — ще си послужи с един употребяван израз — диви, полудиви и укротени юта. Те принадлежаха към пламенните подразделения пахюта, тешюта, копоте, вихминуч и елкмаунтийнюта, пахванг и дори семпишюта. Сред капотеюта видях един стар, побелял вожд, при чийто вид се сетих за Тусага Сарич, за когото съм разказвал в „Олд Шуърхенд“. Моля да се направи справка в текста. Но разстоянието за съжаление беше толкова голямо, че не можех да различа ясно чертите на лицето му, По-късно се оказа, че не съм се заблудил — това бе Тусага Сарич, известният вожд на ютите капото, който навремето се бе сдобрил по неволя с нас, ала сега, когато стоеше на ръба на гроба, отново се числеше към нашите врагове.

Когато ютите достигнаха скалната котловина, разбрахме по поведението им, че това място е свещено и за тях. Те пристъпиха в него с боязън. Дори носеха със себе си дърва за огъня, за да пощадят дърветата и храстите на Девълз палпит. И останаха само в западната част; в източната, където бяхме застреляли мечката, не се осмелиха да навлязат. И което бе за нас най-важното, само оградиха в широк кръг Дяволския амвон. Никой не приближи до него и още по-малко някой събра куража да се изкачи горе. Преговорите и съвещанията щяха да започнат при всички случаи едва след пристигането на сиусите. Тогава щяха да се намират тук „различни племена“ и щеше да бъде разрешено да се стъпи на Амвона. Онова, което щеше да се говори после, искахме да чуем ние, а не маловажни неща. Ето защо се отказахме да се промъкнем долу още отсега и само заради едно голо любопитство да се подхвърлим на опасността да бъдем открити, без да имаме някаква полза от цялата работа. Така че си останахме в бивака с намерението хубаво да си отспим, защото не можехме да знаем дали скоро ще ни се удаде подобна възможност.

Вечерта видяхме долу да горят няколко огъня, но толкова малки, че не бяха достатъчни да различим фигурите на насядалите край тях индианци. И беше тихо там долу, изключително тихо. Нищо не смути почивката ни. Следващият ден мина, без сиусите да дойдат. Но на

утрото след него видяхме, че се появиха разставените постове, за да докладват за пристигането на очакваните. Те приближаваха в индианска нишка — също както онзи ден ютите. Начело яздеше много стар и страшно дълъг и сух вожд, чийто кон бе воден от двама индианци, за да не направи някоя погрешна стъпка. Той явно вече не бе уверен в силите си. фактът, че бе предприел една такава далечна езда, даваше да се заключи, че някаква фанатична идея го води сега на юг.

Той бе посрещнат от ютите с голяма почит. Едва когато го вдигнаха от коня, се видя колко неимоверно дълъг, немощен и слаб е. Това бе, както скоро се установи, Киктахан Шонка, Бдящото куче, който се бе закълел да затрие апачите и всички техни приятели. Проснаха за него няколко меки завивки срещу вожда Тусага Сарич и като дете го настаниха да седне. Зад него забиха няколко кола, та да може да се облегне. Наблюдавах го замислено през бинокъла. В такива човешки развалини обикновено омразата и жаждата за мъст се задържат по-дълго, отколкото в някоя здрава, устойчива натура.

Сега дойде времето да се отправим към нашия подслушвателен пост. Херцле на драго сърце би тръгнала с мен, ала не би могла с нищо да ми бъде полезна, а само щеше да ми пречи. Паперман отказа да ме придружи.

Та ето как заслизах само с Младия орел през гората надолу по хълма. Бяхме взели пушките си, за да имаме за всеки случай едно далекобойно оръжие под ръка. От само себе си се разбира, че вземахме всички предпазни мерки, за да не оставяме никакви следи, или пък да бъдем видени. Защото утре беше насроченият от двамата Сантър ден. Те вероятно тогава щяха да пристигнат. Но възможно бе също да се появят по-рано и тайно да се промъкнат, за да подслушат индианците, преди да им се покажат. Така че ние се спускахме по такива места, които всеки друг би отбягнал, и много добре правехме, както се установи по-късно. Стигайки долу, ние се шумугнахме в най-големия гъсталак, за да изчезнем с максимална бързина.

Когато стигнахме нашия подслушвателен пост и малката островна къщичка, видях, че жена ми действително се е постарала да направи мястото удобно за сядане, че и за лежане. Но на първо време нямахме нужда от това, тъй като сега вече бяхме достатъчно близо, за да можем да огледаме по-внимателно червенокожите, макар и не с невъоръжено око, а отново с далекогледа, който бях взел със себе си.

Преброихме точно четиридесет юти и четиридесет сиуси. Явно този брой е бил определен от по-рано. Много вероятно да се касаеше само за главатари и предводители. Обикновените воители, сиреч същинските отряди, от които трябваше да бъдат нападнати апачите, не бяха дошли чак до тук с тях. Двата върховни вождове вече назовах. Освен това имаше още петима подглаватари на сиусите и петима подглаватари на ютите. Останалите бяха хора, които по някакъв начин се бяха отличили и по тая причина имаха доверието на своите предводители. Беше ми направило впечатление, че лулата на мира не бе запалена веднага и пусната в кръг. Войните се бяха поздравили съвсем по обикновеному и наседали първо да отдъхнат и се нахранят.

Яденето продължи доста дълго, може би над два часа. После вождовете се отправиха към Амвона. Киктахан Шонка не можеше да изкачи стъпалата. Той бе теглен с помощта на ласа и бутан отдолу, додето се намери горе. От този миг започнахме да слушаме. Лулата на мира бе запалена. Върховният вожд на ютите се изправи, издуха дима в шестте посоки и държа първата реч. Върховният вожд на сиусите не можеше да се надигне, но повтори същите издихвания и заговори после седнал. Подглаватарите последваха един след друг този пример. Ако искам да предам тук тези дванайсет речи, трябва да пиша цял ден, докато приключи. А пък те представляваха само встъплението към преговорите, на които щяха да се посветят. За тая работа бяха назначени цели три дни, които ние трябваше да прекараме тук или в колибата, ако не искахме да пропуснем нещо. При тая мисъл предварително настръхвах! За щастие много скоро се появи една основателна причина това дълго време да се съкрати до такава степен, че трите дни се превърнаха в само три часа, и тая причина... бях самият аз!

Но интересни, във висша степен интересни бяха тези дванайсет речи, трябва да го призная. Всички те започваха с уверението, че апачите и съюзните им племена са най-долните хора, за които човек би могъл да се сети, ама дъното на тая низост било достигнато само от Винету и Олд Шетърхенд, неговият приятел. И на тоя Винету трябвало сега да му бъде издигнат паметник! На планината, наречена на негово име! Паметник от чисто, блестящо злато! И това злато трябвало да доставят всички, всички племена на индианците! От всички бонанси, находища и залежи на нъгитс, които те в продължение на столетия

държали в тайна от бледоликите! За същия тоя презрян тип, когато хората никак другояче не наричали освен само кучето, койота, пимо, апача! И от кого щял да бъде изготвен тоя паметник? От някакъв ваятел и някакъв рисувач! От Янг Шуърхенд и Янг Апаначка, чиито бащи са предателите на цялата червена раса и най-недостойните създания на бледоликите! Тоя паметник бил засега само изрисуван върху ленено платно и слепен от глина. Бил оставен на Маунт Винету, пък вождовете, най-прочутите мъже и жени от всички червени племена били поканени да се явят там, за да видят тези фигурни картини. Дори Олд Шетърхенд бил калесан, краставото куче!

На това щураво перчене на апачите трябвало да се попречи! Те трябвало да разберат, че можело да се издигне златен паметник на някой юта или сиу воин, да речем, ама не и на някой джафкащ пес от Рио Пекос! Да обсъдят „кога“ и „как“, ето за какво са се събрали при Амвона на Дявола. И каквото се решало тук, това и щяло да стане, та ако ще и цялата индианска раса да изгинела!

Дотук бяха стигнали нещата, когато настъпи някакво смущение, което бе видно не само от червените, ами и от нас двамата. То дойде в облика на един човек, приближаващ покрай потока, и тоя човек не беше никой друг, а Себюльн Ф. Ентърз. Той имаше шпори на ботушите, ала беше без кон. Носеше пушка и се бе екипирал точно както един уестман преди трийсет години обикновено се екипираше. Сиусите го познаваха. Те не му попречиха да приближи. Поведоха го към Амвона. Трябваше да се качи горе. Ние видяхме това. И сега чухме отново и гласове.

— Кой е тоя бледолик? — поиска да знае Тусага Сарич.

— Един мъж, когото познавам — отговори Киктахан Шонка. — Аз му поръчах да дойде при Амвона на Дявола. Той трябваше да пристигне едвам утре. Защо идва той още днес?

Въпросът бе отправен към Себюльн. Не звучеше чак учтиво. Индианецът има навика да се отнася към белия, когото ползва като шпионин, винаги само с презрение. Себюльн отвърна:

— Трябваше да дойда час по-скоро, за да ви предупредя.

— За кого?

— За вашия най-върл враг — Олд Шетърхенд.

— Уф, уф, уф, уф! — прозвуча от кръга, а и самият Киктахан Шонка възкликна:

— Уф, уф! Олд Шетърхенд! За него да ни предупредиш! Защо?
— Той идва насам.
— Уф, уф! Откъде знаеш?
— Той сам ми каза.
— Значи си го видял, тъй ли? И си говорил с него?
— Да.
— Къде?
— При Падащата вода на Ниагара.
— Уф! Ние знаем, че той трябва да дойде, ама че вече е дошъл — не знаехме. И идва към Девълз палпит?
— Да.
— Какво се кани да прави тук?
— Да ви подслуша.
— Уф, уф! Та това звучи така, сякаш той знае каква работа имаме да вършим тук!
— Знае.
— От кого?
— Това не каза. Той отпътува, а ние го последвахме насам. В Тринидад се натъкнахме на следите му. Отново беше потеглил, вероятно право насам.
— Уф, уф, уф, уф! — прозвуча от кръга, а Киктахан Шонка извика гневно:
— Нима това куче още не е достатъчно старо, не е изгубило остротата на очите, ушите и носа си? Не можеше ли да си остане отвъд, от другата страна на Голямата вода, във вонящия си вигвам?
— И жена му е с него! — добави Себюлън.
— Неговата скуав, казваш?... Той я е взел със себе си?
— Да.
— Наистина ли? Вярно ли е това?
— Естествено! Нали аз го казвам!
— Тя беше ли с него при водопада на Ниагара?
— Да. И в Тринидад пак е била с него. Чухме го, когато стигнахме там и поразпитахме.
— Уф, уф! Това е един добър знак, един много добър знак за нас! Неговата глава е станала слаба! Той е станал старец, немощен старец! Който помъква своята скуав през водата и към Дивия запад, той не е с всичкия си, той не може вече на никого да навреди. Така че нека дойде.

Ние не се боим от него. Той ще иде на кола на мъченията, а неговата жена ще направя аз моя скуав!

Тогава се намеси Тусага Сарич, върховният вожд на ютите:

— Нека моят брат не говори прибързано! Олд Шетърхенд познава своята скуав, но ти не я познаваш. Щом я е взел със себе си, значи със сигурност знае, че може да го стори, без тя нещо да пострада. Той може да е остарял, но все още е едва във възрастта, в която човек става мъдър и дважд по предпазлив и опасен, а не в тази, в която обикновените хора стават деца.

Много е възможно сега още повече да трябва да се страхуваме от него, отколкото по-рано, когато беше с трийсет лета по-млад!

— И той не е сам! — изказа съгласие Себюльн.

— Кой е с него? — запита Киктахан Шонка.

— Един стар, опитен уестман на име Макс Паперман.

— Уф! Слушал съм за един, който се казва така. Половината му лице е синьо.

— Това е той!

— Тоя, тоя! Той е спасил живота на най-големия ми противник от моето собствено племе — сиуса Вакон. Дано Злия дух го унищожи! Той е храбър и хитър същевременно. Щом като е при Олд Шетърхенд, то трябва да се страхуваме от него!

— И още един има при него — продължи Себюльн. — Има един млад мескалороапач, който се нарича Младия орел.

— Да не би Младия орел, който отиде при бледоликите, за да се научи да лети?

— Това не знам. Но в Тринидад чух, че той бил четири години при бледоликите, и сега се връщал при своето племе.

— Значи е той! Той е ученик на Вакон. Пращаше му много писма и получаваше много отговори после. Той е един от първите сред онези, които се наричат „Млади индианци“ и за нищо друго не говорят, освен за хуманност и култура, помирение и любов. И той също е един от първите на Клана Винету. Освен това изглежда е кръвен родственик на Винету. Ако той се намира при Олд Шетърхенд, ние трябва да положим всички усилия, за да попаднат тези трима мъже и скуав в ръцете ни. Къде е конят ти?

— От другата страна на хълма при моя брат — отговори Себюльн. — Той остана при конете, а аз се промъкнах насам пешком,

за да потърся следи и разузна местността.

— По кой път поехте от Тринидад за насам?

— Минахме през езерото Кануби.

— Открихте ли по този път следите на Олд Шетърхенд?

— Не. Но следите от много жени, които са лагерували край езерото.

— Това са били подведените жени от нашето собствено племе, наричащи се „Млади индианки“. Те също се отправиха към Маунт Винету, за да видят паметника и дадат за него своите нъгитс. Ние не можем да им попречим да го сторят, но ще накажем за това апачите! Олд Шетърхенд говори ли за Маунт Винету?

— Не.

— Нито за пътя, по който се кани да поеме?

— Също не. Узнахме само, че възнамерявал да върви към Девълз палпит, за да се видел с Киктахан Шонка, вожда на сиусите.

— В такъв случай той е все още неуморимият, хитър съгледвач, какъвто беше по-рано! Но от кола на мъченията, от който толкова често се е изплъзвал, този път няма да се отърве. Ако приближи, може да дойде само откъм източния рид, откъдето навярно си дошъл и ти?

— Да.

— Аз ще наредя веднага да се претърси цялата околност тук. А ти се върни при брат си и го доведи! Съвещанието се прекъсва, докато се уверим, че Олд Шетърхенд не се намира наблизо.

Себюлн Ф. Ентърз се отдалечи. Видяхме го да се връща по пътя, по който беше дошъл. Той беше и нашият. Колко добре, че проявихме предпазливостта да не оставяме различни следи. Тусага Сарич също напусна Амвона с подглаватарите. Те слязоха, за да участват всички в разследването. Остана единствено Киктахан Шонка. И тъй, четиридесет сиуси и четиридесет юти плъзнаха да ни дирят. Работата не беше за пренебрегване. Аз не вярвах наистина нито Паперман, нито жена ми да извършат непредпазливостта, като напуснат скривалището си по време на нашето отсъствие, но и най-малкото, най-дребното обстоятелство можеше да стане причина за откритието, че от тихото езерце продължава една скрита пътека. А що се отнася лично до нас двамата, то в никой случай не можехме да се чувстваме толкова сигурни, та всяко разкриване да е изключено. Необходимо бе сред осемдесетте индианци да има само един-

единствен, който няма страх от „Злия дух“ и не се бои да стъпи в източната част на елипсата, за да види непременно нашите следи. Налагаше се да кажа на моя спътник как ще действаме в този случай. Досега с него бяхме разговаряли само на английски, по простата причина, че жена ми изобщо не разбираше никакъв индиански диалект, а и Паперман най-много да съумееше да се изрази на някой полуанглийски, полуиндиански сленг. Но сега бяхме сами и аз можех да доставя на Младия орел радостта да чуе матерния си език.

— Моят млад брат разбра ли всичко, което бе говорено? — попитах го аз.

— Чух всичко — отговори.

— Знае ли той, че сега ни търсят сто и повече от половината на сто очи?

— Зная.

— Мислиш ли, че ще ни открият?

— Не.

— Аз също. Но предпазливият воин трябва да е подготвен за всичко. Възможни са два случая. Сега ли се брат ми какво имам предвид?

— Могат да открият нас тук и могат да открият лагера там горе.

— Съвсем вярно! Значи е необходимо да се знае как трябва да действаме в двата случая. Ако ни открият тук, ще е непростима глупост да бягаме нагоре при Паперман и моята скуав и да се оставим да бъдем обсадени от юта и сиу. Младият ми брат ще трябва незабавно да се затича нататък и да изведе двамата с конете и мулетата. А аз междувременно ще държа с карабината си червенокожите за юздите. Изходът от котловината е тесен. Никой от тях не би съумял да излезе, без да е улучен от моя куршум.

— А ако открият не нас, а бивака ни? — попита той.

— Тогава също не бих имал грижа. Та нали Паперман стои на стража. Той непременно е видял, че всички червенокожи из един път се отдалечиха, че са тръгнали на изследване. Той ще се притаи следователно с пушката си при езерцето и ще дебне. Тамошният вход и изход също е много тесен. Достатъчен е един-единствен мъж за отблъскването на цяла армия. А ние двамата ще се явим после в гръб на индсманите. Така че нямаме ни най-малка причина да се тревожим. Ето защо нека изчакаме спокойно събитията!

Мина повече от час, преди първият индианец да се върне. Полека-лека го последваха и останалите. Не бяха открили нищо. Но те се чувстваха сега принудени да се отнасят с по-голяма предпазливост. Поставиха пазачи — твърде късно наистина. За съжаление обаче и там, откъдето непременно трябваше да минем, ако поискахме да се отдалечим.

После дойдоха, яздейки, двамата „Ентърз“. Тогава се пристъпи отново към съвещанието. Вождовете се изкачиха пак на Амвона. Заговориха, но не високо, така че долавяхме гласовете им като приглушено мутолеване — вероятно заради двамата бели, които се канеха да използват, без да им гласуват доверие. Когато се споразумяха с каква мисия да ги натоварят, те ги допуснаха до Амвона и Киктахан Шонка ги запита със своя, както вече бе споменато, не особено почтителен тон:

— Помните ли все още добре какво говорих с вас?

— Много добре — отговори Себюлън, който изглежда щеше да държи занапред думата.

— И все още сте готови още днес да изпълните условията, уговорени между вас и нас?

— Да, още днес.

— В такъв случай се добавя една нова задача за вас, а именно да ни докарате в ръцете Олд Шетърхенд и неговата скуав. Готови ли сте да го сторите?

— Само ако бъде възнаградена.

— Тя ще бъде възнаградена!

— Какво ще платите за нея и него?

— Много, твърде много! Но днес още не му е времето да се говори за тая награда. Ако ние самите го заловим, няма да ви платим естествено нищо. Ние ще останем тук още три пълни дни и ще следим. Дойде ли, няма начин да ни се изплъзне; ще го заловим. При това положение вие не получавате нищо. Но тъй като той е напуснал Тринидад още преди вас, ние сме убедени, че е променил плана си и изобщо не е яздил към Девълз палпит. По-скоро се е натъкнал при езерото Кануби на нашите скуав, които са пощурели от възторг по него и Винету, и на стария мъж се е харесало да бъде превъзнасян и обожаван. Той е потеглил с тях.

— Това е възможно, напълно възможно — каза Себюльн бързо. — Ние видяхме и няколко мъжки следи.

— Това стига! Той е бил. И сега ви предстои да се борите за наградата, определена от нас за залавянето му. За щастие ние знаем следващата цел, към която яздят сега жените. Тя е именно Тавунтситс паявх. Известна ли ви е?

— Не.

— Моят прочут брат Тусага Сарич я знае много добре и веднага ще ви опише пътя дотам.

Аз също никога не бях слушал за някаква Тавунтситс паявх, така че много внимавах да не пропусна никоя дума. Върховният вожд започна описанието на водещия дотам път. Той беше при това много обстоятелствен и човек може да си представи моята изненада и радостта ми, когато в заключение разбрах, че тази Тавунтситс паявх не е никоя друга планина, освен Нъгит Тсил, която бе и наша цел! Братята Ентърз нахвърляха няколко бележки в бележниците си, после Киктахан Шонка продължи:

— Вие ще яздите значи натам, за да се закачите за Олд Шетърхенд и да не го изпускате повече. Вярвате ли, че ще съумеете да се справите?

— Съвсем определено! Но как да ви го доведем? Кога и къде? И ще ни последва ли доброволно?

— Той ще го стори. Познато ли ви е името Виконтемини?

— Не.

— Оттук ние ще потеглим нататък, за да се обединим с команчите и кайовите срещу апачите. Ама вие не бива да го издавате, а ще му кажете само, че сте узнали за събирането там на кайовите и команчите. Неговото неимоверно и неутолимо любопитство ще го изкуши да язди натам, за да се промъкне скришом и ни подслуша. И тогава ние ще го заловим.

— А нашето възнаграждение?

— Ще го уговорим, когато ни известите за приближаването му.

— А ако не се споразумеем?

— Тогава ще е необходимо само да го предупредите и ние ще го изтървем!

— Защо не ни кажете още днес каква ще е цената?

— Защото днес още въобще не знаем с какво ще можем по-късно да ви я платим — дали в животни, нъгитс, или със стоки, оръжия и вещи — зависи от плячката, която ще спечелим.

— Вярваме ви.

— В такъв случай сега сте свободни и можете да вървите. Съветваме ви да не пропускате нито час, за да настигнете Олд Шетърхенд възможно по-скоро. Колкото по-бързо и съвестно действате, толкова по-сигурен ще е успехът и толкова по-голямо възнаграждението.

Те слязоха от Амвона и се запътиха към конете си. През цялото време Хариман Ф. Ентърз не беше казал и една дума. Вождовете гледаха смълчано как двамата се отдалечават яздешком. После върховният вожд на юта каза само тази дума:

— Негодяи!

— Мерзавци! — прибави Киктахан Шонка. — Те не са достойни и за заплюване! Да не би брат ми да мисли, че за своето предателство те ще получат нещо по-ценно от стрък трева или отскубнато птиче перо?

— И това ще е цялата голяма сделка, която се канят да направят с вас и нас... ? — попита Тусага Сарич.

— Тя няма да им донесе и чифт пера — изхихика старият сиу. — Те плащат цената, а ние си задържаме каквото имаме. Съгласен ли е моят червен брат?

— Да. Брат ми е много умен!

— Pshaw! Не се иска кой знае колко ум да измамиш един бледолик!

— Но предателите ще искат да сдържим обещанията си и да им изплатим наградата.

— Няма да го сторят. Който вече не е сред живите, не може да поставя искания. Съгласен ли е и с това моят червен брат?

— Да.

— И другите също?

— Да, да, да, да! — извика се от кръга. Е, аз не можах да се сдържа и извиках със силен глас точно същата дума:

— Сичепи — негодяи!

Последва дълбока тишина. Сетне чух:

— Уф, уф... уф, уф! Кой беше това? Кой беше? Откъде дойде?

Поднесох бинокъла до очите и видях, че въртят глави на всички страни и се оглеждат.

— Шикшиче-лахгча — мерзавци! — добавих също така високо.

Отново дълбока тишина. Но видях, че се надигнаха един след друг от местата си. Дори безкрайно дългият Киктахан Шонка се изправи.

— Вие също не сте достойни за заплюване! — продължих аз. Нова дълбока тишина. После чухме стария дълъг сиус да казва нервно с половин глас:

— Уф, уф! Това не е човек!

— Не е човек! — пригласи Тусага Сарич.

— Знае ли моят червен брат какво може да се прочете в старите вампуми за Амвона на Дявола, на който се намираме?

— Да.

— Че тук Добрия дух слуша всичко, което Злия дух говори?

— Да.

— И го наказва за това?

— Даже много строго! Най-вече със смърт!

— Дали той говореше сега, Добрия дух? Какво да правим? Аз не оставам тук!

— Аз също!

— Дим да ви няма! — заповядах им аз. — Махайте се, изчезвайте!

Веднага подейства. Всички затърчаха и се юрнаха надолу по стъпалата. Само Киктахан Шонка не можа да го стори. А пък тъкмо той береше най-голям страх.

— Помогнете ми, помогнете! — зарева. — Искам да сляза, и аз, и аз!

Но вождовете бяха прекалено бързи. Не му помогнаха. Трябваше да отидат неколцина други и да свалят върховния си вожд. При това той изгуби скалповата си перука, ала хич и не обърна внимание. Тя трябваше да бъде носена зад него, докато стигна коня си. Там той я нахлупи и даде заповед за незабавно потегляне и напускане на Девълз палпит, чийто престиж вероятно бе нараснал по такъв начин, че те сега го считаха за десеторно по-свещен, отколкото по-рано. Единствената им грижа в момента бе да си плюят час по-скоро на петите. Отказаха се даже да чакат и заловят Олд Шетърхенд. Постовете и пазачите бяха

отзовани, а после всичките осемдесет човека препуснаха в индианска нишка, както бяха дошли.

Докато гледахме след тях, около устните на Младия орел заигра весела усмивка и, мисля, аз също не се разплаках.

— Тази победа ме радва повече — каза той, — отколкото ако се бяхме били с тях и ги бяхме избили до един. Това е победа на науката, а не на кървавата томаховка.

— На теб известен ли ти е този дял от науката? — попитах го.

— Да. Трябваше да се запозная с него. Акустиката е част от теорията за въздуха. Аз отидох при бледоликите, за да изуча аеростатиката и аеронавтиката. Зная, че още древните асирийци, вавилонци и египтяни са познавали тайната да слушат на някоя точка съвсем ясно какво се говори на друга, отдалечена от нея. И съм толкова радостен и горд да узная днес, че дедите на настоящата червена раса не са стояли по назад в тези знания от онези народи. Наш дълг е да призовем всичко, което сме изгубили оттогава, в пробуждащата се душа на нашата нация. Ние се молим на Великия, добър Маниту да ни дари със сила и радост за това важно и красиво дело!

Когато и последният от осемдесетте индианци беше изчезнал, напуснахме подслушвателния си пост. Но не се върнахме веднага горе, а отидохме по-напред, до онази част на котловината, където бяха индсманите, и обходихме мястото, за да видим дали няма да извлечем нещо полезно от дирите им. Нямахме нищо. Но когато се качих накрая на палпита, където бяха седали вождовете, видях на едно от стъпалата, съвсем в ъгъла, да се търкаля някакъв предмет, който несъмнено не се бе намирал тук преди идването на индианците, иначе положително щеше да ми се набие на очи. Вдигнах го и го разгледах. Бяха две малки кучешки лапички — не само възглавничките с ноктите, а целите, — гладко срязани и много грижливо съшити с еленови сухожилия, така че представляваха нещо като двойна ръчичка, чиито пръсти сочеха в противоположни посоки. Показах я на Младия орел.

— Медицина! — възкликна той.

— Много вероятно!... Но чия медицина? — попитах.

— На Киктахан Шонка!

— Да се надяваме! Но как е могъл да я изгуби? Нали обикновено медицината се носи в затворена медицинска торбичка! Това са кучешки крака, не от лисица или вълк, а вождът на сиусите се казва

Бдящото куче. Следователно аз не се съмнявам, че той е, който ги е изгубил. Но как е било възможно това да се случи? Мой млади, червени братко, погледни ги!

Дадох му ги. Той ги огледа много внимателно, върна ми ги после и отговори:

— Тази медицина не е била пъхната в медицинска торбичка, а пришита към пояса. Прободите се виждат много ясно. Тя се е откъснала, когато са дърпали вожда с ласата по стъпалата, или когато са му помагали да слезе. Тази находка е извънредно важна!

— Действително, но и опасна. Ако Киктахан Шонка забележи загубата скоро, непременно ще се върне да я търси. Забележи ли я покъсно, няма да знае наистина къде точно е изгубил медицината — дали тук, или после по път, ала ние в никой случай не бива да се заседяваме по тия места.

Прибрах грижливо амулета. После напуснахме терена и се заизкачвахме към нашия лагер. Явно сме били внимателно наблюдавани оттам, защото Паперман знаеше, че идваме. Беше ни довел конете, та да не се налага да газим из водите на езерото.

— Бързо си заминаха, страшно бързо! — каза той. — Ще се върнат ли пак?

— Не, да се надяваме, не — отговорих.

— Странно! В други случаи обикновено се съвещават с дни! Защо се разкараха толкова бързо? И подслушахте ли нещо?

— Почакайте малко, докато стигнем при жена ми! Тя ще иска да знае същото!

Това беше много вярно. Тя се взираше толкова напрегнато в нас, докато отивахме, че сърце не ми даде макар и миг да я оставя да чака, а се провикнах насреща ѝ:

— Успяхме! Всичко успя!

— Наистина ли... вярно ли? — попита. — Тогава слизай, сядай и разказвай!

Тя самата вече се настаняваше на земята и потупа с длан мястото до себе си, където аз като примерен съпруг бях длъжен незабавно да се наместя. Подчиних се на повелята и дадох знак на Младия орел да се изкачи до зъберите и застане там на стража, та в случай че Киктахан Шонка се върнеше, да бъда веднага уведомен. Направих доклада си

възможно по-сбит. Когато приключих, Херцле скочи по нейния енергичен, решителен начин и извика:

— Значи, да опаковаме, да се стягаме за път! Трябва да тръгнем още на минутата!

И вече посягаше към готварското гърне и мелничката за кафе. Аз обаче останах да си седя и запитах:

— Накъде?

— След двамата Ентърз!

— Сама?

— Сама?... Аз?... Как тъй?

— Да, ако искаш да тръгваш, ще трябва именно сама да го сториш! Защото аз оставам тук.

— Какво друго имаш да вършиш тук?

— Нищо.

— И искаш да останеш? — Беше удивена. После се обърна към Паперман: — Нищо! И все пак иска да остане! Разбирате ли я тая работа, мистър Паперман?

— Поне още не съм — отговори онзи. — Но щом възнамерява да чака, значи си има някакви основания, срещу които навярно нищо не може да се направи!

— Основания? Хм! Такива той винаги има! Поне аз не съм го виждала още без някакво основание!

— Чинеха ли те нещо, или не ги биваше за нищо? — попита старият.

— Хм! Почти всякога бяха уважителни!

— Ето на! Сядайте в името Божие и имайте доверие в този мъж! Той знае какво иска. Засега оставаме все още тук.

— До кога?

— Вероятно до утре сутринта.

— Вярно ли? — попита ме тя.

— Да — кимнах.

— Значи искаш да оставиш двамата Ентърз да си вървят?

— Най-малкото за днес, но не за по-дълго. Та нали ми е известен пътят им! Или желаяш да ги настигнем още днес и да се мъкнем после съмсем безполезно с тях? Е, да, ние се нуждаем от тях; в известни неща те ще бъдат за нас извори, от които ще черпим информация. Но

въпреки това не считам за нужно ден и нощ да ги имаме до себе си. Поне на мен това би ми било досадно.

— На мен също. Прав си.

— Хубаво! Та, ще потеглим едва утре заран. Свободни сме да ги настигнем по всяко време.

Тук тя бе съгласна. Нямахме нужда да се пресилваме от бързане. Можехме преспокойно да се подготвим за предстоящата езда. От индианците никой не се върна. Бдящото куче следователно още не беше забелязал загубата. Колко голяма беше тази загуба, ще съумее да прецени само онзи, който е запознат с произхода, смисъла и ценността на една индианска „медицина“. Бъдещето щеше да покаже по какъв начин повлия на стария Киктахан Шонка изгубването на двете кучешки лапички...

ПРЕЗ „МРАЧНИТЕ И КЪРВАВИ ПОЛЯ“

1. ВТОРОТО ЗАВЕЩАНИЕ

Бяхме напуснали местността на Дяволския амвон и се намирахме на път за Магуърт Хилс. От книгата ми „Винету“, том III, става ясно, че тази Магуърт Хилс е същата планинска група, която Винету и баща му бяха нарекли с името Нъгит Тсил. Двамата братя също възнамеряваха да отидат нататък. Аз бях подслушал описанието на пътя им и следователно го знаех. Но имаше един по-къс, който също така ми бе известен. Бяхме поели по него. И тъй като имахме по-добри, много по-добри животни от тях, минахме пред тях, макар да бяхме напуснали по-късно Девълз палпит. Така че не бяхме заставени да ги настигаме с усилена езда, както първоначално бяхме възнамерявали, а можехме когато и където ни бе угодно да ги изчакаме и да ги оставим да се натъкнат на нас. Най-подходящият момент за тая цел бе, когато достигнахме Кънейдиън, и то на мястото, където навремето след смъртта на Винету бях попаднал на Пейн, Клей и Самър. Тук имаше вода за пиене, трева за конете и един ширнал се надалеч гъст храсталак, в който можехме да се оттеглим, за да не бъдем забелязани по-рано, отколкото искахме. Сред гъсталака имаше едно малко, открито място, на което е бил пален по-рано лагерен огън. Унищожената по този начин растителност още не беше се подновила. Тук бе разпъната палатката.

Докато ние се занимавахме с нея, жена ми приготви обяда. Мечката щеше да ни стигне още задълго. Освен това по път бяхме застреляли една пуйка и няколко прерийни кокошки. Така че нямахме нужда тепърва да дирим наоколо печеното. След храна си починахме, макар да не бяхме уморени. Но ние се намирахме тук в територията на команчите и кайовите и трябваше да се съобразяваме с всичко, което би издало присъствието ни.

Беше привечер, когато от посоката, от която очаквахме Ентърз, видяхме да се появяват двама конника. Приближаваха бавно. Конете им бяха уморени. Почти бяха стигнали шубрака, когато разпознахме в тях двамата братя. Бяха въоръжени досущ като в по-раншните, опасни времена — с ножове, револвери и пушки. Тъй като не бяхме дошли от

същата посока, те не видяха следите ни. Слязоха пред храстите, напоиха конете и насъбраха сухи дърва за огъня. Не го накладоха зад прикритието на храсталаците, а въвн на открито, така че когато се спуснеш вечерта, щеше да осветява надалеч. Нашият отдавна беше догорял. И понеже не само себе си, а и нас щяха да издадат с тоя огън, аз се изправих, за да им се покажа и ги предупредя. Тогава Паперман попита:

— Не може ли и аз да дойда? Голямо удоволствие ще ми достави да видя физиономиите, които ще облещят, когато ви познаят!

— Елате тогава!

Тръгнахме нататък, но аз изостанах зад един гъст клонак, оставяйки на първо време Паперман да отиде сам при тях. Той ги приближи изотзад и поздрави:

— Good evening, mesch' schurs! Бива ли да ви запитам дали веднага искате да бъдете скалпирани, или предпочитате утре-другиден да умрете на кола на мъченията?

Двамата подскочиха стреснато.

— Скалпирани? От кого? Защо? — запитва Себюлн.

— Да ни погубят на кола на мъченията? — запитва Хариман. — Кои? По каква причина?

— Команчите и кайовите, които твърдят, че тази местност им принадлежи — отвърна старият уестман. — Пък вие сте разпалили такъв огън, сякаш единственото ви желание е да си навлечете тези нехранимайковци! Защо не се скрихте зад шубраците?

— Защото не се боим нито от кайовите, нито от команчите — информира Себюлн.

— Това означава ли, че сте в приятелски отношения с тях?

— Ние сме приятели на всички хора, които срещаме по пътя си, на всички червени и бели!

— Well! В такъв случай сте и мои! Аз имам привычката да питам за имената на моите приятели. Мога ли да ви помоля да ми кажете своите?

— Казвам се Ентърз. Аз Себюлн Ентърз, а брат ми Хариман Ентърз.

— Благодаря! Но по-нататък! Откъде и накъде?

— Идваме от Канзас сити, направихме една отбивка на запад към Тринидад и възнамеряваме да се отправим към Рио Гранде дел Норте.

А вие кой сте?

— Казвам се Паперман и идвам от Тринидад. Накъде ще вървя и самият още не зная.

Двамата направиха движение на изненада, а Себюлън бързо се осведоми:

— Паперман? Да не би Макс Паперман?

— Да. Винаги съм се казвал така и продължавам за жалост да се казвам така.

— Какво съвпадение само! Ние бяхме във вашия хотел. Дори бяхме уведомили за себе си.

— Не знам нищо по въпроса. Хотелът вече не е мой.

— Чухме. Но до заминаването си вие сте живял при новия хотелиер. Един много необщителен и неуслужлив тип! Поискахме от него една информация, а той я премълча. Та трябваше да се обръщаме към други, които също нищо не знаеха, поне в подробности. Дали ще можем да узнаем от вас каквото ни е необходимо?

— Какво е то?

— Касае се за една съпругеска двойка на име Бъртън, която бе тръгнала за Тринидад, за да отседне във вашия хотел и да ни чака нас двамата. При пристигането си чухме, че тези две лица действително са били там, ала напуснали още на следния ден. Накъде? — Никой не можа да ни каже. Вие не знаете ли нещо в тази връзка?

— Хм! Дали знам нещо? С този си въпрос вие попаднахте точно на подходящия човек.

— Наистина ли? Страшно ни е приятно! И щом като вие сте подходящият човек, кажете ни бързо дали... Тук Паперман го пресече:

— Аз подходящият човек? Не съм казал такова нещо.

— Не сте този, че кой ще е тогава?

— Онзи там!

Той посочи към мен, тъй като аз се измъкнах от храстите, за да приключа с тези въведения, понеже в своята непосредственост Паперман като нищо можеше да изтърси нещо, което братята не бе нужно да знаят. Моето присъствие ги изненада неимоверно много, ала не в неприятен смисъл. Те се зарадваха да ме срещнат, без значение дали причините за тая радост бяха користни, или не. Поисках от тях незабавно да угасят огъня и да дойдат с конете си при нас. Те го сториха. Жена ми бе поздравена с голяма вежливост от тях — от

Хариман много вероятно добронамерено, от Себюлън обаче, едва ли. Той полагаше наистина всички усилия да създаде добро впечатление, ала погледът му беше фалшив, в очите имаше — когато си въобразяваше, че не е наблюдаван — нещо дебнещо, някаква стаена заплаха, което бе невъзможно да се изплъзне на мен и моята жена. Тъкмо за такива неща Херцле притежава една много остра пронизателност. Когато бяхме запитани защо не сме ги дочакали в Тринидад, аз отговорих:

— Защото имах повод да се откажа от компанията ви. И доколкото си спомням ви го писах. Стигна ли писмото до вашите ръце?

— Да, хотелиерът ни го предаде още щом пристигнахме и назовахме имената си — отвърна Себюлън. — В това писмо вие наричате Корнър и Хоу наши приятели. Ние решително го отхвърляме. С тях сме си имали работа единствено в качеството си на търговци на коне, но когато ги опознахме по-отблизо, веднага ги заряхахме — те не са почтени. И как ви хрумна да стоварите тяхната нечестност точно върху нас? Мога ли да попитам накъде се насочихте от Тринидад?

Херцле бързо се намеси:

— На лов за мечки!

Това бе един както лаконичен, така и отличен отговор за избягване на каквито и да е въпроси относно Девълз палпит.

— Имахте ли sluка? — осведоми се той.

— Да — отговорих. — Сега разполагаме с меча шунка. Лапите обаче ще наченем едва при Тавунтситс паявх.

— При Тавунтситс паявх? — запита той рязко, като хвърли на брат си радостен поглед. — Знаете ли я?

— Да. От по-рано.

— Ние също смятаме да отидем нататък!

— И вие ли? По каква причина?

— По желание на вождовете на сиу и юта.

— Я гледай! Значи сте ги срещнали?

— Да.

— При Девълз палпит?

— Да. Жалко, че бяхте заминали! На драго сърце щяхме да ви вземем с нас!

— Няма защо да се съжбялява. Та нали нямаше да смея да се покажа!

— Но щяхте да имате възможност да наблюдавате нещата отдалеч и може би дори нещичко да подслушате.

— Че за какво? Надявам се от вас да науча сега какво сее случило там и какво е било обсъждано.

— Трябва ли да разкажа?

— Да. Ще ви помоля да го сторите.

Той започна изложението си. Назова имената на двамата върховни вождове. Направи от осемдесетте присъствали там индианци цели четиристотин. Превърна няколкото часа на техния престой в три дена. Заговори за извънредно важните преговори, на които присъствали с брат си. И представи всичко това така, като че двамата са били главните действащи лица и са били отрупани с извънредно голяма почит. Особено сбогуването им с червенокожите описа той като много радушно. Киктахан Шонка и Тусага Сарич — след като подкарали конете си — на три пъти се връщали, за да им стиснат още веднъж ръката.

— Значи червенокожите потеглиха преди вас? — попитах.

— Да — отговори.

— Накъде?

— Това е дълбока тайна, която на никаква цена не бива да издаваме. Но с вас ще я споделя, за да разберете колко е добро и честно отношението ни към вас. Те са на път за някакво място, което наричат Виконтемини. Може би ви е известно?

— Да. Някаква вода беше. Или не?

— Така е. Пътят дотам ни бе подробно описан.

— Значи и вие се каните да вървите нататък?

— Разбира се. Там ще узнаем целия боен план срещу апачите и техните съюзници. Виждате от каква огромна важност е за вас това. Желаете ли да ви съобщим онова, което ще научим там?

— Съвсем естествено!

— Готови сме да го сторим и в замяна ще разчитаме на вашата благодарност.

— Ще пожънете каквото сте посели.

— Тази Виконтемини, Водата на смъртта, много ли е отдалечена от Тъмната вода, в която погина нашият баща?

— Доколкото добре си спомням, двете се намират недалеч една от друга. Като стигна там, ще имам по-ясна представа.

Нямаше да е много умно да му кажа, че под тези две имена се разбира едно и също езеро.

— Ах! Значи имате намерение да дойдете с нас дотам? — попита той.

— Естествено. Или това за вас не е удобно? Погледът, който метна на брат си, бе триумфиращ. Той беше запленил от факта, че аз без всякакво понятие откликвам на плановете му, докато, напротив, той беше онзи, който нямаше представа как стоят нещата.

— Дали не ни е удобно? — възкликна. — Каква причина бихме имали? Ние сме ваши приятели. Ние ви обикнахме. Бихме желали никога вече да не се разделяме с вас. С безкрайно удоволствие ще ви вземем с нас до Водата на смъртта. Но предварително поставяме условието в замяна да ни покажете Нъгит Тсил и Тъмната вода.

— Ще го направя. Но как стана тъй, че Киктахан Шонка не ви взе веднага със себе си? Защо ви праща към Тавунтситс паявх?

— За да наблюдаваме скуав на сиусите, които са се отправили към това място, и после да му доложим. Той ни описа точно пътя. Според това описание отгук можем да стигнем само за два дни?

— Така е. А сега ще помоля само за още едно, след което ще бъда удовлетворен. И тъй, строго погледнато, все пак е доста странно, че се обърнахте към мен, за да узнаете къде се намират Нъгит Тсил и Тъмната вода. Изглежда почти невероятно, че досега не сте открили тези две места. По отношение на Нъгит Тсил сте се нуждаели само да се осведомите при кайовите, при техния главатар Тангуа и неговия син Пида. А по отношение Тъмната вода навярно не е било невъзможно да се намери някой от апачите, които бяха с мен навремето там.

— Само звучи така лесно, но не е — отвърна той. — Аз бях при кайовите. Старият Тангуа беше готов наистина да ми даде сведения, ала Пида, синът му, попречи. Защо, това не зная. А сред всички апачи, които питах за Тъмната вода, нямаше ни един, който да не ме погледне като враг и да не ме отпрати с недоверие. Безкрайно предпазливи са тия негодья!

— Тези негодья са мои приятели, мистър Ентърз. Позволите ли си макар и само още един-единствен път да употребите подобна дума и вече сме се разделили!... Жена ми сега ще приготви вечерята. Приключим ли с нея, лягаме да спим. А утре на разсъмване напускаме това място и потегляме към Тавунтситс паявх. Това устройва ли ви?

— Да. Само че ще изберем мястото си за спане не тук, а нейде по-настрани. Ние сме люти хъркачи, а тук има лейди, която не искаме да безпокоим.

Претекстът бе доста прозрачен. Те искаха да бъдат сами, за да могат да си говорят несмуцавано. Веднага ми мина мисълта да ги подслушам, ала се отказах да я осъществя. Каквото исках да зная, можех да го науча по директен и по-лесен начин.

Току-що предаденият разговор бе воден само между мени Себюлн Ентърз. Брат му Хариман не беше се включил и с думица. Нещата изглеждаха, като че помежду им има разногласия, и то не в обичайната степен. Те направо избягваха да се поглеждат.

Също така пасивно се бе държал и Младия орел. Той даваше вид, сякаш братята изобщо не са тук. Това поведение не вещаеше особено радушна перспектива на съвместното ни съществуване с тях. Те се отдалечиха след вечеря, както бе казал Себюлн, и се върнаха едва в зори, когато уханието на кафето им подсказа, че и ние вече сме будни. При изгрев слънце палатката бе събрана и понататъшната езда можеше да започне. И тогава веднага ни направи впечатление, че всеки от тях бе провесил на седлото си по един от така наречените лизгари. Виждайки, че очите ми са приковани учудено към тези инструменти, Паперман запита братята:

— Снабдили сте се с лизгари, а? Съкровищата ли се каните да изравяте?

— Може би — отговори Себюлн с натъртване, което трябваше да мине за лукаво.

— И какви по-точно?

— Още не знам. За всеки случай си имаме инструменти за копаене. Киктахан Шонка ни обеща не пари, а плячка — стоки, коне и други подобни неща. Също метали, значи сребро, мед или даже злато. Че се касае за бонанси или дигинс, които първо трябва да проучим, се разбира от само себе си! Ето защо взехме лизгарите!

Този човек очевидно страдаше от силно въображение. И при това стоеше далеч от мисълта, че той е само един инструмент, който ще бъде захвърлен, когато вече не се нуждаят от него.

Яздехме точно по същия път, по който бях яздил навремето с Пейн, Клей и Самър. А вечерта лагерувахме на същото място в откритата прерия, на която някога бяхме спали. На другото утро казах

на двамата Ентърз, че по обяд ще стигнем Тавутситс паявх. Името Магуърт Хилс аз много се пазех да произнеса. Него го имаше в моето описание, което бяха чели. То им бе известно и веднага щяха да се досетят, че става дума за Нъгит Тсил. А това, поне засега, не биваше още да научат. За мое удивление бях запитан от Себюлън:

— Тази планина само отдалеч, по слухове, ли я познавате, мистър Бъртън, или самият сте ходил там?

— Бил съм там нееднократно — отговорих.

— Разправя се, че там имало няколко гроба. Три или четири. Вярно ли е?

— Два съм виждал, другите — не.

— Кой ли може да са погребани там?

— Няколко вождове на кайовите.

— Наистина ли?

— Да. Каза ми го един, който често е бивал там.

— Ние ще лагеруваме при двата гроба, които аз съм виждал. Това е най-доброто за целта място.

През целия този предобед жена ми беше много умислена.

Не бе настанал още обяд, когато планините се показаха на юг. Те ставаха толкова по-високи, колкото повече ги приближавахме. На техния най-висок, горист купен все още стоеше онова дърво, което се извисяваше над останалите. То обърна внимание и на Херцле.

— Как съвпада всичко! — произнесе тя. — Нали там горе Винету беше пратил своя съгледвач?

— Да — кимнах.

— Кажу ми, как ли само се чувстваш? Аз бих желала да заплача, ти сигурно също?

Не отговорих.

Заобиколихме тъмните възвишения от западната им страна и завихме после на юг, за да стигнем до водещата дълбоко навътре долина, която моите читатели познават. Следвахме я до съответната странична клисура, която ни отведе по-нагоре и после се разклони. Слязохме там от конете и водейки ги за юздите, се закатерихме към остроръбестия хребет, зад който теренът отново се снижаваше. После се спуснахме от другата страна и поехме в права посока през гората, додето стигнахме целта си. Двата гроба бяха там — надгробната могила, в която бащата на моя Винету седеше изправен на гърба на

коня си, и каменната пирамида, от която се устремяваше към висините дървото, до чийто ствол седеше в покоя си Ншочи. Спрях. Налегна ме някакво чувство, сякаш едва вчера съм бил за последен път тук.

— Ето къде лежат вождовете на кайовите — каза Себюлн Ентърз. — Значи сме на самото място. Тук ли оставаме днес?

— Да. Може би и утре — отговорих.

— Разкарай ги тия двамата поне временно — помоли жена ми тихо. — Те не бива да ми погубват този пръв час!

Вече се канех да изпълня желанието ѝ, когато Себюлн ме превари:

— Дали ще можем да отидем с брат ми, за да застреляме нещо прясно за печене? Или още сега ще има от обещаните мечи лапи?

— Да, да, отидете и опитайте да мернете нещо пред мушката си! — намеси се бързо Херцле. — Имате няколко часа време. Ще се храним чак следобед.

Те се отдалечиха. Аз разпънах с Паперман палатката. Доблестният стар човек всячески се стараеше да не вдига шум. Той виждаше, че Херцле бе коленичила при гроба на сестрата и се молеше. Тук ще си позволя да издам: тя се моли често и с удоволствие. После отиде при гроба на вожда. В неговото подножие — точно от западната страна, имаше едно малко, хлътноло донякъде място, но и то като своята околност бе обрасло с мъхната трева.

— Сигурно тук си копал навремето? — попита тя.

— Да — отговорих. — Аз наистина много грижливо засипах пак ямата, ала все пак се е изгубила пръст при копаенето и после не е достигнала, когато пълнежът полека-лека се е слягал. Ето откъде и тази вдлъбнатина.

— И която би могла и на други да навее мисълта да разровят!

— Нека си го сторят! Не биха намерили нищо.

— Моля те да не го казваш с такава категоричност. На мен ми се върти с други думи една мисъл.

— Я виж ти! Наистина ли?

— Да, наистина! И то не едвам сега, а още през целия предобед.

— Ти действително изглеждаше малко замислена. Това ли бе?

— Да, нищо друго.

— В такъв случай те моля да ме въведеш в нещата! Аз съм свикнал във всяко едно отношение да вземам под внимание мислите и

чувствата на жена си. Нейната вродена проникателност често ми се притичва на помощ, когато моята придобита прозорливост ме подведе. Охотно признавам, че по отношение по-префинения инстинкт жената превъзхожда мъжа. Ето защо винаги се радвам, когато тя каже, че има някаква „мисъл“ или „предчувствие“, защото зная, че ще ми бъде от помощ. Така и сега. Тя отговори:

— Колкото повече приближавахме тези планини, толкова по-ясно и по-свързано заставах пред мен всичко, което си разказвал за тях. И ето че в ума ми се загнезди и не искаше да се отстрани един израз. Винету ти го е казвал, и то нееднократно. Помниш ли все още как имаше той навика да нарича златото, нъгитс?

— Да нямаш предвид дедли даст?

— Да, дедли даст. Малко преди смъртта си, когато е говорел с теб за своето завещание, той ти е казал, че си отреден за нещо по-добро от това само да притежаваш злато. И при все това ти си ровил тук при гроба на неговия баща само за злато, нищо повече. Не беше ли това грешка, скъпи ми мъжо?

— Не мисля. Скритото злато не е било предназначено за мен, а вероятно за някакви благодетелни, благородни цели.

— Дали не е имало наистина нещо, съвсем нищичко, което да е било предназначено за теб, неговият най-добър приятел и брат? И дали Винету, виждащият надалеч и изпълнен с възвишени мисли, тъкмо при съставянето на завещанието ще е забравил, че човек може да даде за „благодетелни, благородни цели“ и нещо по-добро, освен злато и само злато? Я поразмисли, моля те!

— Хм! Знаеш ли, Херцле, това, което казваш тук е правилно, несъмнено правилно. Аз имам наистина оправдание, че навремето само под угроза за живота и с най-голяма бързина трябваше да извърша търсенето, ала то не може да ме извини. Та нали по-късно имах време с години да наваксам пропуска. За това хич и не съм помислил... никога.

— Аз също. Следователно мога да бъда упреknата в същото лекомислие като теб. Ще имаш ли добрината да изпълниш едно мое желание?

— Какво?

— Да разкопаеш още веднъж! Но по-добре, по-старателно и по-дълбоко от някога!

— С удоволствие... с най-голямо удоволствие.

— Все ми се струва, че ще намерим още нещо, и то най-важното. Указанието за намирането на златото е лежало отгоре само като защита на същинското, истинското съкровище!

— Как само го казваш! Сякаш го знаеш съвсем сигурно!

— Не го зная, но го чувствам. Винету е бил по-избистрени по-велик, отколкото ти по онова време, мили мъжо. Неговата истинска, неговата неоченима стойност не се е намирала близо до теб. Ние трябва да направим двойно разкопаване — тук, при гробницата на неговия баща, и после в твоята памет. Тук сигурно няма да намерим *deadly dust*, но навярно перли и скъпоценни камъни, които водят произхода си от дълбоката, душевна бонанса. Дали да не започнем веднага? Условията са благоприятни, тъй като двамата Ентърз отсъстват.

— Аргументът не е убедителен, понеже следите не биха могли толкова лесно да се заличат, че братята да не забележат какво се е случило по време на отсъствието им. Където са минали над трийсет години, сигурно няма да навреди, ако минат още няколко часа. Не бива да забравяме, че съм насочен от Тателах Сатах към най-средния от петте големи сини смърча. Той пише:

„Нека неговият глас бъде за теб гласът на Маниту — Великия, Вечния, Вселюбеция дух!“ Това следователно е толкова важно, че минава пред всичко друго.

— Без съмнение, без съмнение!... Но къде са тези сини смърчове? Къде се намират?

— Съвсем наблизо. Ела!

Поведох я към едно място в гората, където от земята се възвисяваха няколко канари и в чието подножие се намираше малко езерце. Там растяха петте сребристоросини смърча, които бе имал предвид Тателах Сатах. Те бяха доземи разклонени. Сред тези клони имаше няколко изсъхнали. Едва погледът ми бе паднал на средното от дърветата и вече знаех къде съм. Херцле обаче стоеше, вираше се безпомощно в дърветата и плясвайки накрая с ръце, въздъхна:

— Та те са досущ един като друг само дето средният им брат ги надвишава с няколко лакти! И всеки клон е точно като другия! Така проправящи си път, така богато и гъсто покрити с иглички! И това

дърво, този смърч трябва да ти заговори? Как всъщност, как? Знаеш ли? Аз — не!

— Не се и съмнявам! Умееш ли да различиш смърча от червената ела!

— Струва ми се!

— Разгледай тогава по-внимателно средния смърч! Там долу има няколко сухи клона със съвсем малко иглички по тях. Преброй ги моля те! Отдолу нагоре! И посочвай същевременно с пръст!

Тя го стори.

— Един, два, три — броеше, — четири, пет, шест...

— Стоп! — прекъснах я. — Разгледай шестия сух клон! И той ли е смърчов?

— Не, елов.

— Забеляза ли, че дървото започна да говори?

— Ах! Така ли е, така?

— Да, така! Може ли този елов клон да израсте на смърча?

— Определено не. Някой е отстранил истинския и е наместил на негово място този фалшив. Но не е ли това непредпазливо, та дори опасно? Не може ли и друг да го открие като теб?

— Не. Ако клоните бяха зелени, тогава да. Еловият клон веднага би направил впечатление със своите съвсем други и по друг начин разположени иглички. Тъй като обаче клоните са изсъхнали, единствено аз можах да направя вярното попадение, и то само защото предварително ми е било обърнато внимание. Отстрани клона, моля те!

— Да го отчупя?

— Не, измъкни го.

Тя го стори. На мястото на първоначалния клон беше пробит отвор и втъкнат еловия клон. Отворът сега се виждаше, но бе празен. Прегледах ствола в близост до отвора. Правилно!

Някой бе отделил кората под формата на капак и после я бе скрепил здраво с клона. Отворих капака и отвътре изпадна един бял лист. Херцле пъргаво го грабна и възкликна радостно:

— Това е „гласът на дървото“! Той е! Или не?

— Разбира се, че е той!

— Ама че остроумен и находчив индианец!

— Да — засмях се аз. — И каква безпримерна разсъдливост от една бяла скуав от Радебойл, която открива всичко аламинут! Тя се засмя заедно с мен и каза:

— Нима не бях наведена на това откритие, благодарение на умението ми много добре да различавам ела от смърча? Нека четем!

Тъй като у дома тя е моя секретарка и се грижи за почти цялата ми кореспонденция, сметна се упълномощена да отвори и прочете на глас и този лист. Вече събираше вежди, за да си придаде възможно по-важна физиономия, ала тази важност тутакси спадна, и с един много разочарован тон прозвуча жалбата:

— Ама аз не мога да го прочета... за съжаление, за съжаление!

— Сигурно индианско пиктографно писмо?

— Не. С английски букви е, но на непознат език.

— Покажи го!

— Ето! Заповядай! Но да седнем! Човек по-трудно схваща правостоящ.

Тя седна и потупа с длан земята до себе си. Навярно вече се досещате какво трябваше да сторя. Седнах до нея и прочетох гласно редовете. Бяха на апачески и написани от същата калиграфски обиграна ръка на същата качествена хартия като писмото, което бях получил вкъщи от Тателах Сатах:

„Защо търсеше само deadly dust? Смъртоносният, златен прах?

Наистина ли мислеше, че Винету, преливащият от богатства мъж, не е оставил в наследство нещо по-добро?

Толкова повърхностен ли беше Винету, когото все пак би трябвало да познаваш, та отказа да търсиш на по-голяма дълбочина?

Сега знаеш защо ти се гневях. Бъди ми добре дошъл, ако разбереш какво означава това за мен!“

Това бе писмото на стария Хиляда години. Сгънах листа и го пъгнах в джоба. Спогледахме се.

— Не е ли странно? — попита Херцле.

— Във висша степен странно! — кимнах аз. — Той пише съвсем същото, което каза ти. Страшно съм посрамен!

— Не си го слагай на сърце!

— О, напротив! Аз извърших спрямо Винету грях, който е невъзможно да си простя. И не само спрямо Винету, а спрямо цялата

му раса! Сега и аз съм убеден, че ще открием повече и много по-важни неща, отколкото намерих тогава.

— Защото ти го каза старият Тателах Сатах?

— Не само затова, а много повече от причината, залегнала в характера на Винету. Аз съм гледал далеч надолу под този възвишен, благороден характер и далеч под него съм действал. Това е моят грях. Той вероятно би се усмихнал благо и би ми простил; аз обаче не се усмихвам. Помисли, над трийсет години са минали безполезно! Цяло едно поколение! Хайде, Херцле, трябва да копаям!

— Да, докато ги няма Ентърз — съгласи се тя.

— Не това! Сега ми е все едно дали са тук, или ги няма. Слушай! Чувам гласове. Те говорят с Паперман. Значи вече са се върнали.

Да, те бяха отново тук, и то с един прериен заек, който се бе залутал из планините. Себюлн изкара лова направо като някакво геройство от тяхна страна, ала аз пресякох сухо хвалебствената му реч:

— Оставете заека на земята! Може да го печем, а може и не. Сега имаме по-важни неща за вършене.

Бях възнамерявал да им кажа къде сме били едва по-късно, когато вече сме си тръгнали оттук, тъй като се опасявах от влиянието на това място, възпоминанието върху душевното им състояние. Или с други думи, колебаех се от психиатрична гледна точка. Сега обаче ме подтикваха други причини. Имах да се съобразявам с по-висши неща и поради това продължих:

— Трябва да ви направя едно разкритие, което бях запазил за по-късно. По отношение на мястото, на което днес и утре ще бивакуваме, вие се намирате в заблуда. Тук не лежат погребани кайовски вождове, а бащата и сестрата на моя Винету. Тавунтситс паявх е нашата Нъгит Тсил.

Ефектът беше изключителен. Братята останаха стаени, не се помръдваха, думица не произнасяха.

— Разбрахте ли ме? — попитах.

Тогавя Хариман седна, по-скоро се срина, на земята, захлупи лице в шепа и започна гласно и горко да плаче. Себюлн вдигна своя мрачен и същевременно искрящ поглед към мен и попита:

— Истината ли говорите?

— Каква причина бих могъл да имам да ви лъжа?

— Well! Вярваме ви! Значи това са гробовете на Инчучуна и Ншочи?

— Да.

— Чийто убиец беше баща ни?

— Баща ви, да, никой друг.

— Позволете да огледам гробовете.

Той отиде най-напред при гроба на вожда и после при този на дъщеря му. Разгледа ги много обстойно. Изглеждаше вътрешно спокоен, но аз видях, че се олюляваше, когато се движеше. Сякаш вървеше на голяма височина по някое въже и тайно се старае да не изгуби баланса. Сетне се върна бавно на мястото, където лежеше заекът. Бръсна го с крак и каза с леко хриплив тон:

— Също само едно мизерно зайче! Ние! Точно както навремето Пейн и Клей. Виждате, мистър Бъртън, че всичко съм чел и запаметил, дори това за заека и старите гълъби, които никой не могъл да накуси. Бих желал да ви помоля да ми окажете една услуга, една приятелска услуга.

— Каква?

— Да ни покажете две сцени от миналото на това място, двете най-важни за нас сцени. Разбирате ли ме?

— Разбирам ви. Вие желаете да седнем сега на конете и аз да ви разведа наоколо, за да ви покажа всичко, което се случи навремето, когато Инчучуна и дъщеря му бяха застреляни и после когато вашият баща ми изтръгна завещанието?

— Да, това имах предвид.

— Аз възнамерявах да го сторя, за да покажа на мисис Бъртън въпросните места. Ако искате да ни придружите, нямам нищо против. Но мисля, че за вас ще е по-добре да се откажете.

— Защо?

— Защото по мое мнение един син трябва да притежава много здрави нерви, за да издържи на една обиколна езда по места, където баща му е извършил такива деяния.

— Ние сме здрави, нервите ни — също. Значи съгласен?

— Да.

— Кога?

— Когато пожелаете.

— В такъв случай веднага! Аз нямам достойнството да съм много търпелив.

— И това ще стане, ако не сега, то по-късно. Значи потегляме. Мистър Паперман ще остане тук като пазач.

— С най-голямо удоволствие! — кимна старият. — Нямам ни най-малко желание да се занимавам с подобни старовремски дири!

Той навярно би добавил на драго сърце някой по-пиперлив израз, защото не можеше да понася братята — особено Себюлн, ала се задоволи само с тази недомлъвка. А ние останалите можехме веднага да възседнем конете, тъй като те още не бяха разседлани. Поехме обратно по пътя, край който навремето бях лагерувал с Винету, Инчучуна, Ншочи, Сам Хоукинс, Дик Стоун, Уил Паркър и тридесетте апачи. Оттам последвахме пътищата, които после бях изминал отчасти пеша, отчасти на кон, докато се разнесоха изстрелите, от които бяха улучени бащата и дъщерята. По този начин моята жена и братята придобиха една по-ясна представа за убийството на тези, които ми бяха станали толкова скъпи. Така се върнахме до нашата палатка, където на място започнах да разказвам и обяснявам как бе протекла кражбата на завещанието. По време на цялата тази езда Хариман Ентърз думица не бе обелил и нито веднъж не бе погледнал към мен. Стана ми жал за него. От време на време страните му пламваха, често бършеше потта от челото си. Трепереше като трескав. Съвсем другояче стояха нещата при брат му. Той изглеждаше незасегнат. Проявяваше спокойствие, което дори един добър познавач на хората вероятно щеше да сметне за неподправено. Но очите му... очите! Над тях той нямаше власт! Беше бесен от обстоятелството, че извършените от баща му номера не са били така успешни, както е било залегнало в намерението му. Той вероятно ме мразеше по-дълбоко и отколкото онзи ме бе мразил. Беше способен на всякакво престъпление, дори на убийство. И все пак нямаше защо да се страхувам от него, поне засега, защото той трябваше да ме предаде на Киктахан Шонка, и то жив.

Сега и той забеляза малката хлътнатина до гроба на вожда. Огледа я, замисли се и ме попита после:

— Навярно тук сте разкопал навремето?

— Да — кимнах.

— Тук се е намирало завещанието?

— Да. И не само завещанието.

— Какво още?

— Това не знам, но ще го узная. Ще ви помоля да ми заемете лизгарите си.

— За каква цел?

— За разкопаване.

— Още веднъж?... Тук?... На това място?

— Именно още веднъж! И на същото място!

— Значи наистина мислите, наистина, че по онова време не всичко е било извадено?

— Така мисля, точно така!

Очите му блеснаха от вътрешен пламък, а гласът бе предрезгавял от възбуда, когато извика:

— И за тая цел трябва да ви заема лизгарите? Хич не ми хрумва! Нито насън! Ние самите ще копаем, ние самите, аз и брат ми!

Той изтича до мястото, където лежаха лопатите, взе ги, подаде една на брат си и разпореди:

— Ставай и не реви, стара бабо! Нали чу, гнездото не било напълно обрано! Имало какво още да се вземе! Вероятно много, страшно много! Ставай! Сега трябва да работим, да работим!

Хариман бе седнал и обронил глава. Той отблъсна лопатата и каза:

— Остави ме! Аз няма да работя! Ръката си няма да помръдна! Проклето да е всичкото злато и твоят болезнен ламтеж да го изтръгнеш от други! Ще отидеш към провала, точно както той... както той!

— Значи не искаш?

— Не! Не си давай труда! Имам си достатъчно!

— Бъзливец! Проклетата баба! — изсъска му Себюльн презрително.

Хариман се изправи с бърз тласък, пристъпи към него и запита с гневен тон:

— Кой е бабата? Ти или аз? Аз имам куража да се боря, но ти го нямаш! Искам да съм свободен, свободен от тоя дявол, който ни бе обсебил и ни обсебва и до днес. Той е без милост и състрадание. Заповядва ни да му се подчиним или да загинем. Изисква от нас престъпление или изкупителна смърт за нашия баща. На теб ти липсва кураж да се бориш срещу него и затова избираш престъплението; аз

обаче избирам... смъртта. Та, повтарям въпроса, кой е бабата? Ти или аз?

— Аз не избирам престъплението, а златото, златото! И като не искаш да помогнеш, ще си го взема сам!

Той захвърли едната лопата и започна да копае с другата. Хариман седна отново. Тогава Паперман приближи, посегна към лежащата на земята лопата и каза:

— Аз ще помогна. Двама ще се справят по-добре от един.

Себюлън обаче веднага му се сопна:

— Разкарайте се! Нямайте работа тук! Никого друго няма да търпя!

— Well! Ваша воля! Мислех, че ви оказвам услуга! Той пусна лопатата, а Себюлън се разработи по такъв начин, сякаш беше превъртял. Правеше копка след копка, и то със свръхмяра от сила и бързина, като че не биваше да губи нито минута и се касаеше за живота и върховното му блаженство. Ямата ставаше по-дълбока и по-дълбока. Той се бе вторачил само в нея. Не поглеждаше ни надясно, ни наляво. Пот се лееше от челото и страните му.

— Това е безумие... явно безумие! — прошепна ми моята жена. — Той се държи, сякаш всичко му принадлежи! Какво ще произлезе от тази работа?

— Нищо опасно за нас — отговорих също така тихо аз.

— Но ако намери нещо... тогава какво?

— Ако не е злато или няма парична стойност, той ще се откаже от него.

— А ако е нещо, което няма да пренебрегне? Тогава непременно ще се стигне до битка между теб и него!

— До битка? В никой случай! Остави ме само да действам и нямай грижа! Тук нещата опират до безкрайно важни психологически процеси, каквито надали ще ми се удаде отново да видя в този им вид.

— Какво ще спечелиш от целия този психологичен интерес, ако се наложи да заплатиш за него с живота си!

— Моля, бъди все пак разумна, спокойна! Няма да ми се случи нищо, нищо!

— Много ми се иска да ти вярвам. Но дай ми въпреки това единия от револверите си! Само да посмее да дигне ръка срещу теб тоя луд човек и мигновено ще го просна с един изстрел!

Каза го сериозно. Тя действително се страхуваше за мен. Милата, която един червей или буболечка не можеше да докосне неделикатно, се канеше от любов към мен да застреля човек! Бях трогнат, ала прикрих чувствата си и отговорих засмяно:

— Скъпо дете, ако се наложи да се стреля, ще го сторя самият аз. Аз се целя по-добре от теб. А сега бъди добра и...

— Чуй! — прекъсна ме тя. — Какво е това?

Себюлън беше надал вик, един ликуващ вик и сега удвои усилията си. Как само летеше пръстта от ямата! Пристъпих да надникна.

— Омитайте се, омитайте се! — ревна ми она.

— Искам само да хвърля един поглед вътре! — извиних се аз.

— И това не! Измитайте се, иначе удрям!

Той дигна лопатата и ме изгледа със заплашителни очи. Бяха се налели с кръв. Отстъпих и продължих с успокоителен тон:

— Не може ли човек барем да попита защо извикахте преди малко?

— Това ще благоволя да ви кажа. Натъкнах се на злато.

— Наистина ли?

— Да... на нещо твърдо, широко. Дупката е твърде тясна. Трябва да я направя по-голяма. Но сам, сам! Дойде ли някой прекалено близо, ще го цапна, бил той, който си ще!

Той продължи да работи, а аз се върнах на мястото си.

— Виждаш ли, че имах право? — подхвана наново предупрежденията си Херцле. — Той искаше да те убие!

— Но не бе сторено. Не комплицирай със страховете си ситуацията, моля! Нямах абсолютно никаква причина да се безпокоиш!

Тогава тя се успокои, макар впечатлението, което създаваше Себюлън, да не способстваше за това успокоение. Преди той бе избърсвал от време на време потта; сега не го правеше. Влагата се отделяше на големи, тежки капки. Лицето му бе отекло, очите изскачаха все повече и повече. Пъшкеше и пъхтеше — изпървом само сегиз-тогиз, сега почти при всяка копка. Бе заставен да спира, за да си взема сулука. Ръцете му започнаха да треперят. Движенията станаха неуверени. Грозна беше гледката, която представляваше. Приличаше

на някакъв демон, на зъл дух, чието съзерцание не бе поносимо за смъртни очи.

И ето най-сетне отново радостен вик! После още един и още един!

— Татко, татко, ти си тук! Ти ми помагаш! Зная го, чувствам го!

След като извика това с екзалтиран тон, той обърна към нас разкривено лице и заплаши:

— Никой да не приближава, никой! Който посмее да докосне съкровището, ще го пречукам, веднага и без да се церемоня!

Дупката беше станала широка и дълбока. Той влезе вътре. Стигаше му до пояса. Наведе се и повдигна нещо. Сложи го върху ръба. Беше някакъв глинен съд. Той извади на бял свят още един и още един; сетне четвърти, пети. След това порови още известно време по-надълбоко, изкачи се после, пое дълбоко, шумно дъх и заяви:

— Готово! Това е всичко! Повече няма нищо!

Хариман бе седял извърнат от него. Сега се обърна, видя съдовете, изправи се и приближи към брат си.

— А-а, идеш все пак! — подигра се оня. — Ама не си мисли, че ще получиш нещо от това тук! То е мое, всичко е мое, всичко!

— Нищо не е твое! — отговори Хариман.

— Че на кого тогава?

— То принадлежи на мистър Бъртън, на никого другиго. Винету го е закопал за него, единствено за него!

— Доказателство, доказателство? — изхили се Себюльн. — Тоя мистър Бъртън си е взел преди трийсет години онова, което му е принадлежало — завещанието. Всичко друго той оставил да си лежи, то не било негово! Днес аз го намерих. Находка, като всяка друга прерийна находка. Според закона на Запада тя принадлежи на откривателя, значи на мен, единствено на мен!

— Погрешно, изцяло погрешно! — възрази Хариман. — Какво знаеше ти за това съкровище? На мистър Бъртън обаче то бе известно. Той възнамеряваше да го вземе, канеше се да го изрови. Помоли за лопатите ни. Ти не само му зае своята, но заедно с нея му предостави ръцете, работната си сила. Ти копаеше от негово име, копаеше за него. Нещата са такива, така стоят и никой не може да ги промени.

— Тъй ли? Тъй? — изсъска Себюльн. — Това го казваш ти, родни ми братко! Откъде знаеш, че съм копал за него, а не за себе си?

Да не би да си го чул от мен? Или от него? Не! Той наблюдаваше спокойно, докато работех, и не каза, че го правя за него. А когато дойде да надникне в дупката и аз го разкарах, той се подчини. Дигна си чукалата, без да предяви и най-малката претенция за онова, което намерих в ямата. Ясно? Тези пет съкровищни съда значи са моя собственост. И бих искал да видя оня, който ще има смелостта да ми я оспори! Сега помагай! Искам да ги отворя!

Херцле ме погледна угрижено и въпросително. Аз отговорих тихо:

— Да изчакаме да видим какво има вътре. То в никой случай не е злато.

— Може би все пак.

— Не. Аз наблюдавах внимателно. За злато не беше достатъчно тежко! Само търпение!

Глинените съдове бяха с квадратна форма, синьо-кафяв цвят и украсени с индиански мотиви. Още от пръв поглед и отдалеч се разпознаваше, че са грънчарска работа от някое село на мокви или зуни. Състояха се от горна и долна част, като линията на съединението бе покрита с някакъв влагонепропусклив кит. Освен това бяха омотани и вързани със здрави, намаслени шнурове от лико. Това бе другата причина да предположа, че съдържанието не е метал, а някакъв предмет, който е трябвало да бъде предпазен преди всичко от влага.

— Хайде идвай и помагай! — подкани Себюлн още веднъж. — Но внимавай да не строшим нещо!

Те седнаха дружно до съдовете, започнаха най-напред да отстраняват вървите. Хариман го вършеше по спокоен, отмерен начин, а Себюлн — припряно, нервно и нетърпеливо. Както преди малко се тресяха ръцете му, така сега трепереха пръстите.

— Проклетите възли нямат край! — оплака се той. — Толкова бавно върви, толкова мудро! И въпреки това татко е тук, татко! Чувствам го по възбудата, по страстта, която направо ще ме пръсне. Действай живо, живо! Но не троши нищо, ама нищичко! Не бива нито една пукнатина, нито една драскотина да възникне!

Когато шнуровете на първите два съда бяха отстранени, двамата се заловиха да стържат кита с ножовете. Това бе изискваща време работа, тъй като с течение на годините той се бе превърнал в камък. Същевременно Себюлн продължаваше да убеждава брат си в

наличието на сребро, злато, перли, древни мексикански, толтекски, ацтекски, че дори древноперуански украшения и накити. Привиждаха му се най-скъпите, най-ценните неща, които можеше да има. Приказките му полека-лека се изродиха до смахнато бръщолевене, което човек наистина само от психологичен или по-скоро от психиатричен интерес би могъл да понесе. Те поддържаха еднакъв темп в работата си. Когато единият бе готов, готов бе и другият. Всеки можеше да отвори своя съд, ала още не го правеше. Напрежението беше твърде голямо. Те първо си поеха дъх.

— Отгатни! Какво ли има вътре, а? — извика Себюльн с треперещи устни и почти скрибуцащ глас. — Злато? Диаманти...?

— Не гадая — отговори Себюльн. — Да отваряме!

— Добре! Ще броя! Едно... две... три...!

Двата капака изхвъркнаха едновременно. Всеки надникна в своя съд. Всеки бръкна да измъкне съдържанието, но безмълвно, съвсем безмълвно. Не прозвуча вик на изненада, радост или чак пък на ликуване. Оглеждаха какво държат в ръцете си.

— Някакъв кожен пакет! — отрони най-сетне Себюльн.

— Да, кожен пакет — пригласи Хариман.

— Да не би със злато?

— Не. Твърде лек е за целта.

— Диаманти? Накити?

— Банкноти ли пък?

Очите му просветнаха отново. Пет такива пакета с банкноти! Какво състояние!

— Отваряй, отваряй! Да режем! Бързо, бързо! — подвикна той.

Ремъците бяха срязани и кожените части разгърнати.

— Книги! — каза Хариман разочаровано.

— Книги! Мътните го взели! Само книги! — изрева Себюльн. — Разкарай ги, махай ги, махай ги! Той ги запрати.

— Но що за книги? — обърна внимание Хариман. — Я погледни по-напред! Та нали вътре може да има пари!

Себюльн тутакси отиде да вземе захвърленото, за да провери, ала много скоро го захвърли още по-надалеч.

— Изписани страници, само изписани страници! — гневеше се той. — С нищо неговорещи заглавия и с прекрасното име Винету!

— При мен същото — заяви Хариман, който междуременно също бе проучил своя пакет.

— Тогава ги махай, махай ги, де! И дай в замяна другите три съда! Надявам се да съдържат нещо по-добро!

Човек може да се досети, че не следях толкова равнодушно хода на тези сцени, както си давах вид. Всеки отделен лист или листче, всяко парченце кожа, ликова връв бе свято за мен. Не се намесвах в дейността на двамата само защото ми спестяваха работата. Но да похабят или унищожат нещо, нямаше да им позволя — това се разбираше от само себе си. Сега, когато взеха следващите два съда, отварянето се видя недостатъчно бързо на нетърпеливия Себюлн. Той срязва и смъкна шнуровите с трескава бързина и викна:

— Всичко върви прекалено мудно, твърде мудно! Няма да изчегъртваме пак кита, защото това изисква прекомерно много време. Просто ще строшим съдовете надве!

Тогава аз се отправих бързо към тях и казах:

— Нищо няма да трошите надве! Тези съдове съдържат завещанието на един велик, благороден покоен мъж. За мен те имат по-голяма стойност от злато и скъпоценни камъни. Няма да търпя някой да ги чупи!

Той остави онова, което държеше в ръцете си, посегна към лизгара, изгледа ме заплашително и запита:

— И ако все пак ги строша, тогава какво, а?

— Pshaw! Чак дотам хич няма да стигнете!

— Как тъй?

— Така ще ви цапардосам, че ще полетите към земята като изтърван чувал!

— Хайде бе, наистина ли, наистина? Ха опитайте, де! Ама си отбележете по-напред какво ще ви кажа. Виждате лизгара в ръката ми. С него ще разтроша първо съда и после, ако се осмелите да направите и най-малкото движение, вашия череп! Сега правете каквото искате!

Той дигна лопатата, за да изпълни закана си, а аз вече свивах юмрук за обещания удар, когато Херцле застана до мен и каза:

— Не ти, аз!

Тя ме избута настрани, пристъпи непосредствено до Себюлн и повели:

— Долу лопатата, долу!

Същевременно протегна властно ръка. Виждаше се, че и през ум не ѝ минава да очаква съпротива. Той трепна, почти ми се иска да кажа уплашено, и я погледна в очите. Погледите им се впиха за кратко време един в друг. Той сведе своя, отпусна и лопатата.

— Хвърлете я! — заповяда тя. Той я остави да падне.

— Сега сядайте! — подкани го тя с посмекчен тон. Той стори и това.

— Тъй! Продължете сега работата си, но внимателно и прилично! Не бива да възникне ни най-малката пукнатина или драскотина! Надявам се, ще го направите заради мен!

— Заради нея, заради нея! — прозвуча обезкуражено от устата му. — Какво ли би помислил човек за мен, ако се подчиня! Тези очи, тези очи! Хариман, кажи ѝ го, кажи ѝ, та поне той да не ме сметне за някой страхливец, който се бои от него!

— Какво трябва да ми кажете? — попита тя споменатия. Той отговори:

— Брат ми не може да издържа на очите ви, мисис Бъртън. Още от първия миг. Каза ми го веднага след като ви бе видял и сега ми го повтаря вече за десети, двайсети път.

— Така е! — оплака се Себюлън. — Тези очи, тези проклети, непоносими сини очи! Те ми причиняват болка! Те ме терзаят и измъчват! Не гледайте към мен, мисис Бъртън, махнете погледа си от мен! Аз иначе ще сторя всичко, което пожелаете, всичко!

Тогава тя се настани на земята до него, докосна леко с ръка неговата и отговори:

— Ако наистина вършите винаги само онова, което искам, то винаги бихте вършил само правилното!

Той трепна и простена:

— Мили Боже! Тя дори ме докосна!

— Няма вече да го правя. Стана без умисъл — извини се тя. — Но сега ви моля да се заемете отново със съдините! Аз ще остана да ви наблюдавам.

Той посегна покорно към своя и каза на Хариман:

— Хайде, да отстраним кита! Но предпазливо, много предпазливо, та да не строшим нещо! Ясно?

Той се зае наново с прекъснатата работа, сякаш нищо не се бе случило. И я вършеше така акуратно и внимателно, че бях направо

удивен. А Херцле се усмихна леко и щастливо. Тя винаги изпитваше радост, когато съумееше да превърне някое зло в добро. Вярно, прежната припряност на Себюлн малко по малко се върна, ала той й се противопоставяше, удаваше му се да я овладява поне до мига, в който вече можеше да отхлупи глинения съд. Тогава си пое дълбоко, дълбоко дъх и извика:

— Извинявайте, мисис Бъртън! Ако пак са само книги, нека бъдат ваши! Но ако е злато или нещо подобно, няма да го предам! На никаква цена! Да погледна ли?

— Да — отговори тя.

Той отстрани похлупака и надникна.

— Съвсем същият кожен пакет! — изстена. После го извади, отвори и проучи.

— Пак само изписани редове, нищо повече, нищо! Какво нещастие, каква беда, какъв позор! А ти?

Въпросът бе отправен към брат му, който току-що бе отворил своя пакет. Той го показа и отвърна:

— Само писаници, нищо друго!

Себюлн скочи и се завайка:

— Трябва да си поема дъх, дъх! Яростта ме облада! Получих удар!

Размаха ръце около себе си и хукна презглава нагоре-надолу. А Хариман посегна спокойно към петия, последния съсъд, и започна да отстранява шнуровите. Херцле понечи да му помогне. Виждайки това, Себюлн дотича бързо, набута се между нея и брат си и помоли:

— Не вие, не вие, мисис Бъртън! Щадете ръцете си! Аз ще го свърша вместо вас!

И не бе казано със злостно, а с добро намерение. Колко странно! Не мина много и това последно хранилище бе отворено. То имаше същото съдържание, както другите четири. Тогава Себюлн се приведе силно — точно както брат му го беше направил преди туй само че от съвсем други причини, — захлупи лице в шепа и започна да ридае. Гърдите му работеха конвулсивно. Ние останалите се държахме мълчаливо. След известно време той се изправи отривисто, огледа се, като че се пробуждаше от сън и се провикна с гневен тон:

— Как го казах? Как го казах? Той бил тук, нашият баща, баща ни? Откачен тип, ето какъв съм! От стария негодяй отдавна не е

останало фибра, прашина, атом! Само позора ни остави той, срама! И тоя порив към злато, стремежа към смъртта, към самоунищожението! Това е всичко, за което имаме да му благодарим, всичко, всичко! И той искал да бъде баща, наричал се баща! Пфу!

Той се изхрани три пъти и се извърна от нас, за да се отдалечи. Но само след няколко крачки спря, обърна се и каза:

— Мисис Бъртън, отказвам се от драсканиците! Не ги желая. Подарявам ги на вас, чувате ли, на вас и единствено на вас! С всеки друг щях да се бия за тях, даже с Олд Шетърхенд. На вас обаче ги преотстъпвам, без да искам нещо в замяна. Те следователно са ваша собственост. Правете с тях каквото ви е угодно!

После се извърна наново, навлезе с олюляваща походка в гората и изчезна сред дърветата.

— Неразумен човек! — обади се брат му, който също като нас се бе загледал след него. Повече не каза нищо.

Сега Херцле всъщност трябваше да се заеме с приготвяне на яденето, ала тя не го стори. Искаше ѝ се най-напред да знае що за съкровище бяхме изкопали тук. Аз помолих по-напред Паперман да разкопае още веднъж по-надълбоко, за да се убедим, че няма и днес да остане нещо скрито. Хариман Ентърз тутакси изяви готовност да му помогне. Те стигнаха на още два фута дълбочина, ала без да намерят нещо, и после затрупаха ямата. Междувременно аз прегледах пълното съдържание на петте съда.

То се състоеше само от броширани томчета, ръкописи от самия Винету с добре познатия ми почерк. Човек може да си представи какво въздействие оказаха върху мен тези графически наистина некрасиви, но извънредно характерни заврънкулки. Буквите имаха педантично еднакво положение и големина. Шрифтът бе ясен и хармоничен като душата на този, от чиято ръка произхождаше. Той всъщност не бе писал, а чертал и рисувал. Не се виждаше нито едно-едничко петно, нито следа от зацапване. Та нали такъв бе той винаги и във всичко! И това не бяха само някакви си двайсет, трийсет, петдесет страници, а много, много стотици! Къде ги беше писал? По обложките на някои томчета това можеше да се види. Там се четеше: „Писано при Нъгит Тсил“... „Писано при гроба на моя баща“... „Писано при гроба на Клекипетра“... „Писано в жилището на Олд Шетърхенд край Рио Пекос“... „Писано при Тателах Сатах“... „Писано за моите червени

братя“... „Писано за моите бели братя“... „Писано за всички хора“. Много от тези томчета бяха без такъв надслов. Езикът беше английски. Където в него липсваше правилният, специфичен израз, застъпвах на негово място по-характерните индиански думи. От мен той бе чул някои немски фрази и ги бе съхранил в паметта си. Трогателно бе сега да се види колко много и с каква любов се бе постарал да приложи тези фрази на подходящи места в листата.

В края на последното томче намерих пълно съдържание и едно адресирано до мен писмо. Ето какво гласеше писмото:

„Скъпи мой, скъпи, добри братко!

Моля се на Великия, всеблаг Маниту да дойдеш и вземеш тези книги. И ако първия път ги пропуснеш, защото не си разкопал достатъчно дълбоко, значи все още не е било време да попаднат в ръцете ти. След това аз няма да преустановя молитвата, докато най-сетне все пак дойдеш и ги намериш. Защото те са само за теб, за никого друго.

Не оставих това завещание при Тателах Сатах, понеже той не те обича. Но и тук неговите основания са благородни, както винаги. Не го поверих и на някой друг, тъй като храня по-голямо упование във Всемогъщия и Всезнаещ Баща на света, отколкото в хората. Заравям тези книги дълбоко в земята, защото са важни. На по-високо ниво лежи второ завещание, за да прикрие и закриля това тук. Аз ще ти кажа само за по-горното, та долното да остане да лежи, докато дойде неговото време. Споделих с Тателах Сатах, че съм оставил тук за теб две завещания, за да не се изгубят в, случай, че не дойдеш.

А сега отвори сърцето и душата си и чуй какво ще ти кажа аз, покойният и все пак жив!

Аз съм твой брат. Искам да съм и да остана такъв. Дори й после, когато сред племената на апачите плъзне траурната вест:

«Винету, нашият вожд, е мъртъв!». Ти си ме учил, че смъртта е най-голямата от всички земни илюзии. Бих желал да ти докажа, че този най-скъпоценен дар, който ти ми донесе, съдържа истината. Искам, когато кажат за мен, че съм умрял, да разпростра ръце над теб, както ги разпростирах, когато бях още жив. Искам да те закрилям, приятелю мой, братко мой, скъпи ми, мили братко!

Великия, добър Маниту ни събра. Ние не сме две същества, а едно. И такава ще останем. Няма достатъчно голяма сила на земята,

която да ни попречи. И гробът не може да зее помежду ни. Аз ще прескоча неговата паст, като дойда в това мое завещание при теб и остана завинаги с теб.

Откакто те познавам ти беше за мен моят ангел-хранител и аз бях по същия начин твоя. Ти стоеше за мен по-високо от всеки друг, когото обичах. Почитах те във всяко едно отношение. Ти ми даде много. Донесе ми съкровища за ума и за душата и аз се опитах да ги задържа и усвоя. Аз съм твой длъжник, ала съм такъв с удоволствие, защото този дълг не е угнетителен, а извисяващ. Не можеха ли всички бледолики да дойдат при нас така, както ти дойде при мен? Казвам ти, всички, всички мои червени братя щяха също така с удоволствие да станат техни длъжници, както аз станах твой! Благодарността на червената раса щеше да е също така голяма и също така искрена, каквато е благодарността на твоя Винету към теб. А където благодарят милиони, земята се възвисява към небето.

Но ти стори повече, безкрайно повече от това! Прие не само твоя червен приятел, а и цялата негова презряна и преследвана раса, макар да знаеше като мен, че ще дойде времето за това и теб да презират и преследват като нея. Но ти не се бой, приятелю мой, аз ще бъда при теб! Каквото не повярват на теб, живия, ще бъдат длъжни да повярват на мен, мъртвия. И ако не искат да схванат онова, което ти пишеш, дай им да прочетат това, което аз съм написал. Убеден съм, че най-дръзкото, но навярно и най-доброто дело на твоя Винету беше, когато в тихи, свещени часове той оставяше настрана пушката и вземаше за теб перото. Трудно ми се удаваше това дело, много трудно, заради перото, което отказваше да се подчини на мен, червенокожия. И същевременно и лесно, лесно заради сърцето, чийто глас говори от всеки ред, който оставям в наследство на народа от Човеци.

Така твоят Винету и в смъртта си ще стои до теб, защото моята любов живее. Така той ще се бори за теб, както се бори за самия себе си и за своята раса. Така се въздигах аз до теб в твоя защита и те моля, стори ми място! После и моят народ ще се възвиси до твоя и всички страдания на моята раса ще се заличат, ако не от историята, то пред добрия, справедлив Маниту.

Знай, аз съм при теб, когато очите ти четат тези редове, но не като дух, като заблудена спиритична душа, а като мой верен, горещ

пулс, който занаяпред ведно с твоя ще бие в твоето сърце. О, да би могъл този пулс да е пулсът на цялото човечество!

Глупец ли съм като ти пиша това? Приеми поздравите ми! Всичко, което би желал да чуеш още от мен, ще намериш в тези листа. Донесъл съм ги до Нъгит Тсил. Ямата е готова да ги приеме за теб. Аз съм сам! Колко те обичах! Колко ще те обичам още! Ти бе за мен Ум и Душа, Сърце и Воля. Каквото съм аз за теб, станах чрез теб. Има толкова много, неизброимо много, които съвсем същото желаят да станат, за вас... за вас!

Твой Винету“

Херцле седеше плътно до мен. Бях ѝ чел полугласно. Когато свърших, тя не каза нищо. Обви ръце около мен, наклони глава към рамото ми и заплака. Аз също се умълчах. Така седяхме дълго време. После сложихме ръкописите в глинени съди и ги отнесохме в палатката, за да ги скътаме там. Писмото обаче — задържах.

— Ще го покажеш на Младия орел? — попита ме тя.

Току-що ми бе минала същата мисъл. Отново един от онези многобройни, ежедневни случаи в един и същи миг да си помисли съвсем същото като мен.

— Да, той трябва да го прочете, и то веднага — отговорих. Отидохме при него. На пръв поглед той като че въобще не се бе интересувал от нас. Но когато му дадох да прочете писмото с няколко пояснителни думи, по лицето му премина нещо като светъл слънчев лъч. Скочи рязко, посегна към писмото и каза:

— Благодаря ви, мистър Бъртън! Повярвайте ми, аз много добре знам какво означава да получа едно такова писмо от една такава ръка!

— Показвам ви го не без егоистично намерение — отвърнах аз. — Поставям завещанието на Винету под особената ви закрила. Аз не мога да бъда неотстъпно край палатката и ви моля да бдите, когато се наложи да се отдалеча. Например още сега. Смятам да се поогледам за Себюлн Ентърз.

— А аз междувременно ще се погрижа за храната на тялото — обяви Херцле. — Ще реализирам онова, което обещах на него и брат му, а именно печените мечи лапи. Надявам се с помощта на Паперман да се справя.

Мисълта да се огледам за Себюлн Ентърз не ми бе дошла само от грижа за собствената безопасност. Повече от нея ме подтикваше

състраданието да не го изпускам за по-дълго из очи. След като брат му вече можеше да бъде смятан почти за спасен, въпросът сега бе да бъде спасен и той. Тръгнах след него, следвайки дирите му. Те водеха в дълбините на гората, ала не по права линия, като стъпките на човек, който знае къде отива, а ту надясно и наляво, ту напред и назад, сякаш се бе заблудил. От време на време бе спирал, но не на едно място, ами се бе въртял и обръщал на всички посоки, като че е бил заплашван околоръст от невидими същества, срещу които е трябвало да се брани. Това са били неговите мисли.

Задържан от тези наблюдения, аз напредвах бавно. Най-сетне го чух — още преди да съм го съгледал. Той говореше високо, много високо. Последвах посоката на звука. Беше застанал под един висок бук, облегнат на ствола му. Наблизо имаше гъст шубрак, зад който намерих прикритие. Той говореше, сякаш имаше пред себе си реални фигури. Жестикулираше, кимаше им. Ето какво чух:

— Всички вие сте мъртви, всички! Останали сме ние двамата! Трябва ли и ние да се разкараме? Хариман иска да умре, аз обаче искам да живея! Трябва да изпълня волята на бащата, за да не ми види сметката и на мен, последния! Трябва да му закарам тоя Олд Шетърхенд под ножа, трябва, трябва! Трябва да унищожа този най-върл негов враг, за да остана самият аз жив. Но мога ли ... мога ли... мога ли...?

При този трикратен въпрос той движеше глава така, сякаш имаше пред себе си един полукръг от слушатели. Заслуша се в очакване да му бъде отговорено. После продължи:

— Тази жена, тази жена е виновна! Тази жена със сините очи и с голямата добрина на лицето! Тя ми застава на пътя!

Той постави длани като фуния около устата си и обясни тайнствено:

— Това са сините очи на нашата майка. Тези мили, добри сини очи, които безчет пъти плакаха, докато се сломиха от горест и склопиха! Забелязахте ли и вие приликата? И това е доброжелателството и добротата на нашата майка, точно, точно! Как се усмихва! Как моли! Как прощава!... Трябва ли тези очи да плувнат в сълзи заради мен? Трябва ли толкова доброта да бъде унищожена? Превърната в омраза, мъст? Способен ли съм на това? Имам ли право? Заради един негодник? Един негодник... негодник... негодник?!

Той наклони глава настрани, като че се вслушваше в нещо, после възрази гневно с ръка и отговори:

— Не! Той ме измами, старият! Измами, измами, измами! Това не бяха пари, а само листове, листове! Дали не се кани подобно да ме измами и с Киктахан Шонка? Той, дете е мамил целия свят, додето беше жив. Сега е мъртъв и може само нас да измами. Но трябва той да бъде измамен, измамен, измамен. Мога ли да го допусна? Наистина, аз имам голямото желание да му го върна, да го измамя, както той мен измами, да го измамя с тоя Олд Шетърхенд! Може би ще го сторя, може би! Дори сигурно! Заради тези сини очи! Искам веднъж...

Спря посред думите си. Беше прекъснат. От другата страна на бука се появи брат му и викна, докато приближаваше:

— Я млъкни, непредпазливце! Твоето кряскане и реване ще погуби и двама ни!

— Всички те бяха тук, до един! — оправда се Себюлън.

— Глупости! Никой няма тук, никой! Но един може да дойде, всеки миг. И когато чуе какво дрънкаш тука на дърветата, всичко, което ти иначе толкова грижливо премълчаваш, ще излезе наяве!

— Кого имаш предвид?

— Олд Шетърхенд. Той тръгна в гората, и то точно по направлението, където ти изчезна. На мен ми е известен демонът, който те принуждава да държиш такива гръмки речи. Ето защо тръгнах бързо след теб, за да те предупредя. Но не знаех къде си. Мина доста време, докато те открия. Най-сетне те чух да крякаш.

— Значи това кряскане все пак е допринесло нещо добро. Ти иначе нямаше да ме намериш!

— Я не говори смехории, а идвай! След малко ще ни викат за ядене. Помисли само: мечи лапи! Любопитен съм дали ще станат добре. Тя никога не е пекла лапи.

— О-о, тя се справя с всичко, всичко, даже и с мечи лапи! И дори да не успее, пак бихме ги яли и биха ни се усладили, казвам ти, ще ни се усладят! Хайде да вървим!

Те тръгнаха заедно. Аз побързах да ги изпреваря незабелязано и успях. Когато стигнаха до бивака, аз вече седях до Младия орел и сякаш не се бях върнал едва преди няколко минути, а много по-отдавна.

След храна Херцле и аз предприехме една езда до вече споменатото високо дърво на планинския хребет. За мен бе важно да направя един по-широк обзор на околността. Скуав на сиусите бяха тръгнали за Нъгит Тсил. Те трябваше да са пристигнали тук дълго преди нас и все пак ние не бяхме открили нито следа от тях. И изобщо не бяхме видели нито дирята, нито стъпките даже на един-единствен човек. Ето защо яздех към купена да се огледам на всички страни.

Когато стигнахме горе, въздухът беше прекрасен, чист и се виждаше надалеч. Изкатерих се на дървото, докъдето можеха да ме издържат клоните му. Масивите на Нъгит Тсил лежаха под мен. Бяха гористи. От другата страна на този горски регион се ширеше оскъдно обраслата прерия, описана от мен още от по-рано. Можех да я огледам далеч навътре. Но не се мяркаше ни човек, ни животно. Бях взел бинокъла си. Претърсих с него цялата местност. Никаква следа от живо същество. Можехме да бъдем сигурни, че днес няма да бъдем обезпокоени. И тъй, поехме обратно надолу към бивака и пристигнахме там, когато започна да се смрачава.

Паперман беше събрал сух горивен материал, който щеше да стигне за цялата нощ. Той лежеше пред палатката като куче, чувстващо се задължено да я пази. Младия орел седеше близо до него. Ентърз клечаха край огъня и печеха заека. Когато стана, дадоха и на нас, и ние не отказахме да го изядем другарски. Те ни се сториха променени. Изглеждаха ни по-непринудени, отколкото обикновено. Вземаха скромно участие в разговора ни и по начин, сякаш изобщо нищо не лежеше помежду ни. Как стана така? По-добра съвест ли имаха сега от по-рано? Или по правилно, намеренията им сега по-малко враждебни ли бяха от преди? Вероятно! Дори и по отношение Себюлн, който се държеше така спокойно и разумно, като че днешната иманярска сцена напълно се бе заличила от паметта му...

2. КЛАНЪТ НА АНГЕЛА-ХРАНИТЕЛ

В резултат събитията от днешния ден ние разговаряхме изключително за Винету и неговите апачи. Аз разказах няколко особено характерни епизода от съвместните ни преживелици. Паперман разправи по какъв начин се бе запознал с него, а Младия орел обрисова различните характеристики на влиянието, което той и след своята смърт оказваше върху индианците, особено върху апачите и техните сродни племена. Херцле използва случая да зададе един въпрос, тегнеш на сърцето ѝ още от краткия ни престой при езерото Кануби. Младият апач току-що бе говорил за срещата с красивата Ашта и ето какво попита моята жена:

— Видях звездата на нейната дреха и я виждам тук и при вас. Каква е тази работа със звездата? И каква е тази работа с „винету“ и „винетах“? Или нямате право да казвате? Някаква тайна ли е?

Той затвори за кратко време очи. После ги отвори отново и отговори:

— Не е тайна. Всеки може да го чуе. Да, ние желаем дори цял свят да я узнае и да прави същото като нас. Но точно тук ли трябва да говоря и точно сега?

При тези думи погледът му плъзна към двамата Ентърз. Разбрах го и отвърнах:

— Защо не? Няма никаква пречка.

— Така да бъде!

Той затвори наново очи и се замисли. Сетне започна:

— Бих искал да можех да говоря на езика на апачите, защото този език представлява одеянието, с което е влязло в сърцето ми това, за което ще разкажа. Езикът на бледоликите се дипли грозно около тази фигура в моята душа.

Все още държеше очите си затворени. Сега ги отвори и продължи:

— Далеч, далеч оттук в далнините имало една страна с името Джинистан. Тя е позната само на нас, червените мъже, не и на белите.

Можете да си представите изненадата ми, когато чух това име и тези думи от неговата уста. Херцле се почувства по същия начин. Тя сграбчи рязко ръката ми, сякаш се нуждаеше от някаква опора, за да не изтърси, че по отношение нашата неосведоменост той страшно много се заблуждава.

— Джинистан? — попитах аз. — Тази дума от езика на апачите ли е?

— Не, а от друг, напълно непознат тук език. Преди хиляди, хиляди години Америка била свързана с Азия. Във високия Север имало мост между двата континента. Този мост сега е разкъсан и се е разпаднал на отделни острови. По онова време, значи преди хиляди години, дошли при нашите деди по моста велики, прекрасни хора, развити телом и духом като исполини, и донесли поздрав от тяхната владетелка, царица Маримех.

Херцле отново стисна тайно ръката ми. И тя като мен разбираше, че се има предвид нашата Марах Дуримех. Младия орел продължи:

— Нейните пратеници имали да връчат скъпоценни дарове. Тя им била забранила да приемат ответни подаръци, тъй като дар, на който трябва да се отвърща, не е дар, а изнудвачество. Пратениците на Маримех разказали за високо разположеното царство Джинистан. В него имало един-единствен закон, който се наричал „Законът на Ангела-хранител“. Ето защо Джинистан бил наричан още „Страната на Ангела-хранител“. Сиреч всеки поданик трябвало тайно да бъде един неизвестен ангел-хранител за друг поданик. Онзи, който решавал да бъде ангел-хранител на собствения си враг, бивал считан за герой, тъй като бил победил самия себе си. Това допаднало на нашите прадеди, понеже и те били благородни хора като жителите на континента Азия. Те помолили пратениците на царица Маримех да им съдействат за въвеждането на този закон тук, в Америка. Тези на драго сърце изявились готовност. Сторили каквото били помолени и потеглили после към дома.

— Дошли ли отново? — попита Херцле.

— Тези същите — не, но други. След всяко поколение идвало ново пратеничество, за да донесе дарове и провери дали законът все още действа в тази част на земята. Така минали няколко хилядолетия. Небето живеело на земята. Раят стоял широко отворен. Немало разлика вече между ангели и хора, защото всеки човек бил ангел, а именно

ангел-хранител за някой друг. И ето че веднъж пратеничеството не се явило, следващото, последващото — също. Мостът между Азия и Америка се бил срутил. Само подпорните стълбове стояли още — острови, около които бушувало едно диво море.

— Ако не се лъжа, те си стоят и до днес — подхвърли Паперман. — Мисля, че ги наричат Алеути.

— Така е — кимна Херцле. — Вие, мистър Паперман, сте един добър географ!

— О, това абсолютно нищо не означава — засмя се той. — Когато ходех на училище, отвъд в Германия, ние познавахме Алеутите и Беринговия проток по-добре от собствените си градове и улици!

— Минали много, много поколения, без да пристигне някое пратеничество — продължи Младия орел. — Връзката останала прекъсната.

— Не са ли опитали да я установят наново? — попита жена ми.

Запитаният се усмихна печално.

— От наша страна не било предприето нищо в това отношение — отговори. — Нали сме си червенокожи! Индианци! Искали сме да бъдем щастливи и блажени, но без усилия и напрежения. Считали сме го за наше си право. Едно извоювано щастие за нас било прекалена тежба. Смятали сме, че трябва да го имаме на по-лека цена. Представа сме нямали, че Великия, Всезнаещ Маниту ни подлагал на изпитание, че преустановяването на пратеничеството било организирано от него, за да ни разтърси и подтикне към дейност. Нашите деди обаче не се и помръдвали, оставали си все така да подпират стените. Не хранели благодарност към закона на Джинистан. Нямали никакво ответно дело за Маниту, за царица Маримех, за съхранение на своя рай, блаженството, щастието си. Това са големите, неппростими грехове на нашите деди, чиито последици трябва да понасяме и до ден-днешен.

Себюлън простена тихо:

— Дедите... дедите... бащите!

— Мълчи и не смущавай! — помоли брат му. Младият апач продължи:

— На закона на Джинистан липсвала възродителната досега от поколение на поколение родна сила. Той станал слаб, влиянието му се изгубило. Ангелите отново станали хора. Небето напуснало земята.

Раят изчезнал. Любовта погинала. Започнали отново да управляват омразата, завистта, егоизмът. Едно велико царство, с един такъв велик закон, започнало да се клатушка. Една велика нация, почиваща и култивирана върху един такъв велик закон, загубила тези свои устои, тези подпорни стълбове. Тя рухвала, бавно наистина, бавно, със столетия, но сигурно. Владетелите станали деспоти, патриарсите — тирани. Ако в началото бил налице само законът на любовта, сега управлявал единствено законът на насилието. Онова, което преди благославяло, сега проклинало. Което преди имало общ стремеж, сега упорито се отбягвало, единственото възможно спасение като че се криело в пестника на силата, безпощадната строгост. И те дошли — потисниците, наставниците, деспотите. Управлявали с желязна ръка, ала само в продължение на няколко столетия. Всеки натиск, също тираничният натиск, предизвиква противонатиск, поражда топлина, създава вътрешна топлинна енергия, която се стреми да се освободи навън. Този натиск само увеличил мощта на задържаната вода, докато бреговете повече не можели да противостоят. Тежестта на изминалите хилядолетия започнала да действа. За по-ясно онагледяване на този исторически факт ще си послужи с един географски пример. Горното езеро напирало към езерото Мичиган, това към езерото Хурон, а то към езерото Ери. От тази чудовищна тежест дори скалните брегове трябвало да се разрушат. И те се разрушили! Образувала се Ниагара. Първо реката, после водопадът, където червената раса се разпръсвала на атоми и продължава да се разпръсва, ако от бездната на това сгромолясване не се възвиси някоя велика, спасителна идея, притежаваща скритата мощ да събере пращинките, капките, талазите, водите и в бъдещето Онтарио да ги върне в единство. Тази картина за вас е чужда и непозната...

— Позната ни е — вметна бързо Херцле. — Тя е сформирана дори в нас самите, без чужда намеса. Ние често, често сме говорили за нея — вкъщи и Тук в страната. За последен път при самата Ниагара с Атъбаска и Алгонка, вождовете на...

— С Атъбаска? — подскочи в радостна изненада Младия орел.

— Да.

— И с Алгонка?

— И с него. Те бяха заедно.

— Били са заедно, заедно! — извика той. — Единият е направил трудното, далечно пътуване до другия! После двамата са дошли при Ниагара — великата, разтърсваща картина на нашето минало и настояще. И после... после... Знаете ли накъде възнамерявах да се отправят те оттам?

— Към Маунт Винету.

— Вярно ли е това? Знаете ли го наистина и със сигурност, мисис Бъртън?

— Наистина и със сигурност! — увери Херцле.

Той събра ръце, вдигна поглед нагоре, сякаш искаше да се помоли, и произнесе с дълбока, дълбока вътрешна радост:

— Към Маунт Винету! Спасена... спасена... спасена!

— Какво е спасено, какво? — попита моята любознателна съпруга, Клара, не Клерхен.

Той се поколеба с отговора, но все пак го даде, сякаш бавно на земята:

— Великата идея, която трябва да се възвиси от бездната на Ниагара, е спасена.

— Значи тя е вече налице? Вече е намерена?

— Не е необходимо да бъде намирана. Тя си беше налице отдавна, от преди хилядолетия. Беше увлечена в провала, в сгромолясването, във въртопите на Ниагара. Но тя не бе раздробена, смляна, смазана като нас и тъкмо когато изглеждаше завинаги погълната от водите, изплава чиста, ясна и великолепа като чудо, за да бъде уловена и здраво задържана от потомците на тези, които някога са сметнали, че не си заслужава труда да я вземат под дълговечна закрила, нея, гостенката от Джинистан.

Той говореше с красива, мила екзалтация. Виждаше се, че с всичките си мисли е вътре в нещата. И любопитната Клара стана отново Клерхен, даже Херцле, когато възкликна възторжено като него:

— Зная какво искате да кажете! Известна ми е тази велика, спасителна идея!

— Това е почти невъзможно — възрази той.

— О, не, о, не! Ние я познаваме тази идея вероятно още преди, много преди вас! Та вие имате предвид закона на Джинистан, нищо друго — всеки човек трябва да е ангел за някой друг! Имам ли право?

Дълбоко, но радостно изумление плъзна по лицето му. Той извика:

— Наистина, наистина, вие ме разбрахте! Как е възможно, мисис Бъртън?

— Защото ние, както вече казах, познаваме също като вас този закон — отговори тя. — И защото — внимавайте какво ще ви кажа — знаем за Джинистан и царица Маримех, макар да твърдите, че те са известни само на червените, не и на белите.

Той не знаеше най-напред какво да каже. Погледна ме въпросително:

— Тя е права — потвърдих. — Ние знаем дори истинското име на царицата. Тя не се казва Маримех, а Марах Дуримех. Петте срички с времето са се свили до три.

— Щом вие го казвате, вие самите, длъжен съм да повярвам — отвърна той. — Колко ме радва това, колко ме радва! Вие знаете за царицата, известен ви е Джинистан, познавате също великия, чудно прост и все пак всеобхватен закон на тази страна. В такъв случай вие ще ни бъдете от много по-голяма и ефикасна помощ, отколкото Атъбаска и Алгонка, които също вече познавате! Знаят ли те кои сте?

— Не. Аз премълчах. Ние бяхме мисис и мистър Бъртън, нищо повече.

Неговото иначе толкова сериозно лице буквално засия.

— Как ме радва и това, как ме радва! — каза той. — Каква изненада, когато ви разпознаят! Какво дълбоко, красиво и ощастливяващо въздействие върху Тателах Сатах, моят обичан учител, когато разбере, че Олд Шетърхенд няма различни намерения от неговите! Вие сте желан, но и очакван с боязън, мистър Бъртън!

— Защо с боязън?

— Защото Тателах Сатах ви приема за по-повърхностен! Защото се опасява, че ще одобрите планирания паметник, това парадно дело на повърхностни и късогледи философи. Вашият глас тежи много, той го знае, знаем го и ние всички. Произнесе ли се той в полза на самохвалците, то вместо жадуваното възраждане ни очаква пълно унищожение. Душата на нашата нация, на нашата раса, се пробуди. Тя се протяга, размърдва се. Иска да почувства крайниците си като нещо единно, като нещо съпринадлежащо, като едно голямо цяло. Всички разсъдливи хора се стремят към това блажено, обещаващо сила

чувство за единство. Но вижте сиусите, ютите, кайовите, команчите! Те посегнаха към оръжията — не срещу белите, а срещу себе си, срещу собствената си душа. Те са готови да стъпчат и завинаги да унищожат тази едва разбудила се душа. Защо?

Вече възнамерявах да отговоря на въпроса, ала Херцле побърза да ме превари:

— Защото Олд Шуърхенд, Апаначка, техните синове и техните съмишленици накърняват напълно справедливото национално чувство на тези племена с намерението си да окажат на вожда на апачите една безпримерно екзалтирана почит, която не му подобава.

Той метна един удивен, да, кажи-речи стъписан поглед първо към нея, после към мен.

— Как го казахте, мисис Бъртън? — попита. — Нарекохте тази почит безпримерно екзалтирана?

— Да, това сторих! — отговори Херцле.

— И че тази чест не му подобава?

— Поддържам и това!

— И вие обичате нашия Винету, мисис Бъртън? И вие го почитате?

Беше станал много сериозен. Създаваше впечатление, сякаш лицето му е изваяно от мрамор. Същата сериозност проявяваше и моята жена. Тя отвърна:

— Обичам го и го уважавам като никого другиго, изключвайки моя мъж!

— И все пак говорите за екзалтация и незаслуженост?

Той се изправи бавно от мястото си. Херцле стори същото. Усещането за голямата важност на настоящия миг не им позволи да останат седнали. Аз също се надигнах от земята. Имах не само същото чувство, ами нещо дори ми подсказваше, като че в този миг ще се вземе някакво предварително решение, от което зависят много и големи неща. Бях три пъти по-възрастен от този млад мъж, ала и през ум не ми минаваше да се чувствам и три пъти по-умен. В негово лице за мен се персонифицираше не само зараждащото се движение, квалифицирано като „Млади индианци“, а съдбата и бъдещето на цялата индианска раса. Той е бил в продължение на четири години при белите и както изглежда бе постигнал необикновени успехи. Познаваше Атъбаска и Алгонка. Кореспондираше с прославения

Вакон. Беше ученик и, както предполагах, любимец на Тателак Сатах, значи приемник на моя Винету в сърцето и душата на най-великия медицинман на всички червени нации. Тук трябваше да бъде скромнен. Трябваше да се пазя от самонадценяване. Въпреки младостта си духовно той ми бе напълно равностоен. Ето защо освободих жена си от разговора и отговорих вместо нея:

— Тъкмо защото го обичаме и уважаваме по този начин, не бива и не можем да търпим, да го направят за посмешище пред бъдните поколения. Колкото и висок монумент да му издигнат, в действителност той стои още по-високо! Който му издига видим паметник, той следователно не го възнася, а принудително го снижава. Позори го, вместо да му отдава почит. Винету не беше нито учен или човек на изкуството, нито пълководец или крал. Той не притежаваше нито една обществена заслуга. За какво тогава монумент? И с каква цел така небивало екстравагантен и свързан с такива големи разходи? Така небивало крещящ? С какво е заслужил нашият несравним, благороден приятел едно такова оскърбление, такава обида? Наистина не бе омаловажаване, когато заявих, че той не беше учен, човек на изкуството, пълководец или крал, защото той беше повече от всичко това — той беше ЧОВЕК! Той беше БЛАГОРОДЕН ЧОВЕК! И той беше първият индианец, в когото душата на неговата раса се пробуди от смъртния си сън. В него тя отново се роди. Ето защо той беше само душа и искаше да бъде само душа! И ето защо той трябва да бъде само душа и да остане душа! По дяволите следователно всички монументи! Той живее в нашите сърца и трябва да съхрани това жилище. Който вярва, че ще може да го изтръгне от сърцата ни и да го погребее в метал или камък, той ще си има работа с нас! Разбрахте ли? Той трябва да живее и да остане да живее — в мен, в нас, във вас, в своя народ, в... душата на своя народ, която в него стигна до ново осъзнаване, до съзнанието, че за една обречена на гибел нация великият закон на Джинистан е единственият път да се спаси от тази гибел. Той много добре можеше да се представя като герой, пълководец, но се отказа, защото осъзна, че това само би ускорило края. Той съветваше за мир и където и да отидеше носеше и раздаваше само мир. Той беше ангел за своите! Беше ангел за всеки срещнат, бил той приятел или враг! Когато душата на неговия народ се пробуди в него, тя по необходимост се пробуди към осъзнаването на онзи ангелски закон, в чиито последни

дни някога е заспала. Следователно Винету душевно бе непосредствен приемник на последния велик, древноиндиански владетел, при когото са дошли пратениците на царица Маримех, за да не се появят повече. Схванахте ли това, вие, неговите червени братя? Осъзнахте ли, че на никой народ не е позволено да остане дете? Че вие някога сте били деца и сте били тласнати към гибелта само защото не сте искали да престанете да бъдете деца? Схванахте ли, че сте заспали като деца, за да се събудите като мъже след мъчителните ниагарски сънища? Схванахте ли какво означава да станеш мъж? Личност, която умее да работи и действа със собствена енергия, без да допуска да се занимава със себе си? Личност, която знае своите цели и се стреми към тях, без да се отклонява встрани? Схванахте ли как трябва да изкупите вината, че стотици малки и все по-смаляващи се индиански нации и нации от хилядолетия воюват и се унищожават помежду си? Че бе милионнократно самоубийство онова, към което се бяхте запътили? Че кръвожадността на белите и жаждата им за завоевания на чужди земи бе само една възпитателна пръчка в ръката на великия, мъдър Маниту, чиито удари трябваше да ви пробудят от летаргията? Че само с любов бихте могли да изкупите онова, което сте прегрешили в омразата? Че небето на вашите деди е изгубено, докато всеки червен мъж е дявол за своя брат? И че това небе ще се сведе към земята само когато всеки червен мъж се стреми да бъде ангел за своите братя, както е било по времето, в което царица Маримех още не е била принудена да ви изостави?

Дълъг, дълъг тезис бях развил. Но от писмото на Винету бе видно, че от днес неговият пулс биеше заедно с моя, и ето как на устните ми идваха мисли и думи, които иначе може би щях да затая. Младия орел стоеше пред мен, сякаш погледът му искаше да попие всяка дума, излизаща от устата ми. Виждах, че се удивлява, и че това удивление растеше. Едва бях изрекъл последната дума и прозвуча смаяният му въпрос:

— Кажете, мистър Бъртън, наистина ли още не сте бил при Тателах Сатах?

— Никога — отговорих.

— Какво сте прочел от неговата голяма сбирка книги?

— Нищо. Не съм виждал ни една-единствена книга, камо ли чел.

— Странно, извънредно странно! Не бихте могъл и от Винету да ги имате!

— Кое?

— Мислите, които току-що облякохте в думи.

— Всеки човек си има свой собствен мисловен свят. Аз не крада от други светове. Въпросите, които ви поставих, също са мои. Свободен сте да отговорите или не.

— Ще отговоря на драго сърце. Не само със слова, а и с дела. Вие ме попитахте дали сме схванали. Може би не всичко, но навярно повечето. Ето къде е доказателството.

Той посочи дванадесетлъчевата звезда на гърдите си и продължи:

— Мисис Бъртън желае да знае какво означава това и аз отговарям: Ние сме готови да изкупим миналото. Ние не искаме да мразим, а да обичаме. Да престанем да бъдем дяволи за нашите братя и да се стараем да станем достойни за изгубения Рай. Накратко казано законът на Джинистан отново да бъде валиден при нас. Искаме да бъдем сплотени, да не се стремим към разединение. Искаме да се прегърнем така плътно, че никоя сила да не се вмъкне, вклени помежду ни. Ние нямаме господар, който да ни заповядва; ние самите си заповядваме. Тази идея дойде от Тателах Сатах, Учителя. Аз бях първият, провъзгласен за „винету“. Скоро станахме десет, двадесет, петдесет, сто, сега броим вече хиляди.

— Защо си дадохте точно името Винету?

— Та има ли по-добро? Винету не е ли образец в изпълнението на всички наши повели и задължения? Не изпълняваше ли той всички тези повели, без да е задължен да го прави? И най-главното, не са ли станали имената Винету и Олд Шетърхенд пословица за червената раса? Символ на приятелството, човеколюбието, отзивчивостта, жертвоготовността дори в смъртта? Къде думата, че някой е бил ангел-хранител за друг, е по-вярна, отколкото при тях? Това, което сторихме, не е нищо особено. Основахме клан, един нов клан, каквито при червените мъже е имало много, има и днес. Всеки член е длъжен да бъде ангел-хранител за някой друг член, през целия живот, до смъртта. Следователно можехме да наречем този клан „Кланът на Ангел-хранител“, ние обаче го нарекохме „Кланът Винету“, защото така звучи по-скромно и по-практично. По този начин нацелихме вярното и почетохме същевременно спомена за най-добрия и обичан главатар на

всички времена и всички апачески племена. Но ние не искаме да се отклоняваме от истината. Не искаме да прекаляваме. Нека това бъде единственият паметник, който му издига червената раса. Няма подобър и по-истински. Един паметник от злато или мрамор, с исполински размери, на господстващ планински връх, гледащ далеч над страна и народ, би било лъжа, би било парадиране. Парадиране и лъжа за нас, но не за Винету. Той никога не е лъгал и е бил скромен. В тази правдивост и скромност трябва да приличаме ние на него. Той трябва да стане наша душа, да бъде наша душа. Така ще стои по-високо и от най-високата кота на Скалистите планини! И тогава ще е по-голям от колосалната статуя, която искат да му издигнат малките хора! Аз съм щастлив да чуя, че Олд Шетърхенд е на същото мнение. И желая Тателах Сатах да го узнае възможно по-скоро. Позволявате ли да му го предам по пратеник?

— На драго сърце. Но кой ще бъде пратеникът? — попитах.

— Никой от нас. Аз ще го повикам.

Той даде гръб на огъня, обърна се на юг, сложи длани около устата си и извика трите срички „Ви... не... ту!“ — невисоко, но разнасящо се надалеч.

— Ви... не... ту! — прозвуча обратно.

— Ехото ли беше? — попита Херцле.

— Не — отговори Младия орел. — Един винету.

Беше нощ. Звездите блестяха. На тяхната светлина след кратко време видяхме да приближава към огъня една фигура — бавно, с уверена крачка, без припряност. Носеше същите кожени дрехи, както някога Винету. Косата беше вдигната в кичур и се спускаше после далеч надолу по гърба. Оръжие човекът не носеше. Той спря безмълвно пред нас. Светлината на огъня падна върху лицето му. Видяхме, че бе мъж на може би четиридесетгодишна възраст.

— Ти ли си пазителят на Нъгит Тсил? — попита Младия орел.

— Аз — отговори другият.

— Изпрати веднага човек при Тателах Сатах. Нареди да му каже, че Младия орел се е върнал и е изпълнил мисията си. Нареди понататък да му каже, че е дошъл и Олд Шетърхенд и е намерил посмъртния архив на Винету. И нареди да му каже, че в борбата за паметника може да разчита на Олд Шетърхенд като на себе си!

От само себе си се разбира, че това бе казано на езика на апачите. Младия орел поздрави после с движение на ръката и мъжът се отдалечи, без да каже повече нито дума.

— Колко необикновено! — пророни Херцле.

— Не необикновено, напротив, много лесно обяснимо — отвърна той. — При Тателах Сатах, значи на Маунт Винету, вие ще се запознаете с организацията на нашия клан и няма да откриете нито следа от необикновеност.

— Не можем ли още сега да научим нещо по-подробно? — попита тя.

— Аз се завръщам в родината и следователно няма да съм достоверен осведомител. Вярно, аз и отдалеч поддържах връзка с Маунт Винету, но само по отношение най-важните и общи неща. Самият аз не съм достатъчно осведомен, за да дам информация.

До този момент двамата Ентърз се бяха държали напълно мълчаливо. Така, че останахме изненадани, когато Хариман се обади:

— Въпреки това тази кауза е безкрайно интересна за мен! Мога ли поне да узная дали имат право и бели да стават членове на „Кланът Винету“?

Запитаният отговори:

— Първоначално той бе основан само за индианци, ала да се изключват белите би било против неговата фундаментална идея. Ние желаем любовта към ближния, към която се стремим, да обедини не само нас, а цялото човечество.

— Биха ли могли да ни забранят да учредим за нас един отделен „Клан Винету“ ?

— Никой няма правото на подобна възбрана.

— Може ли всеки член да избира онзи, когото иска да закриля?

— Не. Той трябва да съобщи своите желания и ако е възможно ще се вземат под внимание. Но ако всеки е свободен да си избира повереник, то скоро мнозина биха имали многобройни закрилници, докато други не биха притежавали нито един. Не е заслуга да закриляш онзи, когото обичаш. Но да станеш ангел за някой омразен или презрян човек, това е по-трудният, по-стръмен път нагоре към благородната, истинска човечност.

— А знае ли се открито закрилникът и неговият повереник?

— Не. Това е тайна. Нито даже закриляният знае своя закрилник.

— Дори и по-късно?

— Напротив! По-точно след неговата смърт. Двамата биват регистрирани. И всеки закрилник носи името на своето протеже от вътрешната страна на звездата върху гърдите си. Когато се отдели звездата след неговата смърт, се вижда чий ангел е бил.

— Well! Това ще се види и при мен!

— При теб? — попита брат му слисан.

— Да, при мен! — отговори Хариман с много категоричен тон.

Тогава Себюльн се изсмя и запита:

— Да не би и ти да си някой винету, по-точно някой предрешен такъв?

— Не, но искам да стана.

— Я не бъди смешен! Мислиш ли, че теб, тъкмо теб, ще допуснат в качеството на първия бял?

— Не. Не си го въобразявам. Но въпреки това аз ще бъда винету. Каузата ми харесва извънредно много. Искам тя да стане моята. И щом като не мога да бъда червен винету, ще бъда бял!

— По кой начин?

— По най-простия, който може да съществува. Ще основа един клан за бели винету.

— Кога?

— Днес, тук, сега, веднага!

— Откачен тип!

При този възглас той направи едно пренебрежително, презрително движение с ръка. Хариман обаче не се остави да бъде забъркан. Той каза:

— Смей се, като искаш! И си се подигравай! Въпреки това аз ще го сторя! Длъжен съм, длъжен! А и ти навярно ще бъдеш заставен!

— Аз? Заставен? Не си го и мисля!

— Дали си го мислиш, или не, отделен въпрос. Аз също не си го помислих. То идва, без да го искаш. И когато е налице, трябва да му се подчиниш. И тъй, сега аз основавам един „Клан Винету“ за бели. Дали ще бъда първият и единствен член на този клан, това е в момента без значение. И дали по този начин ще стана за смях, това ми е безразлично. Но желая поне още един да встъпи и този един си ти, Себюльн!

— Не разчитай на мен, хич! — отговори онзи.

— Въпреки това разчитам и ти ще видиш, че си длъжен... длъжен! Мисис Бъртън, вие сте дама и предполагам имате прибори за шев у вас?

— Действително — отговори Херцле.

— Моля за игла и конец, здрав, черен конец! Също и ножица!

— Ще ги имате — каза тя и тръгна към палатката да донесе поисканите неща.

— А вие, мистър Бъртън, сте писател — обърна се той към мен. — Така че сигурно имате мастило и перо даже тук, толкова навътре из Запада?

— Пътните ми прибори за писане са тук — осведомих аз.

— В такъв случай дайте ми, моля, едно перо и няколко капки мастило! Хартия си имам.

— Жена ми ще ги донесе.

— Какво се тъкмиш да правиш с мастило и перо? — поиска да знае Себюлн.

— Да впиша името на лицето, което искам да закрилям.

— Глупости, истински глупости! Не мога ли поне да узная кое ще е това лице?

— Не! Никой не бива да го знае! Ти най-малко!

След като Херцле донесе желаните предмети, Хариман изрязва от кожата на изядения днес заек една малка дванадесетлъчева звезда, от която остърга космите с помощта на острия си нож. После си изрязва парченце хартия, сложи го на коляното и написа с бавни, старателни движения въпросното име. Сетне определи мястото на гърдите и се приготви да пришие звездата. Себюлн следеше всяко негово движение с нещо повече от любопитен поглед. Подигравателният израз на лицето му се редуваше с този на дълбока, страхлива напрегнатост. Хариман нямаше никаква сръчност в шиенето. Още при първите бодове шевът се разпори. Това се повтори. Той стана нетърпелив.

— Създава се впечатление, като че това не бива да стане, но аз ще го сторя все пак! — гневеше се той. Тогава жена ми попита:

— Не бихте ли позволили аз да пришия звездата? Навярно ще се справя по-лесно и по-бързо.

— Наистина ли искате, мисис Бъртън? Колко сте мила, колко сте мила! Да, ето ви дрехата, звездата, сгънатата хартия, която ще лежи

под нея, ножицата, иглата и всичко! Но, моля, да не вземете да разгърнете листчето и да го прочетете!

Тя сложи на посоченото място хартийката и звездата върху нея и започна грижливо да изпълнява работата си. Дванадесетте лъча изискваха много, много бодове.

— Толкова големи старания нямаше да вложи наистина! — призна Хариман. И след известно време прибави, като че говореше на себе си: — Странна, много, много странна работа! Докато пишех името, имах усещането, сякаш си подписвам смъртната присъда. И същевременно ми бе все пак толкова леко и толкова добре!

Себюлън също следеше нещата. Той кажи-речи не отвърщаше поглед от моята жена. Но вниманието му бе насочено повече към лицето ѝ, отколкото към работещата ръка. От време на време затваряше очи, сякаш нещо в него му причиняваше болка. И — какво беше всъщност това? — видях от челото му да се отделя капка, и после още една, и отново! Потеше ли се? Ръцете му трепваха машинално към заешката кожа. Той като че ли се съпротивяваше, но в крайна сметка я сграби. После взе ножицата и изряза — точно както преди малко брат му — една дванадесетлъчева звезда. Всичко това ставаше колебливо, неохотно, почти като в сън. Сетне смъкна козината, побутна плахо звездата към Херцле и помоли:

— Моля ви, мисис Бъртън, после и на мен!

— Да я зашия? — попита тя.

— Да я зашиете — кимна онзи.

— С листче?

— Да, с листче и едно име. Сега ще го напиша.

— Значи все пак! Не ти ли казах? — извика Хариман.

— Мълчи! — сопна се брат му. — Не го правя, защото ти искаше, а защото аз искам! Аз също мога да закрилям! Ясно ли е?

— Но кого? — попита Хариман.

— Това си е моя тайна! Ти да не би да ми каза какво име си написал? Така че и ти няма да узнаеш какво ще напиша аз!

Той посегна към перото и хартията и се залови да пише. Касасе се да напише само едно кратко име, значи няколко срички работа, ала той употреби по-дълго време. На няколко пъти прекъсва. Поемаше дълбоко, дълбоко дъх. Най-сетне бе готов, остави написаното да изсъхне, сгъна неколkokратно хартията и я подаде на Херцле.

Това, което бяха сторили братята, строго погледнато никак не бе нещо необикновено. Някой друг на мое място навярно щеше да го окачестви като щуротия. И все пак на мен ми бе напълно невъзможно да се усмихна. Имах чувството, като че тук действаше някаква вътрешна принуда, на която нито единият, нито другият можеше да се противопостави.

Когато Херцле приключи с работата, братята облякоха саката си. Огледаха се един друг — първо сериозно, почти враждебно, после все по-приветливо и по-приветливо. Накрая Хариман се засмя; Себюльн обаче само се усмихна.

— Знаеш ли какво си сега? — попита Хариман.

— Един винету.

— Да. Но знаеш ли и какво означава това?

— Че съм ангел за онзи, когото искам да закрилям.

— О, не само това! Изобщо нямах предвид това, защото то се подразбира. Но ти носиш сега името на този, когото сме мразили, както всъщност никой човек не мрази, а само бестиите и Дявола!

— Ти, разбира се, също!

— Съвсем естествено! Но размисли ли, че с тази омраза е свършено? Че трябва да й се сложи край... трябва?

— Нищо, хич нищо не съм размислял! — кипна Себюльн. — Ще правя онова, което искам! Размислянето ми носи само чужда воля. Аз станах винету и...

— Не, още никакъв не сте станал — намеси се Младия орел. Това бе първият път, когато той заговаряше по своя воля Себюльн.

— Не? — запита онзи. — Още нещо ли липсва?

— Да.

— Какво?

— Клетвата.

— Клетвата? Трябва да се закълнем? Нещо трябва да се скрепи с клетва? Какво?

— Че до смъртта си ще останете верни на своите задължения като ангел-хранители. Червените мъже не се нуждаят от клетва. При тях е достатъчно ръкостискането, защото то е равносилно на свещена клетва.

— При нас също! — извика Хариман.

— Да, при нас също! — викна Себюльн.

— Тогава станете! — повели им той.

Те го сториха. Той също се изправи от мястото си.

— Подайте си ръцете! — нареди младият индианец. Подчиниха се. Тогава той приближи съвсем до тях, сложи ръце върху техните и подкани:

— Повторете след мен думите: „На нашите протежета верни до смърт!“

— На нашите протежета верни до смърт! — прозвуча в един глас от техните уста.

— Тази дума е нашата клетва! Изговорете го!

— Тази дума е нашата клетва! — прибавиха те.

— Така! Сега можете да твърдите, че сте станали винету. Защото не звездата, а волята го прави. И вие оповестихте тази воля. Аз съм свидетел. Дайте и на мен, свидетеля, ръцете си!

— Ето моята — каза Хариман, докато му я подаваше.

— Ето и моята — изрече Себюлън. Младият апач хвана и двете и каза:

— Осъзнавате ли важността на този миг?

Никой не отговори и той продължи:

— Каквото не знаете, знае го Маниту, и каквото не можете, той го може. Който закриля други, закриля себе си. Като си поставихте задачата да станете ангели за своите протежета, в действителност те станаха ваши ангели. Останете верни и на себе си, и на тях! Това е единствената благодарност, която желаят те от вас!...

3. „ГЪМНОКОСАТА“

Бях определил следващия ден за преглед на изкопаните документи, ала за съжаление се видях измамен в надеждите си. Още седяхме при сутрешното кафе, когато в южния край на поляната се появи фигурата на един индианец и се насочи към нас. Беше снощният винету. Той се обърна само към Младия орел. Нас останалите не удостои и с поглед. Заговори на матерния си език, не на английски.

— Идват конници — доложи.

— Откъде? — попита нашият млад приятел.

— Между северозапад и запад.

— Колко?

— Голям отряд. Не можеха да се преброят. Бяха още твърде далеч.

— В такъв случай ела пак веднага щом е възможно да бъде определен броят им!

Винету се отдалечи, но още може би след десет минути се върна и осведоми:

— Ездачи и ездачки са. Двадесет мъже и четири пъти по десет скуав с много багаж на мулетата след тях.

— Колко са отдалечени оттук? — запита Младия орел.

— До четвърт час ще достигнат Нъгит Тсил.

— Могат да дойдат. Наблюдавайте ги, но без да им се показвате. Това са скуав на сиусите, които отиват към Маунт Винету. Кой са мъжете, засега още не знам. Оттук ние ще яздим към Деклилто. Не мисля, че ще се нуждаем още веднъж от твоята помощ.

Винету си тръгна, без да е изрекъл и една сричка извън това, което му повеляваше дългът. Това се казваше дисциплина! Когато нашият стар, добър Паперман узна кои са очакваните изпадна във вълнение, което поиска наистина да скрие, ала не съумя. Братя Ентърз се почувстваха неуверени. Те попитаха дали не бива да се оттеглят.

— Сега вие сте част от нас и ще останете при нас — отговорих аз. — Как се казвам, трябва да се премълчи.

С това нещата бяха уредени. Аз и Херцле очаквахме приближаващите с голям интерес, макар да бях принуден за съжаление да се откажа засега от прегледа на ръкописите.

Минаваше четвърт час подир друг. Тези хора не си даваха зор да бързат. Най-сетне, след повече от час, чухме още отдалеч данданията, която вдигаха. Идваха пеша. Заради наличните стръмни места конете бяха оставени в подножието на планината. Ние бяхме забелязани още преди да са се измъкнали измежду дърветата. Заключихме го от обстоятелството, че високите им гласове внезапно бяха замлъкнали. След това видяхме да се появява един много дълъг и много сух човек, който се насочи към нас с особена клатушкаща се походка. Не беше облечен по индиански, а носеше много елегантен костюм на янки, с много бяла, необикновено висока яка и също така бели, бляскави маншети. На гърдите му се перчеше голяма перлена игла, а по пръстите му блестяха диаманти и разни други скъпоценни камъни. Ръцете му бяха големи, много големи, стъпалата — също, а носът... о, какъв нос! Той можеше да произхожда единствено от някоя надарена с великански нос индианска майка и някой още по-надарен в това отношение арменски баща, като е бил изшмиргелен после от двете страни до такава степен, че останал само тънкият преграден хрущял. На фона на този нос лишените от мигли, нахални очички се явяваха прекалено малки. Лицето беше тясно. Главата наподобяваше тази на птица, но по никой начин някой дързък орел, а само един огромночовков тукан.

Та този мъж приближи клатейки се, спря пред нас, без да поздрави, огледа ни един след друг като някакви неодушевени предмети или хора без всякаква стойност, които са длъжни да понесат това, и после запита:

— Кой сте?

Гласът му звучеше остро и хапливо. Хора с такива гласове обикновено са безсърдечни и безогледни. Той естествено не получи отговор, ето защо повтори въпроса:

— Кой сте? Длъжен съм да го знам!

На мен и Херцле и през ум не минаваше да разговаряме с него, на Младия орел — още по-малко. Двамата Ентърз нямаха причини да излизат на преден план, и ето как в крайна сметка Паперман бе този, който взе думата:

— Длъжен сте да го знаете? Длъжен? Хайде бе, наистина ли? И кой ви принуждава?

— Принуждава? — запита мъжът удивен. — Тук не става дума за принуда. Аз искам!

— А-а, искате! Това действително е нещо друго! Е, ами искайте си тогава! Любопитен съм докъде ще я докарате с това ваше искане!

— Точно дотам, докъдето именно искам! Ако пък ви скимне да ми отговаряте с глупости, имаме средства подръка да ви принудим да бъдете сериозни!

Всички ние останалите седяхме. Само Паперман бе стоял прав при идването на непознатия. Той закрачи сега бавно към него, изтъпанчи се важно отпреде му и запита:

— Да принудите? Нас да принудите? Да не би вие? Човека, правещ подобни изявления, ще трябва все пак да огледам малко по-обстойно!

Той го улови за ръцете, завъртя го надясно, наляво, сетне на цял оборот, разтърси го, от което всичките му кокали се разлюляха, и каза накрая:

— Хмм! Странно! Иначе не съм все пак толкова тъп! Ама тоя тип не мога да го разбера. Вие не сте чистокръвен индианец, а само наполовина? Тъй ли е?

Запитаният поиска да избухне, ала старият уестман го разтърси повторно и предупреди:

— Стой! Никакви грубости и оскърбления! Няма да го изтърпя! Онзи, който се мъкне при нас, без да поздрави, кани се да ни принуждава, разпитва, както му дойде на ума, той е, първо, невъзпитан човек и второ, безподобно говедо. Тук е нашето лагерно място. Според законите на прерията то принадлежи на нас, докато го напуснем. Ние бяхме тук преди вас. Тук ние сме си у дома. Който прекрачи нашия дом трябва най-учтиво да поздрави и да се представи кой е и какво иска. Разбрано? Та кажете ми сега най-първо името си! Ама живо! Аз не се шегувам! А такива птици, каквато сте вие, имам навика много бързо да приучавам вярно да пеят!

Той все още го държеше здраво за ръцете, така здраво, че непознатият кривеше лице от болка и загубил важността си, отговори:

— Тогава пуснете ме поне, де! Името ми е Окихтшинча. При бледоликите се казвам Антоний Пейпър!

— Антоний Пейпър и Окихтшинча? Прекрасно! И не сте чистокръвен индианец, а?

— Не.

— А само наполовина, мелез?

— Да.

— Майка ви беше индианка?

— Да.

— От кое племе?

— Сиу.

— А баща ви?

— Той дошъл от Обетованата земя отвъд океана и по произход беше арменец.

— Жалко, много жалко!

— Как тъй!

— Така ми е жал за Обетованата земя дето е оставила да ѝ се изплъзне честта да ви роди! Дойдат ли насам, арменците са все търговци. Сигур и вие, а?

— Аз съм банкер! — отвърна непознатият високомерно. — А сега ме пуснете! И кажете и вие кой сте!

— Ще стане и тая работа. Аз съм стар, добре известен прериен скитник и се казвам Паперман, Макш Паперман, ясно? Между другото имам специалния занаят груби хора да правя учтиви и глупави хора — умни. Не сте сам, нали? Спътниците ви се таят там сред дърветата?

— Да.

— При това са жени? Сиуски жени, които са се запътили към Маунт Винету?

— Да. Откъде го знаете?

— Моя си работа. Кой са мъжете с тях?

— Господата от комитета с прислугата си и водачите.

— Какъв е тоя комитет?

— Комитетът за построяване паметника на един... — Той спря по средата. Сети се, че нали не биваше бели да бъдат посвещавани в нещата. Ето защо продължи: — Питайте тях самите! Аз не съм упълномощен да давам информация за целите на този комитет! И ме пуснете най-сетне!

Паперман го раздруса още веднъж порядъчно, после го освободи и каза:

— Върнете се тогава при тях и им кажете името ми! Особено на дамите! Сред тях има няколко, които ще се съгласят с мен, че трябваше да бъда поздравен!

Мистър Антоний Пейпър се закандилка отново по поляната и изчезна отсреща сред дърветата. Индианското му име Окихтшинча на сиуски означава нещо като „Хлапето“. Следователно от юношеството си насам той явно не се бе прославил прекалено с мъжки дела и качества. Той беше касиерът на „Комитета по паметника на Винету“. Ще си спомните навярно, че точно той и връзката му с Олд Шуърхенд още от самото начало не ми се бе сторила като заслужаваща доверие. Днес го видях за пръв път и впечатлението, което ми бе направил, бе малко благоприятно. Херцле си помисли същото.

— Мелез! — рече тя. — Все още ли си на мнение, че хората със смесена кръв най-често наследяват само лошите качества на своите родители?

— Да, най-често. Но погледни! Хората идват!

Едва метисът бе назовал там отсреща името на Паперман и чухме радостния вик на един женски глас, веднага след което се появиха две женски фигури и тръгнаха с бързи крачки насам по поляната. Едната беше Ашта, която бяхме видели при езерото Кануби, другата вероятно нейната майка. Останалите лейди ги следваха пешком, зад тях мъжете с по-бавни, достойни крачки.

Всички ние се изправихме.

— Съвсем ми прималя! — оплака се Паперман.

Той се облегна на най-близкото дърво. Но неговите стари, добри, верни, честни очи стояха широко отворени и бяха отправени с блажен израз към двете приближаващи жени.

Веднага се познаваше, че те бяха майка и дъщеря, така поразително си приличаха — не само по отношение чертите на лицето, но и по походката, държането, маниерите на движение и изразяването. Към това се добавяше и фактът, че бяха напълно еднакво облечени. Изобщо всичките четиридесет индианки си хармонираха в тоалета. И всички те носеха звездата на „Кланът Винету“.

Ашта се казваха и двете. Идваха ръка за ръка. Майката беше някъде към петдесетте, ала все още красива, и то с онази красота, в която душата има не по-малко участие от тялото.

— Ето го! — каза дъщерята, посочвайки Паперман. — А онзи там е Младия орел, за когото също ти разказах.

Но майката не обърна внимание на индианеца, а само на стария уестман. Тя освободи ръката на дъщеря си, спря за миг, остави погледа си да се плъзне по него и заговори:

— Да, той е, любимият, добрият, скромният! Приблужи съвсем до него, сграбчи ръцете му, дигна своите красиви, тъмни, ала ясни очи към лицето му и запита:

— Защо не дойдохте? Защо непрекъснато ни отбягвахте? Ужасно е да се отхвърля благодарността на сърцата, които имат честно отношение.

Тя вдигна ръце, притегли го към себе си и го целуна по челото и двете страни. Тогава той не съумя да се сдържи повече. Избухна в шумно хлипане, обърна се и се отдалечи с бързи крачки в гората.

— Тук някои май се целуваха! — чу се да прозвучава остър и хаплив глас.

Беше метисът, който стоеше при другите мъже зад жените. Всички погледи се отпавиха към него.

— Що за думи! — извика Ашта, дъщерята. — Той ще се кае за тях!

Тя вдигна заплашително ръка и се устреми гневно към него.

— Ашта! — разнесе се гласът на майката. — Не го докосвай! Той е мръсен!

Дъщерята забави крачки и се върна при майка си. Тя я хвана отново за ръка и каза така, че всички да чуят:

— Ела, да отидем да потърсим другия, приятеля, спасителя, защото той стои по-високо, хиляди пъти по-високо от оня, който дръзна да се подиграе с благодарността!

Двете се отдалечиха в посоката, в която Паперман бе напуснал мястото. Аз бях на мнение, че между нас и новодошлите ще настъпи кратко конфузно положение, което непременно трябваше да бъде преодоляно, ала се заблуждавах. Мистър Антоний Пейпър или по-точно мистър Окихтшинча изглежда притежаваше дебела кожа, през която току-що чутите назидателни слова не бяха в състояние да проникнат. Той даде вид сякаш въобще не се бе случило нищо и веднага се захвана за големите приказки, като се обърна към стоящите

до него джентълмени, облечени до един по индиански, макар да им личеше, че вече не им е мястото в прерията или девствената гора:

— Говорителят на лагеруващата тук компания за съжаление се отдалечи. Така че той не може да ни каже кои са останалите. Въпреки това ние веднага ще го узнаем! Той тръгна към нас.

— Нещастник! — обади се Херцле. — Дали пък няма да се лепне за теб?

— И начаса ще се отлепи! — изхилих се аз развеселен. Опасението ѝ се оказа основателно. Човекът се обърна към мен. Всичко живо гледаше към него, очаквайки с любопитство неговите въпроси и моите отговори.

— Мистър Паперман сметна за по-добре да се оттегли — поде той, — така че сега ще питам вас. Как е името ви?

— Казвам се Бъртън — отговорих.

— А лейди там до вас?

— Е моята жена.

— Двамата джентълмени, които стоят зад вас?

— Са братя Ентърз. Мистър Хариман Ентърз и мистър Себюълн Ентърз.

Младия орел той не видя, понеже онзи стоеше встрани. Продължи разпита си:

— Откъде идвате?

— От изток.

— Накъде се каните да вървите?

— На запад.

— Не говорете така тъпо! Та нали тъкмо това е Запада, където сега се намирате! И като съм питал веднъж, значи искам да знам имена и селища, а не смахнати фрази, от които човек нищо не може да разбере!

Още не беше се изразил напълно и получи от мен такава плесница, че се извъртя наполовина около себе си и рухна после на земята. След това се обърна надясно:

— Нека лейди ме извинят, че вмъкнатото тук прозвуча като от гората, ама нали сме тъкмо в гората! А наляво добавих:

— Моля някой от останалите джентълмени да продължи разговора с мен. Мистър Пейпър вероятно ще се откаже.

— Да се откажа? — провикна се оня, докато се съвземаше на земята. — Не ми и хрумва! Аз бях ударен... ударен! Това изисква наказание... незабавно наказание!

Той подири трескаво из джобовете си най-напред един елегантен нож — така нареченото безопасно острие, което отвори предпазливо, да не би самият да се пореже. После се появи на бял свят малък, изящен салонен револвер, на който той сне предпазителя, и го запъна. След тези тържествени приготовления поиска да се залови пак с мен. Последницата щеше да е само един още по-голям позор, ала не се стигна дотам, понеже един от джентълмените го избута настрана и каза:

— Приберете си оръжията, мистър Пейпър! С хора, действащи с груба сила, се разговаря иначе! — Той пристъпи с любезна усмивка две крачки към мен, направи един още по-любезен поклон и започна:

— Бихме желали да ви се представим, мистър Бъртън. Аз съм агент, агент по какво ли не, и се казвам Ивнинг. Тук стои мистър Бел, Саймън Бел, професор по философия. А тук виждате Едуард Самър, който е също професор, по-точно професор по класическа филология. Това задоволява ли ви? — Личеше му, че очаква да ми направи изключително голямо впечатление, и аз с готовност признавам, че двамата професори до този момент се радваха на дълбокото ми уважение, макар още да не ги бях виждал. Така че на драго сърце бях готов да се покажа максимално вежлив и по всякакъв начин да им бъда в услуга, толкова повече че тези четирима мъже заедно с Олд Шуърхенд бездруго представляваха комитета, в чиито ръце бе съдбата на планирания паметник на Винету. И тъй, поклоних се също така любезно и отвърнах:

— Чувствам се поласкан от запознанството с толкова високопоставени мъже на науката и съм готов да го докажа, изявявайки готовност да ви услужа, ако мога.

— Много ми е приятно, много приятно! Веднага ще ви предоставя възможност да приведете това доказателство. Ние дойдохме да огледаме това място във връзка с една много важна работа. Смятахме, че няма да заварим никого тук. Вашето присъствие ни смущава.

Както безкрайно учтиво бе казаното, така и безкрайно безцеремонно бе то. Погледнах двамата професори и не отговорих

веднага.

— Нали ме разбрахте? — попита онзи.

— Естествено — отвърнах. — Беше достатъчно ясно все пак.

— Е?

— Желаете да се отдалечим?

— Да.

— Ние всички?

— Всички!

— Колко надалеч?

— Що за въпрос! Според мен се разбира от само себе си, че не десет, двадесет или петдесет крачки! Вие трябва да се махнете оттук, напълно да се махнете, махнете, махнете!

— И господата професорите ли желаят същото?

Господата потвърдиха много категорично, а пък агентът добави пояснително:

— Вие изглежда сте човек на грубата сила извън всяка мяра. Нашата работа обаче е толкова деликатна, фина и дискретна, че вие не сте подходящ за нас, на което и място да се намираме.

— Осъзнавам го, мистър Ивнинг, наистина го осъзнавам. Така че ще напуснем мястото.

— Не само привидно?

— Не.

— И кога?

— Веднага. Моля само за толкова време, колкото ще ни е необходимо да съберем палатката и оседлаем конете.

— Разрешаваме ви на драго сърце. Виждам, че сте по-разумен, отколкото си мислехме!

Аз се отправих с жена си към палатката и помолих двамата Ентърз да ни помогнат.

— Колко жалко! Много жалко! — оплака се тихо Херцле. — Да сме принудени да напуснем по такъв начин това свято за нас място!

Виждах, че бе на път да се разплаче.

— Бъди спокойна, съкровище! — помолих. — На връщане ще минем пак оттук и сигурно по друг начин и с друг съпровод!

— Но трябва ли пък да стане така? Та трябва ли непременно да отстъпим? Точно на тези хора да отстъпим? Нямаме ли много по-

голямо право от тях да сме тук? И не е ли може би слабост от твоя страна?

— Напротив, победа.

— В такъв случай бих желала да те помоля да го докажеш!

— Съвсем не е нужно, ти ще го съзнаеш от само себе си, и то още преди да тръгнем. Тук ние дадохме първото значително сражение за нашия идеал. Ще те помоля да побързаш, доколкото е възможно с опаковането!

Опаковането тръгна доста по-бързо, отколкото си мислехме. Господата от комитета имаха добрината да ни предоставят няколко от своите *hands* на помощ, така че тъкмо бяхме готови за потегляне, когато Ашта-майка и Ашта-дъщеря се завърнаха от гората с Паперман. Те идваха ръка за ръка — той в средата, воден от двете страни от майката и дъщерята. Неговото старо, мило лице сияеше с израза на дълбока, чиста, свещена радост. Виждайки мулетата натоварени, нас да стоим при конете, а Младия орел вече седящ на седлото, той възкликна удивено:

— Каква е тая работа? Да не би да се каните да тръгвате?

— Да, тръгваме — отговорих. — Качвайте се!

— Невъзможно! Аз обещах да остана!

— Тогава останете! Човек трябва да спазва думата си! Ние пък обещахме да напуснем Нъгит Тсил, и то веднага.

— На кого?

— На джентълмените там.

Посочих господата от комитета.

— Били сме твърде брутални! — прибави Хариман Ентърз, давайки воля на гнева си.

— Не достатъчно деликатни, фини, дискретни! — допълни Себюльн. — Та са на мнение, че мистър Бъртън не е подходящ за мястото, на което се намират!

— Та това е една направо безсрамна грубиянщина! — кипна Паперман. — Мистър Бъртън е джентълмен, какъвто тук сред нас навярно никой...

— Стига! — прекъснах го аз. — Кому сте обещах да останете?

— На тези две лейди.

— Колко да останете?

— Не бе казано. Но определено се имаше предвид поне до утре. Ние имаме толкова много да си разказваме! Наистина ли трябва да тръгвате, наистина?

— Да, непременно! Вие, разбира се, можете да останете и утре да тръгнете след нас!

— Каквоо? Да ви оставя сами, вас и мисис Бъртън? Че тогава бих бил най-големият негодяй, който може да съществува! Не, не! Ще яздя с вас! Ще помоля лейди да ми върнат думата! Те ще го сторят, сигурно, сигурно! Защото им обещавам скоро, много скоро пак да се видим!

Той им целуна ръце по мечешки, но с трогателна нежност, и се запъти към вече оседланото си муле. Тогава майката изпъна ръст и запита с висок, извисяващ се над целия плац глас:

— Какво се е случило тук? Искам да го знам, аз, жената на Вагон, неподкупният, който отказа да стане член на този комитет! Кой ще ми каже, кой?

— Ще ти каже онзи, който идва там — отговори дъщеря й, посочвайки Младия орел, който бе подкарал коня си с танцуващи стъпки към мястото, където стояха двете.

Стигайки до тях, той извика с надалеч чуващ се глас:

— Аз съм винету от племето на апачите. Връщам се от селищата на бледоликите у дома, към местата на моите деди. Наричат ме Младия орел...

— Младия орел... Младия орел... Младия орел! — зашушука се от уста на уста.

Хората знаеха името, макар неговият носител да бе още толкова млад на години. Той продължи:

— Заявявам от името на всички винету от племето на апачите, че този комитет не е достоен да разреши големия въпрос, пред чието решение сме застанали! Ударът по лицето бе напълно заслужен и единствено правилният отговор, който можеше да има! Получи го не само Антоний Пейпър, а целият комитет. Аз казах. Хоуг!

Той дигна коня на задните крака, за да напусне мястото.

— И ти ли искаш да тръгваш? — попита Ашта.

— И аз ли? Преди всичко аз! Но ние пак ще се видим — отговори той.

Тези два въпроса и отговорите бяха изречени не на английски, а на апачески. Майката добави с по-тих тон:

— Ти си любимец на Вагон, моя съпруг. Ще видиш и него на Маунт Винету. Може би още преди дните на изложбата ще отидеш при Тателах Сатах?

— Надявам се.

— Тогава му кажи, че Ашта, жената на Вагон и дъщерята на най-великия медицинман на сенеките, стои с всички жени на червената раса на негова страна в борбата срещу безразсъдството.

— Благодаря ти от негово име. Но как стана тъй, че въпреки това яздите с този комитет на безразсъдството?

— Случайността ни събра с тях. Те се лепнаха за нас, макар да не го желяехме. Искат да узнаят какво ще се съвещаваме и решим на нашия кампмитинг на Маунт Винету. Ние не им казваме. А на теб предоставяме нашия приятел и спасител и те молим да бдиш над него. Кой е бледоликият, който се намира при теб със своята скуав?

— Паперман не ви ли каза?

— Не. попитахме го, ала той премълча. Но изглежда много уважава тези двамата, много.

Аз бях толкова близо с коня си до тях, че слушах думите им. Майката смяташе, че аз, белият, не я разбирам. Младия орел ми метна въпросителен поглед. Много му се искаше да каже на двете жени кой съм. Дадох му разрешение с клепачи. Тогава той подтикна коня си още една крачка към тях и произнесе:

— Ако този бял и неговата скуав не бива да узнаят какво говорите с мен, ще трябва да приказвате по-тихо.

— Защо?

— Той разбира езика на апачите.

Тя се стресна.

— Ама в такъв случай той вече ни е разбрал! — прошушна бързо и смутено.

— Действително, и то всяка дума. Но ти няма защо да се плашиш. Той е приятел на Винету, а също и твой, ваш. Не иска засега още да се знае името му, но ако обещаете да мълчите, ще ви го назова.

— Ще мълчим!

— Е добре, той е Олд Шетърхенд.

— Олд Шет...! — От изненада не можа да изговори напълно името. Пребледня за миг. После толкова повече се изчерви от

възвърналата се в лицето вълна кръв. — Вярно ли е това?... Вярно ли е?

— Да, вярно той е — увери Младия орел.

— Най-добрият, най-истинският, най-верният приятел и брат на нашия Винету! За първи път в живота си го виждам! О, да можех... да бих могла!

Тя не изговори напълно и това изречение. Плесна с ръце и погледна безпомощно нагоре към мен. А дъщеря ѝ пристъпи към мен и преди да съм съумял да попреча, целуна ремъка на стремето ми. Също така бързо притегли до устните си подгъва на полата на Херцле.

— А това е неговата скуав... неговата скуав! — продължи майката. — О, да не бях обещала да мълча! Бих ликувала от радост, ликувала, ликувала!

Тогавя Херцле скочи от коня, прегърна я, целуна я по устата и страните и каза на английски:

— Аз не разбирам какво говорите, ала го чета по очите и устните ви. Обичам ви и двете! Поздравявам ви! Ние отново ще се видим, скоро, скоро! Сега обаче трябва да тръгваме!

Тя даде същата трикратна целувка на дъщерята както на Майката и се качи после отново на коня. Аз подадох ръка на двете мили, красиви индианки и заговорих:

— Вакон, неуморният изследовател и откривател, стои високо в моя дух и още по-високо в душата ми, защото това е душата на неговата нация, която той търси. Радвам се да чуя, че ще мога да го видя на Маунт Винету. И съм горд да срещна още днес неговата скуав и неговата дъщеря. Но най-вече съм щастлив да знам, че ние сме съюзници. Мястото на споменът за Винету е в сърцата на нашите мъже и жени, в душите на нашите народи, а не на голите, ветровити ридове на една самохвална публична гласност. Моля ви да не казвате, че сте ме срещнали тук. Ние пак ще се видим! В подходящото време на подходящото място!

Подкарахме конете — с вежлив поздрав към жените, но без поглед към мъжете. Заспускахме се бавно по същите стръмни склонове, по които се бяхме изкачили. Долу видяхме конете на тези, които ни бяха прогонили; те не ни интересуваха. После, когато пътят стана равен и излязохме от гората, можехме да развием по-голяма бързина и да ускорим ездата.

След като веднъж вече бяхме напуснали Нъгит Тсил, трябваше да стигнем възможно по-скоро следващата ни цел — Деклилто, тъй като по-голямата част от разстоянието се намираще на вражеска земя. Старите кръвожадни времена, слава Богу, бяха отминали, ала царящата тогава омраза не бе мъртва, тя живееше и до днес. Това много ясно се подразбираше от писмата, които бях получил от Токайхун, вождът на команчите ракуро, и от Тангуа, най-старият вожд на кайовите. Пътят ни водеше през териториите на тези две племена и аз много добре осъзнавах, че ако не и истинско лекомислие, то все пак определено подхващах едно рисковано дело, като прекосявах тъкмо тези лоши земи с моята жена, на която всевъзможните опасности не бяха, разбира се, по силите. Съвестта ми не бе чиста, ала аз се пазех да ѝ го кажа.

Тя нямаше и понятие за тези мои мисли. Беше изцяло непредубедена. Да, нещо повече, беше даже много ведра. Докато летяхме в чудесен галоп един до друг по равната земя, тя ми мятеше от време на време по един кос, таен поглед, който аз все пак много добре забелязвах. Разбирах погледите ѝ. Тя не можеше да търпи неправда дори когато тази неправда не се криеше в някоя постъпка, а само в някоя мисъл. Това трябваше да излезе наяве. Тя трябваше да се изповяда. Иначе то нямаше да я остави на мира. И сега я мъчеше нещо, от което искаше да се отърве. Затова и тези погледи. Накрая, когато отново ме погледна така изпитателно, аз се взрях право в лицето ѝ и подканих усмихнато:

— Хайде, давай, изплюй камъчето!

— Кое?

— Признанието!

— Признанието? И какво би трябвало да призная?

— Нещо си.

— Но какво?

— Надявам се от теб да го узная!

— Тъй ли? Чуй, какво би си помислил за един брак, в който бедната, нещастна жена никога не бива да поглежда своя мъж, понеже при всеки поглед, който му отправя, той си мисли, че има да му прави някакво признание?

— Мнението ми гласи, че тази бедна, нещастна жена е много щастливо омъжена, защото има мъж, който я познава и прозира!

— Хм! Който обаче въпреки това не знае какво има да му изповяда и признае, след като винаги казва само: „Надявам се от теб да го узная!“ за съжаление в този сегашен, едничък случай най-сетне и ти веднъж си прав, че трябва да те помоля за прошка. Аз не бях съгласна с теб. Макар и само тайничко, но все пак.

— Не си била съгласна? В какво отношение?

— Щях с най-голямо удоволствие да остана там горе. Не ми се искаше да се махна. Наистина смятах, че е слабост от твоя страна да им правиш място.

— Но сега?

— Е, да, но сега! Ти имаш право! Ако бяхме останали, това само щеше да създаде неприязън от едната и другата страна. Значи по-скоро поражение, отколкото победа. А и за един спокоен преглед на изровените ръкописи нямаше да може и да се помисли. Сега обаче сме свободни, без кавги и разправии, озлобеност и... както каза, първото голямо сражение е спечелено.

— Съзнаваш ли го?

— Но, разбира се, с най-голямо удоволствие! По-възрастната Ашта, жената на Вакон, ми хареса. Тя е с характер, жена на място. Нито един от онези комитетски членове не се доближава духовно до нея. Тя наистина не е на път за Маунт Винету, за да държи там речи за равни права на жените! Тя знае какво иска! Но не го каза, ето кое особено ми хареса! Оставяйки се да те изгонят, ти спечели в нейно лице един неоченим помощник.

— Да — засмях се весело, — предстои амазонско сражение между нея и комитета! Любопитен съм за развитието, което ние, разбира се, няма да посрещнем само като зрители, а ще вземем в него най-дейно участие. Чухме, че Киктахан Шонка е неумолим враг на Вакон. Предполагам, че Вакон ще тръгне към Маунт Винету начело на младите сиуси също както Киктахан Шонка води старите сиуси към Тъмната вода. Две враждебни течения на едно и също племе, които ще се сблъскат на чужда територия! Колко късогледо! Точно затова е тръгнала към загиване червената раса! И на това трябва да се попречи! Значи отново си съгласна с мен?

— Напълно. Къде ще лагеруваме тази вечер?

— Край Норд форк на Ред Ривър. Утре ще стигнем до Солт форк на същата река, където навремето се намираше селището на кайовите.

Сега вече не е така. Въпреки това ще избегнем мястото, за да сме сторили всичко възможно да не срещнем някой.

Стана, както казах. Привечер достигнахме Северния ръкав на Червената река и направихме бивак край водите му. Интересни неща узнахме при разговора ни там от Паперман. По време на беседата си с двете Ашти, той заключил от няколко изявления на майката, че касиерът Антоний Пейпър се домогвал до ръката на дъщерята. Бил най-безцеремонно отрязан и сега използвал всяка възможност да си отмъсти.

Докато старият разказваше, аз наблюдавах Младия орел. Той даваше вид, сякаш изобщо не го слуша. Не обелваше нито дума, нито пък трепваше някой мускул на лицето му. Но тъкмо тази неподвижност говореше по-ясно, отколкото би могъл да го каже откритият гняв.

Местността, през която яздехме напоследък, беше пуста и безводна. Никакво дърво, никакъв храст, никакъв стрък трева не радваше окото. Имаше само камънак и скали, нищо повече. Равен до този момент, теренът сега започна бавно да се изкачва. Беше вече пладне, ала ние не спряхме да се нахраним или отдъхнем, понеже липсваше вода, на която можехме да разчитаме едва когато достигнем по-нависоко. И тогава видяхме далеч пред нас един ездач — бил е скрит зад едно малко възвишение и сега излезе бавно, за да язди насреща ни. Беше ни наблюдавал от скривалището си. Защо не бе останал скрит? Защо излезе още сега? Та нали изобщо не би могъл да ни разпознае. Един опитен воин би изчакал, докато се приближим повече. Да не би причината да се криеше само в това, че старите опасни времена бяха отминали и вече не бе необходимо човек да бъде предпазлив както по-рано?

Беше индианец. Той насочи коня си с бавни крачки към нас и после спря, за да ни остави да приближим, фигурата му в никой случай не беше висока, плещеста и мускулеста. Би могъл по-скоро да се нарече дребен, отколкото едър. Облеклото му бе изработено от пъстър публоски плат. Под изплетената от влакна на агаве шапка тъмната, дълга коса се стичаше по гърба. В пояса си носеше нож, а на ремък — лека пушка. Конят му не беше някоя обикновена кранта, а стойката на ездача би могла да се окачества като горда, бих казал дори, по индиански благородна. Лицето, както се подразбира от само себе си — напълно безбрадо, сякаш ми се струваше познато. Само не знаех още

защо и откъде. То имаше меки линии и по-светъл нюанс от обичайния за индианците. А погледът на кротките, сериозни, открити очи почти напомняше този на сестрата на Винету Ншочи... ах, тогава от един път се сетих, знаех вече къде съм виждал този индианец! И в същия миг бях и аз разпознат от него. Случайно яздох на края на нашата малка група. Ето защо очите му ме срещнаха най-напоследък. Те се разшириха с израз на радостна изненада. Страните видимо се зачервиха, почти като при някоя девойка, на която възбуденият пулс е изтласкал кръвта в лицето. Той поиска наистина да го скрие, ала не съумя да се справи, докато по мен положително не можа да разбере дали съм си го спомнил. Аз успях да се овладея, но той — не. Та нали аз бях мъж, а той...? И сега знаех защо той така против всяка мъжка предпазливост не бе останал скрит, а бе яздил срещу нас! Изглеждаше кажи-речи смутен и забрави да ни заговори. Ето защо думата взе язdecият начело Паперман. Той спря коня си и каза:

— Ние поздравяваме нашия червен брат. Това ли е верният път за Виконтемини? Запитаният отговори:

— Аз съм от племето на кайовите. Виконтемини е сиуска дума, но аз я зная. Да, този е верният път към езерото. Нататък ли искат да отидат моите братя?

— Да.

— В такъв случай ги предупреждавам.

— За какво?

— Виконтемини означава „Водата на смъртта“. Яздите ли нататък, то езерото действително може да стане за вас вода на смъртта.

Паперман беше питал на своя повален индианско-английско-испански език. Отговорът му бе даден на един доста добър английски. Гласът на кайова звучеше като гласът на жена, стараеща се да говори плътно като мъж.

— Защо ни заплашваш със смърт? — поиска да знае старият ловец.

— Аз не ви заплашвам, а предупреждавам — отвърна червенокожият.

— Двете неща са равнозначни, стига само да знаем причината!

— Причини от рода на тази не са нещо тривиално. Човек ги споделя само с добри приятели.

— Ние сме твои приятели!

— Това го казваш ти, но аз не те познавам.

— Тогава знай кои сме. Аз се казвам Макш Паперман и в продължение на четирийсет години вече съм известен като скитник из Запада. Тези двама джентълмени тук се казват Хариман и Себюлн Ентърз. Третият джентълмен там отзад е мистър Бъртън, а лейди тук е мисис Бъртън, неговата жена. Нашият млад червен брат тук до мен пък е син на апачите и се нарича Младия орел.

Кайовът ни изгледа в последователността, в която бяхме изброени, с остри, изпитателни очи. Само при мен свали поглед. При моята жена го стори, сякаш се канеше да я прониже. После приближи коня си към Младия орел и заговори:

— При нас се носят приказки за един Млад орел на апачите, който бил от племето на Винету и дори негов сродник. Ти ли си този?

— Аз — отговори нашият спътник.

— Бил си получил това име още като момче, защото си вързал един волен боен орел и си го принудил да те понесе по въздуха от високото, недосегаемо гнездо до земята. Вярно ли е?

— Вярно е.

— Тогава ти подавам ръка. Виждам на гърдите ти звездата на винету. Аз също съм винету, но засега имам причина само малцина да го знаят. Погледни тук! Доверяваш ли ми се?

Той повдигна ревера на якето си и тогава се показа една дванадесетлъчева звезда.

— Доверявам ти се! — увери Младия орел.

— В такъв случай позволи да бъда ваш водач! Аз ви очаквах.

— Ти...? Нас...? — попита апачът. — Невъзможно!

— Не само е възможно, но е истина. Повярвай ми!

Младия орел като че се канеше да се разколебае. Един член от неприятелските кайови! Звездата можеше да има само цел да прикрие зли намерения! Получих един кос, въпросителен поглед и с едно утвърдително примигване дадох таен отговор. Тогава Младия орел реши:

— Да, бъди наш водач!

Той поиска да продължи разговора, ала не се стигна дотам, защото Себюлн Ентърз отправи бързия, съвсем неочакван въпрос към кайова:

— Сиусите там ли са вече?

— Какви сиуси? — попита онзи.

— Които са предвождани от стария главатар Киктахан Шонка и възнамеряват да отидат до Виконтемини. А ютите с техния предводител Тусага Сарич?

От лицето на нашия нов познат изчезна приветливият израз; погледът му стана остър и той запита:

— Познавате ли тези двама вождове?

— Да — отговори Себюльн.

— Чух, че сте братя?

— Такива сме.

— Киктахан Шонка ви е пратил към Виконтемини?

— Да.

— Тогава побързайте час по-скоро да стигнете! Вас ви очакват. Обадете се на Пида, вождът на кайовите, синът на стария, прочут вожд Тангуа! Той ще ви отведе при Киктахан Шонка и Тусага Сарич.

— Да побързаме ли трябва? Защо?

— Не зная. Не ми бе казано.

— Но какво ще стане с вас? Кога и къде ще се срещнем отново?

Въпросът бе отправен към жена ми. Отговорих аз:

— Не се грижете за нас! Ако ви обещаю сега, че ще се срещнем в уреченото време и на съответното място, то ще съдържа думата си, както я удържах по отношение на Тринидад. Така че продължете спокойно ездата си! Можете да се осланяте на всяка дума, казана от този кайова тук.

— И тая Виконтемини действително е Тъмната вода, в която загинал татко?

— Да. В моята книга вие сте чели описанието на мястото. Ще го познаете веднага.

— Но ние не знаем пътя. Колко дълго още ще яздите с нас?

Кайовът побърза да отговори вместо мен:

— Оттук нататък ще яздите сами. Другите ще се отклонят от досегашното ви направление. Така иска Киктахан Шонка и вие трябва да му се подчините! За пътя си не е нужно да се безпокоите. Той върви все направо. Щом стигнете в близост до езерото, ще се натъкнете на постове, които ще ви отведат при Пида.

Той го каза с тон, който не търпеше възражение. Двамата Ентърз се подчиниха. Изглеждаше, като че ни напускат с неохота, макар да

бяха подготвени за една раздяла с нас, тъй като трябваше да ни предадат на враговете. Когато се намериха извън слуховия обсег, кайовът се обърна към Младия орел:

— Познава ли брат ми тези двама мъже?

— Ние ги познаваме много добре — кимна той.

— Знаете ли, че са ваши врагове?

— Да.

— Че трябва да ви предадат на Киктахан Шонка?

— Знаем и това.

— И въпреки всичко яздите с тях? Уф, уф! Точно както някога при Винету или Олд Шетърхенд! По-добре в самата опасност, отколкото само до нейната периферия.

При тези думи той плъзна топъл поглед към мен. После продължи:

— Но защо ги придружавате до езерото, където ви заплашва гибел? Да не би само за да ги разобличите и накажете? Не! Имали сте и други, много по-важни причини. Мога ли да ги отгатна?

— Стори го!

— Вие искате да подслушате срещата на кайовите и команчите със сиусите и ютите. Имам ли право?

— Моят червен брат изглежда мисли много проникателно!

Кайовът се засмя и каза:

— Пида, приятелят на Олд Шетърхенд, мисли още по-проникателно!

— Ти да не би да си негов пратеник? По негова заръка ли действаш?

Кайовът дигна красивите си, честни очи към мен и отговори:

— Не! Той нищо не знае за това, което върша. Той е вожд на своето племе и син на своя баща. Значи трябва да бъде ваш враг. Само че той обича Олд Шетърхенд и го почита, както не почита никого другиго. Ето защо желае в сърцето си Олд Шетърхенд да победи и сега, както винаги е побеждавал, но не с оръжия, а с любов и помирение. Той не иска да знае какво върша, така че аз правя каквото съм си наумил, без да го питам. Ще ви поведе към най-доброто място, което може да съществува за вас и намеренията ви.

— Не към Водата на смъртта?

— О, напротив! Но по околен път, за да не ви видят. По него ще стигнем не само до Водата на смъртта, но и до Домът на смъртта. Боите ли се от духове?

— Само живите са за страх, не и мъртвите. Аз никога не съм слушал за някакъв Дом на смъртта. Къде се намира той?

— Край езерото. До скоро не беше известен. Открит бе едва преди две години. Намериха го пълен с кости от прастари времена, безброй тотеми, вампуми и други свети неща. Всичко това бе подредено в продължение на няколко седмици. После беше изпушен калюметът на тайната и никой няма право вече да пристъпва неговия праг. Който се осмели въпреки това да приближи мястото на брега, водещо към Дома, ще бъде умъртвен от духовете на умрелите.

— И ти все пак се каниш да се осмелиш?

— Да.

— Какъв кураж!

Не се разбра Младия орел сериозно ли изрече този възглас, или иронично. Кайовът сведе поглед, после вдигна бързо глава и отговори усмихнато:

— Сам не бих го сторил, но с вас не може нищо да ми се случи. Знам го така добре, сякаш съм го чул от устата на Великия, добър Маниту. Вие не ме познавате. Навярно храните недоверие към мен. Но при все това аз ви моля да ме последвате! Не мога да ви предложа друга гаранция, освен най-много да ви запитам: Познавате ли Колма Пуши?

— Да.

— Тя е моя приятелка. А познавате ли и Ашта, скуав на Вагон, най-прочутия мъж на дакотските племена?

— Нея също.

— Ние живеем далеч едни от други, ала често общуваме със специални пратеници. Надявам се в най-близко време да се видя лично с двете, въпреки враждата, царяща между нашите народи. Имате ли ми сега доверие?

Трогателно бе това усилие да ни вдъхне крехка увереност. Кой знае какво рискуваше, за да ни бъде в услуга! И той изглежда въобще не подозираше, че наричайки тези две жени свои приятелки, самият се класифицира като жена. Аз отговорих:

— Ние ти имаме доверие. Имахме го още от мига, в който те видяхме. Така че, води ни! Ние ще те следваме.

— Хайде тогава!

Двамата Ентърз вече се бяха отдалечили на голямо разстояние. Ние следвахме на първо време бавно дирите им, та да не могат да видят на коя страна ще яздим и едва когато изчезнаха на хоризонта се отклонихме от досегашното направление, понеже за да отидем към Домът на смъртта не биваше да се стремим по права линия към езерото, а трябваше да го заобиколим. Кайовът яздеше начело, а Паперман се придържаше към страната му — навярно за да го разпитва и опознае. Чух го да се осведомява най-напред откъде онзи познава братя Ентърз.

— Не ги познавам — гласеше отговорът. — Но Киктахан Шонка изпрати вестител да съобщи за тяхното пристигане. По този пратеник той ни извести, че ще пристигнат двама бледолики, които били братя и се били задължили да предадат на сиусите Олд Шетърхенд, неговата скуав, един бял ловец, половината лице на когото било синьо, и Младия орел на апачите. Тези четирима бяха обречени на сигурна смърт. Ето защо аз потеглих да ги спася. Отдалечих се на половин ден езда от езерото и заставах на такова място, край което непременно трябваше да минат, щом дойдат. Чаках вчера и днес. И ето че ви видях да се появявате. Броят отговаряше — един индианец, четирима бели мъже и една бяла скуав. Препуснах към вас и реших преди всичко друго да ви разделя от двамата опасни братя. Това стана.

— Значи мислите, че мистър Бъртън е Олд Шетърхенд?

— Да. Заблуждавам ли се?

— Попитайте самия него!

— Не е необходимо. Ако не беше той, вие веднага щяхте да ми отговорите с „не“. Информацията, която не ми дадохте, следователно е достатъчно ясна.

По-нататък не чух нищо, понеже двамата предни ездаци ускориха хода на конете си. Но пък Херцле се обади:

— И тъй, с твоето инкогнито е свършено!

— Все още не — отговорих.

— Мислиш ли, че този кайова ще мълчи?

— Ако желая, да.

— Значи той ти харесва?

— Определено!

— На мен също. Знаеш ли, у него има нещо откровено и същевременно нещо меланхолично. Вярно, от почти всяко индианско око наднича една тиха меланхолия, ала в случая тя изпъква двойно по-ясно. Струва ти се, сякаш този мъж носи в себе си някаква дълбока, постоянна горест. Да можеше да му се помогне!... Не си ли го мислиш?

— Хмм! Моето сърце с удоволствие би помогнало, разбира се, на всички хора само че не е толкова лесно да се добереш до душевната мъка, а ти знаеш колко са мълчаливи индианците. .

— О, що се отнася до това, нали ме познаваш! Поискам ли веднъж нещо да узная, със сигурност ще го измъкна!

— Да, за съжаление, за съжаление!

— Даже от индианци!

— Сигурно, сигурно! Познавам те! Ти го извличаш с въпросите си, без значение дали хората изглеждат бели, червени, жълти, зелени или сини! Но този тук ще мълчи.

— Мислиш ли?

— Да. Нищо няма да ти каже!

— Хм! Да се обзалажим ли?

— Аз никога не се обзалагам. Знаеш го добре.

— Какво ще ми платиш, ако още утре заран познавам неговата мъка?

— Ти какво искаш?

— Още веднъж петдесет марки за нашата радебойлска болница!

— Дете, не ми ставай прекалено скъпа! — възкликнах уплашено. — Колко ще пратиш всъщност, ако утре заранта не си узнала нищо?

— Двойно, сиреч глоба сто марки!

— Доста прилично наистина, да, дори щедро! От този облог болницата значи би могла само да спечели. Но откъде ще вземеш стоте марки?

— От моя кредит при теб!

— Благодаря, благодаря! За басове не кредитирам аз нито пфениг. Опитай тая работа с Паперман там! Може би ще ти се удаде да го заинтересуваш с твоята болница!

— Бедният дявол! Нито в хотела, нито върху хотела има нещо негово! Така сигурно ще каже, а? Впрочем ще те помоля да го отделиш от кайова.

— Защо?

— Защото отсега аз се зачислявам към него!

— Нима? Веднага ли искаш да започнеш с проучването си?

— Да. Непременно трябва да узная какво има на сърцето си този индианец. Помисли си, би могло да му се помогне! И тъй, моля те да отзовеш Паперман от него!

Сторих го с тайно задоволство, защото ми бе от ясно по-ясно, че и кайовът храни сърдечното желание да се доближи до моята жена и възможно по-основно да я разпита. От този момент двамата останаха заедно през целия следобед. Те изпитваха видимо удоволствие един от друг. А и аз нямах причина да им преча. Теренът се изкачваше все по-високо и по-високо. Видимо се приближавахме към планините, сред които бе разположена Тъмната вода. Привечер видяхме странично от нас линията на гората, която възвести за езерото. Там бяхме лагерували навремето вечерта, преди да стигнем на сутринта до водата. Днес поехме по завой около гората и езерото, преминахме една широка, но не дълбока рекичка, представляваща оттока на водния басейн, напоихме конете и после се насочихме между стръмни скали по нагорнището на един обрасъл с гъста гора хълм, на който се намираще мястото на днешната ни цел. До Домът на смъртта днес не стигнахме — беше твърде късно, така се бе смрачило, че трябваше да побързаме да разпънем палатката преди пълната тъмнилка и да изградим от камъни място за огън, за да не бъдат пламъците видими за други. Впрочем кайовът ни увери, че тук горе сме били напълно гарантирани срещу подслушване. Необходимо били само едно кратко спускане, за да се достигне Домът на смъртта, ала надолнището било толкова стръмно, че не бивало да се рискува по вечерния здрач. Принудени сме били да изчакаме с тая работа до утре сутринта. Долу край езерото лагерували — отделно едни от други — кайовите и команчите. Сиусите и ютите още не били дошли, но се очаквали всеки момент.

Докато Младия орел се грижеше за конете, аз издигнах с Паперман палатката. Старият скитник се намираще в лошо настроение. Кашляше и ръмжеше на себе си, сякаш искаше нещо да

каже, пък не можеше да го подхване. Ето защо го запитах направо какво му е.

— Какво ще ми е! — отговори той, но така, че единствено аз да го чуя. — Яд ме е!

— На какво?

— И не му вярвам!

— На кого?

— На кайова!

— Защо?

— И още питате? Нима нищо не виждате, нищичко? Нямате ли и самият очи?

— За какво?

— За какво? Странни въпроси! На какво? На кого? Защо? За какво? И на такива разпокъсани срички човек трябва да може да даде разбираем отговор! Знаете ли колко време мина, откак се натъкнахме на тоя кайова?

— Близо шест часа... — Правилно! И какво правеше той през тия шест часа?

— Водеше ни насам.

— Не това имах предвид. То си му беше в задълженията. Той обаче стори нещо, което хич, ама хич не беше негов дълг! Да, да, хич! Не ви ли е яд и вас на това?

— Мен ли? Не ми е известно нещо, на което да би трябвало да се ядосам!

— Тъй ли? Наистина? Нищо, нищичко? Нищо ли е това, дето тоя индианец в продължение на шест пълни часа яздеше непрестанно до вашата лейди и в такава степен я бе обсебил в разговор, че тя ни уши, ни очи имаше за другите хора, включително и за вас самия? Нищо ли е наистина това?

Ето какво било! Той ревнуваше от кайова! Беше обикнал моята жена, много я беше обикнал и когато тя побеседваше по път с него четвърт или половин час, това го правеше него, стария, самотен човек, щастлив. От това щастие днес той се беше лишил. Аз обаче дадох вид, че хабер си нямам за нещата, и отговорих:

— Да, действително е нищо. През цялото това време нямаше нищо важно, което да е трябвало да обсъдя с жена си. Така че не

виждам каква причина би трябвало да ме принуди да прекъсна разговора ѝ с нашия нов приятел.

— Приятел? Приятел ли го наричате? Хмм!

— Не е ли?

— Не! Човек трябва да бъде предпазлив. Аз се казвам Макш Паперман и съм стар, печен тип. Преди да нарека някого свой приятел, имам навика да го изпитвам в продължение на дни, седмици и месеци! А и вие обикновено иначе сте толкова предпазлив, по-предпазлив и от мен. Днес обаче сте направо като променен или подменен. Аз ви предупреждавам! Имам добро намерение! Моля ви да вземете думите ми под внимание! Ще имате ли добрината?

— Да. Двата не бива пак да говорят помежду си в продължение на шест часа.

— Много право, много право! Намирам го за много разумно от ваша страна. След като говорите по този начин, захвърлям гнева си и започвам отново да се хиля. Вярвате ли, че тук наистина сме в безопасност? Няма от какво да се боим?

— В пълна безопасност.

— Все пак е лудост да имате такова доверие на този червенокож!

— Заблуждавате се. Аз му се доверявам, защото имам доверие в себе си. Не слушам него, а единствено себе си. Но и при вас не можеше да става и дума за недоверие!

— Е, да, изпървом! Ама тези брътвежи ми се сториха подозрителни. Според мен той подпитваше мисис Бъртън и сега ще разкаже на кайовите и команчите там долу какво е чул!

— От това не се опасявам. Пък и той не е долу при тях.

— Well! Аз ще внимавам! Нищо няма да ми се изплъзне! Аз не се оставям да ме измамат!

С това работата засега бе приключена. Когато след храна попитах Херцле малко иронично дали ѝ се е удало да проникне в тайната на индианеца, тя отговори:

— За съжаление още не. Той я премълча.

— Ама ти говори все пак с него кажи-речи шест часа! На това мълчание ли му викаш, или премълчаване?

— Човек може да говори, без да плещи. Ние не говорихме за личната, малка мъка, а за голямата, възвишена мъка на цялата червена

раса. Той мисли много правилно и чувства нещата в дълбочина. Аз го обикнах, много го обикнах!

— Охо!

— Да, наистина! И ми се случи нещо, което трябва да ти призная.

— Ново признание, а?

— За жалост, за жалост! Не го проумявам! Когато той заговори така мило и топло за своята нация, когато така прочувствено се оплака, че ние белите смятаме червените за малоценни, красивите му и честни очи овлажняха и в мен се породило нещо, което сякаш ме подтикваше да го целуна по челото и страните и да подсуша с ръце сълзите му. Ето какво трябваше да ти кажа. И повтарям, не го проумявам!

— Стига само аз да го проумявам, Херцле — отговорих.

— И ти го проумяваш?

— Да.

— И ми прощаваш греховете?

— На драго сърце. Утре ще продължим да говорим по въпроса. Ти може би си узнала къде е разположено сега селището на кайовите, в което навремето трябваше да бъда измъчван до смърт?

— Да. Тогаваше се е намирало на Солт форк на Ред Ривър. Сега обаче лежи далеч на запад оттам, пак край една малка рекичка, чието име ми убягна от паметта. Той веднага те познал, като те видял днес.

— Нима? В такъв случай значи не ме вижда за пръв път?

— Не. Познава те от някога. Бил е в селото, когато са те Довели. Присъствал, когато ти вързали ръцете и краката за коловете. Той ми разказа всичко така подробно, както не съм го знаела от самия теб.

— Не спомена ли той за стария Сус-Хомаша, който даваше мило и драго, за да ме спаси?

— Да. Сус-Хомаша имал две дъщери. Едната била жената на младия вожд Пида. Техният брак бил извънредно щастлив и такъв бил и до днес. Тя била нападната от Сантър и повалена в несвяст с удар по главата. Хората я сметнали за мъртва. Отишли да доведат теб. И до ден днешен се твърдяло, че ти си й спасил живота. Ето защо и до днес Пида ти бил приятел с непоклатима благодарност. Представи си, жена му била тук с него!

— Долу при езерото? При кайовите?

— Да. Когато се разбрало, че и Олд Шетърхенд бил поканен на Маунт Винету, тя не могла да се сдържи. Поискала отново да види своя спасител. И въобще изглежда положението на нещата при жените на кайовите е аналогично с това при скуав на сиусите. Те също са се сдружили и смятат да се съвещават с тях. Не са останали по селата, но къде се намират, това още не съм узнала.

— Забравяш същинската тема. Нали говореше за дъщерите на стария Сус-Хомаша. Една е жената на Пида. Другата...

Херцле бързо вметна:

— Да, да, другата, тя се казвала Коко Ото. Тя искала и трябвало да стане твоя скуав, за да те спаси по този начин. Ти обаче си я отхвърлил. Въпреки всичко тя е била достатъчно благородна да те подпомогне в бягството. Все още те обичала. Останала неомъжена. Никога нямало да я докосне мъж и всичките тези години, лежащи между тогава и сега, тя употребила възпоминанието за теб и Винету да се свети и при кайовите, а идеалите за благородната човечност, миролюбието и любовта към ближния да израснат и се уголемяват у тях. Нищо по-заветно не желаела, освен да отиде на Маунт Винету и да може да те види там. Но ти не трябвало да я разпознаеш. Тя междуременно била остаряла, а навярно при това и погрозняла. Надявала се да я видиш, ала без да знаеш коя е. Тя изпратила кайова да ни предупреди и доведе тук. Можели сме да разчитаме на него. Той щял да се държи така, сякаш не е от своето племе, а щял изцяло да принадлежи на нас и да изпълнява всяко наше желание, което се съвместява с неговата любов към родината и индианската чест. Радваш ли се?

— Да, чистосърдечно! И твоята собствена радост ще се удвои когато опознаеш по-отблизо този верен мъж. Ще те помоля днес да си легнем навреме. Възможно е утре да бъде един изпълнен със събития ден, който ще изисква от нас възстановени сили.

Тя се съгласи. Оттегли се в палатката си, а и ние останалите си легнахме да спим. При други обстоятелства щях да разпределя стражата за през нощта, но тъй като знаех кой е кайовът и че мога да му се доверя, не счетох за нужно да вземам предохранителни мерки. Нашият стар Паперман обаче беше на друго мнение за него. Той се излегна в негова близост, за да го надзирава през нощта. Нямах причина да му попреча.

На утрото не се събудих от само себе си, а бях разбуден, и то тъкмо от Паперман. Той изглеждаше възбуден и заговори със зачервено лице:

— Извинявайте, мистър Бъртън, че ви наруших съня! Случиха се неща, страхотни неща, които налагаха незабавно да ви събудя!

— Какви? — попитах, скачайки мигновено.

— Нещо ужасно! Нещо ужасно!

— Е, какво? Казвайте бързо!

— Така бързо, както искате, не мога. Трябва по-напред да ви подготвя.

— Не е нужно! Давайте само!

— Нужно е! Даже много! Ако не ви подготвя преди туй, ще се изтърсите от страх като някой пън, който вече никой не може да дигне.

— Аз! От страх?

— Както казах, от страх!

— Само аз? Не и вие?

— Не, аз не! Макар и аз да се уплаших! Така се уплаших, сякаш тя е моя жена, а не ваша!

— А-а! Значи нещата касаят жена ми?

— Да! Естествено! Жена ви!

— Слава Богу!

Поех си дълбоко дъх. Старият, честен ловец изглеждаше така, като че наистина става дума за някое фатално, вече непоправимо събитие. Може би даже за събитие, което би осуетило добрите ни планове. Затова и на мен, иначе толкова спокойния, бе всял нещо като страх. Но след като заговори за Херцле, тутакси се успокоих.

— Слава Богу? — попита. — Хич няма защо да благодарите на Бога!

— Някакво нещастие ли й се е случило?

— Хмм, както го възприеме човек! На нея може би не, но на вас! Ще заудряте с ръце и крака!

— Не ми се вярва.

— Охо! Вярно, че никога не съм бил женен, ама мога да си представя все пак какво ще му е на някой, комуто се случи нещо такова. Аз бих разкъсал типа на парчета!

— Кой тип?

— Кой? Значи все още нищо не подозирате?

— Нищо! Съвсем нищичко!

— В такъв случай наистина трябва да ви кажа! Ама обещавайте по-напред да не припадате!

— Добре! И тъй, няма да припадам!

— И няма да се нахвърлите веднага, особено върху мен!

— Това също, няма да се нахвърлям!

— Well, тогава ще рискувам. Та слушайте!

Наместо да пристъпи по-близо до мен, както прави човек при поверителни съобщения, той отстъпи две крачки назад.

— Тя ви е невярна!

— Коя?

— Ама че въпрос! Жена ви естествено! Херцлето, както я наричате, когато разговаряте с нея на немски!

— Слава Богу! — повторих аз. — Сега изцяло ми олекна на сърцето! Мислех си, че кой знае каква беда имате да ми изповядате!

— По дяволите! Умът ми не го побира! Казвам му аз на този мъж, че жена му му е изменила, а той на два пъти ми крещи „Слава Богу!“. И с цялата си сериозност уверява как му било олекнало на сърцето! Да го схване, кой може! Аз не!

И пристъпвайки отново по-близо до мен, той продължи с най-сериозен тон:

— Аз също я обикнах, много я обикнах тая ваша Херцле. Уважавах я и я почитах. Считах я за най-добрата, най-милата, най-разумната и най-прекрасната жена в целия свят. За нея бях готов в огън и вода да скоча. Стария си живот да дам, десет пъти, сто пъти, хиляда пъти! Това вече отмина, изцяло отмина! За нея няма да ми мине през ум и в пламъка на клечка кибрит, в кафяна лъжичка вода да скоча. Тя не е достойна за това! Такъв мъж да има, такъв мъж! И въпреки това да му изневери! И то с какъв, с какъв само!

— И какъв пък?

— Не се ли досещате?

— Не.

— Да, понятно! То наистина хич не си е и за сещане. Де поне аз да бях този! Или някой друг бял! Но да ви измени с някакъв си червенокож, това е прекалено! Това чисто и просто е долно!

— Червенокож ли казахте? Младия орел все още лежи на мястото си, но кайовът вече не е тук, дигнал се е. Него сигурно имате

предвид?

— Да, него! Жена ви се отдалечи именно с него!

— И това е всичко?

— Не, следва още много, твърде много. Да ви го разправам ли?

— Да, моля!

— Ето как стана: Аз бях бесен на тоя тип, защото целия следобед вчера той непрекъснато търталясваше с нея. Вече ви казах, че това възбуди подозрението ми. Предположих, че подпитва ловко жена ви, за да ни предаде после всички нас на индианците там долу. Реших да го наблюдавам и го сторих. Цяла нощ не мигнах. На сутринта той се събуди много рано. Жена ви излезе от палатката си. Тя има навика сутрин и вечер да се моли, вече го знам. И никога не го прави в палатката, а под открито небе. При това отива настрани, за да не я виждат. Така и днес. Когато се отдалечи, кайовът стана и я последва. Това ми се стори подозрително. Изчаках да мине малко време и тъй като нито тя, нито той се върна, промъкнах се след тях. И какво мислите видях?

— Е, какво?

— Те седяха на един камък!

— Повече нищо?

— Един до друг!

— Повече нищо?

Той ме погледна сащисано и продължи с повишен тон:

— В задушевна прегръдка!

— Повече нищо?

Тогава той ми се сопна:

— Мляскаха човки!

— Повече нищо?

— Червенокожият даде на вашето Херцле една целувка! — кресна ми оня.

— Повече нищо?

— И Херцлето ви го целуна пак! — изрева ми в лицето.

— Повече нищо? Повече нищичко? — попитах аз много дружелюбно и кротко.

Той се отдръпна тогава от мен, плесна ръце и се завайка:

— Помислих си го! Сега бедата е тук! Ако и в друг облик от онзи, който си представях! Той не припадна, не се нахвърли, но пък му

мръдна чивията от страх! Превъртял е, напълно превъртял! Нищо друго не казва, освен само „повече нищо“ и пак „повече нищо“!

— О, мога да кажа и нещо друго — засмях се аз. — Те още ли си седят там... на камъка?

— Надявам се!

— Какво? Надявате се?

— Да! Надявам се даже много! За да мога да ги изоблича! За да ги изненадаме с вас!

— Тогава нека го сторим!

— Наистина ли?

— Да, и то веднага!

— Елате в такъв случай! Аз ще ви водя!

— Почакайте само още няколко мига! Трябва преди туй да ви кажа, че не се каня да постъпя с тоя кайова така строго, както вероятно очаквате. В последните дни ние не един и два пъти говорихме за кайовите. Знаете ли какво преживях при тях, когато бях за последен път там?

— Да. Всеки го знае. А и вашата жена по път ми го разправи подробно още един път. Трябвало да ви измъчват до смърт и само благодарение дъщерята на някакъв прочут воин, който се казвал Едно перо, сте отгървал кожата.

— Правилно! Тази дъщеря се казваше Како Ото. На нея дължа живота си.

— Да не би заради нея да се тъкмите да простите на тоя кайова, дето ви отмъкна жената с измама?

— Да.

— Чуйте! Тая работа така не става! Това би било слабост, неппростима слабост!

— Аз бих го оспорил. Сега да вървим!

— Значи наистина нищо не възнамерявате да му сторите, наистина нищичко?

— Нищичко!

— Нито на жена си?

— Не.

Тогава той избухна:

— Хер...! Мистър Бъртън! Трябва да ви кажа, че... че... че имам една молба, една много голяма молба.

— Каква?

— Позволете поне на мен да пипна тоя червенокож нехранимайко за параболата и да му изплющя една дузина шамари!

— Ще ви достави ли това удоволствие?

— Голямо, направо огромно!

— Сторете го тогава!

— Нямате нищо против?

— Абсолютно нищо. Налагайте го, колкото си щете здравата!

— При това положение аз извиквам сега: Слава Богу! Ще бъдат плесници, подобни на които вече няма и да има! Хайде да вървим! Бързо, бързо!

Той закрачи напред и аз го последвах. Поведе ме през хресталака към една малка полянка, на която обаче не стъпи веднага, а спря между двата последни храста, посочи през тях и каза тихо:

— Погледнете там! Още си седят! Как ви харесва тая работа?

Херцле седеше с кайова на един нисък скален къс, представляващ много удобна седалка. Тя беше обгърнала с дясната ръка рамото му, а с лявата държеше здраво неговите две. Той беше малко по-дребен от нея. Главата му бе облегната нежно на нейната страна. Паперман ме погледна, сякаш очакваше някакво могъщо гневно изригване. Аз обаче се усмигнах.

— Вие се хилите? — попита той тихо наистина, но пък много настойчиво. — Питам ви с цялата си сериозност, как го намирате това?

— Малко нещо интимно, повече нищо — отговорих.

— Малко нещо интимно...! Повече нищо...! — повтори. — Е, аз го намирам за далеч повече от интимно от страна на тоя негодяй; намирам го за престъпно! И тъй като ми позволихте да му друсна една дузина плесници, то нито миг повече няма да чакам! Внимавайте значи! Ще се започне! Веднага... веднага!

Той се промуши между двата храста и се отправи устремно към двойката. Аз го последвах със същата бързина. Двамата се изправиха още щом ни съгледаха. Паперман изглежда се канеше да изпълни своя наказателен акт, без думица да каже. Той пипна кайова с лявата ръка за гърдите и замахна с дясната за удар. Аз се пресегнах бързо, стиснах здраво ръката му и казах:

— По-полека, драги приятелю! Нека имаме предвид предписанията, валидни за всеки джентълмен при подобни ситуации!

— Какви предписания? — попита, мъчейки се да измъкне ръката си от мен.

— Когато двама джентълмени имат намерението да се зашлевят един-друг, те безусловно са длъжни преди туй да се представят един на друг!

— В случая това не е нужно, защото ние бездруго вече се знаем. Тоя червен обесник, когото вие наричате джентълмен, знае, че аз съм Макш Паперман, а аз знам, че той не е никакъв джентълмен, а един рафиниран червен мошеник. Ето защо мога...

— Но името му още не сте зачел. Този червен джентълмен всъщност е лейди и се нарича, доколкото зная, Како Ото. Тъй! Сега удрайте!

Освободих ръката му. Но той не я помръдна. Зяпна ме безмълвно в лицето, сякаш бе онемял.

— Ка... ко... о... то? — запита накрая занесено. — Не... джентълмен... а лейди!

— Точно така, както казах!

— Значи не друга, а дъщерята на Едно перо, която някога ви спасила живота?

— Да, същата!

Тогавя той си пое дълбоко, дълбоко дъх, направи една безкрайно отчаяна физиономия и се провикна:

— Всички добри духове! Това само на мен може да се случи, на мен, дето се казвам Макш Паперман! О, това злостно име, това злостно име! Къде се е чуло някога, когато някой поиска да зашлеви друг, да се окаже, че тоя друг е лейди! И тъкмо когато изпитвах блаженството да замахна ей тъй от сърце, трябваше да ми се случи това, точно на мен! Изложих се за всички времена! Напускам! Ставам невидим! Изчезвам!

Той се обърна и хукна. Но, стигнал до шубраците, спря за миг и викна назад:

— Ама, мистър Бъртън, това хич не беше приятелски номер от ваша страна!

— Как тъй? — попитах.

— Можехте да ми го спестите тоя позор! Необходимо бе само да ми кажете, че тази лейди не е мъж, а жена!

— Нямах право да ви издам тайната. А и не премълчах, че кайовът заслужава доверие. Това бе достатъчно. Защо не ми повярвахте?

— Защото съм магаре! Едно комплектно магаре! С всичко възможно, което принадлежи на едно истинско магаре! Аз овцата!

Сега той се изгуби. Както Ото стоеше със сведени очи пред мен. Страните й се бяха зачервили силно от смущение. Аз я притеглих към себе си, целунах я по челото и казах на матерния й език:

— Благодаря ти! Мислех за теб, докато отново те видях. Искаш ли да ни бъдеш сестра? На нас двамата?

— С каква радост! На теб и на нея! — отговори тя. После се отдалечи дълбоко развълнувана.

Херцле ме попита най-напред защо бил замахнал за удар Паперман. Няколко думи стигаха да навлезе в същината. Сетне се сети, че не й бях съобщил кой беше в действителност кайовът. Но ако го бях сторил, чудесната изненада на днешното утро щеше да бъде загубена. После се върнахме при палатката, където стъкнах един малък огън, за да приготви кафето. За него се появиха Паперман и Както Ото. Двамата се стараеха да изглеждат възможно по-безразлични. Но старият, доблестен уестман беше взел направената грешка твърде присърце. Той току хвърляше някой кос поглед към индианката. Внезапно посегна към ръката й, придърпа я до устните си и изръмжа разкаяно:

— И такова нещо се канех аз да зашлевя! Не съм ли самият достоен за шамари?

С това случаят между двамата бе уреден; те станаха най-добрите приятели...

4. „ДОМЪТ НА СМЪРТТА“

След закуска палатката бе събрана. Натоварихме прътите надлъжно вместо напреко, защото Како Ото каза, че пътят за Домът на смъртта бил много тесен. На места той водеше така стръмно по надолнището, че скоро не можехме вече да яздим, и трябваше да слезем. Следвахме един тесен, но много буен поток, който си бе издълбал дълбока клисура, спускаща се с многобройни криволичения в дълбините. Никакъв изглед нямахме тук. Бяхме се смъквали така доста над половин час, когато пред нас внезапно изникна един висок, почти гол сипей, който обаче не се състоеше от обичайните малки отломки, а от големи скални късове, сякаш тук преди много столетия се е състояло някакво мощно свличане.

— Ние стигнахме до Домът на смъртта — каза Како Ото, посочвайки скалните отломъци.

— Това ли е? — попитах аз. — Значи под скалите е кухо?

— Да. Те не са се срутили отгоре, а са изкуствено струпани. Елате!

Тя ни поведе около единия ъгъл на скалистото място и ние се намерихме пред една масивна, повече широка, отколкото висока порта с правоъгълна, а не дъговидна форма. Двата странични камъка имаха ширина над два метра. По тях се виждаха добре запазените релефни фигури на вождове, възнамеряващи да пристъпят през портата във вътрешността на храма. Вождовете бяха характеризирани с едно, две или три орлови пера, които носеха в косите. Горният камък беше няколко метра висок. На него бе изобразен съвещателен жертвеник, на който вождовете принасяха в жертва своите амулети.

— Но това изобщо не е никакъв „Дом на смъртта“, нито даже гроб — рекох аз, — а съвещателен храм, в чийто жертвеник са се съхранявали медицините, докато бъдело изпълнено онова, за което са се съвещавали!

Како Ото се усмихна.

— Знам го добре — каза, — ала ние не бива да го казваме на обикновения народ, иначе мястото няма да бъде считано за толкова

свещено, както желаят вождовете. Впрочем тук има толкова много мъртъвци, че изразът „Дом на смъртта“ бездруго си е основателен. Веднага ли ще влезем?

— Колко е далеч езерото оттук?

— Само двеста крачки до водата.

— В такъв случай трябва да бъдем предпазливи. Насам са се запътили не само местни, а и индианци от други краища, които може и да не зачетат възбраната да не се пристъпва това място. Така че преди всичко друго трябва да скрием конете си, без да оставяме никакви следи. Едва когато стане това, ще влезем в храма. И тъй, да потърсим някое място, подходящо като скривалище за нас и конете ни!

— То вече е намерено — каза Како Ото. — Потърсих го още преди да напусна езерото, за да яздя към вас. Елате!

Тя ни поведе на късо разстояние назад и после свърна в една странична клисура, от която се отклоняваше трето вдълбочаване, достатъчно голямо за нашата цел. Имаше и вода, и зеленина. Освободихме конете и мулетата от седлата и оглавниците и им предадохме нашия стар Паперман за пазач. Той беше напълно съгласен „да не лази навсякъде наоколо с нас“. А ние, останалите, поехме обратно към Домът на смъртта.

Със стигането си там обходихме най-напред околността. Не се виждаше следа нито от човек, нито от животно. Ние веднага замитахме с помощта на клони собствените си дири. При спускането си преди малко от хълма на вчерашния ни бивак бяхме стигнали задната страна на постройката. На тази страна се намираше, както вече бе описано, портата. По-рано тя е била напълно скрита от храсти и дървета и никой не е подозирал за съществуването на храма. Едва когато някакъв напуснат, неугаснал лагерен огън обхванал всичко наоколо си и опустошил шубраците, портата излязла наяве и тайната била издадена. И сега все още се виждаха следите от огъня по опушения камънак. Когато стигнахме предната страна на това наглед природно срутване на скали, видяхме пред себе си — на посоченото вече разстояние — да лежат водите на езерото. Следователно струпаните квадри и каменни отломъци се виждаха от езерото много ясно и отдалеч, ала те правеха толкова естествено впечатление, че положително на никого не би му хрумнала мисълта, че се касаеше за изкуствен строеж. Скалистото „срутване“ бе така стръмно и по такъв начин подредено, че бе

невъзможно човек да го изкачи. Само по ъглите, където вятърът бе струпал прахоляк, имаше малко зеленина, иначе всичко беше гладък, безжизнен камънак.

Сега можехме да пристъпим към разглеждане на вътрешността. С влизането си през портата се озовахме в едно не особено широко, но много високо помещение с доста чудата архитектура. Представете си един срязан, значи половин купол, опиращ се с правата, отвесно срязана повърхнина в скалите, като конусообразната стена бе изградена от скалните късове на мнимото свлачище. Тази стена следователно се изкачваше не отвесно, а под наклон нагоре. Тя не образуваше гладка повърхнина, а нейните огромни квадрати бяха разположени по такъв начин един до друг и един върху друг, че на всеки предно стоящ следваше един заднолежащ. Ето как се бяха оформили ниши, които служеха за съхранението на мумии, скелети или отделни части от кости.

На земята, точно до средата, се намираше един каменен жертвеник. Във вътрешността му, както по-късно забелязахме, имаше кухня, покрита с тежка, гладка плоча. По страничните повърхнини се виждаха двадесет и четири релефни фигури, изобразяващи дванадесет орлови пера и дванадесет здраво сключени ръце. Всяка ръка се редуваше с перо. Стиснатата ръка бе символ на дискретност, фигурите следователно говореха, че до този жертвеник имат право да приближават само вождове, и че всичко, което се обсъжда тук, всяко взето решение, трябва да се държи в тайна. По средата плочата беше черна. При всяко съвещание върху нея е било изгаряно по едно перо. Никакви специални седалки, макар и от камък, никъде не се виждаха.

Осветлението на това необикновено помещение беше почти, бих могъл да го нарека, магическо. Цареше точно отмерен, две трети мрак. Малкото налична светлина навлизаше през квадратния зид. На места бе пропуснат по един квадер и по този начин бяха възникнали отвори, през които намираше достъп дневната светлина. Но зидът беше изключително дебел, така че всеки един от тези отвори наподобяваше по-скоро дълбок ходник, чийто край отдолу не можеше да бъде видян. На това отгоре тези отвори отвън бяха грижливо замаскирани, за да не ги забележи някой откъм езерото. Следователно по-голямата част от светлината се губеше още преди да достигне вътрешността на храма. На подобно тайнствено осветление бях попаднал в няколко египетски

фараонски гробници, които наистина бяха много по-ниски. А този храм край „Езерото на смъртта“ имаше такава височина, че ефектът безкрайно се покачваше. Всяка ниша съхраняваше една тъмна, клекнала, едва различаваща се мумия, някой светъл скелет в същото положение или купчина черепи, кости от ръце и крака, без всякаква взаимовръзка помежду си. Останките на някогашни величия! Защото над всяка ниша бе изваяно по едно орлово перо като знак, че тези части от кости някога са принадлежали на вождове.

Въздухът, в който се намирахме, беше добър, понеже отверстията бяха многобройни. Те вървяха нагоре до върха. Следователно съществуваше достатъчно връзка с външната атмосфера. И което на мен се стори най-важно, човек можеше да стигне от един отвор до друг или по-правилно казано от един прозорец до друг. По-точно по-рано е могло, защото от прозорец до прозорец и от ниша на ниша водеха нагоре открити, стърчащи от зида каменни стъпала, които преди стигали до земята. Сега обаче най-долните липсваха. Бяха извадени. Че това е станало наскоро, се виждаше по откритите се повърхнини, които светлееха контрастно на по-тъмната околност.

— Жалко, че тези стъпала сега липсват — обади се Херцле.

— Защо? — попитах.

— Защото на драго сърце бих се качила веднъж там горе.

— Дива коза! — подкачих я аз. Тя обича да се катери. При излетите ни из планините винаги трябва да я държа настрана от опасни за ходене места.

— Я не се преструвай! — отговори. — Много добре те познавам. Никой не желае така съкровено да се изкачи там, както ти. Трябва да надникнеш във всяка ниша. И през всеки прозорец трябва да се измъкнеш навън, за да знаеш какво се вижда оттам. Ще отречеш ли?

— Не. Вярно, преувеличено е да се каже, че искам да надникна във всяка ниша. Но непременно да се измъкна навън през някой прозорец, за това се чувствам направо задължен. Трябва да знам доколко надалеч мога да обгърна езерото с поглед оттук. Може би отгоре се вижда нещо, което иначе няма как да видим.

— Но как ще стигнеш до началото на стъпалата?

— Много просто — ще си направим подвижна стълба.

— Вярно! — изръкопляска ми тя. — Ще си направим стълба, и то веднага!

Излязохме вън. Аз много лесно намерих две дълго израсли върлини, като отрязях и необходимите напречници. Ремъци имаше достатъчно. Скоро стълбата беше готова. Влязохме отново вътре, облегнахме я и започнахме да се качваме. Тя стигаше точно до най-долното от все още наличните стъпала. От него продължихме да се изкачваме — без перила, по откритите, стърчащи от зида камъни, изпълняващи ролята на стъпала. Не беше безопасно. Всеки един от тези камъни трябваше да бъде проверен, преди човек да можеше да му се довери. Така минахме край много ниши, чието съдържание проучвахме. Аз ще се лиша от възможността да опиша тези мумии и скелети. Не ми се нрави да бъда считан за писател, дирещ успехи в сензационни или бъдещи ужас неща.

Когато стигнахме достатъчно високо, изкачихме се в едно от най-горните прозоречни отвори. То беше толкова голямо, че можехме да стоим изправени в него, та дори и още по-голямо. Приличаше на ходник. Имахме да направим девет крачки, преди да излезем на открито, Ето как се намерихме високо горе на изкуствено струпаното „срутване“, с поглед, обхващащ една голяма част от езерото. Но бяхме предпазливи; не останахме изправени, а седнахме. Колко лесно можеше да е наблизил някой кайова или команч и като нищо да ни забележи, ако проявяхме лекомислието да се покажем в пълен ръст. И правилно! Имаше не само един, видяхме дори много. Те яздеха по брега на отдалеченото двеста крачки от нас езеро, бавно, мирно и тихо, в индианска нишка — един след друг.

— Това са сиусите на стария Киктахан Шонка — забелязах аз. — Ютите или вече са минали, или тепърва ще минат след тях.

— Значи сме дошли точно навреме — рече Херцле. — Сега сигурно няма опасност?

— За тях — да, но не за нас — отвърнах аз.

Младия орел остана безмълвен, ала Както Ото се обади:

— При това положение трябва да ви напусна. Но ще ми се доверите ли? Ще ми повярвате ли, че няма да сторя нищо, което би могло да ви навреди?

— Ние ти вярваме — отговорих на матерния й език. — Кога ще можем да те очакваме отново?

— Това не зная. Сега отивам да наблюдавам какво ще се случи, за да мога да ви го съобщя по-късно. Ако нямам какво да ви кажа, няма

да дойда. Но узнай ли нещо важно, ще се върна много скоро. Къде да ви срещна?

— Където поискаш.

— В такъв случай те моля да останеш по възможност там, където са конете. Не се подхвърляй ненужно в опасност! И на първо място не се залавяй да ни подслушваш! Аз ще бдя за вас. Моите очи ще бъдат вашите очи! Вие ще узнаете всичко, което мога да узная самата аз.

Обещах да изпълня желанието ѝ, след което тя си тръгна. А ние останахме горе, за да наблюдаваме червенокожите. Доста време мина, додето отминат сиусите. После дойдоха ютите. Болно ми беше на душата, като гледах как се промъкват насам тези късогледни, изпълнени с омраза хора.

— Кой ще спечели? — попита Херцле. — Те или ние?

— Ние! — отвърнах с твърда увереност. — Нима не виждаш съвсем ясно, че не нашата гибел, а нашата победа минава там край нас?

— От какво да го разбира?

— От тяхната мудност, от стоежа им, от равнодушието им и преди всичко от празните фуражни торби и кобури на седлата.

— Как тъй?

Младия орел също ме погледна въпросително.

Аз продължих:

— Те нямат никакви провизии — нито за себе си, нито за конете си.

— Каквито без съмнение ще получат от своите съюзници — кайовите и команчите.

— Това не променя нещата, защото ще е само временно. Тези възрастни индианци са по-лекомислени, отколкото бяха по-рано като млади. Те мислят само за миналото и са неспособни да проумеят настоящето. Тръгнаха ли по-рано хората на война, правеха го в отделни отряди, но не и от самото начало с численост по хиляда мъже. И тези отряди лесно се прехранваха и издържаха. Имаше бизони за лов и пътят бе поеман по възможност през най-тревистите прерии, които даваха на конете необходимата паша.

Когато и последният от ютите отмина, слязохме, скрихме много грижливо стълбата, така че и от най-зоркото око да не може да бъде открита и се върнахме после при Паперман и конете.

— Како Ото беше тук — доложи той. — Оседла набързо и препусна. Каза, че сте знаели накъде.

Разпънахме сега палатката и се разположихме удобно. Бях решил да изпълня желанието на нашата приятелка и да не се подхвърляме на никаква опасност. При всички случаи беше за предпочитане да останем тук кротко скрити, без да се движим. Така че имах време и възможност да се заема и прегледам завещанието на моя Винету. Отворих пакетите и после целия предобед и следобед Херцле и аз се вдълбочихме в тяхното съдържание. За това съдържание ще говоря на друго място засега искам само да кажа, че подобно нещо никога не бяхме чели, и че съкровището, което се разкриваше пред нас, беше безкрайно по-голямо, отколкото ако се бе състояло от злато и скъпоценни камъни, възлизащи на много центнери.

Привечер се появи Како Ото. Тя събщи, че вече кайовите, команчите, ютите и сиусите са се събрали, и то на брой четири хиляди души — от всяко племе по малко над хиляда войни. Значи точно както бях предполагал. В предобеда хората се нахранили. Следобеда били проведени различни съвещания. След дълги противоречия накрая се стигнало до единодушие, така че всъщност едно допълнително съвещание на вождовете щяло да бъде излишно, ако то като заключителна церемония не представлявало венецът на всички действия.

— Значи това съвещание на вождовете ще се състои? — попитах аз.

— Да — отговори приятелката.

— Кога?

— В полунощ.

— Ако можех само да присъствам, без да бъда видян! Тогава постоянно угрижената Херцле побърза да се намеси:

— Не! От тая работа нищо няма да стане! Прекалено опасно е!

— Как тъй опасно?

— Ако те спипат, свършено е с теб! Аз като твоя жена трябва да гледам преди всичко поне жив да ми останеш!

Како Ото се усмихна. Това сторих и аз, запитвайки Херцле:

— Но ако се окаже, че не е опасно?

— Тогава идвам с теб, за да проверя нещата! Не е изкуство да си уестман като ерген. Но да буйстваш все още като уестман, когато вече

от дълго си женен и имаш жена със себе си, това на всеки разумен мъж ще лежи възможно по-далеч от мисълта! Ако ние жените поискаме някой път някого да подслушаме, тутакси ще се вдигне врява до Бога. Но когато господа мъжете пълзят из гората, за да подслушват индианци, те твърдят тогава, че това било, първо, необходимо и второ, числяло се към дързостта на геройството. За случая аз имам една много добра идея, която прави това опасно подслушване напълно ненужно.

— Каква?

— Како Ото взема участие в съвещанието на вождовете и после ни казва какво е било говорено.

Тук аз се изсмях високо и отвърнах:

— И тая идея наричаш ти добра? Тя е толкова глупава, че няма накъде повече! Никога едно женско създание не е имало право да взема участие на едно такова събрание на вождове!

— Наистина ли? Това е позор! Но ние при всички случаи трябва да знаем за какво ще се съвещават! Как да я подхванем тая работа?

Приятелката се усмихна още веднъж и отговори:

— Вие ще присъствате на това събрание.

— Ние? Двамата? — попита бързо Херцле.

— Да.

— Мисля, че като жена нямам право!

— Това ще стане тайно. Никой няма да ви види. Вождовете именно ще дойдат в Домът на смъртта. Медицинманът на команчите го поиска и медицинманът на кайовите се съгласи с него. Те твърдят, че Домът на смъртта още преди хилядолетия е бил съвещателен дом на предводителите и сега, след неговото откриване, трябвало отново да бъде такъв. Същевременно да бъде и гробница за вождовете. Влизането на жени се забранява под страх от незабавно смъртно наказание, на обикновени воители — също, освен ако придружават вождовете като прислуга.

— Но това е отлично! — възкликна Херцле. — Значи те ще дойдат към полунощ?

— Да, малко преди това, защото церемонията трябва да започне точно в полунощ.

— В такъв случай ние ще се появим своевременно, може би още в единадесет!

— Но ти все пак не! — обадох се аз.

— Защо? — поиска да знае тя.

— Та нали току-що чу, че достъпът на „жени“ е запрещен с незабавно смъртно наказание! Това за мен е прекалено опасно! Аз като твой мъж трябва да гледам преди всичко поне жива да ми останеш! Следователно се чувствам задължен да ти заявя, че в тази нощна авантюра ти си напълно изключена!

— Охо! Аз отказвам да се подчиня! Не си ли вземеш обратно заявлението, то отивам от място в Домът на смъртта и се скривам там до полунощ, та да ви подслушам вкупом — и индианците, и вас!

— Къде ще се скриеш?

— Още не знам.

— Но то трябва да се знае!

— Предварително ли?

— Разбира се! Много е лесно да се каже: ще се скрия. Но да се намери подходящо място, това изисква размисъл, който не бива да дойде прекалено късно. Ние още не знаем колко души ще се явят.

— Аз знам — намеси се Како Ото. — Ще дойдат Киктахан Шонка, Тусага Сарич, Токайхун и Тангуа — четиримата върховни вождове, после двамата медицинманери на кайовите и команчите и освен това по петима подглаватари от всяко от четирите племена. Ще присъстват също така и няколко обикновени воители, за да носят необходимите дърва за огньовете и Тангуа, който не може да върви. Всяко племе ще запали свой собствен съвещателен огън. А огънят за всички ще бъде подкласен на жертвеника, който ще приеме медицините на върховните вождове, докато бъдат изпълнени постановките, взети на съвещанието.

— В такъв случай можем да приемем — продължих аз, — че ще бъдат налице най-малко тридесет души. Къде и как ще се разпределят, това не знаем. Следователно в долната част на Дома, на пода, няма нито едно единствено място, което да е достатъчно сигурно, че да не се забележи. И изобщо там няма никакъв предмет, зад който бихме могли да се скрием. Единствено жертвеникът се издига там и те ще се съберат около него.

— Тогава ще се скрием горе! — извика Херцле. — С помощта на подвижната стълба! В нишите, в отдушниците, в прозоречните ходници!

— Съвсем правилно! — кимнах аз. — Но помисли ли и за огньовете?

— Трябва ли? За какво?

— За какво? Ама че въпрос! За да не се задушиш или най-малкото да не се издадеш с бухане и кашляне! Ще горят пет огъня — четири племенни и един жертвен. Тези огънове ще се подхранват с дърва, съчки и тем подобни. Всичко това ще създава такъв пушек и дим, особено ако те не са съвсем изсъхнали, че там горе, където се тъкмиш да се качиш, изобщо няма да се издържа, освен ако намерим някое място, където димът и пушекът да не ни достигат.

— Мислиш ли, че има такава?

— Надявам се. Долу действително не можем да се скрием, трябва да сме горе. Но не твърде високо, защото тогава няма да можем да чуем нищо. Необходимо е да се съобразим с посоката на вятъра и течението. Портата и всички прозоречни отверстия стоят отворени. Течение следователно ще има повече от достатъчно. Но на коя страна? Имаме още близо час до стъмване. Да отидем бързо до Дома и да запалим един огън, за да видим накъде ще се отвява димът.

— И да вземат, че да ви спипат! — предупреди Паперман.

— Няма да дойде никой — увери Како Ото. — Можем без всяка грижа да го сторим.

И тъй, предложението ми беше прието. Отправихме се към древната постройка, събирайки пътем достатъчно сухи дърва за провеждане на планирания опит. Стълбата беше отново измъкната. Когато огънят пламна, Паперман остана долу да го подклажда, а ние четиримата се качихме горе да наблюдаваме създаденото от топлината движение на въздуха и изтеглящия се пушек. По този начин открихме най-подходящите места и слязохме да угасим огъня и унищожим грижливо всяка следа. После се върнахме обратно на лагерното място. Како Ото се сбогува с нас. Докато жена ми ни приготвяше вечерята на лагерния огън, ние изляхме с помощта на наличната меча лой и разсукана памучна връв няколко малки свещи, които щяха да са ни необходими, за да не бъде в пълен мрак небезопасното ни изкачване по висините на Дома. Защото си беше рисковано да се катериш по откритите, стърчащи от зидарията каменни стъпала, които нямаха и следа от перваз или парапет, без ярко осветление. На всяко подхлъзване щеше да последва неминуемо падане. Ето защо исках да

се кача само с Младия орел. Херцле в случая бе направо излишна, още повече че от преговорите, които естествено щяха да се водят на индиански, нямаше да разбере нищо. Но тъкмо защото съзнаваше опасността, тя настояваше да ни придружи, тъй като бе загрижена повече за мен, отколкото за себе си, и хранеше убеждението, че в нейно присъствие ще бъда по-предпазлив, отколкото без нея.

Когато наближи единадесет, потеглихме, оставяйки на Паперман указанията, в случай че не се върнем до утрото, да провери внимателно какво ни е задържало в Домът на смъртта. Взехме със себе си и револверите, макар изобщо да не вярвахме, че ще се наложи да ги употребим. С пристигането си в Дома запалихме трите свещи. Изкачването бе по-трудно, отколкото бях предвиждал, и то заради стълбата. Нуждаехме се от нея, за да стигнем до най-долното стъпало и понеже бе невъзможно да я оставим опряна — нали щеше да ни издаде, — трябваше да я мъкнем с нас нагоре. Аз се изкачвах начело, после следваше Херцле и накрая Младия орел. Държана почти хоризонтално от мен и него, стълбата представляваше за моята жена нещо като движеща се с нас предпазна решетка, за която в случай на нужда тя можеше да се хване. Бавно, много бавно стигнахме горе, но благополучно. Тикнахме там стълбата в дълбокото прозоречно отворстие, така че напълно изчезна, угасихме малките, кажи-речи напълно недостатъчни свещи и излязохме през отворстието на открито върху изкуственото скално свличане.

По небето над нас грееха ярки звезди. Струящата от него светлина бе достатъчна да ни разкрие езерото като матовосребристая повърхнина, лежаща в сенчестата рамка на крайбрежния хрусталак. Не бяхме чакали кой знае колко и ето че той се раздвижи там отпред. Зададох се силуети — бавно, поотделно, един зад друг. Колкото повече приближаваха, толкова по-ясно ги различавахме. Чертите на лицата, разбира се, не. А и силуетите не бяха с резки контури. Но че бяха индианци, в това нямаше никакво съмнение. Виждахме и носилката, на която бе носен вождът на кайовите. Тя се състоеше от едно покривало, закрепено между два пръта. Други носеха наръчи дърва и съчки. Изброихме тридесет и четири души. Почакахме, докато последният изчезна във вътрешността на Дома и се промъкнахме и ние вътре. Пред нас се стелеше непроницаем мрак. Седнахме.

От недрата долу се долавяше тайнствен шум, повече нищо. Никой не говореше, не се разнасяше нито възглас, нито заповед, команда Изглежда всичко е било уговорено предварително в най-големи подробности. Неочаквано някъде се появи искра, после още една и още една. Искрите се превърнаха в пламъчета, пламъчетата се разраснаха в пламъци, а пламъците — в ярки огньове. Огньовете бяха четири и образуваха квадрат, в чиято среда се издигаше жертвеникът. Около тези огньове лагеруваха фантастични индиански групи — вождът на всяко племе край своя отделен пламък. Димът се заиздига нагоре, ала той не ни безпокоеше — изчезваше през отворите на срещуположната страна. Сиянието от огньовете също се заизкачва нагоре и колкото по-високо, толкова по-неприятен и тайнствен ефект създаваше. При играта на пламъците ти се струваше, че не само долу, а и тук горе всичко се движи — нишите, мумиите, скелетите, разбърканите купчини кости. Херцде посегна към ръката ми, стисна я конвулсивно и ми прошепна:

— Колко призрачно, да, призрачно! Почти се боя!

— Искаш да се махнеш оттук? — попитах.

— Не, не! Та такава неща никога вече няма да има, никога! Представи си, все едно сме в Ада!

Картинното ѝ изразяване не беше несполучливо, но аз бих предпочел да кажа: в Чистилището. Онова, което щеше да се решава там долу беше грях, да, но то нямаше да води непременно до обричането на вечни мъки. Та нали ние самите бяхме тук, за да му придадем един по-добър край, един щастлив завършек. Аз възприемах фигурите там долу не като потомци на отминали хилядолетия, а като освободените души на онези прастари времена, събрали се тук за последното пъклено дело, в чието лоно трябваше да се търси и разбере освобождението от мрака. Докато ме занимаваха тези мисли, прозвучаха първите изговорени до този момент думи:

— Аз съм Аваттовавх, медицинманът на команчите. Аз казвам: полунощ е!

И един втори глас се присъедини:

— Аз съм Онто тапа, медицинманът на кайовите. Призовавам преговорите да започнат!

— Да започнат! — извика Тангуа.

— Да започнат! — извика Токайхун.

— Да започнат! — извика Тусага Сарич.

— Да започнат! — извика Киктахан Шонка. И сега не можехме да различаваме чертите на лицата на споменатите. Виждахме само техните фигури и слушахме гласовете им като от някакъв вече непринадлежащ към земята, отвъден свят. Тогава шаманът на команчите пристъпи към жертвеника и заговори:

— Аз стоя пред свещеното хранилище на медицините. В храма на нашия стар, прочут брат Тателах Сатах виси исполинската кожа на отдавна измрелия вече сребърен лъв, на която се вижда записано следното: „Съхранявайте вашите медицини! Бледоликият идва насам през Голямата вода и необятните прерии, за да ви отнеме медицините. Ако той е добър човек, това ще ви донесе благодат. Зъл човек ли е, във всички ваши биваци и за всички времена ще се разнася горък плач.“

След това до жертвеника приближи и шаманът на кайовите и заговори:

— Но до тази кожа виси и кожата на големия боен орел, на която се вижда записано: „После ще се яви един герой, когото хората наричат Младия орел. Той ще прелети три пъти около Планината на медицината и после ще кацне, за да ви върне онова, което бледоликият ви е отнел.“ Аз ви питам, вас, върховните вождове на четирите съюзени племена, искате ли да останете верни на решенията, които бяха взети днес сред вас?

— Искаме — отговориха четиримата.

— И сте готови да вложите тук вашите медицини като залог, че ще сторите всичко, за да ги изпълните?

Прозвуча високо и четирикратно „Да“.

— Тогава ги донесете тук и ги предайте!

Те го сториха. Дори Тангуа нареди да го отнесат до жертвеника, за да може собственоръчно да предаде амулета си. Киктахан Шонка се оплака, докато връчваше своя:

— Това е само половината. Другата половина се изгуби по път, когато Маниту извърна своите очи от мен. Дано той обърне лика си отново към мен, за да не ми се изгуби и тази половина! Товарът на моите зими ме притиска към гроба. Трябва ли да се появя отвъд смъртта без медицина и навеки да бъда изгубен? Дори само заради спасението от тази гибел, съм принуден да сторя всичко, за да удържа онова, което днес обещах!

Плочата беше вдигната от жертвеника и после, когато амулетите изчезнаха в утробата му, отново захлупена. След това струпаха отгоре дърва и съчки и ги подкладоха, но не по наш, а по индиански маниер, така че възникна малък огън, обхващащ само краищата на прибутваните от време на време дървета. Това беше „Огънят на съвета“, който сега започна. А той беше много тържествен. Подет бе с церемониалното изпушване лулата на мира. Въпреки проведените предварително съвещания се държаха много обстоятелствени речи. Би било може би интересно да ги предам тук буквално. Няколко от тях представляваха истински шедьоври на индианското ораторско изкуство. Но липсата на място не ми позволява да бъда толкова обстоен, както бяха тези индианци. Достатъчно е да се каже, че от нашето убежище разбирахме много ясно всичко, което се говореше. Не пропускахме почти нито дума. Резултатът от преговорите бе следният:

Четири племена запланираха нападение над лагера на апачите и техните приятели на Маунт Винету. С това нападение трябваше да се осуети проектираното превъзнасяне на Винету. Едновременно с това се надявах да влязат в притежание на голяма плячка и на всичките съкровища, стичащи се сега в този лагер. А те бяха най-вече нъгитс и други благородни метали, дарявани доброволно или от цели племена, кланове и сдружения, или от отделни личности. Възнамерявах да останат още няколко дни тук, при Тъмната вода, за да си отпочинат от дългата езда, след което да потеглят за мястото, наричано Долината на пещерата. Тази долина се намирала, както бе казано, в близост до Маунт Винету и предлагала сигурно скривалище дори за един толкова голям брой войни. От това скривалище щяха да нападнат после те апачите и техните съюзници.

От висша важност бе за нас един особен момент, който подслушахме. Четирите съюзни племена имаха сред апачите свой човек, нагърбил се да ги осведомява за всичко, да ги подпомогне в подготовката на удара и да им посочи най-подходящото време за изпълнението му. Този шпионин и предател беше толкова по-опасен, понеже не се числеше към обикновените, без значение люде, а беше член на комитета, поради което знаеше всичко и се радваше от всички страни на особено доверие. Този човек беше мистър Антоний Пейпър, с индианското име Окихтшинча и патешката походка. Да узнаем това, бе от особена стойност за нас. За съдействието му бил обещан

значителен пай от плячката, чийто размер обаче не бе загатнат. Върховните вождове изглежда се бояха да се изразят по-ясно по този пункт пред подглаватарите. В тази връзка бяха споменати и братя Ентърз, които нямало да получат каквото им било обещано, защото то трябвало да бъде изплатено на този Антоний Пейпър, комуто също не смятали да дадат възнаграждението, тъй като то трябвало да бъде платено на двамата Ентърз. Във всеки случай тук се касаеше за една голяма мерзавщина, за каквито човек не говори с удоволствие. Предполагах, че след като бъдат измамани във възнаграждението, ще изчезнат завинаги и тримата, както Пейпър, така и Ентърз.

Когато церемонията приключи, съвещателният огън на жертвеника бе угасен от двамата шамани. Те изгребаха пепелта от плочата и отстъпиха няколко крачки назад от жертвеника. След това шаманът на команчите поде с тържествен тон:

— Колкото пъти загасва свещеният огън над медицините, толкова пъти трябва да се повторят думите на сребърния лъв: „Съхранявайте вашите медицини! Бледоликият идва насам през Голямата вода и необятните прерии, за да ви отнеме медицините!“

А шаманът на кайовите добави:

— Колкото пъти загасва свещеният огън над медицините, толкова пъти трябва да се повторят и думите на големия боен орел: „Ще се появи герой, когото хората наричат Младия орел. Той ще прелети три пъти около Планината на медицината и ще кацне после, за да ви върне онова, което бледоликият ви е отнел. След туй душата на червената раса ще се пробуди от своя хилядолетен сън и каквото е било разединено, ще се превърне в обединена нация и велик народ!“

От този момент никой повече не проговори, но хората останаха седнали, докато огньовете полека-лека догоряха и накрая изчезна и последната мъждееща искра. После индианците потеглиха. Те напуснаха Дома точно така, както бяха дошли — бавно и тихо, поединично, един подир друг. Погледите ни ги проследиха, докато стигнаха водите на езерото и се разклониха на две страни. Херцле пое дълбоко, дълбоко дъх.

— Каква вечер! Каква нощ! — продума тя. — Никога няма да го забравя, никога! Какво ще правим сега?

— Ще слезем долу и ще извадим медицините — отговорих аз.

— Имаме ли това право?

— Всъщност е забранено. Над тях тегне смъртта. Никой индианец не би дръзнал да ги вземе. А за нас това е просто повеля на необходимостта.

Младия орел чу всичко, но не взе отношение по въпроса. Запавихме отново трите свещи, взехме стълбата и заслизахме бавно и извънредно предпазливо. Стигайки долу, ние пристъпихме към жертвеника. Тогава Младия орел попита на матерния си език:

— Наистина ли искаш да ги вземеш?

— Да, непременно — отговорих аз. — В моята ръка те са мощ, и то голяма благодатна мощ.

— Зная го. Но аз съм индианец и ми е известно значението и неприкосновеността на медицините, положени на такова място. Знаеш ли какво ми повелява моят дълг?

— Да. Ти трябва да ми попречиш да ги докосна. Длъжен си да употребиш дори сила. Но аз да не би да имам намерение да се отнеса с тях като несвещени, да ги унищожа?

— Не. Няма да го сториш. И ти си Олд Шетърхенд, а аз едно момче. Една битка с теб би означавала моята смърт. Въпреки това аз те моля за разрешение да поставя едно условие!

— Позволено ти е.

— Щом ти искаш да си бледоликият на сребърния лъв, който идва, за да ни вземе медицините, то нека аз бъда младият индианец на бойния орел, който трябва да се спусне от Маунт Винету, за да върне на своите братя медицините!

— Способен ли си да го сториш?

— Ако ти искаш, да!

— Да летиш?

— Да.

— Три пъти около планината?

— Да.

Това беше един съвсем особен, може би дори велик миг! Този мрак! Това зловещо място! Един бледолик в старческа възраст! Един високонадарен, дързък индианец в изпълнената с най-големи надежди младежка възраст! Двамата стоящи един срещу друг при жертвеника, с малки, нищожни свещи в ръка, чиято оскъдна светлина се поглъщаше от мрака още на две-три крачки! Той говореше за летене. Уверяваше, че е в състояние да го стори, и то с глас, с тон, изключващ всяко

съмнение! Той имаше предвид физическо летене. Аз обаче мислех в същата степен и за един духовен полет, който той, символът на своята подмладяваща се раса, е трябвало да направи, щом искаше да ѝ върне загубените в течение на хилядолетията „медицини“. Но аз му имах голямо, горещо, бих казал, свещено доверие.

— Вярвам ти! — отговорих. — Сега ги вземам. Но ще ти ги дам веднага щом ги поискаш.

— Ръката ти!

— Ето я!

Подадохме си ръце.

— Вземи ги в такъв случай! — каза той и посегна към плочата, за да ми помогне да я избутам настрани.

Тя беше още гореща. Аз взех амулетите от разкрития жертвеник. После бутнахме плочата в предишното ѝ положение и след като угасихме свещите, напуснахме Дома и се отправихме обратно към бивака. Стълбата взехме с нас, за да не се превърне впоследствие в наша издайница. Престоят ни при Тъмната вода се считаше вече за приключен. Колкото и кратък да бе той, ние можехме да бъдем доволни от неговите последици...

НА МАУНТ ВИНЕТУ

1. ТАТЕЛАХ САТАХ

Беше приблизително седмица по-късно. Последната нощ лагерувахме край долното течение на Клеки Толи и в ранното утро сега яздехме нагоре по брега ѝ. Клеки Толи е апаческа дума. Тя означава Бялата река. Тази река има значителен пад. Спуска се в безброй каскади от Маунт Винету. Бялата пяна на каскадите ѝ е дала името, коритото ѝ е дълбоко врязано. Затова бреговете ѝ са високи и стръмни, обрасли горе с гора, а долу — с храсталак. Там, където излиза от могъщия масив на Маунт Винету, тя образува няколко водопада, които придават внушителен изглед на своята околност.

Бяхме четирима души — Херцле, Младия орел, Паперман и аз. При Тъмната вода не бяхме видели двамата Ентърз, толкова повече че нямаше никаква особена причина да предизвикаме една такава среща. Че някъде и някога ще ги срещнем пак, това се разбираше от само себе си. На сутринта след съвещанието в Домът на смъртта Како Ото бе дошла да ни уведоми, че в лагера на червенокожите не се е случило нищо съществено. Тя не ни попита какво сме подслушали, ето защо и ние не отворихме дума по въпроса, за да не я доведем до конфликт с племенните ѝ задължения. Преди всичко трябваше да остане в тайна от нея фактът, че сме встъпили в притежание на амулетите. Колкото по-малко народ знаеше за това, толкова по-добре беше за нас. Когато ѝ съобщихме решението си да продължим незабавно ездата, тази бърза раздяла ѝ причини болка. Тя на драго сърце би ни придружила, ала осъзнаваше, че така по-скоро щеше да ни обремени, отколкото улесни, и че ще ни е от по-голяма полза, ако остане при кайовите. Но бе уговорено на всяка цена да се видим на Маунт Винету.

Сега бяхме приближили тази планина, макар още да не я виждахме — заради дълбокото речно корито, по което яздехме. От Тъмната вода за Маунт Винету имаше друг, по-удобен път, ала ние го бяхме избегнали, допускайки, че при сегашните обстоятелства той ще е по-оживен, отколкото ни се искаше. Желанието ни бе да отбягваме ненужни срещи, като най-за предпочитане беше да се появим там от невиделица, без преди туй да сме били видени и обърнали някому

внимание. Ето защо дойдохме от не кой знае колко удобна за пътуване страна, принуждавайки се сега все пак да свърнем към Клеки Толи, за да не минем край целта. Че по този начин попаднахме на един много оживен път, забелязахме по следите от човешки крака и конски копита, които ни се набиха на очи. И скоро на едно място, край което трябваше да минем, видяхме неколцина индианци, наклекали между храстите. Конете им пасяха край водата. Не бяха изрисувани и въоръжени само с копия, ала въпреки това веднага ги разпознах като команчи похоним. При появата ни те се изправиха от клекналото си положение и се загледаха в нас. Представляваха пост, поставен да контролира всички, които искаха да минат от тук. Младия орел яздеше начело и на минаване край тях безмълвно поздрави. Него те пропуснаха, ала нас спряха.

— Накъде искат да отидат моите братя? — попита най-възрастният от тях.

— Към Маунт Винету — отговорих аз.

— Какво се каните да правите там?

— Да се срещнем с Олд Шуърхенд.

— Днес той не е там.

— И с Апаначка, вождът на похоним команчите.

— Той също не е там. Двамата заминаха заедно на коне.

— В такъв случай ще ги чакаме горе, докато се върнат.

— Това е невъзможно. Сега никой бледолик няма право да отива на Маунт Винету.

— Кой го забрани?

— Комитетът.

— Кому принадлежи Маунт Винету? Да не би на комитета?

— Не — отговори той смутено.

— Тогава тоя комитет не може нищо да заповядва и забранява!

Смуших коня си да продължи. Оня улови юздите и каза:

— Длъжен съм да ви спра. Не бива да ви пускам. Ще трябва да заобиколите.

— Опитай!

При тези думи вдигнах коня на задните крака и отръсках онзи. Другите трима понечиха да задържат Паперман и Херцле. Моят кон направи един скок сред тях и ги разпръсна. Паперман се провикна ухилен:

— Мен да отпратят! Макш Паперман да задържат! Да е преживял някой някога такава нещo? Който се осмели да ме докосне, ще го пробода на място!

Той накара мулето си да направи няколко скока към мястото, където бяха забучени в земята четирите копия. В следващия миг бях там и аз. Две бързи посягания и копията се намериха в ръцете ни. Той хвана едното през кожената примка и наведе другото за удар. Аз сторих същото.

— Така! — ухили се той. — Който не иска да бъде намушкан, да се махне от пътя! Напред!

Продължихме да яздим.

Команчите бяха млади хора. Най-възрастният от тях навярно нямаше и тридесет години. Те следователно не произхождаха от военните времена. От забъркване не знаеха какво да правят. Метнаха се на конете и поеха след нас. Помолиха ни да им върнем копията и да не яздим нататък, а да изчакаме, докато доложат за нас. После сме щели да узнаем дали бива да продължим пътя си, или не. Тъй като няхаме намерение да ги посраваме пред техните другари, върнахме им копията, ала не прекъснахме пътя си. Те не посмяха повече да ни попречат, а язدهха след нас, защото, както изглежда, не биваше да ни оставят без надзор.

След приблизително час стигнахме до втори пост, който също се състоеше от четири души. И те направиха опит да ни спрат. Първите четирима сега се почувстваха по-силни отпреди. Тогава аз слязох от коня, отпратих се към мулето, което носеше куфара ми, отворих го, извадих двата револвера и муниции, запънах ги, отидох двадесет и пет крачки настрана, прицелих се и дадох в бърза последователност осем изстрела. Всеки от команчите получи тласък в ръката, с която държеше копието си. Бях пробил и осемте. Заредих отново, върнах се при коня си, качих се и рекох:

— Сега се мерих само по копията. От тоя момент обаче ще се целя по хората. Отбележете си го!

Продължихме да яздим. Те останаха за късо време, говорейки тихо помежду си, после тръгнаха подир нас — и осмината, без обаче да дръзнат да приближат повече, отколкото желаехме.

След един час стигнахме следващия пост, който също така се състоеше от четири човека, носещи само копия. И те поискаха да ни

застанат на пътя, ала виждайки придружителите ни, се отместиха встрани, пропуснаха ни и се присъединиха към яздеците след нас осем техни съплеменници. Това достави удоволствие на Херцле.

— Сега са точно една дузина! — рече тя. — А ние сме само трима мъже и една жена! Това ли са онези дръзки млади „червенокожи“, за които се чете и разказва? Това ли са онези команчи, описвани като най-неустрашими от всички индианци?

— Не се бъркай — отговорих аз. — Те са млади, неопитни. Да имаха шепя опит, щеше да видиш, че те по нищо не отстъпват на своите бащи. Ние просто ги слисахме, това е всичко!

Сега имахме да яздим час и половина до следващия пост. Тук се виждаше една просторна хижа от неделяни дървета, край която бяха наслагани за кресла многобройни пънове. Тук хората бяха повече от четирима. Преброих десет — осем индианци и двама бели. Конете бяха със същия брой. За двамата бели червенокожите, види се, не бяха достатъчно знатни. Те бяха седнали настрани от тях. Закусваха от чантите на седлата и пиеха бренди. Шишето стоеше между тях. Видяхме това отдалеч. Стигайки по-близо, осъзнахме заблудата си — двамата не бяха бели, а индианец и метис, но облечени като бели, докато команчите бяха с носията на своето племе. И тези двама даже не ни бяха чужди, а познати; много добри познати. Метисът бе именно господин Окихтшинча, наречен Антоний Пейпър, а чистокръвният индианец ни се бе представил като мистър Ивнинг, агент по всичко. Край тях се търкаляха пушката им и няколко застреляни птици. Явно се намираха на някое ловно парти.

Като ни познаха, двамата скочиха на крака.

— Хей, хей! — провикна се Пейпър. — Та това е оня противен мистър Бъртън с неговия син бой! Затуй значи премина като хала Младия орел! Тъкми се да ги вкара нелегално! Задръжте ги! Те не бива да продължат! Хванете ги! Арестувайте ги!

Подканата бе отправена към индианците. Мистър Ивнинг прибави предупредително:

— Но внимавайте! Брутални хора! Тоя мистър Бъртън е свикнал веднага да налита на бой!

Ние не обърнахме внимание на виковете, а насочихме конете към водата и слязохме да ги напоим. Време им беше. Докато вършехме това, дванайсетимата ни досегашни придружители докладваха за нас.

Не чухме наистина какво казаха, ала много добре можехме да си представим, че не се разсипваха в похвали и възхвали.

— Тоя Пейпър дали няма да е толкова загубен да се залови отново с теб? — рече Херцле угрижено.

— Най-вероятно ще го стори! — отговорих аз. — Типове от тоя сой не поумняват от един път!

— Пак ли ще го удряш?

— Не.

— Слава Богу! Не ми е приятно да гледам подобни сцени!

— Тук мястото е друго. Тук човек и другояче може да се защити.

Едва го бях изрекъл и споменатият се закандилка насам, изперчи се точно пред мен и произнесе:

— Днес ще си уредим сметките с вас, мистър Бъртън. Вие сте мой пленник!

Не отговорих.

— Чухте ли? — запита оня. — Да имаше тук белезници, щях да наредя да ви ги надянат. Защото такива никакъвци...

— Никакъвци? — пресякох го рязко.

— Да, да, никакъвци! Защото само един никаквец...

Не успя да довърши започнатото изречение, понеже го пипнах с две ръце над хълбоците, пристъпих съвсем до водата и го запратих колкото надалеч можех в доста дълбоката тук река.

— Помощ, помощ! — изрева той още във въздуха. После потъна, ала скоро-скоро се появи отново на бял свят и заджапа като куче, носен от буйното течение.

— Помощ, помощ! — продължи да кряска.

— Извадете го! Извадете го! — развика се Уилям Ивнинг, агентът по всичко. — Не го оставяйте да се удави, не го оставяйте да се удави!

Двама индианци побързаха да последват носещия се във водата човек и да го измъкнат на брега с помощта на копията си. А аз се запътих към агента, усмихнах му се също така любезно, както той ми се бе усмихвал на Нъгит Тсил, направих — точно, както той там — един още по-любезен поклон и заговорих със собствените му тамошни думи:

— Ние дойдохме на това място във връзка с една много важна работа. Смятахме, че няма да заварим никого тук. Вашето присъствие

ни смуцава.

Той опули очи.

— Нали ме разбрахте? — попитах го точно, както той ме бе запитал.

И тогава му просветля. Спомни си сцената и предусети, че възнамерявам да обърна пиката.

— Естествено — отвърна. — Беше достатъчно ясно все пак.

— Е?

— Желаете да се отдалечим?

— Да.

— Кога?

— Веднага! В противен случай ще ви подпомогна!

— Тръгваме, тръгваме! — побърза да увери агентът по всичко. — Ей къде водят мистър Пейпър. Да се надяваме, че уплахата не му е отнела силите да се качи на коня!

— Ако случаят е такъв, на драго сърце съм готов да го направя отново силен. Кому принадлежи шапката, окачена там на клоната?

— На мистър Пейпър.

— Отлично!

Индианците бяха измъкнали господин Окихтшинча от реката. От него се стичаше вода. Изглежда му бе достатъчно. Той се разбърза да влезе в блокхауса. Още не беше го достигнал, аз вдигнах револвера и се прицелих в шапката. Улучих. Пейпър така се сепна от изстрела, че спря. Аз посочих пробитото покривало за глава и рекох:

— Това бе шапката! Сега иде на ред човекът, който се канеше да ме арестува! Давам на мистър Антоний Пейпър само пет минути време. Не се ли е разкарал после, ще се сдобие с втора дупка, не в шапката, а в главата. Farewell, мистър Ивнинг! Надявам се и вие да си дигнете така скоростно чукалата!

Тогавя Паперман също вдигна револвера си и ми викна:

— Значи пет минути, не повече! После аз единия, вие другия!

Господин Окихтшинча грабна бързо шапката си, нахлупи я и затърча към коня си. Агентът по всичко напъха обратно по кобурите на седлото всичко, каквото беше измъкнал, включително шишето бренди. Събра чевръсто двете пушки, защото Антоний Пейпър от страх беше забравил своята, и още преди да са изтекли петте минути, двамата вече препусаха с най-голяма бързина, без да се оглеждат назад.

Нищо не се харесва повече на индианеца от куража и решителността. Нашето държане бе вдъхнало почит на команчите. Най-възрастният от тях пристъпи към нас и попита:

— Познават ли моите бели братя, както ми бе казано, Олд Шуърхенд?

— Да — отговорих.

— И също Апаначка, нашия вожд?

— И него. Познавам дори Янг Шуърхенд и Янг Апананка. Двата бащи и двамата синове ме наричат свой приятел.

— Казаха ли ти те какво има да става тук?

— Да. Те ми писаха писма. Помолиха ме да дойда на Маунт Винету.

— Имаш ли писмата у себе си?

— Да.

— Моля те да ми ги покажеш, за да ги прочета!

— На драго сърце, на драго сърце!

Трябваше наново да отворям наистина куфара, ала не се поколебах да го сторя. Херцле тръгна да ми помогне. Има мигове, в които тя обича да си прави шеги, и човек тогава много трябва да внимава. Такъв един миг беше и сегашният. Тя отвори не моя, а своя куфар, извади четири уредени хотелски сметки от Лайпциг, Бремерхафен, Ню Йорк и Олбъни, подаде ги на команча и каза:

— Ето! От двамата бащи и двамата синове!

Той направи с ръка знак на дълбоко уважение и посегна към хартиите. Заоглежда ги много обстойно. Същевременно лицето му възприемаше все повече и повече израза, наричан „физиономия на познавач“. Той се обърна към хората си и потвърди, вдигайки поотделно всяка от сметките:

— Отговаря, истина е! Ето писмото от Олд Шуърхенд и това от Янг Шуърхенд, ето го на Апаначка и другото на Янг Апаначка. На всичките писма пише, че тези бледолики са приятели, и трябва да отидат на Маунт Винету!

Неговите другари вероятно много добре знаеха в какви изкуства се разпростират способностите му и в какви не, защото един от тях запита:

— Че ти можеш ли да четеш?

— Не — отговори той, — но го виждам. Хоуг!

Той подаде „писмата“ на питащия. Оня ги огледа също така обстойно и викна после, предавайки ги по-нататък:

— Аз също го виждам. Хоуг!

Така квитанциите тръгнаха от ръка на ръка. Всеки един добавяше решително: „Аз също го виждам. Хоуг!“ и накрая си ги получихме обратно, при което ковачът на нашата съдба отсече:

— Моите бели братя и тяхната скуав следователно имат право да продължат несмущавано да си яздят. Воините на похоним команчите трябва да се подчиняват преди всичко на своите вождове и после на комитета!

Ние пъхнахме сметките отново в куфара. Херцле подаде ръка на храбрия експерт-графолог за сбогом и заговори:

— Моят червен брат е не само умен и разсъдлив, но го бива много и в тълкуването на нашите тотеми и вампуми. Той има много добро сърце. Аз му благодаря и винаги ще си спомням с удоволствие за него.

На оня това му дойде направо много. Беше кажи-речи като окаменял. Очите му просияха. Той стисна здраво ръката ѝ, сякаш се канеше никога вече да не я върне, и изрече накрая на пресекулки:

— Словата на моята бяла сестра са звънки, както са сияйни лъчите на слънцето. Аз ѝ благодаря! Надявам се ние пак да я видим!

Ние също му подадохме ръка и продължихме после ездата.

Жена ми предполагаше, че избързалият пред нас Млад орел ще спре на някое място да ни изчака. Аз обаче бях на друго мнение. Той се бе отделил от нас, за да не ни притеснява при очакващите ни интересни сцени. Искаше да предостави възможност на тези, които стояха вътрешно срещу нас, да се изложат и за да го постигне не биваше да е при нас. Аз следователно бях убеден, че ще го видим едва на местоназначението.

Минахме край още няколко караулни станции. Намиращите се там индианци не ни спираха. Отбиваха се от пътя ни. Мнителните погледи, които при това ни мятаха, ясно говореха, че дадената им инструкция едва ли бе приятелска за нас. Предполагах, че благодарение на мистър Окихтшинча ни предстои посрещане, на което нямахме никаква причина да се радваме.

Съществуваха признаци, че приближаваме нашата цел. При някои завои на реката се появяваше един своеобразен планински колос,

който, колкото повече напредвахме, толкова по-високо и по-високо се извисяваше и далеч надрастваше всички останали възвишения, между които реката е била принудена да си проправя път. В заключение мярнахме край пътя си една палатка, скоро друга, после още една и още една. Те се увеличаваха. Все повече се стъстяваха. Създаваше се впечатление, че яздим по най-крайната улица на някой разпрострял се надалеч лагерен град към неговия център. Пред тези палатки седяха индианки, които ни оглеждаха любопитно и с необикновен интерес. Личеше, че са осведомени за нашето идване. Деца нямаше. Не им бе позволено да ги водят със себе си на Маунт Винету. Мъже също не се мяркаха. Те бяха избързали вече пред нас, за да присъстват на сцената, която ни очакваше.

Сега долината на реката започна бързо да се разширява, додето бреговете височини отстъпиха по такъв начин на двете страни, че можехме да обхванем лежащото пред нас плато с един-единствен поглед. Въздействието на гледката бе толкова голямо, че ние с едновременно дръпване спряхме конете и мулетата.

— Великолепно! Грандиозно! — възкликнах аз.

— Боже мой, колко красиво, колко красиво! — обади се Херцле. — Нима наистина има такива неща по земята? И старият Паперман присъедини мнението си:

— Подобно място никога не съм виждал, никога, никога!

Представете си една гигантска, извисяваща се далеч над хиляда метра исполинска катедрала, пред която се разстила един също така огромен, открит площад, разделен от няколко редици стъпала на горна и долна половина. Катедралата се издига в западната страна на този площад и постепенно преминава в безброй други кули, които изтъняват в перспектива и се губят в тайнственото синьо-сиво на запада. От другите три страни площадът е така обточен от по-ниски планини, че остава една-единствена празнота, а именно речната долина на изток, по която се бяхме изкачили. Тази исполинска катедрала е Маунт Винету. Нейната основна кула се въздига високо над облаците като една от най-дръзките природни форми на импровизирана готика. Нейните назъбени върхове, състоящи се от голи скали, израстват от искрящата зеленина на покривите от планински пасища. Между тези зъбери блести с белотата си сняг, целуван от слънцето безспир, додето, разкиснат от любов, се превръщаше във

воден прах и струи и скачаше после от камък на камък, от клисура към клисура в дълбините. Там, където кулата се разширява в същинската постройка на катедралата, тази вода се събира и образува със стичащите се буйно от съседните планини потоци езеро, от двете страни на което се срива по един отвесен, може би над шестдесет метров водопад, които протичат после — единият на север, другият на юг, за да обгърнат платото, сиреч катедралния площад и се съединят на изток в реката Клеки Толи, край която яздехме днес нагоре. Високо горе под зелената рогозка на исполинската кула започва първата рехавя, но ставаща после все по-тъмна и гъста гора, като обкръжава тайнствено езерото и се спуска после към катедралата, додето достигне открития площад и превърната сетне в гъсталак, преминава в тучната прерия на равнината. Това езеро се нарича Натовапапу. В източната част на гъсто обраслата катедрала се намира порталът — една широко отворена планинска долина, по която се изкачвате до високия, издължен хребет на същинския масив и до Езерото на тайнството. Над този портал се извисява съседната на Маунт Винету кула, която наистина не е толкова висока и могъща като главната кула, но в Тирол например би минала за един доломитов шпил от първа величина. Тя също е обрасла с гъста гора. От тъмната зеленина на елите и смърчовете се възкачват по-светлите високопланински пасища. На половината височина се вижда една древноиндианска стражница, от която можете да обгърнете с поглед цялата равнина и горните извивки на реката. А няколко фута по-надолу планината и гората отстъпват, за да образуват едно далеч издаващо се плато, на което се разпростира към двете страни — подобно на някоя непревземаема крепост — една дълга редица от постройки, чиято възраст съвсем определено достига по-назад и от толтекските и ацтекски времена и сочи за онова далечно минало, чиито останки днес са толкова редки. Там горе живееше Тателак Сатак, Пазителя на Великата медицина. До него се стигаше по предната част на долината и после нагоре по една странична долина. На никого не бе позволено да стъпва на този път без специалното негово разрешение.

Основната кула на гигантската катедрала е същинската Маунт Винету, но съседната е Планината на медицината. И тя е тази, за която се говори, че „Младия орел“ ще прелети три пъти около нея, за да върне на червения мъж изгубените медицинни.

Планинската прерия пред Маунт Винету беше толкова голяма, че дължината ѝ възлизаше на почти цял час езда. Тя не бе пуста, а заета от колиби и палатки, които в своята целокупност образуваха цял един град. И понеже едната половина на равнината лежеше по-високо от другата, градът се делеше на горен и долен. Това само според положението. Дали и в друго отношение цареше разлика между двата, не се разбра от късото време, за което погледнахме към тях. Долният град беше по-нагъсто застроен от Горния. Последният се състоеше само от палатки; в първия имаше и по-малки хижи от дървесни стволове, и просторни дървени постройки, чиято цел не разбрахме веднага. Няколко от тях изглежда бяха лагерни домове. Други имаха вид на хотели и страноприемници. Може би бяха и сгради за събрания. Пред палатките бяха забодени копията на техните притежатели. Между тях пасяха конете. Горяха многобройни огънове, на които се пържеше и печеше, защото беше малко след времето за обяд. Навсякъде цареше пъстро оживление. Не се виждаше нито един бял, само червенокожи. Повечето от тях носеха индианско облекло. Едно обширно пространство бе трасирано с колчета за спортни игри и езда, друго за съвещания и разни обществени дейности. На последното видях двайсетина места за сядане — по-високи от равната земя. Вероятно за комитетата и други изтъкнати персони. Тъкмо там сега се бе насъбрала една тълпа, чието цяло внимание изглежда бяхме ангажирали, защото още с появата ни започнаха да сочат към нас и да говорят шумно.

Точно пред нас прехвърляше реката един дъвен, каменен мост от онзи тип, по който трябва да се изкачиш отсам и да се спуснеш отново от другата страна. Подобни мостове са много подходящи за отбрана на съответните места за преминаване на реката. Тази позиция следователно още в прастари времена е била считана от географска и стратегическа гледна точка като много важна. От другата страна на реката стоеше един пеши отряд индианци. Те гледаха към нас, като че ни чакаха. Ние обаче не бързахме. Наслаждавахме се на грандиозната, несравнима планинска панорама и на извънредно интересния живот, който на фона на колосалните измерения изглеждаше незначителен и ефимерен. Дали хората от по-раншните хилядолетия са били поголеми от сегашните? Във всеки случай мястото тук наистина бе за енакски синове, яздещи коне с големината на слон, и властелини, чиито тронове досягат облаците. Слънцето висеше високо, почти

отвесно над нас. То хвърляше малки сценки край нозете ни. Осветяваше всяка чупка, всяка пукнатина и пролука. На небето нямаше никакво облаче, не се чувстваше никакъв полъх. Земята тук бе така значителна, така извисена, така масивна, здравословна! Някакъв дъх на сила и воля възраждаше очите и сърцето. Тук горе бе истинското място за нови, добри и благодатни човешки идеи!

Подкарахме конете — нагоре по моста и после надолу. Отвъд начаса бяхме обградени от червенокожите. Да, нас бяха чакали. Натоварени бяха да ни арестуват. Всеки от тях носеше червена лента на ръката; те представляваха, както после научихме, полицията по реда на комитета. Когато бяхме взети между тях, предводителят им запита на английски:

— Вие ли сте бледоликите, хвърлили нашия мистър Антоний Пейпър във водата?

— Да, ние сме — отвърна Паперман развеселен.

— Тогава ще бъдете наказани!

— От кого?

— От комитета!

— Pshaw! И къде е тоя фамозен комитет?

— Там отсреща!

Той посочи към плаца за съвещания.

— Върви в такъв случай отсреща и кажи, че идваме веднага! Такива личности човек трябва по-отблизичко да огледа!

— Ние правим каквото на нас е угодно! Няма да вървим напред, а ще идем с вас! Ние ви арестуваме и ще ви заведем там!

— Вие, нас? — засмя се нашият човек. — Ха опитайте, де!

Той накара мулето си да опише един кръг и ние последвахме примера му. Червенокожите полетяха един през друг; неколцина бяха съборени на земята. Ние обаче препуснахме директно към мястото насреща. Те се втурнаха с крясъци след нас. С пристигането си там се врязахме в човешкия куп, разпиляхме го и скочихме после от седлата.

— Това място е добро — рекох аз, — оставаме тук. Сваляйте багажа!

— Охо! — провикна се тогава един глас зад мен. — Та тоя си я кара, сякаш не е пленник, а дошъл само да заповяда!

Обърнах се към него. Беше господин Окихтшинча, наречен Антоний Пейпър. До него стоеше Уилям Ивнинг, агентът по всичко.

— Пленник? — попитах, тръгвайки към тях с протегнати ръце.

Те на бърза ръка изчезнаха зад другите. Местата им тутакси се заеха от Саймън Бел и Едуард Самър, двамата професори. Първият направи едно властно движение и заговори:

— Обратно! Моля да не разбирате накриво отношенията помежду ни! Вие сте арестувани!

— От кого?

— От нас! Вие още на Нъгит Тсил чухте, че вашето присъствие ни пречи. Положението днес е същото!

— Я гледай, наистина ли?

— Да, наистина!

— Хмм! Хич да не го повярваш!

— Вярвайте каквото си щете, но важи каквото аз казвам — вие сте арестувани!

— Това да не би пък да значи, че сме арестувани и задържани от вас?

— Действително. Това значи!

— Излиза, че когато някой ви пречи, вие го арестувате, задържате! Странно! Този начин на логика едва ли би могъл да се очаква от един професор по философия!

Оня ми се сопна:

— Мълчете! Ние не ви арестуваме, защото вашето присъствие не ни е приятно, а защото сте дръзнали да посегнете на член на нашия комитет! Това трябва да бъде наказано!

— Удари да получи той, удари! — викна Антоний Пейпър. Паперман сви пестник и си запробива път към него. Ето как между нас и обкръжаващите ни възникна пролука, която ни позволи да видим двама души, приближаващи мястото за събрания — беше ги привлякла разиграващата се сцена. Те не носеха сега европейски костюми, а индианско облекло. Въпреки това или по-скоро тъкмо затова ги познах веднага — Атъбаска и Алгонка, двамата вождове от хотела край Ниагарския водопад.

— Какво става тук? — попита Атъбаска, обръщайки се към професор Бел.

— Арестуваме двама опасни трампове с тяхната скуав, които посегнаха на Окихтшинча, и го хвърлиха във водата. Ще бъде

проведен прериен съд, за да ги накажем. Молим да вземете участие в това заседание.

Той говореше с тон на дълбоко уважение.

— Покажете ни ги! — повели Алгонка.

Хората им направиха място да ни видят. Да, това бяха вождове от старата закваска! Лицата им не показаха нито следа от изненада. Досуц като че сме се разделили едва снощи, целунаха те ръка на Херцле, стиснаха после моята и се обърнаха после към професорите:

— За трампове тук дума не може да става — увери Атъбаска. — Това са мисис и мистър Бъртън, които ние много уважаваме и обичаме. Който оскърби тях, оскърбява и мен! Хоуг!

— Много право — изрази съгласие Алгонка. — Който оскърби тях, оскърбява и мен! Хоуг!

— Ама тоя Бъртън ме хвърли във водата! — протестира Антоний.

Атъбаска трябва вече да го познаваше. Той го запита с полуироничен, полупренебрежителен тон:

— Да не би за да се удавите?

— Да, естествено! — отговори оня.

— И удавихте ли се?

— Не!

— Мистър Бъртън не върши нищо без причина. Така че идете и скочете пак, и ако после се удавите, то ще бъдете квит с него!

Въпросът с господин Окихтшинча следователно бе приключен. Професор Самър обаче се почувства засегнат в качеството си на заместник-председател. Той, теоретикът, не можеше да избегне въздействието от пълните с енергия личности на тези двама, изкарали трудната, практическа школа на живота вождове. Те му вдъхваха почит и това навярно го дразнеше. Ето защо опита да им изтъкне своя авторитет, обръщайки се към тях с думите:

— Трябва да ви отбележа, мешърз, че нашият правилник забранява на всеки бял да се показва на Маунт Винету. А тези хора тук нали са бели!

Беше казано с доста остър тон. Звучеше, сякаш вече е имало някакви търкания, за които ние още нищо не знаехме.

Атъбаска се изправи с целия си ръст. На устните му заигра горда, иронична усмивка, когато отвърна с въпроса:

— Мога ли да запитам от кого произхожда този правилник?

— От нас, комитетът! Ние го съставихме, и то от основателни, добре претеглени причини!

— И от кого произхожда този комитет? Кой го е назначил? Кой му е дал власт да създава закони и се държи насилнически? Можете ли да се позовете на Бога, или на авторитета на Съединените щати? Вие сте един комитет по милост на Олд Шуърхенд и Апаначка, повече нищо. Вие сте се избрали сами. Но ето че дойдохме ние, за да подложим на проверка и избора, и правилника ви!

Той говореше строго и гордо, почти като крал. Двамата професори рязко контрастираха на неговото величие. Той хвърли поглед наоколо и продължи:

— Това е мястото за съвещания, на което ще се решава съдбата на червената нация. Кои са мъжете, които ще вземат това решение? Аз виждам тук само двадесет места за сядане. Пет от тях са много високи, останалите — по-ниски. За кого са предназначени тези пет?

— За нас, за комитета.

— А другите?

— За вождовете, поканени на съвещанията.

— Как се казват те?

Онзи назова имената. Атъбаска и Алгонка също бяха сред тях, както и всички, които ми бяха писали. Атъбаска продължи:

— Забелязах липсата на един вожд, и то тъкмо онзи, чието име щеше да ми е най-приятно да чуя, а именно Олд Шетърхенд.

— Той е бял!

— Да не би да не е поканен?

— Напротив! Дали сме му инструкция да си вземе номериран жетон за мястото си при секретаря.

— И си въобразявате, че той ще го стори? Що за хора сте! И това се наричало комитет! Казвам ви, дойде ли Олд Шетърхенд, той ще заеме онова място, което му е угодно, не обаче което вие му предлагате! А ние двамата, Атъбаска и Алгонка, изобщо се отказваме от тези, определени от вас места. Как се стигна дотам, комитетът да седи по-високо от старите, прославени вождове на поканените нации? Кой им е дал право да си издигат тронове над нашите места? Направете път! Ние си тръгваме. Нашето място не е тук!

Той взе жена ми и мен за ръка и закрачи напред. Червенокожите се разстъпваха пред нас. Но той веднага спря, обърна се назад към професорите и каза:

— Най-голямата от всички грешки е да се изключват от съвещанията на Маунт Винету тъкмо бледолики, които обичат нашата раса. Никой човек не се издига без помощта на други хора. Така и народите, нациите, расите. В колкото и червено да вапцате вашия каменен Винету и себе си, пак няма да ви предпази после тази червенина от принудата да се изчервите още по-дълбоко заради безразсъдното си дело!

След това се обърна към мен:

— Познавам убежденията и чувствата ви към клетия народ на индианците. И въпреки това съм изненадан да ви видя тук. Знаете ли за какво става въпрос?

— Предполагам, че хората искат да издигнат на Винету един титаничен каменен или бронзов паметник.

— Така е. Идеята произлиза от Олд Шуърхенд и Апаначка, на които много се ще да видят синовете си прочути. Защото те именно трябва да изготвят паметника. Назначен бе и комитет да ръководи нещата. Отправени бяха покани до всички племена на червената нация. Цялата работа се вършеше с всичките му машинации, както при основаването на някоя железопътна или петролна компания. Започнаха много отрано и много потайно. Най-напред сложиха ръка на великолепия Божия свят, на който се намирате тук. Планината бе наречена Маунт Винету. Канят се да основат тук град, който да се казва Винету сити, и да имат право само индианци да го обитават. В близост вече помпят петрол. Вече оковаха във вериги един водопад, за да добиват електричество. Така се започна разрушаването на великолепната панорама и омърсяването на всички идеали на нашия велик Тателак Сатах. Секат гората. Безпокоят го с каменоломните, които пресичат в скалите, за да добиват материал за колосалния паметник и къщите. Искат да унищожат дори чудото на местността, Воаловия водопад, спечелвайки по този начин място за профанските си постройки. Тези неща вие вероятно още не ги знаете. Но много скоро ще ги научите — и тях, и още много повече.

Той направи пауза, от която се възползва Алгонка да се намеси:

— Твърдят, че чрез този проект можели уж да се обединят всички червени племена. Но се постига тъкмо обратното. Хората все повече и повече се разединяват — вътрешно и външно. Виждате го дори по намиращия се пред вас плац — тук Долния град, там Горния. Долу се установиха привържениците на проекта за паметника, горе живеят неговите противници, към които се числим и ние. А високо над всички тътне Тателах Сатах и не се показва пред никого. Откак започна да се строи тук, той нито веднъж не е слязъл, нито пък е позволил някому да се качи при него. Общува само с „винетусите“ и чрез тях поддържа връзка с човешкия свят.

Ние също още не сме го видели. Наредихме да му доложат за пристигането ни, ала той изисква търпение, докато дойдел някой си, когото очаквал с тревога. Тогава щяло да настъпи времето да напусне своя дом и да се покаже на тези, които имали същите чувства и желания като него.

— Кой може да е този някой? — попита Херцле.

— Знаем го толкова малко, колкото и „винету“, който ни предаде това известие. Но чакаме и лелеем дано въпросният по-скоро дойде. Вашата цел, мистър Бъртън, не ни е известна. Случайно ли попаднахте насам?

— Не — отговорих.

— Значи намерението ви е било да дойдете на Маунт Винету?

— Да.

— И да останете тук?

— И да остана тук, докато се оправи бъркотията.

— Къде ще живеете? В Долния или Горния град?

— Горе при вас.

— В такъв случай ви молим да разпънете палатката си в непосредствена близост до нас. Може би тогава ще узнаем също, ако вие намерите за добре, кое е дало повод на вас, белите, тъкмо тази цел на пътуването си да изберете.

— О, що се отнася до това, то можете да го узнаете още сега. Бях поканен да дойда. Но и бездруго щях да яздя към Маунт Винету, тъй като вие говорехте така интересно не само за тази планина, а и за плановете, чието изпълнение предстояло тук.

— Ние? Ние двамата? — попита той.

— Да, вие двамата.

— Кога и къде?

— В хотел „Клифтън“, при Ниагарския водопад.

— Там? Да, там ние се запознахме с вас и много, много ви оценихме, ала за Маунт Винету все пак не сме говорили!

— Е, да, да, с мен не, но пък помежду си. Неволно го чух, понеже седях на съседната маса.

— Уф, уф! — извика той.

— Уф, уф! — викна и Атъбаска. — Ние беседвахме на езика на апачите. Бяхме убедени, че няма кой да ни разбере там. Но вие все пак сте ни разбрал?

Понечих да отговоря, ала в този миг откъм Горния град се разнесоха силни викове. По уличките между палатките тръгна някакво вълнение, което приближаваше към нас. Хората се разпиляха на всички страни да разпространяват някаква вест. Не мина много и разбрахме за какво става дума.

— Тателах Сатах идва! Тателах Сатах идва! — подвикваха си хората.

— Възможно ли е? — запита Алгонка.

— Вярно ли е? — осведоми се Атъбаска. — Но в такъв случай би трябвало да е пристигнал онзи, когото той очакваше! Кой ли ще е? Кой го е видял?

И тогава се появиха двама ездачи, по-точно две ездачки, които се спускаха в галоп от Горния град. Те плъзнаха погледи по Долния град, видяха групичката, която образувахме, и насочиха конете си към нас. Бяха двете Ашти — майката и дъщерята.

— Със стигането си при нас те скочиха от конете, втурнаха се, без да поглеждат останалите, към нас и ни поздравиха с умилителна, непонятна за мен радост. Но нещата се изясниха, когато майката прибави към поздрава си думите:

— Сега ние сме избавени, сега ние сме избавени! И то благодарение на вас, мистър Бъртън!

— Избавени? Благодарение на мен? — запитах.

— Да, благодарение на вас! Защото чакането вече се свърши и Тателах Сатах ще се захване за делата, делата! Младия орел пристигна и веднага препусна нагоре да му доложи за вас. От стражницата следяха и дадоха знак за идването ви. Сега най-великият медицинман на всички червени народи за пръв път от дълго време насам напусна

своя висок, скалист замък, за да тръгне към вас. Ние сме толкова радостни, толкова радостни!

Тя ми стискаше отново и отново ръката и целуна после Херцле. Нашият стар, доблестен Паперман също получи полагащия му се пай от сърдечното приветствие. Колкото и власт да имаха над лицата си Атъбаска и Алгонка, те все пак не съумяха сега да прикрият удивлението си. Ала не намериха време да го изразят с думи, защото от Горния град приближаваше една кавалкада, която ангажира цялото ни внимание.

Начело яздеше Младия орел. После следваше в две отделения личната охрана на медицинмана — на черни коне, чиито чулове бяха изработени от кожата на сребърен лъв. Ездачите бяха отбрани млади хора, до един облечени, както се носеше обикновено някога Винету, въоръжени не с копия и пушки, а само с ножове и револвери в пояса и ласо, накатано от рамото до хълбока. Всеки носеше на гърдите си знака на „Кланът Винету“. Когато стигнаха в наша близост, Младия орел се насочи към нас, посочи групата ни и спря. Всички останали спряха също. Редиците им се разтвориха и от средата излезе, яздейки бавно, повелителят. Приблужи почти досами нас, спря внезапно животното си и плъзна изпитателен поглед към нас.

— Марах Дуримех! — прошепна ми Херцле. Тя имаше право. Точно така носеше косите си моята стара, прекрасна, добре известна на читателите ми Марах Дуримех. А и чертите на лицето му до такава степен си приличаха с нейните, че това кажи-речи ме изуми. Преди всичко очите, тези големи, широко отворени, неведоми очи, в които лежеше изразът на непреклонна строгост и същевременно пак една свещена доброта, и които всичко разбираха и всичко можеха да простят. А когато започна да говори, почти се изплаших. Неговият глас беше безусловно този на Марах Дуримех, толкова плътен, толкова дълбок, така силно въздействащ, малко по-мъжествено нюансиран, но иначе съвсем същият!

— Кой от вас е Олд Шетърхенд? — попита той, докато погледът му ни проучваше.

При неговата поява всеки бе затихнал — така дълбоко въздействаше неговата тайнствена, покоряваща личност. Но когато спомена това име, наоколо се зашепна:

— Олд Шетърхенд? Олд Шетърхенд? Нали не е тук! Невъзможно да е тук! Или все пак, или все пак?

— Аз — отговорих, като излязох напред и закрачих бавно към него.

В продължение на секунда погледът му сякаш искаше да ме обгърне и изпепели, след което той скочи с младежка лекота от седлото, за да пристъпи няколко крачки към мен и улови после ръцете ми. Така стояхме един пред друг, сериозно, безкрайно сериозно и в същото време с душевна радост. Очи в очи. Почти потопени един в друг. И двамата напълно добре осъзнавахме важността на настоящия миг. Той отново заговори:

— Казаха ми, че си бил станал старец. Ти не си! Човешката мъка може да се превърне в матрона, но никога човешката любов, която ни обединява, макар да те разбирам едва отскоро. Казвам ти добре дошъл!

Той ме целуна, притисна ме към себе си и ме целуна отново и отново. После улови ръката ми и се обърна към присъстващата група:

— Аз не ви познавам. Аз съм Тателах Сатах, а тук до страната ми стои Олд Шетърхенд. Но не се заблуждавайте по отношение нас! Ние не сме само това, а нещо повече. Аз съм копнежът на червените народи, които гледат на изток, чакайки избавление. А той е зараждащият се ден, прекосил страни и морета, за да ни донесе бъдещето. Така трябва всеки един, същевременно и човечеството да го разбира и каквото извършите вие тук, на моята планина, било то право или не, него ще извършите вие не за вас, не и за днешния ден, а за столетия и хилядолетия, за народите от всички страни по земята!

И обръщайки се отново към мен, продължи:

— Качи се на коня си и ме следвай! Ти си мой гост — най-желаният, когото познавам! Каквото е мое, да бъде и твое!

— Аз не съм сам — отговорих.

— Зная. Това ми беше докладвано от Нъгит Тсил. Доведи ми скуав, за която моите съгледвачи казват, че била като слънчева светлина! И доведи ми също стария, верен ловец!

Отидох да взема Херцле. Тя се чувстваше така, сякаш трябваше да коленичи пред него и ръце да му целуне. Той обаче я притегли към себе си и изрече:

— Никога още устните ми не са докосвали жена. Бъди ти първата и единствената! Целуна я по челото и страните и после помоли:

— Възседни! Аз ще те повдигна!

Паперман беше довел коня ѝ. Пазителя на Великата медицина склучи ръце като за стреме. Тя стъпи на тях и бе вдигната на седлото. Сетне и Паперман получи едно радушно ръкостискане и заповедта да се присъедини към нас с багажа. Преди самият Тателах Сатах да се качи, аз счетох за уместно да му представя най-напред нашите приятелки — двете Ашти, а после и Атъбаска и Алгонка. Той веднага спечели техните сърца с начина, по който прие това. После се метна отново на мулето си и ни поведе към своите телохранители, които препуснаха с нас в същия порядък, в който бяха дошли — начело Младия орел, после половината винетуси, след това Тателах Сатах с Херцле и мен, зад нас Паперман с товарните животни и накрая другата половина от личната охрана.

Когато оставихме зад себе си заетата от палатки предравнина на Маунт Винету, компактната маса на предпланините се разтвори пред нас във висока, широка скална порта, през която навлязохме в една водеща към вътрешността на планините долина. Гористите стени на тази долина се издигаха възбог.

— Преди да се отправим нагоре към „Замъка“, ще ви заведа до моето чудо — рече Тателах Сатах. — Имам предвид Воаловия водопад, какъвто има само тук и никъде другаде. Преди туй ще видите и нещо друго, а именно „Ухото на Злия дух“, чиято цел вече не се знае, както и моделът за статуята на Винету, над който работят Янг Шуърхенд и Янг Апаначка.

Аз не отговорих, замълчах си. Дадох вид, че това „Ухо на Злия дух“ хич не ме интересува. Както е известно ние се бяхме запознали със стария Киктахан Шонка и неговия съюзник в планинската елипса, водеща се под името „Ухото на Маниту“. Там научихме, че имало втора подобна елипса, наричана „Ухото на Злия дух“. Беше ли се имало с това предвид мястото, за което сега медицинманът спомена? Херцле ме погледна. Беше на мнение, че е мой дълг да се изкажа по въпроса. Аз обаче поклатих леко глава, когато Младия орел заговори при Девълз пълпит за „Ухото на Злия дух“, каза, че се надява да узнае тайната на двете места от Тателах Сатах. Но моето мнение бе, че може дори медицинманът да не знае всичко. Ето защо счетох за по-правилно да не говоря, преди да съм разбрал докъде се простират в това отношение неговите познания.

Теренът, по който яздехме, в никой случай не приличаше на дива пътека, а по-скоро на някой стар, окаян и изровен немски селски път, по който се движат тежки товарни коли. Виждаха се дълбоко врязани коловози и конски отпечатъци, даващи да се заключи, че транспортираните тук товари бяха превозвани не без измъчване на животните.

Пътят водеше нагоре, но така постепенно, че почти не се усещаше. Скоро наляво се отдели широк път за ездачи, който по-бързо се изкачваше към височините.

— Нашият път нагоре за Замъка — поясни старият. — Засега обаче ние ще останем все още долу. Продължаваме нататък.

След може би четвърт час долината внезапно излезе на едно открито място, което започваше тясно, ала все повече и повече се разширяваше. С тази ширина растеше и стръмнината на скалите. От двете страни на пътя ни в тях се виждаше по едно кръгообразно врязване. Двете врязвания лежаха едно срещу друго. Те образуваха исполински скални ниши, разположени от лявата и дясната страна на мястото. Направи ми впечатление, че едната бе точно толкова дълбока, широка и окръглена, колкото другата. Имах усещането, че наистина природата е била творецът, ала впоследствие е била подпомогната от човешка ръка, и то преди няколко хиляди години. Че тази човешка дейност бе имала не само някаква специална цел, но и някакъв по-дълбок замисъл, се разбираше изцяло от само себе си. Аз веднага си имах своите собствени мисли по въпроса, още повече че в очите ми се наби едно обстоятелство, навяващо незабавна асоциация за Девълз палпит, където бяхме подслушали съвещанието на ютите и сиусите. С други думи, земята в предната част на двете ниши се състоеше от много плътно подредени каменни плочи, които не позволяваха да израсне никаква растителност. И над тези плочи в двете ниши се извисяваше по една амвоноподобна канара, която наподобяваше малък остров и имаше стъпала. Това директно напомняше за онзи съвещателен амвон, на чиито стъпала бях намерил малките кучешки лапички, представляващи част от амулета на стария Киктахан Шонка. Задната част на тези ниши бе по такъв начин обрасла с трънаци, шубраци и дървета, че не бе трудно да се предположи наличието на един втори амвон зад тези хрусталаци, подобен на онзи, на който мечката бе повалена от нас до леговището си. Ако човек не помислеше

по-задълбочено, много лесно можеше следователно да стигне до мисълта, че всяка от тези ниши представлява едно повторение на котловината, станала известна като Девърз палпит. Казах преднамерено „ако човек не помислеше по-задълбочено“, защото имах голямото желание да сметна това сравнение не за задълбочено, а за повърхностно, ала не намерих време да продължа разсъжденията си, тъй като Тателах Сатах наруши мълчанието:

— Това са „Ушите на Злия дух“ — едно от едната и едно от другата страна. Чувал ли си някога за тях?

— Не за две, а само за едно — отвърнах аз.

— В действителност наистина е само едно, защото едното е истинско, а другото фалшиво. Но кое е истинското и кое фалшивото, днес вече не се знае.

— Но по-рано се е знаело?

— Да. Ала знанието е било изгубено. Аз положих всички усилия да го намеря, но без успех. Има два „дяволски амвона“ — единият тук, другият там горе в Колорадо. Тамошният е „Ухото на Маниту“, тукашният — „Ухото на Злия дух“. Ще ти разкажа какво означават тези имена, но не сега, а по-късно.

Продължихме да яздим.

Мястото, на което се намирахме, беше заето от хилядогодишни широколистни дървета с грамадни върхари, които ни затуляха гледката, ала щом ги отминахме, погледът се ширна към далечината и ние спряхме конете си, защото онова, което видяхме, мигом ни прикова и вътрешно и външно ангажира вниманието ни.

— Това е чудото, за което ви загатнах, Воаловия водопад — рече шаманът, посочвайки напред.

Погледът ни имаше възможност да обгърне високата задна част на обширното пространство. Там горе, но невидимо за нас, понеже се намирахме в дълбочина, лежеше споменатото вече езеро на тайнството или медицината. От него висините се спускаха така стръмно към нас, че движението им бе направо отвесно, и то по цялата им ширина. Аз вече споменах, че това езеро подхранваше два водопада, които се сриваха от двете страни на Маунт Винету, за да образуват после Бялата река. Но в тези катаракти не се отклоняваше всичката излишна вода, а то се освобождаваше от нея и по един трети път, именно Воаловия водопад. Подхранвайки двата тесни водопада навън, езерото

преливаше към тях по най-широкия начин — от едната до другата страна на мястото, на което ние долу се намирахме. Линията, по която го правеше беше напълно права и съвършено хоризонтална, така че водата се сригваше в долината равномерно, гладко и равно, като полирано огледало.

Огледалото положително имаше петдесет метра височина. Неговата политура не бе потъмнена нито на едно-едничко местенце, а целостта му на нито сантиметър прекъсната. И тъй като заемаше цялата ширина на вътрешната долина, може да си представи човек какво дълбоко, огромно впечатление правеше! Сега беше малко след обяд. Слънцето стоеше високо. Лъчите му падаха косо върху водното огледало и се пречупваха и отразяваха по такъв начин, сякаш се състоеше не от вода, а от разтопено злато, сребро или мед и падащи струи диаманти, рубини, сапфири, смарагди, топази и други скъпоценни камъни. Всичко това действително изглеждаше като чудо! Още по-феноменално обаче бе, че водопадът не образуваше долу езеро или някакъв друг водоем, а незабавно и безостатъчно изчезваше в земята.

— Къде може да види човек тази вода отново? — попитах Тателах Сатах.

— В Долината на пещерата, на пет часа езда оттук — отвърна той.

За мен това бе много важно. Та нали тази Долина на пещерата бе мястото, където искаше да се скрие Киктахан Шонка със своите съюзници. Тателах Сатах продължи:

— По това време на деня водопадът е изтъкан като от злато и скъпоценни камъни, не е обаче воалов. Но вие ще го съзерцавате по-късно! Вечер или нощем, в мрак, полумрак, на лунна светлина, на светлината на звездите, на лунна и звездна светлина! Тогава човек сякаш се намира на друга звезда, в някакъв друг свят, но не на тази земя, на която нищо вече не е смятано за свято!

Той посочи същевременно някакъв намиращ се в стадий на възникване градеж, който на късо разстояние от водопада се устремяваше от земята по такъв начин към висините, като че си бе поставил задача да оскверни това чудо на природата. На този етап той се състоеше от един чудовищно тежък, масивен постамент от десет струпани една върху друга огромни степени, които бяха толкова

широки и високи, че тежестта им възлизаше на много хиляди центнери и вероятно бяха пресметнати да носят неимоверно тежък товар. Върху този пиедестал се извисяваха две гредови скелета, с чиято помощ се работеше по долната част на една колосална статуя. Единият крак бе стигнал до коляното, а другият вече до средата на бедрото. Виждаше се ясно, че фигурата ще носи индиански легинси за езда и мокасини.

— Какъв грях! — изплака Херцле. — Такова неугледно човешко творение точно пред това Божие чудо да се постави! Кой е човекът, комуто е скимнала тази идея?

— Не е един, а са четирима! — отговори Тателах Сатах. — Олд Шуърхенд, Апаначка и синовете им!

— Какво? Как? — възкликнах аз. — Да не би тази фигура тук да стане Винету?

Шаманът само кимна.

— Невъзможно! Тук!? Мислех, че се канят да го поставят на върха на планината?

Откак бяхме навлезли в тази долина, бяхме яздили не в средата, а начело на телохранителите. Младия орел следователно се намираще при нас. Той отговори:

— Това е вярно. Окончателната фигура ще застане на един висок планински издатък, който ще ви покажа. Моделът се намира в Долния град в една специална постройка. Този тук е само пробен. От неговия успех зависи дали проектът ще бъде осъществен, или не. За едно такова колосално творение са необходими и колосални средства. За да събере тези средства, човек трябва да въодушеви дарителите. Ето защо бе избрано тъкмо това място за пробната статуя, Олд Шуърхенд и Апаначка я издигат със свои собствени средства. Парите за същинското творение се очакват от червената нация. За да я запленият, бе избрано мястото край Воаловия водопад като най-подходящо. Тук трябва да бъде демонстрирана статуята. Тук ще бъде тя осветявана нощем с електричество, с лампиони и фойерверки. Едновременно с това се разчита сигурно и на съдействието на величествения Воалов водопад.

— И вие го търпите? — попита Херцле, която е болезнено чувствителна, и се почувства душевно наранена от този проект.

— Аз не! — отговори Тателах Сатах, вдигайки заклинателно ръка. — Но аз бях сам. Можех само да се подготвям и да чакам. Но ето

че дойде този, на когото се надявах, и аз му задавам същия въпрос: И ти ще го търпиш?

Към мен го беше отправил. Тогава в мен се породило нещо странно, нещо, което не може да се опише.

— Имам ли аз влияние над твоя народ, над твоята раса? — попитах го. — Не!

— Не? — запита той. — Дори и да го нямаше, ти си все пак този, който ми е необходим. Аз се нуждаю от твоите очи, ушите ти, ръката и сърцето ти. Дадеш ли ми ги, аз ще победя!

Подадох му ръка и отвърнах:

— Ето ти очите и ушите, ето ти ръката и сърцето. Аз съм твой!

Той стисна ръката ми, че почти ме заболя, и заговори:

— В такъв случай ти казвам за втори път, за безконечен брой пъти, добре дошъл! Ще ми бъдеш гост, какъвто още никой не ми е бил...

Аз бързо го прекъснах:

— Позволи ми да бъда твой гост, както аз желая, другояче не!

— И какво желаяш?

— Да съм свободен човек, да мога да идвам и излизам, без да ми се пречи. Да намеря при теб доверие така, както на самия себе си вярваш!

— Така да бъде! Ти ще си бъдеш господар и всичко, което имам, ще е твое!

Отново ме връхлетя онова странно чувство. Посочих чудовищно тежкия постамент и изрекох:

— Тогава ще ти кажа: По-скоро тези квадрати ще се продънят в земята, на която са фундирани, отколкото моят Винету да бъде поруган с лампиони и фойерверки! Но, нека опитаме по-напред с любов!

— Да, по-напред с любов — съгласи се той. — Ела, да се връщаме, приключихме тук!

Поехме по обратния път, додето стигнахме мястото, от което водеше нагоре към Замъка конската пътека. Последвахме я. Пътем научихме от Младия орел, че плацът край Воаловия водопад обикновено гъмжал от работници, а днес бил самотен и пуст само защото всяка сила трябвало да бъде хвърлена в каменоломните за доставяне на нови квадрати. Херцле беше станала много сериозна и

умислена. Виждайки, че я поглеждам и давам мило и драго да узная причината, тя каза, без да дочака въпроса ми:

— Думите ти, че по-скоро квадратите ще изчезнат в земята, отколкото да търпиш лампиони и фойерверки, ми легнаха като някаква тежоба. При теб често се случва да се реализира онова, което си казал, дори когато всеки друг го счита за напълно невъзможно. От време на време то се изпълнява направо буквално. И когато преди малко заговори, имах чувството, че изказваш някакво пророчество, което ти идва, без самият да имаш представа откъде.

— И това те гнети? — попитах.

— Гнети? Не! Напротив, вътрешно ме издига. Укрепва ме. Имам усещането, сякаш чувам да приближава някаква неумолима съдба. Оттам съм и така смълчана и замислена.

По време на този кратък диалог бяхме стигнали до едно място на пътя, от което се откриваше свободен изглед към върховете на предпланините. Тателах Сатах спря мулето си, посочи нагоре и попита:

— Виждате ли огромното орлово гнездо върху скалите на най-южната игла, изглеждащо недостъпно за човек?

Видяхме го. Шаманът продължи:

— Там горе се изкачи Младия орел още когато беше момче. Искаше да отиде до недосегаемото гнездо на големия боен орел, за да си спечели име и медицина. Но ремъкът, на който висял, се скъсал. Той паднал в гнездото, без да може вече да се изкатери горе. Умъртвил двете малки. Тогава дошла старата. Той се бил с нея и я принудил да го пренесе от онази ужасяваща височина долу в долината. Сега нейните пера, ноктите и клюнът ѝ са неговата украса, а ноктите и човките на малките — неговата медицина. Оттогава той се нарича Младия орел. А аз съм негов кръстник, защото когато долетя с орлицата, аз седях пред вратата си и той се приземи точно пред моите крака.

Това звучеше като приказка, та дори като някоя мюнхаузениада, но че бе вярно, се разбираше изцяло от само себе си. Младия орел не го чу. Беше продължил да язди напред и ние го последвахме, без да съм помолил стария да разкаже по-подробно случката. Но на Херцле ѝ личеше, че е решена час по-скоро да я чуе, като се обърне за целта към младия мъж.

Ездитният път водеше в многобройни завой по вътрешната страна на планината, додето достигна нивото на „Замъка“. После се насочи към предната, сиреч източната страна на Маунт Винету, и достигайки я, ние видяхме просналите се в дълбините Горен и Долен град. Оттам бе яздил нагоре Младия орел, за да доложи на Тателата Сатах за пристигането ни. Високо над нас видяхме да стърчи стражевата кула. Пазителят на Великата медицина посочи нататък и каза на Младия орел:

— Ти ще живееш там горе. Но сега ще дойдеш да изпушиш с нас лулата на мира и гостоприемството.

„Замъкът“ се състоеше не само от една или няколко постройки. Той представляваше само по себе си цял един скален град. Столетията и хилядолетията го бяха изграждали. Ето защо тук се застъпваха всички американски архитектурни стилове — от първата обитаема скална дупка и първата кордилерска колиба до древноперуанската крепост, до древномексиканската къща за събрания и каменния вигвам на северните райони. Имаше ги и могъщите градежи от камък и адобе, свойствени за пуеблоските племена. Та бяха, както по-късно видях, използвани като складове, в които от незапомнени времена се съхраняваха големи количества зърнени храни и сушени хранителни продукти, без да се развалят. Тук стърчаха зидове, които се състояха от още по-исполински камъни, отколкото съм виждал, да речем, в Балбек и по други прочути ориенталски места. Яздехме край всевъзможни индиански типита, колиби, къщи, палати, балкони, веранди, стрехи, хармани, навеси, които се изтегляха като крепка, иззидана кордела по планинския рид и поглеждаха като каменен привет от прастари времена към дълбините, където малкият народ от настоящето се съпротивляваше с всички сили да стане най-сетне из един път по-голям. Но колкото и да обичам червената раса, и колкото и от сърце да желая да говоря за нея само доброто, благородното и великото, то трябва все пак да отдам чест на истината и ето защо открито признавам, че всички тези постройки — въпреки своята, на места, исполинщина — ми се струваха така схлупени и така лишени от дух, че нито можеха да ми импонираат, нито да ме възрадат. Всички те ми правеха едно така... така... Индианско впечатление. В тях нямаше нищо, което да се стреми към висините. Толкова малко прозорци виждахме. Липсваше всяко желание за волен, здрав въздух, за светлина

и слънце. И сред всички тези постройки нямаше ни една-едничка да се устремява възбог, подобно някоя църква или джамия. Единствено стражницата правеше изключение, но и нейната цел беше пак надолу, не нагоре. Ролята ѝ беше да господства над дълбините, не обаче като символ на един духовен стремеж към висините.

От това наблюдение ми стана болно. И на Херцле също, личеше ѝ. Тя възприема нещата много по-деликатно, много по-фино от мен. Нейната душа стои много по-открито за мъката по земята и човешкия живот, отколкото моята. А тук пред очите ни лежеше неимоверната мъка на цяла една велика, почти загинала раса в непогрешимо, каменно доказателство! Дори стражницата нямаше същинската форма на кула, а представляваше ниска, четиристранна призма с напълно равна покривна повърхнина. Индианците нямат кули, минарета. Те не бяха разбрали подсещанията на своите гигантски дървета; не бяха построили катедрали. По същия начин са останали и духовно до земята. Те виждаха птиците да летят. Почитаха орела. Най-гордите им украси биваха изработвани от неговите пера. Но да се стремят да му подражават, да се издигнат над земята, тази мисъл не ги вълнуваше. Да се научат да летят! Да се научат да летят! Който не го иска, остава си долу — бил той народ или индивид. Другите го задминават. Той обаче продължава да си пълзи по земята, докато накрая съвсем се изгуби в нея, без и помен да остане от него. Ето каква е съдбата на индианеца, ако в последния миг не се научи да лети.

Това впечатление от скалния замък се смекчаваше от факта, че той беше гъсто населен. Навсякъде се виждаха хора — по зъберите, на покривите, по прозорчетата, пред вратите; мъже, жени и деца. Мъжете облечени точно като Винету, със звездата на гърдите. Жените извънредно чисти и с интелигентни очи, децата — също. Никъде равнодушните лица, които човек среща навсякъде другаде. И никъде по лицата израза на безмълвен вопъл или онова национално униение, отричащи сякаш всяка радост и щастие. Виждах само интелигентни черти, само весели физиономии. Хората се радваха. Смееха се. Тателат Сатах беше поздравяван с дълбоки поклони и изпълнени с почит жестове. Хората му отдаваха най-голямото, най-искреното благоговение и... го обичаха. С най-голямо любопитство отправяха очи към мен и Херцле. Знаеха кой беше онзи, когото Пазителя на Великата медицина бе отишъл лично да доведе. Назовавах името му,

викаха ми ликуващо, защото знаеха, че вече ще се започне тъй дълго отлаганата акция.

Преминахме през широката, много дълбока порта на една простряла се надълго постройка, чийто външен вид бе пресечен от подобни на амбразури, но много високи отверстия. Всяко от тях водеше към един каменен балкон, от който човек можеше да обгърне с поглед цялата равнина пред Маунт Винету. От тази порта излязохме на един много просторен двор, в който се виждаше насреща втора, подобна постройка. Тя също имаше порта, водеща във втори двор към трета постройка. Така цял низ от редуващи се дворове и постройки се изкачваше нагоре по една скална цепнатина, която долу бе много широка, а нагоре все повече се стесняваше. Според това постройките и дворовете долу също бяха много широки и после ставаха толкова потесни, колкото по-нагоре се изкачваха. Страните на дворовете се образуваха от двете стени на скалния процеп и по всички тези страни водеха наляво и надясно дълбоко изсечени пътеки нагоре към гората, по чиито ливади пасеше конското имущество на прочутия шаман.

Ние слязохме в най-долния, най-голям двор. Тателар Сатах ни въведе в къщата — мен, Херцле и Младия орел. Никой не биваше да ни последва. Той ни прекара по едни стълби до горния етаж в едно голямо и доста високо помещение, в чиято среда се виждаше плоча, носена от шест чудовищно големи мечки гризли. На нея лежаха може би над дузина лули на мира с всичките им там принадлежности. Тук биваха приемани обикновените гости. Нас той обаче поведе по-нататък през цяла редица от разни помещения, додето стигнахме една завеса от възхитително ощавена и изрисувана кожа, която шаманът отметна с поканата:

— Влизайте и се настанявайте. Аз бързо ще се върна. Ние го сторихме и още от пръв поглед видяхме, че се намираме в малко, кътано с голяма любов светилище. Две стъквени прозорчета го даряваха с ярка светлина. Цялото беше подредено като шатра, но не като бойна, а като мирна шатра, чиито платнища се състояха от редуващите се, извънредно редки кожи на белия бобър и бялата прерийна кокошка. На пода бяха застлани четири снежнобели бизонови кожи, разположени по такъв начин, че образуваха меки седалки, като главите с яките рогове служеха за облегалки на лактите и гърба. Между тях четири ягуарови глави носеха голям полиран поднос,

изработен от свещената глина за лули на Севера. Върху него лежеше един калюмет. Той не беше голям, нито скъп, а по-скоро малък и съвсем обикновен. С нищо, с абсолютно нищо не привличаше погледа върху себе си и все пак аз го разпознах като най-драгоценната, неоченима лула, която можеше да съществува.

— Лулата на Винету! — възкликнах. — Лулата, която носеше, когато се запознах с него! Каква изненада, каква радост!

— Да не се заблуждаваш? — попита Херцле.

— Невъзможно!

— В такъв случай трябва да я разгледам. Тя понечи да приближи и посегне.

— Стой! — помолих аз. — Да не си я докоснала! Виждам, че това място е свещено, и трябва да бъде считано за свято дори от приятели, каквито сме ние!

Отведох я до прозорците. Под нас лежеше равнината с нейните палатки и блокхауси. Изглежда току-що бяха пристигнали някакви видни личности — разбрахме го от настъпилото раздвижване, но не намерихме време за наблюдение, защото Тателах Сатах се върна. Беше свалил наметалото и сега видяхме какви дрехи носеше отдолу, а именно съвсем обикновено индианско облекло, без следа от разкрасителна везба или някаква друга украса.

Той взе най-напред Херцле за ръка и я поведе да седне. Неговото седало беше срещу нея. От дясната му страна беше моето място, а от лявата — на Младия орел. Старият Паперман беше останал долу при конете. На първо време Тателах Сатах не седна. Той остана прав и заговори:

— Моето сърце е дълбоко развълнувано, а душата ми се бори с мъката по отминали времена. Когато за последен път на това място бе пушен калюметът, това бе димът на сбогуването. Тук, където седи сега нашата бяла сестра, седеше Ншочи, най-красивата дъщеря на апачите, надеждата на нашето племе. Тук, където седи сега Олд Шетърхенд, седеше Винету, моят любимец, когото никога не познаваше така, както аз. Тук, на мястото на Младия орел, седеше Инчучуна, умният и храбър баща на тези двамата. Те бяха дошли, за да си вземат сбогом с мен. Ншочи искаше да отиде към Изтока, в градовете на бледоликите, за да стане бледолика. Във вътрешността на моите очи стояха сълзи. Носителката на всички наши желания и надежди ни напускаше,

защото нейната любов вече не ни принадлежеше. Беше тягостен ден; във виеше бурята, а в моята душа беше мрачно. Те тръгнаха. Ншочи не се завърна. Тя и баща ѝ бяха убити. Само Винету дойде. Аз се скарах с него. Гневях се на онзи, заради когото дъщерята на нашето племе се бе отвърнала от нас. Тогава Винету сложи своя калюмет в този поднос и се закле, че няма да докосне лулата, преди да съм позволил на неговия брат Шетърхенд да изпуши с нас приветствието на мира. Той после идваше често, често при мен. Живееше и се упражняваше, обучаваше се и работеше на Маунт Винету, ала никога вече не пристъпи в тази шатра, и никога някой друг не е имал правото да я пристъпи. Единствено неговата клетва седеше тук и чакаше, чакаше дълго, дълго време. Винету загина. Той умря до сърцето на Олд Шетърхенд. Аз се разгневих още повече отпреди. Струваше ми се, че с него умря бъдещето на апачите. Аз бях Пазителя на медицините. Предугаждах историята и тайните на нашата раса. Бях искал да спася тази раса от заника, от смъртта. Нейната душа трябваше да се пробуди във Винету, най-дълбокомислещият, най-благородният индианец. Сега той беше мъртъв и душата на неговата раса беше умряла. Така си мислех аз, глупецът!

Той спря, погледна малко през прозореца, който бях отворил, и после продължи:

— Дойдоха светли, слънчеви дни. Гласовете на живота отново нахлуха в мен. И където чувах да се говори, говореше се за Винету. Той живееше. Връщаше се от планината Ханкок, където бе застрелян, през прерии, долини и планини към своя роден край. Все по-близо и по-близо. Думите му заскитаха от типични към типични. Неговата душа доби гласност. Тя започна да говори, проповядва. Крачеше през долините. Изкачваше планините, качи се при нас горе, на Планината на медицината. Дойде в мен и когато я разпознах, това наистина беше душата на Винету, същевременно обаче и душата на неговото племе, на неговия народ, на неговата раса. Тя се засели при мен. Аз я слушах ежедневно и ежечасно. През всички врати, всички прозорци, през всички отверстия проникваше при мен името Винету. Той беше в устата на всички червени нации. Той се превърна в маяк, разпращащ светлина над савани и планини. Който желаше доброто, чистото и благородното, той говореше за Винету. Който се стремеше към висини и възвишеност, той говореше за него. Винету прерасна в Идеал. Той е

първата духовна любов на неговата раса! Аз се научих да схващам онова, което по-рано не умеех да схващам. Научих се да бъда тих и спокоен, когато често и често чувах Олд Шетърхенд редом с Винету да се споменава. Възвисях се до познанието, че тези двамата са неразлъчни във великите човешки мисли. Стъпих тогава в часовете на вътрешна борба в тази шатра, в която сега ви говоря, и видях Винету да стои душевно пред мен — как слага калюмета в подноса и вдига ръка за клетва да не го докосва без своя брат Шетърхенд.

Той отново направи пауза. През отворения прозорец до нас долитаха далечни гласове. Носеха се откъм града. Тателах Сатах отиде дотам, погледна надолу и каза:

— Пристигнаха са някакви вождове; носят украси от пера. Кои са, скоро ще узнаем.

После се върна при нас и продължи:

— Никога така ясно, както в този миг, не бях чувствал, че Винету е още жив. Олд Шетърхенд дойде през суша и вода и от него излезе тайно потвърждение, че за неговия червен брат не съществуват старите, лъжовни „Вечни ловни полета“ — те бяха само за стадната тълпа. Аз писах на Олд Шетърхенд. Помолих го да дойде, за да спаси своя брат Винету. Но бях убеден, че Олд Шетърхенд много добре ще знае от кого произхожда тази молба — не от Тателах Сатах, а от Винету, от душата на червената нация, която щеше да бъде сразена и задушена от своите собствени синове. Тя се стреми нагоре! Исква да се научи да лети! Не иска само да яде и пие, да умира. от глад, а иска повече. Исква да участва във всичко, което Маниту е дал на цялото човечество, не само на отделни нации. Тя не иска да остане повече дете, защото горко на народа, който се противи да стане пълнолетен! Тя иска да порасне. Но ето че се втурва глупостта на безразсъдните, лъжейки детето, че то е мъж, герой, исполин, и трябва тази лъжа в бронз и мрамор да увековечи. Това е смърт и тъй като изхожда от нашата собствена раса, тя е нашето самоунищожение. Това Тателах Сатах не може да търпи и Олд Шетърхенд също не бива да го търпи! Аз съм толкова радостен, толкова щастлив, че той дойде да ни предложи ръката си. Той седи вдясно от мен, както навремето Винету. Нещо ме кара да мисля, че той наистина ще бъде Винету. И също така нашата бяла сестра няма да е никоя друга, а Ншочи, любимката на нашия народ. Аз съм Тателах Сатах, Пазителя на Великата медицина.

Аз ви казвам добре дошли. Чувствам дълбоко в себе си близостта на онзи, когото обичах, както никого друго не съм обичал. Виждам и чувам, че днес неговата клетва отива към осъществяване. Олд Шетърхенд е тук. Аз го мразех; сега обаче го обичам. Той е мой брат, както аз съм негов. Калюметът на нашия Винету ще го засвидетелства!

Той взе лулата, натъпка я, запали я, извърши шестте смуквания, издуха дима нагоре, надолу и към четирите посоки на света, изрече обичайната за случая формула и ми подаде после лулата. Аз станах и заговорих:

— Аз поздравявам моя Винету. Аз слушах пробуждането на неговия народ. Аз бях винаги той, а той винаги беше аз. Така е и днес, и така ще остане завинаги! Следователно стига слова, да оставим делата да говорят! Времето за тая цел дойде!

След това сторих шестте дръпвания и върнах калюмета на шамана. Той го подаде на Херцле и рече:

— Вземи го в името на нашата Ншочи! Тя ни говори сега чрез твоята уста!

Това бе голяма чест. Аз се зарадвах, но не без малко тревога. Тя трябваше да говори! Какво ли щеше да каже? И трябваше да пуши! Острият, примесен със смрадлика тютюн! Беше пушила само един-единствен път, на шега, половин цигара. Погледна ме и прочете в очите ми предупреждението:

„Херцле, моля те, за Бога, да не вземеш да ме изложиш!“ Но тя ми се усмихна, изпълнена с крепка увереност, изправи се и заговори:

— Аз обичам Ншочи, сестрата на апачите. Аз отидох на нейния гроб и се помолих. Тогава почувствах, че там няма гроб, няма смърт, няма мъртвец. Само излишното гние, всичко друго си остава. Също като нея изчезна и твоят народ, но неговата душа остана. И ако е достатъчно силна, тя ще си създаде новото, великолепното тяло, което отдавна вече ѝ подобава. Дай ми сърцето си, о, Тателах Сатах, моето е вече твое!

Тя извърши храбро всичките шест дръпвания и върна после лулата. Когато отново седна, очите ѝ бяха влажни, но не се разбра дали от вълнение, или в резултат от тютюна. След това получи калюмета и Младия орел. Той се надигна и заговори:

— Докъдето земята достига, сега е велико време. Но това време не е завършено, а се намира едва в зараждането си. То е още младо,

има още да се развива, а заедно с него и ние. Човечеството се изкачва към своите идеали. Да се изкачваме и ние! Да не оставаме долу, както досега! „Младия орел“ вече размахва криле. Полети ли той три пъти около планината, червеният мъж ще се сепне в своята мнима смърт и денят, който му принадлежи, ще настъпи!

И той стори предписаните шест смуквания, след което върна калюмета на Пазителя на Великата медицина.

Този го допуши бавно, без повече да продума. Церемонията приключи. Тателах Сатах ни поведе към описаното в началото голямо помещение с множеството лули на мира. Той посочи чакащия там исполински сложен индианец и каза:

— Това е Инчуинта, вашият слуга. Той ще ви отведе до жилищата ви. Ще ви каже всичко, което е необходимо да знаете. Той беше любимецът на Винету. Нека бъде сега и вашият! Едно ще ви помоля само, бъдете днес за храна мои гости, само днес, първия ден, за един час. После винаги и във всичко ще бъдете свободни, но можете да идвате при мен, колкото често желаете.

Той ни подаде ръка и се оттегли, ние слязохме най-напред до двора, където бяхме оставили конете си. Но там стоеше само жребецът на Младия орел и мулето, което носеше неговия пакет. Той се качи и препусна нагоре към стражевата кула, определена за негово жилище. Нашите коне и мулета бяха, както узнахме от Инчуинта, отведени от Паперман към квартирата ни, накъдето се насочихме сега и ние.

Инчуинта беше, както вече казах, истински исполин по фигура, някъде над шейсетте, но още с младежка жизненост.

Един обичащ истината, верен, горд характер. Макар и квалифициран като наш „слуга“, той бе такъв доброволно. Нямаше никаква функция, свързана с понятието подчинение. Във всяко отношение той си беше свой собствен, независим господар. Той ни поведе през споменатите вече порти към втория, третия, четвъртия, петия и шестия вътрешен двор. Намиращата се там постройка бе определена за нас, изцяло и единствено за нас.

— Това е домът на Винету — обясни Добрите очи.

— Тук ли живееше? — попитах аз.

— Винаги, колкото пъти дойдеше — отговори „слугата“. — Помещенията, в които ще живее Олд Шетърхенд, са си все още точно така, както ги напусна Винету, когато беше тук за последен път. Когато

Инчучуна идваше, отсядаше при своя прочут син. Също и Ншочи. Нашата бяла сестра ще живее в стаите, които обитаваше красивата, добра сестра на Винету.

И тази постройка имаше балкон пред тесните амбразури на фронталната стена. Поради високото разположение тук трябваше да се открива една по-далечна гледка, отколкото долу при Тателах Сатах. Конете и мулетата ни бяха подслонени в една съседна постройка, подобна на конюшня или сайвант. А ние се изкачихме по стълбите към жилищните помещения и стигнахме най-напред до голяма, по индиански подредена стая, в която се виждаха високи глинени съдове за миене. Имаше множество столове от какъв ли не вид, както и един поднос с лули на мира.

— Това е приемният салон — усмихна се Херцле. По стените бяха накичени най-различни оръжия. Видях няколко ножа, пистолети и пушки, които познавах. Бяха принадлежали на наши ловни другари. Слугата ни разведе из цялата сграда. Тя имаше удобни помещения за трийсет-четирийсет гости и аз би трябвало да изпълня няколко печатни коли, за да опиша в известна степен обстановката и мебелировката. Ето защо ще го пропусна, толкова повече че ще се върна по-късно към тази къща и помещенията ѝ, когато публикувам „Завещанието на Винету“.

С какви чувства пристъпих в трите, разположени една до друга стаи, имали целта да служат за пряко ползване от Винету, човек много добре може да си представи. В ляво се намираше спалното помещение. С него граничеше значително по-голямата всекидневна. После следваше едно също така голямо работно помещение. От всяко от тези три помещения човек можеше да излезе на балкона и да се наслади на великолепия изглед, който се предлагаше оттам. В спалното помещение имаше една много мека, много висока и извънредно чиста постеля от кожи и завивки. Освен това няколко съда за вода за пиене и миене, повече нищо. Всекидневната беше полуевропейски, полуиндиански подредена. Имаше ниски и високи столове, ниски и високи маси. По масите лежаха и по стените висяха някои предмети, които познавах, защото произхождаха, от мен. Сред тях и две мои фотографии, които бях смятал за сполучливи. Сега те бяха доста избледнели. На едната стена бяха закачени двайсетина листа с опити за прерисуване на тези фотографии.

— Той трябва наистина много, много да те е обичал! — промълви Херцле, докато разглеждаше, минавайки, листовете. — Неговата ръка не е била лишена от талант. Направил го е сполучливо, макар да е бил без опит, нито даже ученик! Това е толкова затрогващо!

В работната стая имаше... писалище, да, истинско писалище — с чекмеджета, пера, мастило и много листове. Мастилото беше изсъхнало. Тук се бе упражнявал в писане той, великолепият. Тук той, укротителят на най-необузданите коне, майсторът в употребата на всяко оръжие, се бе отправял на лов за правописни грешки! И тук беше написал по-значителната част от своето „завещание“, чието публикуване бе предоставено на мен.

А и по други неща беше работил той тук — с нож и клещи, с чук и пила, даже с игла и конец! Нищо не бе било за него недостойно и маловажно. Дори една кожена папка бе опитал да направи. Когато я отворих, вътре лежеше един-единствен лист. На него с големи букви бе написано: „ШАРЛИ, МОЙ ШАРЛИ, КОЛКО ТЕ ОБИЧАМ!“ А когато го обърнах, на другата страна бе написано, но дребно и като с трепереща ръка: „Шарли, аз ще умра за теб. Зная го, зная! Твой Винету.“

Инчуинта стоеше и гледаше как Херцле, когато прочетохме това, заплака. И на мен бе излязла сълза в окото. Той, силният мъж, се обърна и прекара ръка по лицето.

— Тук всичко е така чисто! Сякаш той е бил тук едва преди час! — отбеляза тя. — Кой е поддържал тук в ред? Кой е мил?

— Аз — отговори той.

— Кога?

— Всеки ден.

— От кога?

— Откакто беше той тук за последен път.

— През цялото това дълго, дълго време? Всеки ден? Макар той да не можеше вече да дойде? Въпреки че не беше вече жив?

Той поклати леко глава, усмихна се също тъй леко и отвърна:

— Той винаги казваше, че няма смърт — така го уверявал неговият брат Шетърхенд. А аз им вярвах на тях двамата. Вярвам и днес.

Поглади с ръка кожените дрехи, висящи на стената, и продължи:

— Тези легинси и това яке носеше той винаги, когато имаше намерение да не напуска това жилище. Когато съм сам тук, често ми се струва, сякаш чувам да прошумоляват кожените дипли на този костюм. Винету ли беше това? Той ли минаваше невидимо край мен? Когато влизам тук, често ми се струва, че той стои там отвън на верандата, сключил ръце да се моли, както обикновено правеше, когато бе обхванат от някое горещо желание или мъка. Той ме наричаше свой приятел, ала аз бях горд негов слуга да се наричам. Слагах ръце под нозете му и бях готов хиляди пъти да умра за него. Но трябвало е да умре той. Защото не неговият живот, а смъртта му стресна всички племена на апачите и всички червени народи, но най-сетне очите се отвориха и осъзнаха щом толкова скъпоценен е животът на един-единствен човек, то колко много по-скъпоценен и незаменим е в такъв случай животът на цяла една нация, цяла една раса! Ние бяхме слепи. Сега станавме зрящи! Как го обичах, обичах, как безкрайно го обичах!

И внезапно той застана пред мен, улови ръката ми и помоли:

— Заеми неговото място! Заеми го! Не само в къщата, а и тук при мен!

Той потупа гърдите си, после взе и ръката на Херцле и продължи:

— А теб умолявам, бъди ни Ншочи! Говори на жените, които искат тук да се съберат! Поведи ги не към слова, а към дела. Тателах Сатах е жрец, но не воин. Имайте го добре предвид! Ето защо копнежът на нашия велик Винету беше да доведе своя бял брат в тази къща. Душата, която се пробужда тук, се нуждае от закрила и защита пред нейния собствен народ. Тя се надява на вас, на вас!...

2. В ПЕЩЕРАТА

Маунт Винету се намира в югоизточния ъгъл между Аризона и Ню Мексико. Тамошните волни индианци не признават над себе си никакво правителство. „Комитетът по паметника на Винету“ се изхитрил да се обърне към Конгреса на Съединените щати и получил разрешение „на Маунт Винету да построи град с името Винету; да издигне там паметник на някогашния главатар на апачите на височина и размери, каквито намери за добре; и създаде всички организации и сгради, необходими за това похвално дело“. Така гласяло разрешението, което им издействал упълномощеният делегат.

После се захванали за делото си, без да ги е грижа за традициите и правата на другите. Племената на апачите били лесно спечелени, нали уж се касаело за техния любим Винету. Така също и няколко команчески племена, защото пък Апаначка беше вожд на похоним команчите. Вожд, когото всички племена на апачите да слушат, след Винету вече нямало, а що се отнасяло до стария Тателах Сатах, чието влияние се разпростираше над всички червени племена, то той не склонил да се съгласи с проекта, ала Олд Шуърхенд и Апаначка вярвали, че все пак ще им се удаде да го привлекат на своя страна. Те разчитали в това отношение на принудата на фактите, която щяла да бъде непреодолима, и започнали да си творят и градят, без да зачитат неговите протести. Всяко негово порицание било отхвърляно с действително много вярното твърдение, че хората си имали разрешението на Конгреса и никакъв друг по-висок авторитет не признавали. Олд Шуърхенд и Апаначка не били вече индианците и уестманите, които съм познавал преди време. Богатството и широко разклонените търговски връзки ги накарали да забравят по-ранните си убеждения и начин на живот. Душевно те отдавна вече не принадлежали към червените, а към белите. Готовността на индианеца всеки момент да умре за червения си цвят, за тях се обезсмисляла. Те искали със своя проект да направят „бизнес“, искали синовете им да закръжат в слава, от която да черпели все нови и нови богатства.

Но Тателах Сатах не бил човекът, отказващ се така лесно от онова, което смята за правилно, както те си мислели. Той отстъпил на първо време пред принудата, ала само привидно. Не можел да им попречи да оплетат водопада в електрически жици, да осквернят гората с каменоломните си и да привлекат тълпа червени работници, които иначе не биха се дали на разположение, ако не били отлъчена от племената си сган. Но той се обърнал към мескалеросите, лянеросите, хикарилясите, тараконите, навахите, черикауасите, пиналенхите, кохотерите, хиласите, липаните, мимбреньосите и „меднорудниковите“ индианци — все апачески племена, които почитали Пазителя на Великата медицина като най-изтъкнатия мъж на цялата своя раса.

Той наредил техните вождове да дойдат. Обяснил им, че тук се касае много по-малко за уважение към Винету, колкото за възвеличаване на Янг Шуърхенд и Янг Апаначка, и изобщо за един най-обикновен гешефт. Удало му се дори да им разясни, че това е прегрешение спрямо Винету, оскърбление във всяко едно отношение, да го поставят на един толкова силно крещящ пиедестал. Доказал им, че това няма да забави гибелта на техния народ, а само би могло да я ускори, защото ще предизвика завист у другите племена към апачите. Накратко казано, извоювал си сред вождовете един решителен успех и ги пратил обратно при техните хора, за да им повлияят сега от своя страна. Кланът на „винетусите“ вече бил основан;

той му съдействал. Същинската, открита акция срещу Комитета по града и паметника Тателах Сатах отложил за времето на големите митинги, които щели да се проведат на Маунт Винету. Това време почти бе настъпило. Той искал най-напред да сондира мненията. Трябвало да знае кой от вождовете е „за“ и кой „против“ неговия план. Но досега не бил се показал още на никого. Оставал си скрит в своя „Замък“ и днес за пръв път от дълго време слязъл, за да ме отведе горе.

Всичко това ни разказа той по време на обяда, за който бяхме поканени. При това изобщо не му хрумваше да се оплаква от тези спорни неща. Погледът му беше остър и прозорлив. Той много добре разбираше, че почти единствено от него зависи да сформира от настоящите отношения базиса на едно ново, изпълнено с надежди бъдеще. Подобно стичане на всички видове индианци, както сега, не можеше да се очаква навярно и след столетия, като се абстрахираме изцяло, че тази раса изобщо щеше да загине, ако сега не се удадеше да

й се вдъхне нов, вътрешен живот. Ето защо той беше твърдо решен да използва тази възможност и на пробуждащата се душа на своята раса един нов, широк път да проправи. Качествата, необходими за тази цел, той вероятно притежаваше всичките, освен едно-единствено. Имам предвид инициативната откровеност, агресивната честност. Него индианецът не притежава. Сигурно го е притежавал, но в общуването си с никога несдържащите думата си бледолики го е изгубил. Бил е принуждаван да прибягва към потайната хитрост и това в крайна сметка се е превърнало в негово естество, негов отличителен белег. Само истински благородни индианци, както да речем Винету, не са се побоявали, когато е необходимо, да пристъпят към честна, открита атака и дори предварително да я оповестят. Но обикновено индианецът не счита за умно да действа по този начин. Ето защо Тателах Сатах се бе колебал толкова дълго. И ето защо бе желал той моето идване. Ето защо е било от най-голяма важност за него час по-скоро да узнае на чия страна трябва да бъде търсен — на неговата или на строителите на паметника. Откак бе уведомен от Нъгит Тсил, че ще стоя вярно до него, той се бе почувствал освободен от най-голямата си грижа. Ден за ден се бе надявал да дойда и когато най-сетне пристигнах, той ме запита дали съм готов да бъда неговата „Поразяваща ръка“, неговата „Смазваща ръка“, с чиято помощ да съкруши своите противници.

— Готов съм — отговорих. — И предлагам да започнем веднага, по възможност още сега, още днес. Най-напред с добро и любов, но ако това не подейства — с пестници!

Той бе напълно удовлетворен. Даде ми генерални пълномощия да правя каквото намеря за добре и да разполагам с всичко, което ми се стори необходимо. Така че аз си бях сам господар, без каквито и да е окови и прегради, които биха могли да ме ограничат. Аз се възползвах, както се разбира изцяло от само себе си, без колебание.

На първо време се касаеше да видя модела на статуята. Ето защо веднага след храна препуснахме надолу към града — аз, Херцле, Паперман и Инчуинта, слугата. Последният ме помоли да взема със себе си шест пъргави, млади, но вече опитни „винетуси“, които да бъдат моята лична охрана. Тателах Сатах го желаел. Съгласих се на драго сърце. Имах много планове, при които тези хора щяха да ми бъдат от полза.

Не яздихме направо за града, а когато се спуснахме до вътрешната долина, аз се насочих по-напред към Воаловия водопад. Изследвахме цялата му околност, както и двата дяволски амвона от двете страни на откритото пространство. Извършихме го възможно най-естествено, така че да не направи впечатление, а и аз не изразих с нито дума мислите, които таях. Но „слугата“ беше, както доста скоро забелязах, един много проникателен наблюдател и това хич не ме учуди, тъй като го бе възпитавал Винету. Той проучваше всеки мой поглед. Умееше да разсъждава. Със своя добре обучен остър ум той много скоро стигна до вярната следа. Когато обърнахме, за да поемем навън към града по описания вече дълбоко изровен път, той приближи коня си за няколко мига до моя и подхвърли:

— Олд Шетърхенд не искаше да види Воаловия водопад.

Погледнах го въпросително.

— Нито започнатия Винету, когото се канят да изработят — продължи той.

— Че какво тогава?

— Двете „Уши на Злия дух“ — истинското и фалшивото.

Имаше право. Само заради тези две „уши“ бях поел по пътя към вътрешната долина. Те бяха извънредно важни за мен. По-важни и от великолепия водопад.

— Хмм! — промърморих.

Това го подтикна да се изкаже свободно.

— Аз ги познавам — увери. — Но не е вярно каквото се говори за тях. Можеш да застанеш, където си щещ, пак няма да чуеш нищо.

— Ти вече си стоял навсякъде?

— Да, навсякъде. Дори отзад, където никой не бива да отива, защото е забранено. Но и там не се чува нищо.

— Обещавах ли ми да бъдеш мълчалив?

Той сложи ръка на сърцето си и отговори:

— Със същото удоволствие, както някога на нашия Винету!

— В такъв случай скоро ще се научиш да слушаш. Ще ти покажа как трябва да се прави. Известна ли ти е Долината на пещерата до Маунт Винету?

— Много добре!

— Сигурно и пещерата?

— Също.

— Голяма ли е тя? Дълга ли е?

— Много голяма и много дълга! Пет часа трябва да яздиш, докато я стигнеш, а пък тя е толкова дълга, че върви до Воаловия водопад и свършва едва в негова близост.

— Утре заран ще яздим нататък, за да я проучим. Подготви всичко. Но не казвай никому нито дума!

С това нашият диалог приключи, тъй като бяхме оставили вътрешната долина зад себе си, и видяхме разположения пред нас палатков град. Там сега цареше по-голямо оживление, отколкото в часа на нашето идване. Насреща ни се зададе една кавалкада. Вероятно отиваше нагоре към Замъка. Съглеждайки ни, хората спряха. Само двама продължиха да яздят. Бяха Атъбаска и Алгонка. Те седяха прекрасно на конете си. След като поздравиха по най-учтив индиански маниер, Атъбаска каза:

— Ние възнамерявахме да се изкачим на планината, за да поздравим Олд Шетърхенд, гостът на червените мъже. Ние го обичахме още преди да сме го видели. Уважението ни към него бе много дълбоко, когато се запознахме после с него, без да знаем името му. И понеже сега той пристигна тук и се назова, ние не бива да чакаме той да дойде при нашите шатри, а сами да яздим към него, защото той е по-високопоставеният.

— Може ли сред братя да има някой, който да стои по-високо от другите? — попитах аз. — Ние принадлежим на един-единствен баща и той се казва Маниту. Ние стоим наравно един с друг. Аз ще посетя моите братя. Моля да ми позволят да изпуша с тях лулата на приветствието при техните шатри!

Тази вежливост ги зарадва. Алгонка отговори:

— Ние сме горди от това желание на нашия бял брат. Нека дойде с нас. Ще види приятели. Познати от по-ранни времена, които пристигнаха тук. Когато чува за присъствието му, те ни помолиха да яздят с нас към планината, за да ги зарадва там неговото лице. Ето къде чакат.

Той показа спрялата група. Подкарахме конете нататък. Кои бяха? Кои разпознах веднага, въпреки дългото време, изминало оттогава до настоящия час? Това бяха Вагаре Тей — вождът на шошоните, Мато Шако — вождът на осагите, и неколцина от техните подглаватари. колко голяма бе нашата радост да се видим отново!

Също Ават Ниах бил тук, столетникът! Можеше ли да счита човек това за възможно? Изцяло от само себе си се разбира, че той не би могъл да язди сега с тях към планината. Беше останал да седи пред своята шатра и аз помолих да го навестим и поздравим най-напред. Хората поискали да накарат Вагаре Тей и Мато Шако да издигнат своите палатки в Долния град. Те обаче проявили благоразумието да се осведомят за състоянието на нещата и онова, което чули, ги накарало да яздят към Гордия град, за да се присъединят там към Атъбаска и Алгонка.

Ние се отправихме най-напред към палатката на Вагаре Тей, която той споделяше със своя престарял баща. Едва бяхме потеглили и ни пресрещнаха двама похоим команчи, които също бяха възнамерявали да се качат горе до Замъка, ала като ни видяха, спряха и се насочиха сега към мен. Бяха изпратени от Янг Шуърхенд и Янг Апаначка, за да ме поканят при двамата млади художници. При пристигането ни те отсъствали, но като дошли после, чули, че съм тук и сега ме канеха чрез тези пратеници да отида при тях, понеже имали намерение още днес да ми покажат своето произведение на изкуството — статуята на Винету. Вече отварях уста да дам отговор, когато Атъбаска с едно движение на ръката ме призова да си мълча, и пое нещата в свои ръце, казвайки на двамата команчи:

— Вие виждате тук Атъбаска и Алгонка — вождовете на най-далечните, северни народи, по-нататък Мато Шако — вождът на осагите, и Вагаре Тей — вождът на шошоните. Върнете се незабавно при Янг Шуърхенд и Янг Апаначка и им кажете, че ние трябва да говорим с тях веднага, веднага! Да дойдат, без да се бавят. Касае се за нещо много важно!

Той говореше с толкова повелителен тон, че двамата пратеници не посмяха с дума да отвърнат, и начаса се измъкнаха. После ние продължихме пътя си към палатките. Онези, които принадлежаха на Атъбаска, Алгонка, Вагаре Тей и Мато Шако бяха разположени близо една до друга. Още преди да ги достигнем, видяхме столетника да седи. Неговата бяла, вързана отзад коса, висеше дълга по гърба. Той не беше скелет като Киктахан Шонка. Все още можеше доста леко да се движи. Очите му бяха бистри, а тембърът на гласа — бодър и енергичен като на някой петдесет-шестдесетгодишен. Виждайки ни да идваме, той се изправи от земята без чужда помощ и научи от Вагаре Тей, неговия син, че отрядът се връща толкова скоро понеже съвсем

неочаквано се натъкнал на мен и моята скуав. Лицето му бе покрито с безчет малки бръчици, които обаче ни най-малко не го загрозяваха. По него не се забелязваше нито едно петно, щрих или някое грозно място, както често се случва обикновено в старостта, което да накърни неговата чистота. Той беше красив, наистина красив старец! Позна ме още от пръв поглед. Неговите стари, добри очи засияха от радост. Пристъпи към мен, притегли ме към себе си и възкликна:

— О, Маниту, о, Маниту, великият и добрият! Как ти благодаря за това щастие, за тази радост! Как копнеех да видя още веднъж най-добрия, най-искрения приятел на всички народи, преди да разрежа с дръзко плуващи ръце непознатите води на смъртта! Моето горещо желание се изпълни. Научих, че той ще дойде. Тогава реших да дойда и аз. Старостта протегна сухата си ръка да ме задържи, ала аз се почувствах млад и се изтръгнах. В сърцето ми прозвуча един глас и ми каза да побързам към моя бял брат, защото той щял да ни донесе обратно добротата, любовта и единението, които някога ни напуснали. И едва съм пристигнал, той вече дойде! А ти си неговата скуав?

Въпросът беше отправен към Херцле. Бяхме слезли от конете. Тя стоеше до мен.

— Тя е — отговорих аз. Тогава той протегна ръка, притегли я към себе си като мен и продължи:

— Той ни води една приятелка, една бяла сестра. Нека бъде тя добре дошла и в нашите шатри, и в нашите души! Аз съм най-старият от всички. Насядайте в кръг и ми донесете калюмета. За него това ще е последната, най-прекрасната чест да ръководи съвещанието на приветствието. Олд Шетърхенд да седне от дясната ми страна, а неговата скуав — от лявата. Запалете огъня на радостта!

Както каза, така стана. Последваха извънредно трогателни взаимни приветствия. Лулата непрекъснато вървеше от ръка на ръка. Изплуваха хиляди спомени, всички свързани с името Винету. Но сега нямахме време да им се отдадем. Това трябваше да бъде отложено за по-късно.

Посред тази оживена, радостна сцена дойдоха Янг Шуърхенд и Янг Апаначка. Бяха на коне, както впрочем всеки там. Те слязоха, но сякаш никой не ги видя. Поискаха да седнат при нас, ала никой не им направи място. Така стояха те дълго, дълго време. После отидоха при конете си, за да си вървят. Едва сега бяха зачетени. Атъбаска им викна:

— Синовете на Олд Шуърхенд и Апаначка могат да приблизат!

Те се върнаха. Неговият глас имаше онзи покоряващ тон, на който човек се подчинява дори когато не му се иска. Из един път всичко стана тихо. Никой не говореше. Можеше да се чуе тихото прашене на малкия огън. Атъбаска попита двамата:

— Янг Шуърхенд и Янг Апаначка вождове ли са?

— Не — отговориха двамата.

— Олд Шетърхенд вожд ли е?

— Да.

— Той вече е преживял почти седемдесет тежки зими, а те нямат още тридесет леки лета зад себе си. И въпреки това те не идват при него, а искат той да иде при тях! Откога е обичай при червените мъже старостта да се подчинява на младостта и опитността на неопитността? Ние искаме нашият народ да възкръсне от съня си. Искаме той да се научи да различава своите права и задължения. Искаме той да се причисли към образованите нации. Как обаче да го постигнем, като не съблюдаваме нито даже закона на най-дивата пустош — младостта да уважава старостта?

Янг Шуърхенд възрази високомерно:

— Ние сме художници!

— Уф, уф! — извика Атъбаска. — Това нещо по-добро ли е, отколкото да си възрастен и опитен? Художници сте били? Доказали ли сте го вече? Може би Олд Шетърхенд е такъв. Той още не се е класифицирал като художник. Вие обаче се наричате такива. Ето защо ние ще ви изпитаме дали това име ви подхожда. И дори един художник да е нещо толкова възвишено и прекрасно, че никой да не е в състояние да го достигне, то толкова повече се изискват от него добродетелите, така желани да се видят у всеки обикновен човек. Попитайте вашите бащи, попитайте и Колма Пуши какво имат те благодарение на Олд Шетърхенд! Трябва ли той сега за тези свои дела и за цялата любов, с която ги е дарил, да търчи подир синовете, понеже те твърдят, че били художници? Какво трябва да ни даде всъщност това ваше изкуство? Един исполински образ на Винету! В състояние ли сте да го сторите? Аз не вярвам! Нашият велик Винету беше преди всичко скромнен. Той помагаше. Той почиташе и уважаваше старостта дори у най-незначителния човек. Неговото най-голямо желание беше да помага, да носи радост, щастие. Вие обаче сте прекалено горди да

направите първото посещение дори на своите най-добри приятели, посещението на вежливостта, което се полага не на вас, а на него. Вие следователно никога няма да съумеете да разберете и проумеете Винету. Как тогава ще ни предложите негова картина, която е вярна и честна, и не е лъжлива? Къде са бащите ви? Тук ли са?

— Още не. Заминаха тази заран. Ще се върнат едва вечерта.

— Кажете им, като дойдат, следното: Събраните тук вождове искат те да отидат при Олд Шетърхенд и да го помолят за прошка за своите синове. А пък ние ще дойдем след изтичането на един час при вашия глинен Винету, за да проверим дали сте художници, или не. Сега можете да си вървите!

Те се качиха на конете си и препуснаха, без и една дума за извинение или защита да се осмелят да кажат. И когато след изтичането на определеното време пристигнахме при големия, висок блокхаус, в който се работеше върху модела, те стояха на вратата и ни посрещнаха мълчаливо и почтително като хора, които на драго сърце биха дали воля на гнева си, ала нямат това право. Те впрочем бяха прекрасни и симпатични млади хора и на Херцле й личеше, че в душата си е готова с удоволствие да им прости. Тя им кимна усмихнато и тайно, ала аз си позволих да ги удостоя само с един приветствен поглед, повече нищо, за да не оскърбя Атъбаска.

Когато влязохме в постройката, видяхме събралите се там „господа от комитета“. Бяха дошли, за да повлияят на вождовете, ала подминати от тези като въздух, не дръзнаха да приближат или заговорят някого от тях.

Къщата бе построена кръгла като цирк и съдържаше едноединствено помещение. Тапицираните с ленено платно стени показваха една много сполучлива панорама на местността с Маунт Винету и неговите две исполински скалисти кули — предната, по-малка кула със „Замъка“ на Тателак Сатах и голямата, по-висока с гигантската фигура на Винету, гордо гледаща отгоре, разбира се, само в проект. Но като завършен модел тази фигура стърчеше в средата на помещението. Беше приблизително осем метра висока, ефектно осветена от нахлуващата през отворените покривни процепи горна светлина. За здрачните вечерни часове бе предвидено електрическо осветление, като необходимото за целта електричество се

произвеждаше без особени разности при водопада. Беше разчетено по-късно то да стига за целия град Винету.

Моят пръв поглед се отнасяше до лицето на Винету. То беше сполучливо, изненадващо сполучливо. И все пак ми изглеждаше чуждо. Това бяха неговите черти, свършено точните му черти, ала те не бяха така дружелюбно сериозни, така благи и обични, както го познавах, а излъчваха някакъв чужд израз, който в живота никога не му е бил присъщ. Този израз без съмнение хармонираше с агресивното движение, което бяха придали на фигурата нейните създатели. Облеклото беше изпълнено с педантична акуратност. Украсените с иглички от бодливо свинче мокасини, извезаните легинси, плътно прилепналото, почти без гънки яке, наметнатото върху раменете великолепно салтилско одеяло, под което надничаха примките на спускащото се от дясното рамо към левия хълбок ласо. По пояса висяха торбичките за барут и куршуми от по-ранните времена. До тях бе втъкнат нож, недалеч от него пистолет и револвер. С изнесен десен крак напред за скок, фигурата се подпираше на държаната в лявата ръка Сребърна карабина, докато дясната бе насочила заплашително зареден втори револвер. В това устремно напред движение имаше нещо змийско. Или напомняше за пантера, изскочила стремглаво от засадата си, за да се стовари върху плячката. В това отношение подхождаше и заплашителният, кръвожаден израз на лицето, който толкова по-неприятно и отблъскващо въздействаше, колкото по-ясно изпъкваше въпреки това красотата на чертите.

— Жалко, много жалко! — прошепна ми Херцле.

— За жалост, за жалост! — отговорих аз. — А те са художници, истински художници!

— Без всякакво съмнение! Само възприятието е погрешно. Това е грях, чудовищен грях! Как може да се причини такова нещо на Винету, не мога да проумея! И тази фигура трябва да застане на висините на планината!

— Никога, никога! Аз няма да го допусна. А не се ли вслушат в мен, ще прибегна към последното средство и ще я натроша пред очите на всички!

Вождовете бяха мълчаливи. Те крачеха бавно около фигурата, за да я огледат от всички страни. Янг Шуърхенд и Янг Апаначка стояха наблизо, физиономиите им не изразяваха ни най-малко вълнение. Те

бяха убедени, че въздействието на тяхното дело върху нас ще е огромно. Господата от комитетата бяха на същото мнение. Те очакваха да се разразим в еуфорични възгласи. Но когато минута след минута минаваше, без никой от нас дума да обели, те се заловиха да ни подпомогнат, като от своя страна сториха онова, което ние бяхме пропуснали. Впуснаха се в хвалебствени междуметия, та да ни подведат да последваме примера им. Но ефектът, който постигнаха, бе тъкмо обратният на намеренията им — вождовете се насочиха към изхода. Един след друг излязоха навън. Аз ги последвах с Херцле. Тогава комитетът, начело с двамата художници, се разбърза подир нас. Искаха да имат информация. Атъбаска бе първият, който се качи на седлото, Той почака, додето възседнем и ние, и се обърна после към питащите:

— Този ваш Винету е най-голямата лъжа, прозвучавала някога тук сред планините. Разбийте я! Там горе тя никога няма да отиде, никога, никога!

При тези думи той посочи котата, на която трябваше да бъде издигната скулптурата.

— Никога! — пригласи Алгонка.

— Никога... никога... никога... никога! — вметнаха останалите вождове и подглаватарите.

— А тя ще отиде горе! — извика Янг Шуърхенд.

— Да, да, тя ще отиде горе! — заяви и Янг Апаначка. — Докажете, че това е лъжа!

А мистър Антоний Пейпър, вечно прибързващият, се закардила демонстративно към нас и прогърмя:

— Ние сме Комитетът по издигане паметник на Винету. Каквото решим ние, това ще стане. Скулптурата ще отиде горе, горе, горе!

Същевременно размахваше ръце точно пред коня на Мато Шако. Онзи стисна рязко бедра, връхлетя върху него, събори го и отвърна:

— Тъй ли? Вие сте комитетът? В такъв случай ние ви снемаме и ще изберем друг!

— Да, друг, друг! — извикаха вторите вождове, докато мистър Антоний Пейпър събра сили да се надигне от земята и подири закрила зад другите членове на комитетата.

Тогава председателят, професор Бел, бе осенен от предчувствието, че нещата с техните намерения май не стоят така

сигурно, както бяха предполагали, и че настоящият миг е може би много решителен. Той направи няколко крачки към мен и запита:

— Какво е вашето мнение всъщност, мистър Шетърхенд? Моля да ми го кажете!

— О, какво мисля аз, това тук изобщо няма никакво значение — отговорих.

— Не е вярно! — отвърна той. — Убеден съм, че хората ще сторят онова, което вие предложите. Ето защо ви умолявам да кажете какво предлагате!

— За тази работа сега нито времето е подходящо, нито мястото. Аз въобще не зная кое място ми е отредено. Така че ще мога да говоря едва когато си получа номерирания жетон. Може би вашият секретар ще има добрината да ми го достави в сегашното ми жилище.

След това препуснах. Останалите незабавно ме последваха. С пристигането си в Горния град проведохме само едно кратко съвещание. Всички бяхме на мнение, че не би могло да се предприеме нищо, преди да сме разговаряли с Олд Шуърхенд и Апаначка. Нещата следователно трябваше да изчакат. После ние се сбогувахме с вождовете и подкарахме конете към палатките на сиуските жени, за да поканим при нас за тази вечер нашите приятелки, двете Ашти. Те с радост се съгласиха. След това се върнахме в „Замъка“, предадохме там конете и се изкачихме пеша през гората до стражевата кула да навестим Младия орел и поканим и него за вечерта. При него имаше няколко индианци и индианки, които той бе натоварил да майсторят нещо от леко дърво и лико — какво и с каква цел, не попитах.

Тателах Сатах днес повече не се показва. Той считаше за уместно да ме остави напълно самостоятелен господар на себе си, както пък аз бях решил да не го търся без нужда. Ето как останахме вечерта само с тримата наши гости и наблюдавахме с тиха радост по какъв безкрайно нежен начин сърцата на младите хора все повече се приближават едно към друго. Бях считал за възможно Олд Шуърхенд и Апаначка още тази вечер да се появят при мен. Това обаче не стана. Затова пък когато станах на другото утро, заварих един техен пратеник. Бяха му наредили да ми предаде, че би трябвало много добре да знам колко много ме обичат и уважават, и колко много ще се радват да ме видят отново, ала им е невъзможно да ме посетят в жилището на техния противник Тателах Сатах. Аз трябвало да реша между тях и него,

трети път нямало. Впрочем те били готови по всяко време да ме приемат, в случай че отида при тях в Долния град. Да молели за прошка, нямало причина, тъй като на техните синове било невъзможно да ме навестят в „Замъка“.

И през ум не ми мина да вземам това послание присърце. Тук вероятно се намесваха неща, които аз не познавах, а и не считах за нужно да опознавам. Тук се съблюдаваше само едно, именно: Който не иска, ще бъде заставен! А тази заран имах най-малко желание и време да се занимавам с лични спорни въпроси. Трябваше да отида до Долината на пещерата, за да съм наясно с мястото, когато дойдат враговете да се скрият там.

Инчуинта, нашият исполински „слуга“, още със сипване на зората бе готов да ни придружи дотам с охраната си. Той се бе погрижил за всичко — за ядене и пиене, за свещи, факли, въжета, куки и всевъзможни други предмети, от които се нуждаехме, за да се запознаем надлежно с пещерата. За мен тя бе от необикновена важност. Бих се затруднил наистина да посоча някоя определена, ясна причина. По-скоро се касаеше за предчувствие, отколкото за някакво установено, сигурно знание. Но откак бях видял как Воаловия водопад изчезва внезапно в земята, и откак знаех, че пещерата стига близо до този водопад, имах усещането, че тя ще играе една незначителна роля в тукашните ни преживелици.

За по-добро разбиране на това, което следва, ще припомня за прочутата Мамутска пещера от Кентъки в Съединените щати, която със своите странични пещери има една дължина над триста километра. Нейният главен коридор се простира под земята на далечина шестдесет километра. В нея има неизброими шахти, галерии, ходници, урви, халета, стаи, зали, каверни, вирове, езера, потоци, реки и водопади. Така приблизително си представях и пещерата при Маунт Винету и бъдещето щеше да покаже, че не съм бъркал. Тя не беше наистина с чак такива исполински измерения, но чудеса тук също имаше достатъчно. Особено богати и несравними бяха сталактитните образувания, на които гледахме с удивление.

Пътят за пещерата не минаваше през града и после край Бялата река, а трябваше да се язди надолу от другата страна на възвишението и да се следва една рекичка, имаща сякаш намерение да отведе онези, които са се поверили на водителството ѝ, обратно там, откъдето са

дошли. Тя обикаляше все в кръг, но, разбира се, по една спускаща се винтова линия. По този начин имахме възможността да съзерцаваме особено малкия Маунт Винету, на който живееше Тателах Сатах, от какви ли не гледни точки. Веднъж ни се удаде да различим с необикновена яснота голямото орлово гнездо, което нашият приятел Младия орел беше изкатерил. Това даде повод на Херцле да запита „слугата“ дали е осведомен за събитието. Днес при нас беше само Паперман, не и Младия орел, така че можехме да разговаряме за това негово преживяване, без да проявим нетактичност.

— Да, зная всичко — отговори Инчуинта. — Та нали стоях до Тателах Сатах, който седеше пред вратата си, когато Младия орел полетя от непристъпното гнездо надолу и се приземи точно пред нозете ни. Аз му помогнах после да убие орлицата, която бе много, много по-голяма от един мъжки орел. По-силна, по-голяма и могъща птица от тази женска не съм виждал през целия си живот. Колко беше стара, това отдавна не знаеше вече никой. Всеки я познаваше. При себе си мъжки тя не търпеше — кълвеше го и го прогонваше надалеч. Хората ѝ приписваха чудовищна сила. Твърдеше се, че можела да отнесе до гнездото си добре израсъл прериен вълк. По онова време Младия орел броеше дванайсет години. Той живееше тук при нас. Беше роднина на Винету и любимец на всички, които го познаваха. Въпреки ранната си младост той тръгна на север, за да си достави глина за лулата на мира от свещените кариери на дакота. Когато се върна с глината, и лулата бе изваяна, заяви, че сега искал да се сдобие и с медицина. Отиде да пости четиридесет дена в пустинята и тогава му се присъни, че ще се казва „Младия орел“ и за тая цел трябва да отиде и вземе от гнездото двете млади бойни орлета — техните крака с ноктите и клюновете им щяха да бъдат неговата медицина. От постите беше отслабнал. Тежеше едва наполовина отпреди. Въпреки това дръзна да изпълни веднага повелята на съня, без въобще да се е възстановил. Взе едно ласо, много ремъци, тикна един нож в пояса си и започна катеренето към зъберите на високото гнездо. Като се озовал горе, видял, че гнездото е недостъпно. За да го достигне човек, трябвало да се изкачи на известно разстояние над него и да се спусне после по ласо. Той го сторил. Закрепил ласото на надвисналата скала и започнал да се спуска по него. Но ласото се оказало твърде късо. Когато стигнал края му, той се люлеел все още високо над гнездото, а

силите му го напускали. Отворил ръце и скочил в гнездото. Ласото се полюлявало високо над него и вече било недостижимо.

— Колко ужасно! — възкликна Херцле. — Нямало ли път от гнездото?

— Не — усмихна се разказвачът. — Орелът няма навика да гнезди край пътища. Орлицата-майка отсъствала, но двете малки лежали там. Те разтваряли човки и крещели срещу натрапника. Той ги умъртвил, отрязал им краката с ноктите, прибрал ги и хвърлил телата в бездната. После започнал да размишлява как би могъл да се махне оттам. Но не съзирал никаква възможност. Високо над него ласото, което не можел да достигне, под него страховитата бездна, а самият той в шеметно високото скално гнездо, от което нито плъх, нито мишка биха намерили път за спасение, камо ли човек! И докато осмислял това, видял да идва старата с малък дивеч в ноктите, плячкосан за малките. Щом го видяла, тя пуснала плячката и се стрелнала с грозни крясъци към него. Той изтеглил ножа си да се отбранява. Но в същия миг му се сторило, сякаш някакъв силен, предупредителен глас му викнал: „Не я убивай и не я ранявай, иначе си изгубен! Тя е твоето единствено спасение!“

— Ах, да полети! — обади се Херцле, поемайки дълбоко дъх.

— Да, да полети — кимна Инчуинта. — Това било единственото, друго нямало.

— Клетото момче! Как го е осъществило?

— Не, клетото момче, а дръзкото, умно, храбро момче! Тук няма място за съжаление, а само за удивление! Гнездото лежало на един малък скален издатък, от който тясна цепнатина водела във вътрешността на скалата, ала скоро свършвала. Там били струпани съчките и клоните от по-ранните строежи на гнездото, защото бойният орел всяка година го подновява и надстроява. Удало му се на момчето да се спаси в тази цепнатина, преди кряскащата граблива птица да достигне гнездото и започне яростната си атака. Полека-лека то пропъзляло почти изцяло под дърветата, като се бранело с тях. Същевременно мислело усърдно как би могло да се спаси. Било достатъчно умно да осъзнае, че единственото му спасение е орлицата да го понесе надолу в дълбините, питало се дали въпреки сегашната си лекота няма да е все пак твърде тежко за птицата. Докато мислило,

старата се отказала от атаката, за да потърси малките си. Така то спечелило време за един по-спокоен размисъл.

— Той е бил твърде тежък! — вметна страхливо Херцле.

— Действително трябвало това да се допусне — съгласи се Инчуинта. — За един сигурен, спокоен полет не можело дума да става, да оставим настрана, че орлицата щяла с всички сили да се съпротивява срещу едно такова носене. Но ако не същински полет, това нямало да бъде все пак и същинско сгромолясване в бездната. Можело да се предвиди, че маховете на крилете ще смекчат устремността на това падане. Касаело се следователно така да върже орлицата, че тя хем да не може да го наранява с клюн и нокти, хем пък да може да лети. Примките да се постигне това, са добре известни на всеки индианец, дори на децата. Едва идеята била оформена и се започнало нейното реализиране. Ремъци имало повече от достатъчно. С помощта на един подходящ, измъкнат от гнездото клон и три ремъка била изготвена по най-бързия начин примка за клюна, която трябвало да принуди орлицата да държи главата и врата си изпънати право напред. За ноктите и краката имало друга, петкратна примка, която по-късно щяла да бъде подсилена. За тялото пък клуп, имащ за цел да прибере крилете и да ги стегне към него, естествено само до мига, в който щял да започне полетът. Няколко дървета били здраво заклени в скалния процеп, образувайки нещо като защитна решетка за пъхналото се вътре момче. Поискала ли орлицата да го докопа, щяла да бъде принудена да провре глава през решетката и да бъде по този начин лесно уловена и стегната с примката.

Малко след тези приготовления тя се върнала. Изглежда била намерила труповете на децата си, защото връхлетяла с една значително по-голяма ярост върху своя враг. Тя ни най-малко не се замислила да пъхне глава в решетката. Примката веднага ѝ легнала на врата и колкото и да се бранела, няколко минути по-късно бил надянат на клюна и клупът, който я принуждавал да протяга главата и врата си напред. Тя се съпротивявала с всички сили, с криле и крака. Последните били лесно уловени в примки и вързани после здраво един за друг. За да усмири крилете, момчето трябвало да се измъкне наполовина от скалния процеп и да ги притисне към тялото на могъщата, но вече не в състояние да се брани птица, и после здраво да ги върже. Когато това станало, орлицата вече не можела да се движи.

Тя била окончателно надвита. Победителят не отнесъл ни най-малка драскотина, птицата, разбира се, също. Най-трудното било отминало; най-дръзкото можело да започне, а именно летящото падане или падащото летене в ужасяващата бездна.

— Слава Богу, че не съм бил аз! — обади се Паперман. — На мен това рисковано дело сигурно нямаше да се удаде. На когото съдбата е отредила да се казва Паперман, той трябва да си остане на здравата земя, иначе лошо му се пише! Но по-нататък, бързо нататък! В напрежение съм!

Слугата продължи:

— Грабливата птица сега била укротена и момчето можело вече да напусне скалния процеп. То пристъпило напред и погледнало в бездната. Не му и хрумнало нито за миг да се колебае. Сега орлицата била още в пълни сили. Колкото повече отслабнела, толкова по-опасен щял да бъде скокът от гнездото в зейналата празнота. От птицата се носела миризма на дивеч и кръв. Големите ѝ кръгли очи пламтели от ярост и омраза. И все пак единствено тя можела да му бъде спасителят! Това са загадки, които само Един може да разреши, Единствения, и този Единствен е добър, безкрайно добър! Момчето се пристегнало с най-здравите ремъци под мишниците, вързало ги за краката на орлицата, но така, че размахваните крила да не могат да го наранят и я изтеглило непосредствено до ръба на пропастта. „О, Маниту, о, Маниту!“ — извикало то. После срязало двата ремъка, които стягали крилете към тялото. Орлицата ги раздвижила, "помъчила се да ги разпери, ала не могла да се издигне, защото краката ѝ били свързани. „О, Маниту, о, Маниту!“ — помолило се още веднъж момчето и се плъзнало бавно през ръба на скалите, повличайки със себе си и орлицата.

— По-нататък, по-нататък! — извика Паперман. — Не мога да го дочакам!

— Да, бързо, по-скоро! — помоли и Херцле. Инчуинта се подчини:

— Казах, че момчето затворило очи. Падало ли то? Не. То щяло за няколко секунди да се разбие в пропастта. Но секундите минали, а то било още живо. Над него шумели криле. То се люлеело насам-натам. Орлицата непрекъснато крещяла. Крясъците ѝ се разнасяли над планина и долина и карали всеки да погледне нагоре. Тогава момчето

отворило очи. То видяло че пада, но не стремглаво, а по една бавно снижаваща се винтова линия. Но орлицата се противяла. Не искала да слиза. Крилете ѝ работели с все сили. Но момчето било прекалено тежко, теглело я надолу. Близко до Замъка стигнали твърда земя. Но момчето все още не било спасено. То нямало вече ножа си. Не можело да среже ремъците, да се освободи от птицата, която се мъчела отново да се издигне. Завързала се битка, в която орлицата била по-силна от момчето. Тя го удряла с криле, мъкнела го насам-натам. Притекли се хора. Страхът от тях удвоил силите на орлицата. Тя превъзмогнала висящия товар. Издигнала се още веднъж във въздуха, макар и невисоко. Прелитайки на късо разстояние, тя се спуснала отново към земята, за да я достигне точно пред нас — пред Тателах Сатах и мен. Наблизо лежеше един камък. Вдигнах го и ние убихме исполинската птица. Момчето беше спасено. От ударите на крилете беше пострадало, но се усмихваше. Ликуваше дори. Защото беше постигнало онова, което бе искало да постигне — своята медицина. Оттогава се нарича Младия орел, а летенето бе любимата му тема на разговор. Отиде даже в градовете и селата на бледоликите, за да се научи там да лети.

— И умее ли? — попита Херцле.

— Все още не знам. Но откак е тук, още от вчера, започна да си прави собствени криле. Така че изглежда все пак може. Но това имаме право да знаем само ние, други — не.

По време на този разказ бяхме изминали едно добро разстояние и сега следвахме цяла поредица от долини и клисури, които бяха свързани една с друга, но водеха в такива различни направления, че често бе трудно да се каже дали яздим на север или юг, на изток ли, или на запад. Бяхме на път вече над три часа. Тогава се натъкнахме на една малка река, от чиито бистри води се познаваше, че не идва от някой землист или глинест, а от скалист район.

— Това е Долината на пещерата — извести Инчуинта.

— А къде е пещерата? — попита Херцле.

— Най-отзад, в края на долината, където тя граничи непосредствено с Маунт Винету. Хайде!

Продължихме да яздим.

Значи тук бе мястото, където съюзените сиуси, юти, кайови и команчи искаха да се скрият. Не беше зле избрано. Само дето се

намираше толкова далеч от нас и който се наканеше да ни нападне оттук, трябваше да остави преди туй зад себе си един петчасов, уморителен път. Или пък имаше някой по-къс, по-удобен? И беше ли той известен на нашите неприятели? Такива мисли ми се въртяха из главата. Според мен си заслужаваше да се разнищят. И странно, едва им бях дал простор и спрях внезапно коня си, давайки знак на другите също да спрат. Бях видял следа. Слязох да я прегледам. Тя произхождаше от два коня, които не бяха дошли по нашия път, а се бяха спуснали отляво на възвишението, и то преди най-много час. Следователно пред себе си имахме двама ездачи. Кой бяха, не можах да разбера от следите, но при всички случаи индианци. Извадих револвера от джоба. Продължихме да яздим, но бавно и предпазливо, възможно най-безшумно, един след друг, аз начело. Следвахме дирята, която се виждаше много ясно в меката, свлечена от височините глинеста почва. Тя водеше край реката, през шубраците, към най-задната част на долината.

— Те яздят към пещерата — каза Инчуинта. — Значи им е известна!

— И то така добре — прибавих аз, — че са минали направо през дивите предпланини и въпреки това са я намерили. Техните познания явно са по-точни от твоите.

Наближавахме края на долината. Тя престана там, където реката излизаше директно от недрата на планината. Едно гърло водеше навътре. То беше три пъти по-широко от реката и високо, колкото да може един ездач да влезе, без да се налага да се навежда. Това бе входът на голямата пещера, която искахме да опознаем. Пред него имаше малко, открито пространство, обстрелвано от падащия камънак, и поради това лишено от растителност. С пристигането си до периферията на това място ние спряхме, понеже сега видяхме търсените двама ездачи. Бяха слезли и лежаха по корем на земята, привели глави над нещо бяло — изглежда хартия или нещо подобно. Конете им хрупаха тазгодишните вейки на храстите. Двете седла се търкаляха наблизко, както няколко чанти, пакети и пушките.

Слязохме от конете и ги отведохме на късо разстояние назад, за да ги вържем там. После се върнахме до края на храсталака да наблюдаваме двамата мъже.

— Позна ли ги! — попитах Херцле.

— Не — отговори тя.

— Но си ги виждала!

— Не, определено не!

— И все пак! Дори в продължение на няколко часа!

— Къде?

— В Домът на смъртта, при съвещанието на вождовете. Това са двамата шамани на кайовите и команчите, които отвориха жертвеника.

— Твоите очи са по-надеждни от моите. Аз ги видях само на несигурната, трепкаща светлина на огньовете.

— Аз също. Но уестманът се старае преди всичко да запечата колкото може по-добре физиономиите на тези, които са за него важни. В тези неща ти нямаш опит. Хартията, с която са заети в момента, не може да е нещо обикновено. Струва ми се, че е карта или нещо такова. Те плъзгат усърдно пръсти по нея, сякаш спорят. Същевременно говорят така високо, че почти можеш да ги чуеш и тук. Ще се промъкна дотам да ги подслушам.

— И аз?

— Не, скъпа Херцле — засмях се аз. — На какъв език се каниш да ги подслушаш? А и твоето промъкване би могло да даде някой по-шумнически резултат.

— Жалко! Много ми се искаше да участвам и аз! Но какво ще стане, ако понечат да те убият? Застрелят, пречукат или наръгат?

— Тогава ще ми се завтечеш на помощ!

— Бива ли?

— Да, бива! Бива даже едновременно с това да крещиш, и ревеш, и виеш, колкото ти глас държи!

— Върви тогава! Аз при всички случаи ще дойда!

Дадох на Паперман и Инчуинта необходимите указания и се запромъквах през шубраците към индианците. Не ми беше трудно, защото те бяха така заети със себе си, та изглежда нямаха ни очи, ни уши за нещо друго. Стигнах толкова близо до тях, че можех да досегна от скривацията ме храст крака на просналия се по корем кайова. Темата, която обсъждаха, беше от най-голяма важност не само за тях, но в същата степен и за мен.

Онова, което бях взел за хартия, не беше хартия, а кожа, тънка като коприна, обработена подобно пергамент кожа, изписана и изрисувана от двете страни. Едната страна съдържаше точната скица

на Маунт Винету и ситуационния план на „Замъка“, обитаван от Пазителя на Великата медицина. На другата страна се намираше една също така точна карта на вътрешността на голямата пещера, пред която се намирахме. Това знаех още след изтичане първата минута от подслушването ми. Разговорът беше много оживен. Картата беше въртяна насам-натам. Дватама изричаха, търсеха и намираха разни имена, места и пунктове. Всичко това аз чувах и запомнях. Узнах, че картата принадлежи на шамана на команчите.

Била прастара наследствена семейна вещ. Никой освен него не бивало да знае за нея и само голямата, извънредно важна цел, преследвана днес и тук, го принуждавала да разкрие тази тайна. Шаманът на кайовите беше крайно любопитен да се запознае подробно със съдържанието на този кожен документ и хубаво да го запомни.

— Значи нещата са наистина такива, както се вижда тук? — попита той.

— Да, наистина! — кимна команчът.

— Ние лежим сега тук, на това място? Той посочи въпросната точка на картата.

— Да — отговори другият.

— И оттук може подземно да се отиде горе на Маунт Винету? Не само да се върви, но даже да се язди?

— Разбира се.

— И по този път искаш да ни поведеш нагоре с четирите хиляди войни, за да нападнем Тателах Сатах и всичките му съмишленици? Уф, уф! Това е един голям, един велик план! Изминавал ли е вече моят брат някога този път? Бил ли е вече той там горе?

— Не, но един от моите деди е опитал тайно, и с успех. Пътят завършва на няколко места; на него му се удало да достигне единия излаз — онзи, който всъщност искал да достигне.

— Този зад Воаловия водопад?

— Да. Това е единственият пункт, който човек може да достигне на кон. До останалите може да се отиде само пеша.

— Но ако начинанието не успее? Ако над четири хиляди души се напъхат в пещерата, без да имат възможност напред или назад да мръднат? Дава ли си сметка брат ми какво е необходимо за толкова много хора и коне?

— Давам си. Затова съм тръгнал напред, да проуча предварително пещерата. И за тая цел взех със себе си само теб, моят червен брат, защото ти също си пазител на медицини, както аз и Тателах Сатах. На теб можеш да се доверя.

— Тогава да не губим време, а да започваме!

Той стана.

Значи те не бяха спорили, а само така ми се бе сторило заради тяхната оживеност. Команчът също се надигна от земята. Той сгъна бавно и грижливо картата, за да си я прибере. Тогава се изправих и аз, пристъпих иззад клоната и рекох:

— Червените ми братя май ще трябва все пак да изгубят малко време, преди да започнат!

— Уф — извика кайовът уплашен. — Един бял!

— Уф, уф! Един бледолик! — извика по същото време команчът.

Аз му издърпах пергаментата от ръката, пъгнах го в джоба си, заставах така, че да не могат да достигнат пушките и продължих:

— Присвоявам си временно тази карта, защото ще ви помогна да намерите отбелязания на нея път през пещерата!

Сега те се съвзеха от изненадата си. Изправиха се, готови за борба.

— Кой си ти, че се осмеляваш да ме крадеш? — поиска да знае команчът.

Същевременно приближи към мен, за да се добере до пушката си. Аз измъкнах револвера, запъгнах го и отговорих:

— Не те крада! Ако картата е твое законно имущество, ще си я получиш обратно. Махни се от пушките да не те застрелям! Не съм сам!

Дадох знак. Паперман, Инчуинта и винетусите тръгнаха насам, Херцле — бавно зад тях.

— Уф, уф! — извика кайовът, съглеждайки Паперман. — Едно наполовина синьо лице!

— И една бяла скуав! — прибави команчът, сега истински изплашен.

— Вие сте чули за това синьо лице и тази скуав. Кой излиза, че съм аз? — попитах.

— Олд Шетърхенд! — отвърна команчът.

— Олд Шетърхенд! — извика и кайовът. — Нашият враг, нашият най-върл враг!

— Това е лъжа! На никой човек не съм враг. Да, по-скоро бих могъл да стана враг на някой бял, отколкото на някой червен! Попитайте вашите вождове как съм ги щадил! Попитайте вашите стари воители дали са чули една дума на омраза от мен и могат ли да споменат един-единствен акт на отмъщение от моя страна! Аз обичам всички хора, обичам и вас. Аз ви желая щастieto и ще се боря срещу всяко намерение, което ви води към беда. Такова едно намерение преследвате и вие днес. Аз няма да допусна то да се реализира. Седнете и предайте ножовете си. Вие сте пленени!

— Не сме пленени, а...

С тези думи команчът скочи към мен, ала аз отстъпих крачка вдясно, пипнах го отстрани и го метнах на земята, Исполинът Инчуинта коленичи на гърдите му и го надви без всяко усилие. Също така процедира с кайова старият, храбър Паперман. Двата пленници бяха свързани по такъв начин, че не можеха да помръднат. Насядахме край тях. Винетусите отидоха да доведат конете ни, а аз извадих картата от джоба си да я разгледам добре. Още с първия поглед, който ѝ хвърлих, знаех къде съм. Обърнах се към команча:

— Нека Аваттовавх, медицинманът на команчите, ми каже дали притежава някоя голяма сбирка от книги, сиреч библиотека.

— Нямам такава — отговори. — При нито един от мъжете на команчите няма.

— Знае ли Аваттовавх къде може да има?

— Тук, на Маунт Винету, при Тателах Сатах.

— Иначе никъде другаде?

— Друга не знам.

— В такъв случай няма да ти върна картата. Ще я предам на нейния законен собственик. Тя принадлежи на Тателах Сатах. Била му е открадната.

— Това е лъжа! — избухна команчът.

— Не е лъжа, а истина.

— Докажи го!

— Веднага! Само че ти вероятно не притежаваш необходимите познания, за да разбереш какво ще ти кажа. Тази карта е номерирана, и то на древния покончи диалект от езиковото семейство мая. Тук долу, в

този ъгъл, са записани стотиците — хотуе, което означава на пет места по двадесет, следователно сто. А тук в другия ъгъл са десетиците — вуклай, което означава седем и десет, значи седемнадесет. И тъй, тази карта е номер сто и седемнадесет от въпросната библиотека или някое от отделенията ѝ. Като я покажа на Тателах Сатах, ще се установи, че тя му принадлежи.

— Нищо няма да му покажеш и нищо няма да му принадлежи! Картата действително бе открадната само че чак сега, от теб! Ти си крадец!

— Мълчи, иначе ще ти зашия един през муцуната, стари мошенико! — срязва го Паперман. — Къде са братя Ентърз?

Не беше лош трик, дето спомена това име. Така двамата червенокожи узнаха по най-лесния начин, че не сме чак толкова неосведомени, както вероятно допускаха. Те не съумяха да прикрият напълно изненадата си, но бързо се овладяха, и команчът запита с равнодушен тон:

— Ентърз? Кой са пък тия?

— Двама братя, обещаха да ни предадат на вас. Сега знаете достатъчно, за да ви е ясно, че нямаме хич никаква причина и хич никакво желание да ви повием в плюш и коприна. Кажете ли още една дума, дето не ни отърва, ще отнесете тупаницата!

По-добре щеше да е наистина, ако Паперман ме беше оставил аз да говоря. Но днес той за пръв път от дълго, дълго време след поранните години виждаше пленници пред себе си и ето защо с удоволствие позволих на стария, храбър обесник подобаващото му се удовлетворение. Двамата шамани се умълчаха. Името Ентърз ги бе направило неуверени.

Ние трябваше най-напред да се нахраним. Херцле разопакова донесената храна и я сложи пред нас. Конете бяха разседлани. Можеха да се напият и си потърсят после зелен фураж. За мен естествено картата бе по-важна от яденето. Започнах да я проучвам внимателно, като се допитвах до Инчуинта, който ме бе уверил, че познава много добре пещерата. И тогава между него и картата възникна противоречие. Според нея тук в долината имаше само един вход към пещерата — пред който се намирахме, но горе на възвишението три различни изхода — два тесни и един широк. Широкият беше пътят за конете, излизащ зад Воаловия водопад. Двата други бяха пешеходни

пътища, които се отклоняваха на някакво място от конския път, продължаваха на известно разстояние заедно и после се разделяха. Единият излизаше горе в Замъка — на кое място, не можеше да се каже; скицата бе твърде малка. Другият не се изкачваше чак толкова високо. Той излизаше във вътрешната долина, както изглежда, в близост до започнатата гигантска статуя на Винету или някой от двата дяволски амвона. Инчуинта обаче не познаваше нито един от тези изходи. Той знаеше наистина, че по-рано, в стари времена, съществували няколко излаза от пещерата, ала хората ги засипали. Защо, това не знаеше. Той твърдеше, че пещерният път водел все широк и добре проходим нагоре из вътрешността на планината, докато внезапно се стеснявал и свършвал неочаквано пред една сталактитова група. Тази група се намирала малко нещичко встрани от Воаловия водопад, който човек с остър слух можел още от пещерата да чуе как се срива.

Веднага след храна се подготвихме за изследване на пещерата. Ние си носехме факли и свещи, а когато отворихме пакетите на двамата пленници, видяхме, че и те са богато снабдени. Срещу влагата и хладината бяхме взели големи, тънки, но влагонепроницаеми индиански одеяла, които можехме да използваме за загръщане като наметала. Конете бяха наново оседлани, шаманите вързани на техните, няколко факли запалени и ние започнахме подземната езда, за която си обещавах такива добри резултати, макар въобще да не знаех откъде ще дойдат.

Яздехме през един направо великолепен подземен свят. Начело Инчуинта с един винету като факлоносец, зад него аз с Херцле, след това пленниците, после Паперман с останалите винетуси, един от които носеше втора факла. Където беше необходимо, палехме към факлите и свещи.

Пътят вървеше непрестанно нагоре и често доста стръмно. Пещерата дори в най-ниските си места бе толкова висока, че никъде не се налагаше да слизаме от конете. Нито едно от подземните помещения, през които минавахме, не си приличаше с друго. Следваха промяна след промяна, изненада след изненада. Често изненадата бе така голяма, че не съумявахме да сдържим високите възгласи на удивление. Запознавахме се с едно царство на най-възхитителни сталактитни приказки. Най-прекрасни идеи, застинали в шпат,

арагонит и синтер, израстваха като сталактити отгоре надолу. Също така разкошни сталагмити се извисяваха отдолу, за да се съединят с тях в лули, колони, органи и други образувания, за които едва му се вярваше на човек, че са създадени от природата. Но за съжаление няхаме време за по-подробно разглеждане и трябваше да го отложим за по-късно. Нещо ни подтикваше напред, нагоре към мястото, където щеше да се реши дали можем да продължим нататък, или не. Така яздехме през галерии и тунели, през малки камери и огромни зали, през манастирски трапезарии и църкви, през преддверия и просторни колониади, през веранди и коридори. Минавахме край бездни, в чиито дълбини шумеше реката. Промъквахме се между тънки водни нишки, струящи като от невидими градински маркучи. Прекосяхме места, където сякаш валеше дъжд. Виждахме да скачат каскади и водни струи да падат от невидими капчуци. Но ние не се застоявахме, вървахме нататък, все нататък, докато широкият път накрая свърши. Той из един път стана толкова тесен и неудобен, че само пешеходци можеха да продължат.

— Виждаш, че имах право — каза Инчуинта. — Конският път свърши. Няма проход, който да излиза зад Воаловия водопад.

Той изглежда имаше право. Намирахме се в една широка галерия, която преставаше до една двойна група от сталактити и сталагмити, и после се насочваше надясно от тази група като един много по-тесен път. Според картата обаче тя не правеше завой, а вървеше направо, след като бе отклонила от себе си тясната пътека. Това бе решителната точка! Сега щеше да се покаже дали мога да разчитам на очите и способностите си, или не! Започнах да изследвам сталактитовата група и много скоро видях, че изобщо не бе необходима кой знае каква проникателност, за да се открие върнатата следа.

Раздрусих най-външния от тези камъни — той се помръдна. Отместих го встрани. За да го сторя, бях слязъл от коня. Останалите последваха примера ми и помогнаха да отстраня следващите камъни. По този начин пътят още след кратко време се разшири поне дотолкова, че да се убедим в неговото продължение. Уголемихме пролома, докато човек вече можеше да се провере. Тогава подканих Паперман и един от винетусите-факлоносци да ме последват в пролуката. Искях да видя какво се намира отзад. Останалите трябваше

да чакат и междуременно да отместят толкова камъни, че да е възможно преминаването и на конете.

Освен горящата факла ние тримата взехме и една за резерв и продължихме напред, естествено пеша. Стръмнината сега беше още по-голяма отпреди. Скоро чухме пред себе си шумене, после бучене, гърмене, съвсем като в близост до Ниагарския водопад. Това бучене и ехтене стана така силно, че не чувахме вече и собствените си думи. Стената от дясната ни страна пропадна в гълбините; лявата остана. Отгоре започна да мерзелее светлина, сякаш денят надничаше към нас през някое масивно, млечнобяло стъкло. И внезапно, след един завой на пътя, го видяхме, Воаловия водопад, рухващ с ехтеж в долния свят, за да създаде там рекичката, край която преди туй бяхме яздили към пещерата. Духаше толкова силен вятър, че трябваше да си държим шапките. Крачехме като по някое скалисто шосе на Швейцария. От едната страна скалната стена, от другата зейналата преизподня, в която изчезваше водопадът. Никакви перила не ни предпазваха. Но пътят беше здрав и толкова широк, че четири коня можеха да вървят един до друг. Така минахме край водопада в цялата му ширина, след което оберлихтът изчезна, и ние отново трябваше да разчитаме само на светлината на факлата ни. После продължихме по една устремила се нагоре галерия, но не направо, а в извивка. Тук отново започна да се долавя шумът от водопада, той ставаше все по-силен и по-силен и когато накрая стана толкова силен, че едва не оглушахме, видяхме отново светлината на деня, но не отгоре, а отпред. Отправихме се нататък и няколко мига по-късно се намерихме на открито или по-точно не съвсем на открито, а между ревящите маси на Воаловия водопад и устремилите се възбог скали, от които те се сриваха. Стояхме в непосредствена близост до бездната, в която се продънваха. Край нея току-що бяхме минали там долу. Намирахме се точно в същото положение, както посетителите на Ниагарския водопад, каращи да ги отведат зад падащата с грохот водна стена, за да могат по-късно да го разкажат. Необходимо беше само да вървим между водата и скалите към края на водопада и през намиращия се там гъсталак да се доберем до здравата, суха земя.

Сега знаех достатъчно, така че тръгнахме обратно към мястото, където се намираха нашите спътници. Когато пристигнахме там, те още не бяха приключили с работата си. Отстраняваните камъни бяха с

такова тегло, че щеше да е необходимо още дълго време, додето ги разчистят. Аз се възползвах от случая да продължа изследването. Исках да зная накъде води и тесния път. Но за целта поисках да ме придружи не Паперман, а Инчуинта с един факлоносец. Херцле помоли да дойде с нас и аз се съгласих, макар че присъствието ѝ можеше само да утежни, а не да облекчи търсенето.

По мои сметки тук се намирахме почти точно под мястото, на което се намираше в строеж тежката статуя на Винету. Оттук до разклонението на тесния път на два още по-тесни според картата не беше далеч. Когато стигнахме там, веднага видях, че тук отново се изправят сталактити, вместо сталагмити. Следователно хората и тук бяха поставили маскировка. Инчуинта не забеляза нищо. Той не спря. Не заподозря, че тук се отклоняваше един от тесните пътища и продължи с факлоносеца напред. Последвах ги, без да кажа нищо. Пътят, който пропуснахме, вероятно бе онзи, излизащ при дяволските амвони. Него обаче аз исках да запазя само за себе си. По-нататъшният път водеше според картата нагоре до Замъка и на мен много ми се щеше да се запозная с него още днес. Ето защо го последвахме дотолкова далеч, додето той сякаш свърши.

— Тук пътят престава — каза Инчуинта, като спря.

— И не продължава нататък? — попитах аз.

— Не. Точно както преди малко!

— Да, точно както преди малко! Отстрани ли човек камъните, които го препречват, ще види, че не е свършил, ами продължава зад тях. Да ги махнем!

Тези сталактити не бяха тежки. Аз отместих няколко настрана. Инчуинта помогна. Оказа се, както бях мислил — пътят продължаваше. Тук дори не бе необходимо да се отстраняват всички камъни. Достатъчно бе човек да премине по тях. После вече нищо нямаше да ни пречи да продължим. Ние го сторихме и оттук нататък сталактитите престанаха. Имаше само пещери без синтерни образувания. И те бяха разположени все едната по-високо от другата. Трябваше да ги изкачваме. Накрая тази поредица от естествени кухни изцяло престана и пътят ни поведе по скални цепнатини, изкуствени стъпала и зидани ходници. При това въздухът беше извънредно сух и чист. Аз не бях поглеждал часовника си и нито стъпалата или крачките бях броил, но според мен доста над четвърт час се бяхме изкачвали,

когато стъпалата внезапно свършиха. По-нататък не можехме да отидем. Намирахме се на тясно каменно стълбище. Под нас стъпалата, вдясно зид, вляво зид, над нас зид. Никъде никаква врата, прозорец, отвор! Как тогава да излезем?

Точно над последното, най-горното стъпало беше наместена една каменна плоча. Не можеше да е тежка, защото беше с измерение на квадрата най-малко три педи. Опитах да я повдигна. Не стана. На нея имаше два глухи отвора, които много вероятно не бяха провъртяни без умисъл. Съумях да пъхна ръкохватката на ножа си, сдобивайки се по този начин с дръжка за отместване на плочата. Опитах напред, назад, надясно... напразно. Но наляво тя се помръдна най-сетне. Имах чувството, сякаш се движи по ролки. Над мен възникна четвъртито отворстие, през което можех да се изкача. Не го сторих веднага, а проявих благоразумието да си пъхна главата само до очите. Какво видях?

Едно много високо, осмоъгълно иззидано помещение с две врати. Стените бяха изцяло обрасли с пасифлора с достигащи тавана клонки, където оставените околоръст многобройни отвори пропускаха необходимата светлина. Вейките бяха толкова гъсти, че не можеше да се види нищо от намиращия се зад тях зид. Бяха разлистени и покрити с изобилни цветове. Че това ставаше през доста късното сега годишно време, бе навярно последица от надморското равнище, както и от обстоятелството, че вегетацията се осъществяваше не на открито, а във вътрешността на затворено помещение. „Мъченицата“ има, както е известно, над двеста разновидности. Тук обаче се застъпваха само два вида. Същинското облекло на стените се състоеше от *Passiflora quadrangularis*, чиито разкошни цветове, облъхнати вътре в розово-червено, имаха диаметър десет сантиметра. Ето как се получаваше наоколо едно безпримерно цветно великолепие. От този фон ярко се открояваше по една стена една напълно бяла *Passiflora incarnata*, която бе така източена и ограничена, че образуваше един четири метра висок кръст в изправено положение — един направо фрапиращ знак на християнството на това непознато за мен, тайнствено място. Насреща имаше врата, която не бе отворена. А тук, където се намирах, изглежда имаше още една, която нямаше как да видя, преди да се покача по-високо и изляза от отвора. Тогава действително се установи, че от нашата страна на помещението

няколко стъпала водеха към един изход, който беше зарезан. Качих се горе, избутах резето и отворих. Озовах се на открито, но не отделих време да определя мястото, на което се намирах, а затворих пак вратата, слязох по стълбите и поканих Инчуинта да се качи и ми каже дали не знае къде сме. Едва видял помещението, той възкликна удивено:

— Уф! Това е цветната капела, в която Тателах Сатах има навика да се моли!

— Кому се моли той тук? — попитах аз.

— На Великия, добър Маниту. Кому другиго?

— Но тук все пак има кръст, символът на християнството!

— Той води произхода си от Винету. Той го посади тук. Казваше, че това бил знакът на неговия брат Олд Шетърхенд. Не го разбираше още, но щеше да се учи да го разбира, колкото по-високо израстваше. Той така те обичаше, така безкрайно обичаше!

Човек добре може да си представи колко дълбоко ме покърти това! Но аз бях принуден да превъзмогна бързо вълнението и продължих да питам:

— Накъде води намиращата се отсреща врата?

— Към спалните покои на Тателах Сатах.

— А тази тук над стълбите?

— Навън в планината, никой не е подозирал, че освен това съществува и капакът, през който дойдохме!

Този проход се затваряше от плочата, която бях отместил. Тя беше от подовите каменни плочи, граничещи непосредствено с най-долното стъпало, в което можеше да се избутва, понеже беше кухо. Необходимо беше само да я върна в предишното ѝ положение, за да се затвори.

Сега се изкачи и Херцле с факлоносеца. При вида на неизброимите „мъченици“ тя възкликна от удивление. Не беше чула от ходника какво ми бе казал Инчуинта, ала въпреки това веднага отгатна целта на помещението.

— Молитвена стая!

С тези думи тя закрачи към средата на помещението. Там имаше една покрита с кожи пейка. Тя седна на нея — точно срещу кръста и заговори нататък:

— Тук седи Тателак Сатах, за да говори с Бога, неговият единствен господар. Пред него е Кръста, Земното страдание, който избавя и отделния човек и цели народи. Тук се моли той за избавлението на своята раса. Тук бих желала да седна аз и да се помоля с него, та Спасителя да го изслуша!

— Стори го! — отговорих аз. — Ние тръгваме сега обратно, но скоро ще се върнем.

— Тук? — попита тя. — Кога?

— Може би до половин час. Отивам да доведа пленниците по този таен път в Замъка. Така няма да ги види никой освен нас. Искане ми се никой от техните съмишленици и другари да не разбере къде се намират. Няма смисъл да ни придружаваш обратно в пещерата, иначе сетне пак ще трябва да се катериш насам с нас.

— Добре, тогава оставам. Но какво ще правя, ако някой ме завари тук?

— Който и да е той, ще се отнесе с теб като към приятелка. Впрочем изобщо не е нужно да се оставяш да те завари. Необходимо е само да изкачиш стълбите и да излезеш на открито, така ще останеш незабелязана. Сигурно никому няма да хрумне да погледне дали вратата е зарезана, или не.

— Да, правилно! Ще чакам значи тук.

Тя седна пак на пейката, а ние останалите слязохме долу в ходника. Аз бутнах обратно каменната плоча, за да не го оставяме отворен. После се върнахме обратно до мястото, където ни чакаха нашите другари. Те бяха почти към края с работата си по разчистването на сталактитите. Седнах да изчакам оставащите няколко минути. Както си седях тихо, почувствах нещо да ми капе от потона. Не беше обаче вода, а стрит камък. Той се ръсеше като брашно и пясък върху мен. От време на време падаше и по някое парченце с големината на грахово, бобено зърно или лешник. Погледнах нагоре. Светлината от факлите ни не достигаше чак до тавана, но въпреки това видях точно над мен една тясна пукнатина, от която се ронеха тези неща. В една такава пещера това не е нещо необикновено, така че и през ум не ми мина да проуча причините за тази пукнатина.

Когато широкият път бе освободен, казах, че тук ще трябва да се разделим. Дватама шамани щяха да се изкачат с мен, Инчуинта и един факлоносец пеша, а останалите да яздят, под предводителството на

Паперман, по открития преди малко път, излизащ зад Воаловия водопад, като вземат и нашите свободни коне. Оттам трябваше да се насочат веднага към Замъка. Почакахме, докато се отдалечиха. После вързах очите на шаманите, не допускайки никаква съпротива. След това аз взех команча под ръка, а Инчуинта — кайова. Факлоносецът закрачи начело. Така започнахме да се изкачваме по извървения веднъж път към пасифлорното помещение. Понеже очите на пленниците бяха вързани, това ставаше толкова бавно, че не след половин час, както бях казал, а едвам след повече от час стигнахме до последните стъпала. Залових се там да отместя плочата. Докато го вършех, чух гласове. Изглежда имаше някой при жена ми. Отворих капака възможно по безшумно и показах предпазливо само горната част на главата си — до очите, за да видя кой говореше там. Херцле беше изчезнала, сигурно на открито през вратата на стълбите. Сега на пейката срещу кръста седеше Тателах Сатах. При него стояха дванадесет апачески вождове в по-млада възраст, от които не познавах нито един. Най-възрастният от тях не надхвърляше петдесетте. Старият Пазител на Великата медицина им говореше с много прочувствен глас. Чух продължението на започнатата реч:

— Нашият добър Маниту е велик, милиони пъти по-велик, отколкото мислеха досега червените мъже. Те приемаха, че той е само техен бог, не обаче и бог на всички останали, живеещи по земята. И ако това почиваше на истината, колко нищожен щеше да бъде той тогава, колко нищожен! Богът на няколко злочести индиански орди, които ще бъдат стъпкани, смачкани и смазани от бледоликите! Колко могъщ, напротив, би трябвало да бъде богът на белите! И колко много би трябвало тогава да желаем този бог на белите да застане на мястото на немощния Маниту на индианците! Но това наше желание бе изпълнено още преди да сме го усетили. Погледнете към кръста! Той цъфти, за да ни освободи. Той ни отнема Маниту, за да ни даде Маниту. Той ни казва, че има само един-единствен Маниту — Всемогъщия, Всезнаещия, Всесилния и Всеблагия, и че ние сме накърнявали неговото всесилие и неговото вселюбие, като сме го искали само за нас, единствено за нас — най-нещастната от всички нации и най-слабата от всички раси. Кръстът почива върху земята и се възвисява към Бога. Това е едното, което той значи. Но той е разперил двете си ръце, за да прегърне всеки един, целия свят. Това е другото,

което той означава. Никой от нас не го знаеше. Олд Шетърхенд беше този, който ни донесе тези знания. Но ние не ги приехме. На един-единствен само затрогна тази вест сърцето. Този единствен беше Винету. Той наблюдаваше, той проверяваше. Той започна да вярва. И колкото по-крепка ставаше тази негова вяра, толкова по-често идваше той при мен да ме моли тези цветя-мъченици и този кръст на любимото ми място за молитви да му позволя да посади. Неговото съкровено желание беше да доведе Олд Шетърхенд при мен. Неговият бял брат трябваше да види тук, на това място, как мисълта за кръста и вярата за един-единствен Маниту са пуснали корени в сърцето на неговия червен брат и са се развили до цвят и плодове. Аз обаче бях против. Аз мразех Олд Шетърхенд. Един ден Винету, великолепият, несравнимият, си тръгна и вече не се върна. Но онова, което живееше в неговото сърце, се върна. То дойде при мен. То ме подтикваше всеки ден насам. То ме учеше да разсъждавам. То ми носеше светлина. То ме учеше да се моля — не на слабия, малък Маниту на червените мъже, а на могъщия, необхватен, величествен Маниту на Олд Шетърхенд, който единствен е в състояние да одушеви наново нас, неговите червени деца, за да станем най-после каквото е трябвало да станем, но не сме станали. Днес той е тук, Олд Шетърхенд, комуто отказвах моя дом и моето сърце. Днес аз го обичам. Днес зная, че не съм в състояние без него да постигна нищо, точно както червената раса не е в състояние да постигне нищо без бялата. Той ще бъде факторът, който ще ни обедини с любов, макар да искаме да се унищожим в омраза. И докато ние...

Той спря по средата. Нашата факла, която още не бяхме успели да угасим, започна много шумно да пращи, искри, да вие пушек, който се изкачи край мен от отвора и веднага бе подушен и видян от индианците. Всички погледнаха към мен. Тателах Сатах се изправи слисан от мястото си. Какво друго ми оставаше, освен да се измъкна от отвора в пода.

— Олд Шетърхенд! — извика той. — Олд Шетърхенд за когото говоря!

— Олд Шетърхенд! Той ли е? Той ли е? — запитаха го вождовете.

— Да, той! — отговори им. — Някаква дупка в земята. Накъде води? Откъде идваш?

Тези думи бяха отправени към мен. Аз тръгнах към него, извадих от джоба си картата, която бях отнел от шамана на команчите, разгърнах я, подадох му я и отговорих:

— Погледни тук! Тогава ще разбереш откъде идвам. Едва погледнал надслова и числата, той вече извика:

— От тайната библиотека! Извънредно важна карта, която е била открадната на един от моите деди! И чийто крадец досега напразно издирвахме! Под подозрение се намирал тогавашният медицинман на команчите, който бил в продължение на няколко седмици гостенин тук и много често влизал в библиотеката. И сега ми я носи Олд Шетърхенд! Какво чудо, какво велико чудо! От кого я имаш?

— От правнука на крадеца. Ще ти го покажа.

Достатъчен бе един вик от моя страна и Инчуинта и факлоносецът се качиха при нас, водейки двамата пленници. Те бяха веднага разпознати от апаческите главатарии. Последните понечиха да се впуснат във високи възгласи на удивление, ала аз го предотвратих с едно движение на ръката и казах:

— Тихо! Те не бива да разберат къде са! По-късно ще ви разкажа. Има ли в Замъка някое място, където пленниците така да бъдат скътани, че нито да могат да избягат, нито да бъдат видени от други хора?

— Ние имаме много добри и надеждни тюрми — отговори Тателах Сатах.

— Тогава нека Инчуинта ги подслони и после се върне. Ще имам нужда още от него.

Тателах Сатах даде с приглушен глас необходимите заповеди на своя исполински слуга, след което той се отдалечи с двамата шамани и факлоносеца, за да ги отведат до хапуса. По същото време вратата над стълбите, която водеше на открито, се отвори и се показа Херцле. Беше съумяла да се изтегли навреме. Виждайки сега през откренатата врата, че съм отново тук, тя също реши да се покаже. Не е трудно да се досети човек, че това не намали удивлението на вождовете.

Разказах им, колкото сметнах за необходимо, защото не смятах с никого от тях да споделям напълно намеренията и плановете си. Тъкмо свърших и се върна Инчуинта. Той съобщи, че пленниците са здраво заключени, и че Паперман и придружителите му са пристигнали от водопада в Замъка. Осведомих го, че ще ме придружи още веднъж

долу до пещерата и за тая цел да се погрижи за две нови факли. Херцле попита дали може да се присъедини към нас. Когато отговорих отрицателно, Тателах Сатах ме помоли да му поверя своята скуав. Очаквал посещението на Колма Пуши и много щял да се радва да запознае двете жени. Аз естествено нямах ни най-малко нещо против и когато Инчуинта дойде с факлите, слязохме отново в пещерата. За отбелязване е, че дванайсетимата апачески вождове бяха пристигнали едва днес, по време на нашето отсъствие, и разпънали шатрите си в Горния град. Те представляваха щабът на всички апачески племена, на които Тателах Сатах можеше да разчита.

Аз си имах особена причина да сляза още един път в пещерата. След като веднъж се бях заел да я опозная, исках да я опозная веднага и изцяло, защото имаше една малка част, която не познавах. Припомням, че широкият, проходим за ездачи път започваше от Долината на пещерата, водеше през нея и излизаше горе на открито зад Воаловия водопад. При мястото, където бе преграден със сталактити, се отклоняваше надясно и водеше нагоре един по-тесен, пешеходен път. Своя същински край той намираще чак горе в пасифлорното помещение. Дотам бяхме отишли. Но още долу в пещерата от него се отклоняваше втори тесен път, край който бяхме минали, без придружителите ми нещо да забележат. Единствено на мен бе обърнато внимание мястото, на което сталактитите, употребени като сталагмити, загатваха, че и тук един проход по-рано път е бил преграден и маскиран с камъни. Към това място се връщахме сега. Бях взел със себе си само Инчуинта, тъй като бе довереник на шамана, а нещата около новото откритие, което се канех да направя, бяха поверителни. Защото като свържех надземните и подземните места, се установяваше следното: Широкият път излизаше в планинската долина, зад водопада. Тесният път свършваше високо там горе в Замъка. Лежащото между тях двата разклонение на тесния път, което сега търсех, трябваше следователно да излиза между водопада и Замъка. И когато се запитвах кое ли място ще е най-подходящо за тая цел, то предположението ми винаги опираха само до дяволските амвони или както ги наричаха тук „Ухото на Злия дух“, край което бяхме минали, когато шаманът ни показва Воаловия водопад. Във всяко едно отношение нещата се съгласуваха, че това място се намира във връзка с изпълнената с тайни пещера.

Стигайки въпросното място, при което предполагах разклонение на тесния път, ние спряхме да изследваме лежащите на земята камъни. Те също не бяха сталагмити, а сталактити, следователно не бяха възникнали на място, а бяха доставени с някаква цел от другаде. Отстранихме от тях толкова, колкото бе необходимо да добием представа за нещата и действително, много скоро без тях се откри свободна пътека, водеща нагоре. И тъй, моето предположение не беше ме измамило. Питам се само още къде излизаше там горе. Трябваше да я проследим.

Най-напред починахме няколко минути от усилията, които бяхме хвърлили по отстраняването на тежките камъни. През това кратко време около нас бе тихо, съвсем тихо, и ето че чухме някакъв особен, прациящ звук, достигащ до нас от далечина — вероятно от района, в който нашият тесен път се отклоняваше от широкия. Какво или кой беше това? Имаше ли някой там? Нашата безопасност изискваше незабавно да го разберем. Вдигнахме факлите и забързахме по посока на звука. Там видяхме, че не се касаеше за човешко присъствие, а за ронене на тавана, и то точно на същото място, под което бях седял и забелязал започващата се пукнатина. Сега тя бе станала по-широка и по-голяма. Падаха доста значителни синтерни късове. Явно там горе нещо се разслабваше. Който се наканеше да минава оттук, отсега нататък трябваше да бъде предпазлив. Помислих си го равнодушно, защото нямах ни най-малка представа за същинската причина на този феномен.

Върнахме се на мястото, където се бяхме трудили, и последвахме новооткрития ходник, чийто излаз още не познавахме. Исполинът Инчуинта бе удивен.

— Ти сякаш си Винету — каза той. — Всичко чуваш, всичко виждаш, всичко намираш! А ние, дете живеем отколе тука, нищо не чуваме, нищо не виждаме и нищо не намираме! Ти си като него и той беше като теб!

И тази пътека водеше нагоре от пещера в пещера, но много по-стръмно от другата. После следваха изкуствени стъпала, изсечени в твърдия камък. Най-после застанахме пред края. Но този край не представляваше някаква врата, зид, камък, а от безчет корени и коренища излизащи от земята, която тук не се състоеше от скала, а от пръст, и те се стремяха напред в една едва ли не непроходимост.

Трябваше да прибегнем към помощта на ножовете. И те помогнаха. Като режахме всичко, що ни бе по път, и го отнасяхме назад, ние напредвахме крачка по крачка, докато в крайна сметка заставахме не пред корени и боящи се от светлина ластари, а пред един гъсталак, през чийто клонак ни поздрави дневният светлик. Угасихме факлите.

Гъсталакът израстваше с още други храсти от един каменен куп, който сигурно не бе възникнал естествено, а е бил струпан изкуствено, за да прикрие галерията, от която идвахме. Пропълзяхме през него, старайки се да увреждаме възможно по-малко клоните и вейките. И заставахме... къде? Дясното „ухо“ се намираше от другата страна на коларския път — точно отсреща.

— Уф, уф! — възкликна Инчуинта. — Случи се чудо!

— Преоткритието на нещо толкова старо не е чудо — отговорих аз. — Ние се намираме при вашия Девълз палпит.

— Чиято тайна никой не може да открие!

— Нима? Наистина ли?

— Да. Нито даже Винету можа!

— Тогава почакай! Може би ти ще си този, който ще съумее!

— Аз? — попита слисан. — Невъзможно!

— Никак не е невъзможно, а дори много вероятно. Съгласен ли си да мълчиш, дори пред Тателах Сатах?

— Съгласен! — увери той, като ме погледна, изпълнен с очакване.

— Добре! Нека първо се огледаме! Да се качим горе, на „Ухото на Злия дух“, за да се запознаем с условията!

Заизкачвахме се. Когато стигнахме горе, аз се намерих в почти съвсем същото положение и условия, както на първия Девълз палпит, където Младия орел повали мечката, и аз после бях разговарял от амвон до амвон с Херцле. Тук също имаше два амвона — точно както там. И отвъд пътя имаше отново два, отстоящи един от друг на точно същото разстояние. На един повърхностен мислител щеше да се стори, че тук имаше не една, а две елипси, в чиито фокуси тихото говорене можеше да се чуе високо, а именно една отсам и една отвъд пътя. Попроницателно мислещият обаче още от пръв поглед щеше да види, че нито отсам, нито оттатък имаше някаква отделна, истинска елипса, и че тази фигура се получаваше когато двете отделения се свържеха през пътя с присъединителни линии. Тогава действително се очертаваше

една двойна елипса с четири фокуса — отсам два и отсреща още два, при чиято правилна употреба ставаха възможни различни звукови експерименти, които за непосветения биха изглеждали като чудо.

Това се виждаше, както вече казах, от пръв поглед. Но този пръв поглед бързо бе отклонен от своя обект, и то от извънредно фрапантната промяна, настъпила в околния ландшафт от последното ни присъствие тук. С други думи започнатата статуя на Винету междувременно бе нараснала, и то по начин, който ми стана понятен едва когато видях колко голям бе броят на товарните коли, с които бяха докарани подготвените в каменоломната квадри, и колко голям бе броят на работниците, заети да камарят по фигурата тези предварително пробити квадри и да ги скрепяват с железни оси, скоби и болтове, фигурата беше израснала до пояса. Изкуствените скали, на които щеше да се обляга, бяха в развитие, а скелетата, по които работеха монтьорите, бяха възникнали наистина едва днес, но даваха представа към каква исполинщина отиваха размерите. Инчуинта видя, че съм насочил вниманието си към тях, и каза:

— Те работят като в треска. Вече не са уверени в нещата си. Сега с всеки изминат ден виждат все повече и повече, че не целият свят е на тяхното мнение. Ето защо трябва час по-скоро да изготвят тази фигура, за да направят на хилядите очаквани участници в празненството впечатлението, което им е обещано. Когато преди малко отидох да взема факлите, научих, че хората решили ден и нощ да работят, защото чули, че и ти си тук. Смятат, че лесно могат да те избутат встрани.

— Аха! Особено мистър Окихтшинча, наречен Антоний Пейпър, а? Остави го да си бута, нека си бута! А ние да се върнем, към настоящите си задължения. Нали се канехме да опитаме дали няма да си ти този, който ще открие тайната на вашия Девълз палпит. Тук имаме два амвона. Отсреща също два. Ние се намираме тук на първия, където сега аз ще остана, а ти ще отидеш отсреща, също на първия. Ще застанеш там и ще изречеш с най-обикновен тон десет числа. Аз не мога дотук да ги чуя, но веднага ще ти ги повторя.

— На мен да ги повториш? — попита. — Че ще го чуя ли?

— Да.

— Невъзможно!

— Изчакай! Сега върви! Но го стори тайно! Не казвай никому къде отиваш и какво възнамеряваш да правиш там!

По физиономията му се изписа силно неверие и той се отдалечи. Загледах се след него, но без да се показвам на работниците и коларите, които циркулираха по пътя. Той го прекоси и се изкачи на първия амвон. Лесно можете да се досетите колко бях напрегнат за изхода на експеримента. Заслушах се. И ето, Слава Богу, пристигнаха те, десетте числа — четните от две до двадесет. Почаках само миг, после ги повторих също така бавно и отчетливо, както ги бе изговорил той.

— Уф, уф! — чух го да извиква сащисано. — Ти ли си наистина, или не?

— Аз съм — отговорих.

— И си ме чул?

— Точно както ти мен. Сега иди на другия амвон, на втория, и кажи нещо друго.

— Какво?

— Каквото и да е. Задай някакъв въпрос и аз ще ти отговоря. Хайде тръгвай!

— Добре, отивам!

Аз също слязох от моя амвон и се запътих към другия. Тъй като там нямаше храсталаци, бързо се озовах горе. Тогава го чух как отива на отсрещния. Храсти шумоляха, клони пукаха. После стигна горе и попита:

— Още ли си там? Чуваш ли ме?

— Да, чувам те — отговорих, без обаче да му казвам, че междуременно и аз съм си сменил мястото.

— Да броя ли пак?

— Да. Десет други числа.

Той изброи нечетните числа от тридесет и едно до четиридесет й девет и аз му ги повторих. Сетне го накарах да се върне на първия амвон, за да изрече още десет числа. Видях го да отива отвъд. Качи се горе. Сега сигурно броеше, но аз не чувах нищо. Вече знаех всичко. Човек можеше да чува или не, да бъде чуван или не, както му бе угодно. Това зависеше само кое място ще си избере. Слязох от моя амвон и тръгнах към коларския път. Той ме видя и също дойде.

— Последният път ти не ми отговори — каза. — Или аз не съм дочул? Какво чудо, какво чудо! Уф, уф! От толкова далеч никой човек

не може да разбере казаната с обикновен тон дума и все пак аз те разбрах! Как да се обясни това?

— Помисли! Та нали ти си този, който трябва да открие тайната!

— Шегуваш се! Защо да се мъча да гадая нещо, което ти вече много добре знаеш! Защото ако не го знаеше, нямаше да можеш да ми посочиш правилните места. Аз ще го науча ли?

— Ако Тателах Сатах позволи, да.

— Но сега не бива да му казвам нищо?

— На никого! Би могъл да причиниш голяма беда дори само ако на един-единствен издадеш. Хайде сега нагоре към Замъка! Слънцето вече залязва.

Небето, докдето можеше да се види тук от долината, бе облъхнато от прозрачни, златисти облачета. Огнен диамантен блясък пламтеше на запад и се отразяваше като искри и проблясъци от приказното огледало на Воаловия водопад. Колко жалко, колко плачевно, че издигащата се точно пред водопада мъртва каменна фигура правеше насладата от красотата почти невъзможна! Стояхме при извивката на пътя и долината откъдето човек, идващ от Горния град, за пръв път съглеждаше Воаловия водопад. Бяхме спрели там, за да се насладим на неговата гледка. И сега тази фатална фигура, противопоставяща се на лекия, ефирен воал, ни пречеше, въздействаше така неприятно, така обременително, така потискащо. Дървените скелета, издигащи се пред този воал, бяха направо мъка за очите, толкова повече че изглежда ги строяха без отвес. Те стояха наклонено. Имаше само един-единствен трегер, който настина стоеше вертикално. Направих тази констатация ей така между другото. Тя ми се стори съвсем маловажна. Но в хода на земните събития няма нищо неважно — скоро щях да го разбера и тук...

3. ИСТИНСКИЯТ ВИНЕТУ

Тръгнахме към Замъка. По пътя Инчуинта беше много умълчан. Резултатът от нашето изследване го занимаваше вътрешно. Със стигането си горе ние се разделихме. Той отиде при Тателах Сатах, а аз — към моето жилище, където предполагах, че ще заваря Херцле. Тя наистина беше там и не сама. Колма Пуши беше при нея. Двете седяха една до друга, ръка за ръка. Когато влязох, се изправиха и тръгнаха насреща ми. Лицата им имаха израза на дълбоко, сериозно вълнение. Името Колма Пуши е взето от диалекта мокви. То означава равнозначно „Черните“ и „Тъмните очи“. По тези очи, притежаващи все още блясъка си, я познах веднага, макар в останалото да се бе променила много. Тя беше значително по-възрастна от мен. Толкова гъвкавата ѝ по-рано фигура се бе сгърбила. Бляскавата сива коса бе навита в тънка плитка около главата ѝ. Силно състареното лице бе гъсто покрито с многобройни малки бръчици. И все пак бе красиво това лице. То притежаваше онази отвътре навън изразена красота, наричана красота на старостта. Тя обикновено е сетнина от много страдания и размисъл. Изцяло от само себе си се разбира, Колма Пуши не беше вече по мъжки облечена, а по женски. Тя спря пред мен, дълго, дълго време ме гледа изучаващо и после каза с появила се усмивка по сериозното ѝ лице:

— Да, това е той! Все същият като по-рано! Въпреки многото, много години, които минаха, откак се видяхме! Мога ли да поздравя Олд Шетърхенд?

Попита, без да ми протегне ръка. Аз отговорих:

— Каква причина би имало да не може?

— Враждата!

— Каква вражда? Не зная такава.

— Аз също не знаех, но сега я узнах. По отношение на паметника Олд Шетърхенд е наш противник!

— Противник — може би, но в никой случай враг. Аз почитах Колма Пуши, обичах я и ѝ се възхищавах по време на познанството ни, и ще съхраня това приятелство, докато съм жив. Моля я да ми даде

ръката си, която можеше да бъде толкова дръзка и храбра, и същевременно толкова нежна и благородна.

Тогава лицето ѝ грейна като ярка, топла слънчева светлина, струяща от всяка бръчица към мен. Подадохме си ръце. Аз я притеглих крепко към себе си и я целунах по обичните, добри, някога толкова печални очи. После седнахме един до друг да продължим прекъснатия от моето идване разговор. И тогава чух и разбрах, че през последните десетилетия Колма Пуши много, твърде много бе учила. Беше духовно израснала покрай своите внуци Янг Шуърхенд и Янг Апаначка, ала за съжаление не извън разбиранията и възгледите на тези внуци. Тя беше екзалтирана от замисленото, чисто външно въздигане на Винету в апотеоз и била убедена, че аз и Херцле ще бъдем също така екзалтирани. Когато възникнали разногласията, си помислила, че било необходимо само да дойдем и конфликтите да се изгладят. През последните дни отсъствала и се върнала едва с Олд Шуърхенд и Апаначка. Тогава узнала всичко — че сме пристигнали, че хората ни отблъснали и се отнесли пренебрежително към нас, но и че Тателах Сатах ни е дал голямо удовлетворение, като дошъл лично да ни вземе и отведе в Замъка като свои специални гости. Това разширило пукнатината между Горния и Долния град. Хората от Долния град се опасявали, че сега тъкмо Олд Шетърхенд, когото искали да игнорират, ще си присвои решителната дума по въпроса за паметника и това накарало Олд Шуърхенд и Апаначка да заявят, че твърдо са решили да не ме навестят в моето жилище при Тателах Сатах. На Колма Пуши обаче сърце не ѝ давало да постъпи по такъв суров начин. Тя доложила за себе си при Пазителя на Великата медицина, молейки го за разрешение да ни посети, и той на драго сърце се съгласил. През време на моето отсъствие двете жени вече часове наред седели заедно, изпитвайки искрено удоволствие една от друга. Времето не беше много дълго наистина, ала Херцле изглежда бе съумяла въпреки това да даде на гостенката си онова, което тя бе очаквала от нея. Както е известно, написаното от Колма Пуши до нас писмо завършваше с думите: „Та ела и ми донеси твоята човешка любов, твоята сърдечна доброта и... твоята вяра във великия, справедлив Маниту, когото желая да почувствам така понятно, както ти, моя сестро, го чувстваш.“ Тази любов, тази доброта и тази вяра бяха сега тук. Каквото би трябвало аз като мъж да кажа с по-остър тон, Херцле го беше казала с приятелска

убедителност. Когато сега дойдох, Колма Пуши бе вече наполовина преминала на нашето мнение и бяха необходими само няколко думи да ѝ разясня точно моето становище и решение. На молбата ѝ да отида все пак в Долния град и посетя Олд Шуърхенд и Апаначка, отвърнах:

— Нямам това право. Аз съм гост на Тателах Сатах и който го отбягва, него трябва аз също да отбягвам.

— Наистина ли така стоят нещата? — попита угрижено.

— Да, така! — потвърдих. — Според законите на червените мъже домът на моя домакин е и мой дом. Който не го зачита, не зачита и мен!

— Прощавай! Говорейки за незачитане, ти се заблуждаваш. Никой не би дръзнал да не те зачете!

— Погрешно! Не съм аз, който се заблуждава. Бях поканен да дойда на Маунт Винету. Дойдох. Хората трябваше да ме посрещнат, да ме поздравят, да ми кажат добре дошъл. Кой го стори? Никой не дойде при мен. Бях поканен аз да дойда при вас, да тичам сред вас. Сега ще чуеш отговора, който ще ви дам.

Херцле ми даде таен знак да не говоря с този рязък тон, та нали имах все пак пред себе си жена. Но аз много добре знаех какво искам и продължих по същия начин:

— Моля Колма Пуши да отиде при Олд Шуърхенд и Апаначка и им каже, че ги каня утре на обяд при себе си, тук, в моето жилище. Ще бъдат поканени и други лица, но кои — сега още не знам.

Лицето ѝ помрачня още повече.

— Мислиш, че синовете ми ще дойдат? — попита.

— Надявам се!

— По обяд?

— Точно на обяд, нито минута по-късно.

— А ако не дойдат?

При този въпрос очите ѝ се впериха с голямо напрежение в мен. Аз отговорих:

— Ще го приема като най-голямото оскърбление, което ми е било нанасяно; бойната арена ще бъде очертана и куршумите ще заговорят!

— Между такива приятели, каквито сте били вие?

— Приятел, който ме оскърбява, е по-лош и от враг! Кажете им го! Предайте им, че действително съм посивял, но съм си все още старият!

Ако не дойдат, ще се стреляме! И после целият ви комитет ще иде по дявола и ще бъде избран по-достоеен. Винету беше вожд на апачите. По кой начин ще бъде почетен, това могат да решат единствено апачите!

— Когато Олд Шетърхенд заплашва, заплахата му е така достоверна и сигурна, сякаш вече се е осъществила. Сериозно ли говориш?

— Напълно сериозно! Защо живя Винету? Защо умря? Да не би само за да станат един млад художник и един млад скулптор прочути? И как са го представили тези неопитни хора? Къде е неговият дух, неговата душевност? Всеки каубой, ранър, лоуфър или трамп може да вземе същата гаменска поза като на онази глинена статуя, за която ни казаха, че изобразявала Винету! Я ѝ покажи, мила Херцле, един друг Винету, именно нашия!

Жена ми отиде да отвори съответния куфар и донесе фотографските копия, които беше направила у дома. Когато пристъпих към нея да избира въпросната, тя се възползва от възможността да ми нашепне тихо:

— Бъди добър, де! Не така груб! Та тя почти се разплака! Все пак не е нейна вината!

— Повече отколкото си мислиш! — отговорих също тъй тихо. — Тя не разбира нищо от изкуство и боготвори внуците си. Остави тая работа на мен!

Както казах вече по-рано, бях донесъл картината на Саша Шнайдер на възнасящия се към небето Винету. Притежавахме няколко копия от нея. Взех едно и го прикрепих с четири топлийки на стената. После запалих лампата, понеже междувременно се бе стъмнило. Светлината падаше от двете страни на репродукцията. Кръстът, към който се носеше Винету, започна да сияе.

— Това е нашият Винету — рекох. — Погледни го! Тя вдигна очи и не каза нищо. Приблужи и не каза нищо. Отстъпи отново назад, крачка по крачка, и не каза нищо. После, стигнала до срещуположната стена, се свлече до седящо положение, държейки очите си непрекъснато приковани в снимката и продължаваше да не казва нищо. Но в лицето ѝ блестеше сиянието на възвишена радост. Нещо душевно красиво беше дошло при нея, нещо ощастливяващо душата, което тя не разбираше и не знаеше как да си обясни. В този момент входната завеса до нея се раздвижи и влезе един, чието идване най-малко от

всичко очаквахме, а именно Тателах Сатах. Той ми бе предоставил пълна свобода и бе решил да ме безпокои възможно по-малко. Но след днешното откритие и доклада, който Инчуинта най-вероятно му бе направил, той явно бе почувствал необходимост да ме навести, за да узнае нещо по-подробно. Виждайки снимката, спря на прага и я заоглежда с все повече разширяващи се очи. После пристъпи в стаята, приближи с бавни крачки, отдръпна се отново, стори няколко стъпки напред, а мислите идваха и си отиваха по лицето му. Очите му засияваха все повече и повече. Озари го радостно прозрение.

— Уф, уф! — възкликна накрая. — Винету ли е това? Истинският Винету? Значи нашият Винету?

Кимнах.

— Но не неговото тяло, а неговата душа! — продължи. — Тя се носи към небето! Над него кръстът! Подобно пасифлорния кръст, който той посади в моя дом и в моето сърце! От косата му изпадат вождовите пера! Последното земно, полепнало още по него! Сега той е освободен! Сега той е свободен! Колко красиво, колко красиво!

Той стоеше прехласнат. Устните му се движеха, ала не се чуваха думите, стремящи се да се измъкнат навън. Едва след време заговори на глас:

— Това е той, да, това е той. Де да можехме да го покажем на нашия народ така, както го виждаме тук! Де да можехме да му издигнем паметник, който да го представи, както в този миг го виждам... като душа!

— Да! Това можем и ще го направим! — отговорих.

— Невъзможно!

— Защо невъзможно?

— Да го покажеш като душа? В бронз, мрамор или някакъв друг камък?

— Не в бронз и не в камък! И все пак по-високо, по-великолепно извисен от каменната статуя, която се канят да издигнат на Манут Винету!

— Не те разбирам!

— Ще ме разбереш. Може би още утре. Ела! Седни! Имам да ти покажа още нещо.

Той се отзова на поканата. Тогава Колма Пуши се надигна от мястото си. Запазила до този момент мълчаливо удивление, тя каза,

обръщайки се към мен:

— Олд Шетърхенд победи, както винаги. Но не сам. А със своя приятел и брат Винету.

При тези думи посочи снимката и после продължи:

— Вярно, един такъв Винету нито Янг Шуърхенд, нито Апаначка би съумял да направи! Сега тръгвам. Ще предам на синовете си твоята покана за обяд и се надявам да се явят. Би ли им показал твоя Винету?

— Ако пожелаят да го видят — да.

— Тогава остани със здраве! Не знаех досега, че има картини, които могат да проповядват по-силно и убедително от думите!

Тя си тръгна.

Да, досега тя не беше подозирала какъв език притежава истинското изкуство. Но аз го знаех. И затова ѝ показах тази репродукция, чийто глас се очакваше да предизвика най-дълбок отзвук в нейното сърце. Та нали познаваше лично онзи, който бе изобразен на нея. Беше го уважавала и обичала. И на него трябваше да е благодарна, че толкова безотрадният ѝ някога живот бе взел един толкова неочакван поврат към щастие. Нямаше никакъв начин картината да не ѝ въздейства. И това въздействие отнесе тя у дома. Моята рязкост бе пресметната и аз очаквах тази сметка да излезе вярна. След като се бе отдалечила, Тателах Сатах подхвана:

— Дойдох да изслушам изследването ти на пещерата и да ти покажа после библиотеката, от която е била открадната картата. Но нека преди туй поговорим за тази картина. Сигурно ти е само една? В такъв случай нямам право да изрека желанието, което изпитвам.

— Притежавам няколко.

— Тогава те моля да ми подариш една!

— Вземи тази тук! Тя е твоя!

— Благодаря ти! Не е ли странно, че винаги Олд Шетърхенд е дарителят, колкото пъти дойде при своите червени братя? Онова, което получава той от тях е малко, защото те са бедни. Но онова, което им дава, са духовни богатства, за тях външно заплащане няма. Като говоря по този начин за Олд Шетърхенд, аз имам предвид не него в частност, а въобще бледаликия, на когото оттук нататък ще сме благодарни само за добри неща. Вярваш ли с тази картина да победиш противниците?

— Не с картината на Винету, а със самия Винету. Картината ще ми бъде само ключът за отваряне на сърцата и разбирането. Докато те строят монумента там долу край Воаловия водопад, аз също си строя.

— Какво?

— Също фигура, фигура на Винету. Но безкрайно по-голяма, по-красива и благородна и от на който и да е художник.

— И кой ще я построи? Ти?

— Аз? О, не! Щом никой художник не е в състояние да я създаде, толкова по-малко ще съм в състояние аз! Майсторът строител, ваятелят е самият Винету! А неговото дело е шедьовър. То е напълно завършено. От мен се иска само да го представя.

— Къде го имаш?

— Тук, в съседната стая. Аз го изкопах. В Нъгит Тсил. Това е неговото завещание. Ръкописите, които е писал. Та да оставим Шуърхендите и Апаначките да си строят там долу край водопада! Ние също строим! Тук горе, при теб, в Замъка! Чий строеж ще бъде завършен по-рано и чий ще е по-ценен, това ще си покаже! Моля те за разрешение утре да дам един обяд. Точно в дванайсет. Поканих Олд Шуърхенд и Апаначка чрез Колма Пуши.

— Уф! Те няма да дойдат!

— Ще дойдат! Наредих да им каже, че оскърбят ли ме с отказ, ще оставя куршумите да говорят.

— В такъв случай ще дойдат!

— Ще покания същевременно и всички твои вождове. Също така Атъбаска, Алгонка, Вагаре Тей, Ават Ниах, Мато Шако и други. Само теб не. Защото ти трябва да стоиш по-високо от всички тези, които назовах.

— Прави каквото намериш за добре. Знаеш, че тук си господар. Кажи на Инчуинта от какво ще имаш необходимост, преди всичко какви ястия ще избереш. Той ще се погрижи за всичко. Мога ли да запитам каква цел има този обяд?

— Първо, за да принудя Олд Шуърхенд и Апаначка да дойдат. И второ, но по-важното, всички тези вождове да образуват така нареченият от бледоликите читателски кръжок. Всяка вечер ще се явяват тук в Замъка. Ти ще се заемеш с председателството, а аз ще чета на глас онова, което Винету е писал и оставил в наследство на всички червени, бели и други хора.

— Уф, уф! Отлично, отлично! — провикна се Пазителя на Великата медицина.

— В тези листа се съдържа неговият дух, неговата душа. Когато чета, от тях ще излиза неговата ясна, чиста, благородна, правдива, велика личност. Във вътрешния мир на слушателя ще израства душевната, значи истинската, върната фигура на моя и твоя Винету. А който я почувства душевно, който я види и проумее, той завинаги ще бъде изгубен за комитета и мистър Окихтшинча, наричан още Антоний Пейпър. Съгласен ли си с мен?

Той ми подаде ръка и заговори:

— Съгласен с цялото си сърце! Вярно, аз не познавам буквално писаното от Винету, но той често ми е позволявал да надникна в тези мисли, поради което предполагам, предложеният от теб път ще ни отведе до мир, без грозни стълкновения. И тъй, съгласен съм.

— Тогава си вземи снимката и ми позволи да ти покажа една друга.

Дадох му я и забодох на нейно място едно голямо копие на Марах Дуримех. Едва го видял, той се надигна от мястото си и извика:

— Кой е това? Аз ли съм? Моя сестра ли е? Моята майка? Или някой мой дядо?

— Това е Марах Дуримех, за която имам много да ти разказвам.

— Ти каза Марах Дуримех. Равнозначно ли е това с нашата царска потомка Маримех?

— Да, но за тези неща по-късно. След като сме започнали веднъж с картините, ще ти покажа и трета.

— Забодох на стената до Марах Дуримех едно копие на Абу Китал. Въздействието, което оказа този портрет върху Тателах Сатах, беше направо поразително. Той се вторачи в него, затвори очи, помисли и каза, без да ги отваря:

— Този го познавам! Винету ми го беше описал. И при това ми каза, че имал описанието от теб. Това може да е само човекът на насилието, чието съзерцание причинява болка на сърцето! Ти си го нарекъл Абукал.

— Правилно! Само името е погрешно. Той се казва Абу Китал, не Абукал. Аз често говорех с Винету за него.

— Не мога да го гледам, но те моля да ми позволиш по-късно да го разгледам внимателно.

— Вземи го със себе си. Вземи също Марах Дуримех. Можеш да ги задържиш. Имам няколко екземпляра.

— Тогава ги загърни и ми ги дай!

Сторих го. Едва когато ги имаше в ръката си, той отвори очи и заговори:

— Аз тръгвам. Вземам ги с мен и трите. Те приковаха и мен, и мислите ми. Аз съм техен пленник. Сега не ми остава време да ти покажа библиотеката. Ще го сторя утре или по-нататък. И тъй, говори с Инчуинта за всичко, от което се нуждаеш! Аз ще вървя.

Той ни остави с едно особено чувство. Нашите фотографии съвсем не бяха имали целта да бъдат взети на Маунт Винету, а сега изглежда щяха да бъдат от значение за нас. Но за Херцле на преден план стояха неща от по-голямо значение и всички те, това се разбира изцяло от само себе си, се отнасяха до утрешния обяд. Поканата бе произлязла от мен, ето защо тя се чувстваше като домакиня. Беше на мнение, че трябва да обсъди с Инчуинта менюто. Та, нареди значи да повикат исполинския слуга. Това ми доставяше удоволствие. Още с появата си първата му работа бе да увери, че всичко, от което сме се нуждаели — месо, брашно и разните му там неща, имало повече от достатъчно. Изявлението звучеше така утешително, че Херцле доби кураж. Тя състави меню. Супа с кнедли, кокошка, риба, печено, варено месо, салата, сладкиш, сирене и така нататък. Но от всичко най-много държеше на рагу от дивечово месо и някакъв пудинг от грис с ягодов сироп. Инчуинта я слушаше благоговейно и кимаше за всичко. Той имаше всичко; той знаеше всичко; той познаваше всичко; и той обещаващо всичко. В действителност обаче физиономията му ставаше все по-дълга и по-дълга. Когато тя спомена разни подправки и попита същевременно за пепърмил, онзи увери, че имали под ръка над двайсет парчета. Тогава тя просия от удоволствие.

— Чуваш ли, тук всичко има, всичко! — започна да ликува. — Това ще е ядене, с което ще си спечеля почести!

— Мила Херцле, що не поискаш първо да ти покажат тези хубави неща, а? — попитах.

— Да, ще го сторя! — отвърна. — Ама ти няма да присъстваш!

— Защо не?

— Защото нямам нужда от теб! Кибици, дето хабер си нямат, развалят кашата!

— Тогава върви и готви! Моите благопожелания ще те съпровождат до кухнята!

— Благодаря! Остани със здраве! Скоро ще се върна.

Тя се отдалечи с радостна, пружинираща походка. Инчуинта я последва. Но преди да е излязъл съвсем, той се обърна още един път и ми хвърли такъв безпомощен и объркан поглед, че с мъка се удържах да не се разсмея с глас. След един час ми донесоха вечерята. Херцле бе поръчала да ми кажат, че се налагало да се храня сам, тя нямало да дойде. След още един час прати Инчуинта да ми предаде вестта, че имала нужда от още два часа, за да приключи. Понечих да го поразпитам за нещо по-подробно, ала той изчезна с такава бързина, че изобщо не се стигна дотам. Аз четях ръкописите на Винету. Когато двата часа минаха, от вратата зад мен прозвуча гласът на жена ми:

— Върви да спиш, ако си уморен! Работата ще ми отнеме още много време!

Обърнах се бързо, но видях само завесата да се поклаща — тя самата вече се беше изгубила. Почаках още час, след което отидох в спалнята на Винету и си легнах. Колко дълго съм спал, не зная. По едно време се събудих. Почувствах нейната бодрата, здрава физическа атмосфера. Стоеше на вратата, водеща към жилището на Винетувата сестра, която сега бе нейно. Покашлях се. Тогава тя попита:

— Буден ли си?

— Да, току-що се събудих — отговорих. — Колко е часът?

— Точно три.

— И толкова дълго беше в кухнята?

— Да, но това изобщо не бе кухня, а нещо съвсем различно, което през деня трябва да ти покажа. Тук всичко е колосално...

— Как стоят нещата с кнедловата супа?

— Няма да я има естествено.

— С рагуто от дивечово месо?

— Също не.

— С пудинга от грис в яagodов сироп?

— Чуй, има си хас да ме занасяш!

— А с двайсетте пепърмила?

— Моля те, престани! Ти си един подигравчия! Отблъскващ тип, от когото човек трябва да се пази! И това ли е възнаграждението, задето така добросъвестно се трепя да ти сторя хатър на обяда? Я си

представи: Девет индианки и четирима индианци в голямото, огромното сводесто помещение, което тук квалифицират като кухня! Какво търчене, препускане и работа падат! И какво още имат да работят, докато се започне яденето! То ще бъде грандиозно! Изпържих дори палачинки. И на всичко отгоре това тук! Хайде сега лека нощ!

— За колко време?

— Само два часа. До пет часа. Тогава трябва отново да тръгвам. Всичките тринайсет човека са призвани.

— Клетата ми Херцле!

— О, моля, моля! Тук няма място за оплакване! Аз се чувствам безкрайно щастлива от възможността да готвя, пържа и пека за такива прочути индиански вождове! Никога не съм си го и мечтала! Е, лека нощ!

Тя се оттегли в нейното жилище, а аз отново заспах. Когато се събудих, беше вече късно утро, а на завивката ми лежеше написана от Херцле бележка, чиито редове гласяха следното:

„Аз съм от пет часа на крак. Всичко върви чудесно. Яденето е великолепно. Можеше да спиш до единадесет и половина. Тогава ще дойда да те събудя. Със залата за хранене приключих, тя е подготвена. Ако се събудиш по-рано, инспектирай я дали не липсва нещо. За гостите нищо конкретно не говорихме, ето защо поканих от твое име всичко живо, що се нарича вожд. Грешка ли е? За ядене имаме достатъчно. Има даже китайски чай от сушени ягодови листа и цял куп корн салата от дива маруля.

Твоя Херцле“

Това беше то истинската Клара! Всички грижи ми отнемаше. Доколкото бе възможно аз не биваше да правя нищо друго, освен да ям, пия и спя, та колкото може по-дълго да живея. Станах бързо навикнах за Инчуинта. Той дойде и съобщи, че двама бели ме чакали от един час.

— Двама бели? — попитах. — Мислех, че е забранено да идват бели насам!

— Те са приятели на Окихтшинча. Той им е разрешил.

— А, тъй! Казаха ли си имената?

— Да, братя са и се казват Ентърз.

— Познавам ги. Къде са?

— Още в двора. Да ги доведе ли?

— Не. Аз ще сляза. Какво прави жена ми? Къде се е дянала сега?

— Все още в кухнята — там повелява тя като кралица, сияе като слънце и работи като най-бедната скуав на някой от индианците кайови. Тази заран се сдоби с една помощничка, която я направи щастлива.

— Коя?

— Ашта, несравнимата жена на Вакон, прочутият медицинман на сиусите. Тя чула долу, че скуав на Олд Шетърхенд се е нагърбила да бъде домакинята на днешните гости, и веднага се качила при нея да я помоли да приеме помощта и. Сега са налице две домакини — една европейска и една индианска, които са се заели лично да контролират обслужването на вождовете. Я виж, кой ли идва там долу?

Ние стояхме до прозореца. Той посочи към Долния град. Там пристигаше една колона от може би сто индианци, облечени в кожи и, както изглежда, с много добри коне. Към кое племе принадлежаха, не можеше да се различи. Те не се задържаха там, а се насочиха към Горния град. Висока, гордо седяща на коня фигура яздеше начело. Нямах време да продължа наблюдението, защото братя Ентърз ме чакаха. Когато отидох в двора, те се бяха оттеглили в един уединен ъгъл, за да привличат възможно по-малко внимание. Хариман се зарадва да ме види — личеше му. Себюлн беше сдържан както винаги.

— Сигурно сте изненадан да ни видите тук, мистър Бъртън — каза Хариман. — Ние не можем да държим дълги речи, защото никой там долу не бива да знае, че общуваме с вас. Защо не ни се обадохте при Тъмната вода?

— Защото се наложи да заминем по-бързо, отколкото смятахме — отговорих. — Четирите племена още ли са там?

— Днес вече не, на път са. Ще пристигнат тук след три дни.

— Колко на брой?

— Над четири хиляди ездачи.

— Къде ще се скрият?

— В една разположена далеч оттук долина, която се нарича Долината на пещерата. — Вие знаете ли я?

— Не. Но още днес ще я потърсим, за да сме ориентирани по-късно в нещата. Най-важното беше да ви се обадим.

— Как стана, че ви дадоха достъп? Тук не се допуска присъствието на бели!

— Бяхме препоръчани на мистър Антоний Пейпър.

— От кого?

— От Киктахан Шонка. Ето как ни пропуснаха.

— Къде сте отседнали?

— Тъкмо при този Антоний Пейпър, мерзавецът!

— Какво? Как? Мерзавецът? Как се стигна дотам, че да го наричат така?

— Защото е такъв! Дойдохме с честни намерения към него. Предахме му всичко, което ни бе поверил Киктахан Шонка. Той се престори, сякаш ни е най-добрият приятел. Накара ни даже да останем при него. После обаче, подслушахме един негов разговор с агента Ивнинг и разбрахме, че той е най-големият негодяй, който може да съществува. Представете си, мистър Бъртън, ние двамата ще бъдем използвани от Киктахан Шонка, Пейпър и Ивнинг, без нищо да получим срещу това! Да, че и по-лошо! Когато не се нуждаели повече от нас, щели сме да бъдем отстранени и премахнати! Може ли да допусне човек подобно нещо?

— Аз не само го допускам, но го и зная отдавна. Зная дори нещо повече. По-точно Пейпър и Ивнинг са измамени от стария Киктахан Шонка също както сте измамени и вие. Те също трябва да изчезнат, когато големият удар успее. Съюзните вождове нямат намерение да дадат нищо, а искат да задържат всичко за себе си.

— All devils! Та тогава вие сте единственият честен човек по тия места! Ние сме се насадили между лъжци и изменници! Дайте ни някой добър съвет, мистър Бъртън, имаме нужда от него!

Какво можех да ги посъветвам, се разбира от само себе си. Те трябваше да останат при Пейпър, да държат очите си отворени и да ми съобщават всичко, което видят. Останалото щеше да си дойде само. Когато си тръгнаха, аз бях значително по-уверен отпреди. Но преди да се отдалечат, Себюлън попита някак си боязливо:

— Мога ли да узная как е мисис Бъртън?

— Благодаря — отвърнах. — Чувства се много добре. Често говори за вас.

— Наистина ли, вярно ли?

— Да. Мисля дори, че ви обича.

По лицето му се изписа някакъв особен, щастлив израз, каращ да се забрави всичко лошо, което човек иначе би могъл да си помисли за него. Устните му се раздвижиха, сякаш искаше да каже нещо, ала звук не излезе.

На излизане през портата трябваше да отстъпят встрани. Влезе един ездач. Веднага познах в него високия горд мъж, който бе яздил начело на пристигналите преди малко индианци. Без да обръща никакво внимание на братята, той се насочи към мен, огледа ме и произнесе късо и решително:

— Никога не съм те виждал! Но ти си Олд Шетърхенд?

— Аз съм — отговорих.

— Идвам направо при теб, без да съм се отбивал при друг. Чух, че живееш тук горе. Моята скуав била при твоята. Пристигнах току-що. Аз съм Вакон. Водя ви отбраната младеж на моето племе.

По лицето му сияеше радостта на познанията. Той скочи от коня, поздрави ме и ме прегърна като някой стар, много обичан познат.

— Аз съм твой приятел — прибави. — Позволи ми да бъда твой брат. Покажи ми твоята скуав и също моята, за да поздравя и двете!

Нямах и представа къде трябваше да се търси така наречената кухня. За щастие в този миг се появи нашият исполин Инчуинта и ни поведе към правилното място. То се намираше в приземния етаж, зад едно голямо, открито хале. Бяхме видени, че идваме, и отвътре излязоха онези, които търсехме — Херцле, запретнала ръкави, с облепени до лактите ръце с тесто, и Ашта, също навила двата ръкава, само че нейните ръце блестяха от мас, олио и подобни хубави неща. Едно взаимно съприкосновение бе невъзможно. Ето защо приветствието прие един по-малко интимен развой, след което ние, двамата мъже, отпратихме жените си към тяхната съблазнителна професия.

Инчуинта се зае с коня на шамана. Аз пък се почувствах задължен да отведа Вакон най-напред при Тателах Сатах. Със стигането си в неговата къща, чухме, че се намирал в библиотеката. Тя се помещаваше във втората постройка. Ще отмина приветствията на тези двама високопоставени мъже, както и извънредно важното съвещание и дебатите, които последваха. След това Тателах Сатах ни разведе из всички помещения на библиотеката и после из третата и четвъртата постройка, където видяхме храма и надалеч простиращите

се помещения, които приютяваха тайнствените свидетели на миналите столетия и хилядолетия. Всъщност не можахме да разгледаме нищо — времето за тая цел бе твърде късо. Касаеше се само за един бегъл поглед за обща ориентация върху събраните богатства и великолепия, за чието наличие представителите на неамериканските раси изобщо нищо не подозираха. Когато публикувам „Завещанието на Винету“, ще се върна към тези помещения и ще имам време да ги спомена така изчерпателно, както заслужават. Едно само искам да упомена. В храма именно видяхме исполинската кожа на „отдавна измрелия сребърен лъв“, за която бе говорил шаманът на команчите в Домът на смъртта. Този лъв наистина е бил значително по-голям от днешните пуми. Текстът още си съществуваше. До него висеше кожата на големия боен орел, спомената от шамана на кайовите.

Още далеч не бяхме приключили с обиколката си и трябваше да помоля Тателах Сатах да ни освободи за днес. Оставаха само броени минути до появата на нашите гости. Имаше два пункта, за които мислех с голямо напрежение. Единият беше, ще се явят ли Олд Шуърхенд и Апаначка, или не. Много нещо зависеше от това. Другият пункт се отнасяше до обяда и до цялостното протичане на този толкова важен, тържествен прием. В това отношение разчитах на Инчуинта, който бе повече от достатъчно инструктиран от Тателах Сатах. Помолих Вагон да ми съдейства в посрещането на гостите, както неговата Ашта оказваше помощ на моята Херцле в печенето и пърженето, той се съгласи на драго сърце.

Приемът нямаше да се състои в същото помещение, в което покъсно щяхме да се храним, а където се намираше плочата с лулите. Едва бяхме стигнали там и дойдоха първите гости. Останалите запристигаха бързо един след друг. Последните двама бяха Олд Шуърхенд и Апаначка. С влизането си те ме потърсиха с очи. Видяха ме и всичко, което си беше по-рано, изби навън, а всичко, отнасящо се до настоящата крамола, изчезна. Те се втурнаха ликуващо към мен, притискаха ме отново и отново и помолиха да седнат от дясната и лявата ми страна. Колко бях радостен! Сега знаех, че съм спечелил.

Лулите бяха запалени. Аз поздравих гостите. Сторих го кратко, но сърдечно. Церемонията по пушенето няма да описвам. Всеки един отговори. Когато това отмина, вниманието трябваше да се насочи към главната тема на днешния ден. Тъкмо се канех да се изправа и държа

кратко слово в тази насока, когато влезе Тателах Сатах, Пазителя на Великата медицина. Веднага щом го видяха, всички присъстващи се надигнаха почтително от местата си. Запалих една лула и му я подадох. Той извърши предписаните шест смуквания, върна ми я и заговори сбито и ясно, както говори само човек, умеещ да заповядва:

— Аз съм Тателах Сатах. Вие сте гласовете на моя повече от всичко обичан народ. Те ще прозвучат и аз искам да ги чуя. Най-благородният от всички мъже на този народ беше Винету, вождът на апачите. На него трябва да се издигне паметник. Какво означава това? Идеята „Винету“ трябва да добие външен облик. Неколцина от вас си представят този облик от бронз или камък. Той трябва да застане на студената, самотна височина на планината. Ние останалите си представяме този облик от плът и кръв, не мъртъв, а жив. Всеки един, който принадлежи към червената раса, трябва да бъде една капка от тази гореща, благородна кръв. Винету на другите ще бъде изкован, изваян или излят. Нашият Винету обаче трябва да се развие отвътре навън, да излезе от сърцето. Цялата червена раса трябва да се въплъти в един единен Винету, който стои на сияйните висоти на живота, високо над всичко дребнаво. Една гордост за нас и радост за Маниту, най-великият, най-съвършеният!

Обръщайки се към Олд Шуърхенд и Апаначка, той продължи:

— Вие и вашите синове сте за каменния Винету. Дали това е правилно, или погрешно, не искам сам да отсъждам. Вие сами ще си решите. Вие поставихте своя Винету до водопада, за да можем да го гледаме и му се дивим. Е, в такъв случай ние молим да ни позволите да сторим същото. Вие също така трябва да се запознаете с нашия Винету. Той трябва да възникне не само пред очите ви, но и в самите вас. Трябва не само да го видите, а и да го почувствате и усетите. После ще сравните двамата — вашия и нашия. И когато това стане, ще знаем за кого да вземем решение. Кой е съгласен с мен?

— Хоуг! — отговорих аз.

— Хоуг! — обадиха се всички онези, които досега бяха на едно мнение с мен.

— Хоуг! — извикаха дори Олд Шуърхенд и Апаначка — къде увлечени от външността и красноречието на стария, къде и защото не го разбираха напълно и по тая причина считаха все още своя проект за победоносен.

Тателах Сатах продължи да говори:

— Каня ви да дойдете всички тази вечер при мен веднага щом се стъмни. Доведете също Янг Шуърхенд и Янг Апаначка — двамата художници, които познават само своя каменен Винету, но не и онзи другия, живия. Те трябва да опознаят истинското изкуство, което не се състои да изобразиш земното, а неземното на земното да покажеш. Довечера при мен те ще чуят да говори онзи, когото искат да вкаменят там горе на планината. Те ще узнаят какво изисква той от тях. И когато го чуят, ще ги питаме дали настояват все още да ни предложат един мъртъв образ, вместо живот, плът и кръв. И тъй, ще ви чакам всички, всички. Аз казах!

Той махна с ръка, обърна се и изчезна от стаята. Никой не отрони и дума, толкова дълбоко впечатление беше породил. В този момент се появи Инчуинта и доложи, че обядът е готов. Това отново внесе оживление в събранието и всички веднага тръгнаха да удостоят поканата на бялата и червената готвачки.

Добрата Херцле ме изненада с две неща. Първо, беше се облякла в индианска носия, изработена от мека като коприна кожа и украсена с някогашните перли и ресни. И второ, направената от нея и Ашта аранжировка бе толкова сполучлива, че повече не бих могъл да очаквам. Явно доста ръце са били ангажирани — без да съм забелязал нищо — да придадат на помещението индиански празничен облик, а пък менюто бе направо префинено, макар и да имаше лакомства, за които един английски или френски готвач би се хванал за главата. Но точно онова, което сметнах за най-рисковано, вождовете ядоха с най-голямо удоволствие. Те намериха всичко за великолепно. Каквото беше сервирано, изчезна, сякаш никога не е било. Но то бе допълнено. Идваше все още и още, сякаш не искаше да знае край, докато най-сетне един и друг оставиха настрани ножовете, заявявайки сериозно, че им липсва дъх. Червеният мъж обича да яде и яде много. И точно когато всичко живо се канеше да престане, бе донесена още цяла планина палачинки с какви ли не плънки. Това бе работа на онова немирно същество Херцле, на което бе свършено безразлично дали хората ще измрат от прекалено много палачинки, или не, стига те само на един да понесат. И всички свършиха! И се понесоха! Но после достойните вождове седяха един до друг много мирни и много сити, а

на двете готвачки — червената и бялата, ясно им личеше, че се чувстват в този миг като победителки; ние пък бяхме сразените.

По време на храненето разговорът естествено беше много оживен. Никакво чудо, като помисли човек от какви личности и характери бе съставена компанията. Аз седях между Олд Шуърхенд и Апаначка. Всичко, случило се в периода, през който не бяхме се виждали, бе засегнато в едри, общи щрихи. Също и въпросът дали съм се отбил в дачата на Олд Шуърхенд и как съм се добрал до неговите коне и мулета, бе отминат сравнително набързо. Сега за тях бе най-важно от всичко да ме спечелят по възможност за паметниковия проект и ето как се оформи единствената тема за целия понататъшен ход на яденето. Аз обаче не вземах участие. Не спорех. Но когато им разказах какво сме изровили в Нъгит Тсил, подготвих — без те нещо да забележат — ефекта на днешната вечер. Олд Шуърхенд и Апаначка неотдавна били до Пасифика, откъдето щели да бъдат доставени всички необходими провизии за околността на Маунт Винету. Това било сделка, от която хората се надявали да изкарат добри пари. Връзката с железницата трябвало да се поддържа с оживен трафик от коли и товарни животни. Крайно време било да се уреди това, защото очакваният наплив от хора скоро щял да започне.

След тържествения пир всички се върнаха в шатрите си. Само Вакон остана при нас със своята скуав. Ние четиримата се бяхме обикнали. Дъщеря им беше горе в стражевата кула при работничките, ангажирани от Младия орел. Предложих да се поразходим дотам. Ашта бързо се съгласи и помоли да вземем и стария, добър Паперман. Вакон обаче имаше желание да остане в стаята на Винету и прегледа неговото „завещание“. Позволих го, разбира се, на драго сърце. Паперман бе повикан, след което се изкачихме през гората до „Орела“.

Той искрено се зарадва, като ни видя и ни отведе на равния покрив на своето жилище. Там имаше една голяма тайна, за която сега още не бих желал да разказвам. Касасеше се, доколкото веднага видях, за някакъв летателен апарат, но от непозната до момента конструкция. За днес видях само две своеобразни, тънки като креп криле — още в стадий на развитие, и два кухи корпуса, извънредно изкусно оплетени от твърда като стомана, но лека като перо тръстика. Имаше освен това и един малък, немного тежък, но много ефектен двигател, който той бе донесъл от Изтока. Това беше пакетът, който носеше, когато дойде в

Тринидад при нас. Корпусите още не бяха готови. По тях още се работеше и изглежда Ашта, по-младата, се беше заела да ги изработи докрай.

Чудесна беше гледката тук горе. Ето защо останахме толкова дълго, колкото позволяваше времето. После слязохме в нашето жилище, където заварихме Вагон така вгълбен в четивото си, че почти не чу влизането ни. Той остави томчето, което току-що бе чел, изправи се и заговори:

— Да, това е Винету, самият Винету! Ако ние прочетем това гласно тази вечер, той ще се надигне в нас огромен, с гигантска сила и ще разбие всички противници. Аз вече го чувствам в себе си — благ, сериозен, ясен, неопитен и благороден, стремящ се все напред към възможно най-голямото земно съвършенство. Това ще породи в нас едно великолепно, творческо развитие. Моята скуав не бива да бъде изключена. Ще взема Ашта с мен!

— И мен! — помоли Херцле. — Или е запретиено присъствието на жени?

— Всъщност да — отговорих. — Но никой няма да се осмели да ви отпрати. Не се касае за събрание на вождове, защото Янг Шуърхенд и Янг Апаначка също са поканени. Където могат да присъстват тези, има право да се явите и вие.

Тъкмо казах това и дойде Колма Пуши. Тя ни съобщи, че Олд Шуърхенд, Апаначка и синовете им вече били при Тателах Сатах. Тя дошла с тях, за да ни пита дали Ашта и Херцле възнамеряват да участват. Тогавя пожела да се присъедини към тях. Това напълно естествено й беше разрешено. Тръгвайки сега, аз взех само първите две броширани томчета, написани от Винету за мен.

Когато пристигнахме при Тателах Сатах, всички други поканени вече бяха налице. Той беше наредил да го отведат в пасифлорното помещение, към което сега съпроводи и нас. Там бяха приготвени от кожи многобройни седалки. Горе горяха свещи, изготвени от восъка на диви пчели. За да не се разваля прекрасният, ухаещ на цветя въздух, водещата на открито стълбищна врата беше отворена. Аз като четец трябваше да седна на едно по-високо място, като свещите от тази страна бяха увеличени, за да ми доставят необходимата светлина. Когато влязохме, всички присъстващи станаха. Че водехме жените си, за тях изглежда бе напълно разбираемо. Тателах Сатах ги покани да

заемат отново местата си. Самият той остана прав, за да каже няколко приветствени и встъпителни слова. Обясни целта на днешната сбирка и призова събраните да отправят своите очи навътре, за да не пропуснат идването на този, комуто бе посветена тази вечер. После лекцията започна. Първите редове гласяха:

„Аз съм Винету. Наричат ме вожд на апачите. Аз пиша за своя народ. Пиша за всички хора по земята. Маниту, Великия, Всеблагия, простира ръце над този мой народ и над всички, имащи честно отношение към него!“

Когато прозвучаха тези думи, през събранието мина един дълбок, бих казал, свещен трепет.

— Винету!... Винету!... Винету! — зашушна се наоколо. Продължих да чета. Увереният, съдържателен лапидарен стил, присъщ на моя несравним червен брат в словото, бе такъв и тук в писането. Действаше с мощ! Извисяваше! Увличаше! Със съдържанието на това, което четях, хората ще се запознаят, когато завещанието се появи от печат. Пораждаше се душата на момчето Винету, душата на младата червена раса. Тя се развиваше, растеше. Съдбата на Винету беше съдбата на неговата нация. В първото томче, от което четях, той описваше своето детство, във второто — момчешката си възраст. Аз седях точно срещу отворената врата. Когато веднъж вдигнах поглед между два реда, видях във вратата да се появява една фигура. Не влезе. Седна във, за да слуша, фигурата беше млада. Не можех да различа лицето. Косата се стелеше по гърба дълга и гъста. Винету ли беше това? Спуснал се от онзи, отвъдния свят, за да присъства при огласяването на неговото завещание?

Слушателите бяха грабнати в глъбините на душата си. Очите им бяха приковани в моята уста. Много често прозвучаваше едно тихо или по-високо „Уф!“. Напрежението беше голямо. То не отслабваше, а нарастваше. Седящата пред вратата фигура не помръдваше, така бе пленена от това, което чуваше. Четох до полунощ и поисках да престана, ала нито един от присъстващите не се съгласи.

— По-нататък, по-нататък! — помолиха от всички страни.

Вакон изрази молба да продължи вместо мен. Съгласих се. Той четеше и четеше, още часове, докато във утрото започна да светлее и се видя, че седящият пред вратата, толкова внимателен слушател е Младия орел. Тогава се изправих и помолих да приключим; вечерта

времето щеше да е по-подходящо да продължим четенето. С надеждата за това хората се съгласиха. Надигнаха се от местата си. Никой не пророни дума. На всички се струваше, че каквото и да се каже сега, ще е едно осквернение. Тогава Тателах Сатах посочи навън към източния хоризонт и заговори:

— Нека братята ми видят, че денят настъпва, Младият ден, наричан в езика на хората Зората. По същото време в мен — ако желае Маниту и във вас — се заражда един нов, млад, прекрасен ден, прекрасен като всички отминали дни. Имам предвид новия, великия, чудесния ден на червената раса. Той се роди в тези посветени на нашия Винету часове. Усещате ли го? И чувствате ли дълбоко в душите си онзи, за чието завещание сме се събрали, да изпълнява каквото ни е разяснил и предвещал? Чувствате ли неговия образ, който иска да израсне във вас?

— Той е тук! — отговори Атъбаска.

— Да, той е тук! — извика възторжено Ашта.

— Той е тук, той е тук! — пригласиха и останалите. Дори Олд Шуърхенд и Апаначка го потвърдиха. Само техните синове не казаха още нищо. Те също чувстваха дълбокото въздействие на чутото. Но знаеха, че техният план толкова по-нереализируем ще става, колкото повече това въздействие се вдълбочаваше. Ето защо потиснаха онова, което напираше на устните им.

— И ще дойдат ли братята ми тази вечер отново? — осведоми се Тателах Сатах. — Ще ги очаквам точно по същото време.

— Ще дойдем — увери Алгонка.

— Да, ще дойдем — обади се Колма Пуши, вече изцяло спечелена.

— Ще дойдем, ще дойдем! — извикаха всички останали. И този път се включиха и гласовете на двамата млади художници.

После си тръгнахме за вкъщи. Със стигането ни у нас, Херцле призна, преди да отидем да почиваме:

— Вярваш ли, аз действително чувствам в себе си някакво ново същество, някакъв духовен образ, който не е съществувал преди в мен?

— Вярвам. Но нека не говорим със загадки, моля те.

Това, което ни е завладяло и покорило — искаме или не, мисловният свят на Винету. Лека нощ, Херцле! — Лека нощ! Аз вярвам, че ще победим!

Четенето продължаваше всеки ден. То постигаше чудеса. Най-голямото му постижение беше, че Янг Шуърхенд и Янг Апаначка първи се явяваха. Едва съумяваха да дочакат следващото. Колкото и голяма радост да ни създаваше това, ние се правехме, сякаш въобще не ни правеше впечатление. А те от своя страна — въпреки този голям интерес към нашия духовен Винету — в никой случай не пропусаха да ускоряват в максимална степен своя каменен образ край Воаловия водопад. Той видимо растеше, защото отделните части бяха вече готови и бе необходимо само да се монтират. Между нас и тях сякаш се провеждаше някакъв конкурс, чия фигура ще бъде по-напред готова — тяхната каменна или нашата духовна, която се развиваше във вечерите на четене във все по-голяма висота и красота.

Вечерта на третия ден от идването на братя Ентърз, бях отново навестен от Хариман. За да не бъде видян, той бе избрал за посещението си часовете на мрака. Привечер бяха пристигнали нови пришълци, които останаха в Долния град. Съдейки по раздвижването, настъпило при тяхното пристигане, трябва да бяха важни персони, чиито имена така и не узнах. Сега Хариман Ентърз идваше да ги назове. Приех го в присъствието на жена ми.

— Знаете ли, мистър Шетърхенд, кой дойде по свечеряване? — попита той.

— Не — отговорих.

— Вашите смъртни врагове — четиримата главатарии.

— Я гледай! Наистина ли? Сами?

— С малко над трийсет мъже в съпровод, повече не.

— Без подглаватари?

— Без.

— Колко непредпазливо от тяхна страна! Та от това може да се заключи какво възнамеряват! Мястото на подглаватарите е безусловно при тях. Липсват ли, това означава опасност. Те естествено са при четирите хиляди ездачи, изпратени към Долината на пещерата?

— Точно така! Но това сега е страничен въпрос. Най-главното е, че утре ще бъдете призован на двубой.

— Хайде бе! Страшно интересно!

А Херцле побърза да се намеси:

— Никак не е интересно, ами страшно опасно и нагло! Кой е човекът, поставил си за цел да погуби моя мъж?

Въпросът беше отправен към Ентърз. Той отговори:

— Не е един, четирима са.

— Как? Правилно ли чух? И кои са тия четирима?

— Киктахан Шонка, Тусага Сарич, Тангуа и Токайхун.

— Да не би да се канят всички едновременно да насекат, намушкат или прострелят моя клет мъж?

— Само да стрелят, нищо повече.

— Тъй! Нищо повече! Като че това ми било нищо! И всичките четирима в едно и също време?

— Не, един след друг.

— Не разрешавам! Значи мирничко един подир друг! Да не би като в Германия стрелбата по мишени и дървени птици? Ако единият не улучи, ще улучи другият! Благодаря! Та при това положение никой не би могъл да се отърве жив!

— Така смятат и те! Олд Шетърхенд трябва непременно да падне. Сетне не само отмъщението им ще бъде удовлетворено, ами и каменният Винету спасен. Смята се, че той единствено е истински опасен противник на строежа на паметника. Мъртъв ли е, то с помощта на четирите хиляди конници ще бъде прекарано всичко...

— Охо! — пресече гневно Херцле словата му. — Той обаче няма да е мъртъв. Преди да оставя да ми го застрелят, ще ги изстребя аз всичките тия четири хиляди също ей така мирничко един подир друг, а после...

Спря по средата. Усети се какво говори в действителност и избухна в жизнерадостен смях, към който се присъединих и аз. По този начин вълнението й стихна и можехме да продължим разговора на спокойствие.

Вярно беше, че четиримата непримирими вождове бяха решили да ме поканят на една чисто индианска борба на живот и смърт. Че те ще поставят същевременно условията си по такъв начин, та да ми е невъзможно да се изплъзна, това изцяло се подразбираще. Сега, тази вечер, не можеше нито нещо да се реши, нито да се извърши. Онези трябваше първо да оповестят условията. Било решено Пида, синът на Тангуа, да ми предаде поканите. Той беше приятелски разположен към мен, което даваше надежда, че с негова подкрепа ще ми се удаде да предотвратя всичко опасно.

Когато разясних това на Херцле, тя съвсем се успокои. Дори се въздигна до следното разсъждение:

— Работата действително не е ни най-малко опасна, а просто смехотворна. Четиримата негодяи страшно ще се изложат. Трябва само да бъдеш мъж, нищо повече!

— Хмм! Как си го представяш? — поинтересувах се аз.

— Много просто. Ти нали си противник на дуелите?

— Даже голям!

— Е, на! Когато тия типове те канят, речи им: Аз съм противник на дуелите и не участвам в тая игра! Тогава те ще се измъкнат и ще се посрамят!

— Хм, хи! — подхилих се аз. — И викаш, трябвало само да бъда мъж, а?

— Да! Или не е пък мъжествено открито и честно да обявиш своето негативно отношение към дуелите?

— О, разбира се! Та и аз съм готов с най-голямо удоволствие да се покажа като мъж, че даже като мъж на квадрат!

— На квадрат? — попита. — Звучи подозрително! Когато се изразяваш по този начин, нещо със сигурност не е наред! Започвам да тая подозрение!

— Подозрение? Не можеш ли да таиш нещо по-добро, ако изобщо трябва да таиш нещо? Аз ще му призная на този Пида много мъжествено, че съм противник на дуелите. И после също така мъжествено ще добавя, че въпреки това съм готов на драго сърце да се гърмим с четиримата вождове. Това не е ли мъж на квадрат?

— Не мъж на квадрат, а погрешно на квадрат! Надявам се да се шегуваш!

— Шегувам се действително и го приемам сериозно — двете неща в паралел. Откровено казано, намирам тази покана за дуел като глупост и ще се отнеса с нея като глупост, макар от неприятелска страна да е замислена съвсем сериозно. Но по кой начин ще го сторя и какво изобщо ще реша, това отсега не мога да знам. Нека дойде Пида, тогава ще чуеш какво ще му отговоря!

— Значи не считаш работата за опасна?

— Не.

— И смяташ да се отървеш с читава кожа?

— Безусловно!

— Така мислят и вождовете — намеси се Хариман. — Те никак нямат доверие на вашата хитрост и изобретателност. Ето защо ни повикаха мен и брат ми и ни съобщиха плана си да ви погубят в двубой. В случай че по някакъв начин се изплъзнете на смъртта, то аз и брат ми сме упълномощени да ви премахнем, вас и вашата жена...

— И мен? — прекъсна го в думите Херцле. — Вие съгласихте ли се?

— Напълно естествено!

— Но само привидно?

— Само привидно! — кимна той. — На нас и през ум не ни минава да ви посегнем. Ние сме ви верни, ще ви закриляме, но не и убиваме!

— Вярвам ви! — увери го тя в искрен, сърдечен порив.

— Вярно ли? Наистина ли ни вярвате? — попита той и лицето му се озари от радост.

— Наистина — отговори Херцле.

— А вие, мистър Шетърхенд?

— Аз също ви вярвам — потвърдих.

— Как ме радва! Как безкрайно ме радва това! Аз мога дори да ви докажа, че имаме честно отношение към вас. Погрижил съм се да мога да ви го докажа. Нося в себе си доказателство, необходимо доказателство. Притежавам нещо като договор.

— Да не би писмен? — попитах.

— Да.

— Невероятно! От кого е съставен?

— Съставен от четиримата вождове и подписан от мистър Ивнинг и мистър Пейпър като свидетели. Ето го къде е.

Той ми го даде. Не беше договор, а обещание за плащане, чието съставяне бе мислимо само защото както двамата братя, така и двамата долуподписани щяха да бъдат измамени от вождовете. Че този документ би могъл да попадне по преднамерени пътища в ръцете на някой противник, съставителите бяха считали за невъзможно. Той беше издаден на братята само за кратко време и после щеше да им бъде отново отнет. След като го прочетох, поисках да го върна на Хариман Ентърз, ала той каза:

— Може ли да ви бъде полезен, ако го задържите?

— Дори много — отговорих.

— В такъв случай можете да не ми го връщате. Гледайте на него като на своя собственост!

— Благодаря ви. С това действително доказвате, че имате честни намерения. Защо не доведохте и брат си?

— Защото никой не биваше нещо да знае, а двама къде по-скоро биха били забелязани и открити отколкото един. Но сега ще ви помоля да ме освободите.

— Той наистина е верен — каза Херцле, когато той си бе заминал.

— Дали обаче и брат му? — попитах аз.

— Не вярвам да ми причини нещо лошо.

— Е, да, на теб! Но на мен? Мен не ме обича. Това е сигурно. Аз се чувствам в безопасност пред него само защото всяко зло, което би могъл да ми стори, ще рефлектира при теб. Така че аз и тук, както навсякъде другаде, стоя под твоя закрила!

— Която действително ти е необходима! — вмъкна се тя в шегата. — Особено утре, ако четиримата вождове започнат да си стрелят мирничко по теб един подир друг! И да не се пишеш лекомислен! Животът ти при всички случаи трябва да бъде съхранен. Ти принадлежиш не само на себе си, но и на мен!

На следното утро при мен се появиха двама индианци кайова и ми съобщиха, че Пида, техният вожд, имал да говори с мен. Аз трябвало да го уведомя по тях кога мога да го приема. Определих му среща по обяд. Когато се отдалечиха, накарах Инчуинта да покани всички, които придобиха навик да идват на лекциите, да се явят четвърт час преди обяд. Те дойдоха и аз ги осведомих за какво става дума. Желанието ми беше на поканата за дуел да присъстват възможно повече свидетели.

Пида дойде, яздейки сред голям съпровод, ала беше пропуснат единствено той. Никой от придружаващите го не бе с ранг на вожд. Макар да се опита да го прикрие, пролича му все пак, колко е изненадан, дето не ме вижда сам, а с толкова много народ при мен. Херцле, Ашта и Колма Пуши също присъстваха. Когато влезе, станах от мястото си, направих няколко крачки към него и заговорих:

— Пида, вождът на кайовите, някога спечели сърцето ми. Той го притежава и до днес. Но аз не зная дали имам право да говоря с езика на сърцето, или не. Нека той ми каже в качеството си на какъв идва

при мен — като гост ли да ме поздрави, или като пратеник на своя баща, при което не би ме удостоил и с най-малкия поздрав!

Навремето той беше младеж, а сега петдесетгодишен. Лицето му бе по-остро изрязано отпреди, но все още симпатично. Очите му почиваха с приятелски поглед върху мен и все пак гласът му звучеше сериозно, когато отговори:

— Олд Шетърхенд знае дали Пида го обича, или мрази. Аз идвам като пратеник на моя баща и неговите съюзници.

— Тогава нека Пида седне и говори! Казвайки това, аз се върнах на мястото си и му посочих с ръка да се настани пред мен.

Той обаче отклони и продължи:

— Пида трябва да остане прав. Само мирът си позволява да сяда и почива. В мое лице Олд Шетърхенд вижда пратеника на четирима от най-прочутите воини. Ще назова имената им: Тангуа — вождът на кайовите, Токайхун — вождът на команчите ракуро, Тусага Сарач — вождът на ютите капоте, и Киктахан Шонка — най-старият вожд на сиусите. Отдавна, преди много лета и зими, тези вождове са били заставени от Олд Шетърхенд да направят всичко възможно да го заличат от редиците на живите. Той им се изплъзнал. Той е още жив. Но и неговата вина е още налице, тя е неизкупима. Той я е забравил. Той мисли, че тя е забравена и от тях. Той дръзна да дойде в тяхната страна и да стъпи на пътеките, запретени за неговия крак. Чрез това той се предаде в техни ръце. Той е тяхна собственост. Той трябва да умре. Но времената на кола на мъченията отминаха, а вождовете възнамеряват да бъдат благородни и добри. Те искат да му дадат възможност да се спаси от напълно заслужената смърт. Те искат да себият с него. Аз дойдох да го поканя за тази битка. Какво ще ми отговори той?

Станах и рекох:

— Не само времената на кола на мъченията са отминали, но и времената на дългите речи. Онова, което имам да кажа, е кратко. Аз не съм бил враг на нито един червен мъж. Не съм заслужил нито омраза, нито смърт. Също днес не вървя по запретени пътища, и в никой случай не се чувствам предоставен на вождовете. Времената на смъртните деяния, на юмручните двубои и битките също отминаха. Аз остарях и станах предпазлив. Аз порицавам всяко кръвопролитие. Аз съм противник на двубоите...

Тук Херцле тайно ме смуши и прошепна:

— Много право, ха така! Бъди мъж!

Имаше възможност да го стори, понеже стоях плътно до нея. А аз продължих:

— Ала тъй като ми е известна славата на вождовете и уважавам техните побелели коси, не ми се иска да ги оскърбя с отказ. Аз следователно съм готов да се бия с тях.

— Ти да не си мръднал? — пошушна ми Херцле. След това Пида отново взе думата:

— Олд Шетърхенд си е все старият. Той никога не е познавал страха. Но нека внимава! Условията, които вождовете поставят, са сурови, неумолими. Вярно, той ще постави и своите, ала не следва да се очаква, че...

— Аз не поставям никакви — пресякох го бързо. — Съгласен съм с всичко, което вождовете искат от мен.

Той ме изгледа в недоумение и попита:

— Олд Шетърхенд на шега ли говори, или сериозно?

— Сериозно!

— Тогава нека каже още веднъж това, което чух. Преди туй обаче да чуе какво изискват вождовете: Оръжието да бъде пушката... Той трябва да се бие с всеки от четиримата вождове... Порядъкът ще се определи чрез жребий... Стреля се от седнало положение... противниците седят един срещу друг само на шест крачки разстояние... Първият изстрел има винаги по-старият... Вторият изстрел отеква една минута след първия... Борбата ще се води до смърт... Ако четирите рунда с вождовете са минали и Олд Шетърхенд още не е мъртъв, ще се започне отначало... Това са условията. Олд Шетърхенд може да ги премисли!

След всяко условие той беше правил пауза, поглеждайки ме изпитателно, да, кажи-речи угрижено. Сега отговорих:

— Те са вече премислени. Кой ще командва изстрелите?

— Първият председател на комитета.

— Колко дълго трябва да се чака с втория изстрел, ако първият не се разнесе?

— Да не се разнесе? Вождовете са по-стари от Олд Шетърхенд, който не брой още седемдесет години. Никой от тях няма да се бави. Те ще стрелят веднага щом прозвучи командата.

— Кой може да го твърди? Аз вече съм виждал някои неща, считани за невъзможни, да стават възможни. И тъй, питам: Всеки от вождовете има право на първия изстрел, а аз на втория. Ако първият не проехти, имам ли право да стрелям?

— Точно една минута, след като е трябвало да екне първият!

— Съгласен. Накъде ще се стреля?

— В сърцето, точно в сърцето.

— Не по някое друго място на тялото?

— По никое друго!

— Къде ще се състои битката?

— На границата между Горния и Долния град. Теренът ще бъде трасиран с колчета.

— Кога?

— Един час, преди слънцето да се изгуби зад Маунт Винету.

— Кой ще се погрижи тези условия да бъдат строго съблюдавани?

— Двама души от всяка страна. Вождовете избраха за целта агента Уилям Ивнинг и банкера Антоний Пейпър. Нека и Олд Шетърхенд избере двама!

— В такъв случай ще назова моя приятел и брат Мато Шако — вождът на осагите, и мой приятел Вагаре Тей — вождът на шошоните. Те ще застанат до мен и незабавно ще прострелят всеки вожд, който наруши думата си, прицелвайки се по някое друго място освен сърцето ми. Съгласен ли е Пида, пратеникът на моите врагове?

— Аз съм съгласен — отговори той. — А Олд Шетърхенд?

— Приемам битката при уточненията, които току-що бяха направени.

— За Бога! — нашепна ми Херцле толкова високо, че всички я чуха. — Не позволявам! Ти си изгубен!

Щастие, че бе говорила на немски, та никой не я разбра.

— Има ли Олд Шетърхенд още нещо да съобщи? — осведоми се Пида.

— Само, че ще се явя с пушката си точно навреме, нищо повече. Пида, вождът на кайовите, изпълни своята мисия. Той може да си върви!

Той направи движение с ръка за поздрав и се обърна да се отдалечи. Но при вратата спря, замисли се, тръгна обратно с бързи

крачки, сграбчи двете ми ръце и каза с изцяло променено лице:

— Пида обича Олд Шетърхенд. Той не желае Олд Шетърхенд да умре, а да живее и бъде щастлив. Не може ли Олд Шетърхенд да промени тази битка, която би била неговата неминуема смърт?

— Бих могъл навярно, ала не желая — отговорих. — Пида е мой брат и аз негов. Тази битка няма да доведе до моята смърт. Олд Шетърхенд винаги знае какво казва. Нека Пида и сега вярва в мен, както ми вярваше по-рано! Никой команч, никой кайова, никой юта и никой сиус няма да ме убие! Моля те да го повярваш!

— Вярвам и го желая — увери той. — Олд Шетърхенд говори с тайни, ала всяка дума при него си има своята причина и преднамереност. Той вижда и чува неща, които другите не долавят. Ето защо той предварително знае онова, което другите няма как да знаят. Аз казах. Сега си тръгвам!

Аз му разтърсих ръцете и го целунах по челото. Очите му просияха. Той поздрави околните и излезе с вдигната глава.

Не е трудно да се помисли, че сега бях обсипан с въпроси. Не ми бе възможно да отговоря така, както желаеха хората. Ако не исках да заложа на карта целия изход, трябваше да премълча намеренията си. Ето защо напрежението на присъстващите нарастваше все повече и бе отнесено когато си тръгнаха долу в града, където се разпространи. Но пред моята Херцле наистина не биваше да мълча. Длъжен бях да я успокоя. Казах ѝ, че съм в притежание на четири непробиваеми брони, през които куршум не би могъл да проникне. Тези брони бяха амулетите, взети от Домът на смъртта. На никой индианец не може да хрумне да увреди собствената си медицина. Той по-скоро ще се самоубие, отколкото това да стори. Медицината на стария Киктахан Шонка се състоеше от неговия пояс и кучешките лапички, които бях намерил на стъпалата. Какво представляваха медицините на другите трима вождове, не можеше да се види, тъй като бяха защити в кожени медицински торбички. Аз вързах ремъците им по такъв начин, че окачех ли ги на врата, медицините да легнат точно на сърцето ми. Това бе цялото приготвяне, което трябваше да извърша за тези толкова опасно изглеждащи двубои. Когато Херцле го чу, веднага се успокои. Да, тя дори започна да се радва на „дуелите“.

Не мина много и можеше да се види възбудата, разпространяваща се долу в лагера. Плацът бе трасиран, помислено бе

за местата на стотиците зрители. Както в Долния, така и в Горния град цареше оживено движение. Хората се навестяваха един-друг. Не говореха за нищо друго, освен за предстоящата битка между Олд Шетърхенд и четиримата прочути вождове. Казваха, че от страна на първия било направо безумие, да се съгласи на такива кръвожадни условия. Други пък противопоставяха мнение, че той често мисли съвсем другояче и по съвсем различни пътища върви от другите хора, та затова и сега не бива да се съди прибързано, а просто да се изчака изходът на битката. Накратко казано, авантюрата беше в устата на всички и изцяло от само себе си се разбира, че Тателах Сатах също чу, макар да пропуснах да го уведомя. Беше по обяд, когато ме навести. Аз бях само с Херцле. Той не седна. Каза, че възнамерявал веднага да си върви. Погледна ме изучаващо в лицето и после попита:

— Ще се стреляш ли с вождовете?

— Не — отговорих.

По лицето му премина радостна усмивка и той продължи:

— Помислих си го! Олд Шетърхенд не е самоубиец! Но ще се явиш в точното време?

— Да.

— Тогава няма да те питам какво си наумил. Ти сам си си господар и не е необходимо да питаш никого за разрешение. Но аз също ще дойда!

— Сам? Или с твоите винетуси?

— Така, както ти пожелаеш.

— В такъв случай ела сам! Хората трябва да знаят, че ние умеем да побеждаваме сами, а не благодарение на големи бойни отряди.

— Ще четеш ли довечера?

— Да. Денят си е като всеки друг. Дуелът е една глупост, фарс, макар с много сериозни задни помисли, повече нищо.

— Да си пожелаем този фарс да не завърши различно от твоите представи!

Той подаде и на двама ни ръка и си тръгна. Известно време след това го видяхме долу в лагера. Огледа трасирания плац и изглежда даде някакви заповеди. Приятелските вождове се присъединиха към него. После направих с моята жена една разходка, но не към лагерния град, а надолу към вътрешната долина и Воаловия водопад. Там също кипеше от живот, макар и по друг начин и за друга цел. Хората

забиваха високи диреци. Опъваха многобройни шнурове и телове. Видяхме цели купища книжни фенери. Имаше електрически кабели, осветителни крушки, лалета, топки и други стъклени форми от тоя род. Тук и там се занимаваха с фотографски апарати. Един инженер, но също индианец, изглежда имаше задачата да монтира някакъв голям прожекционен апарат на скалите на Дяволския амвон. Това заинтересува Херцле във висша степен. Тя така обича да фотографира. В това отношение винаги е готова да опознае нещо ново. Аз пък имам много по-малък интерес към изображенията, отколкото към самите обекти. Ето защо в дълбокото ѝ уважение към фотографията аз в никой случай не заемам изпъкващо място. Тя знае, че ме превъзхожда. Това ѝ е достатъчно. И за нея е едно изключително приятно успокоение да знае, че никога не бих проявил намерение да се набъркам в нейните фотографски тайни. Тогава тя е много сербез. Дава вид, като че въобще не съществувам. Тогава с голяма лекота и на драго сърце ми дава възможност да се оттегля към самия себе си и другите мои достойнства. Ето как ме заряза и сега чисто и просто да си стоя и забърза с големи крачки към инженера, за да го подложи на разпит — другояче човек не би могъл да нарече поведението ѝ. Каквото иска да узнае, изтръгва го непременно. Аз междуременно седнах да наблюдавам пъстрото оживление наоколо.

Каква ли бе целта? Както вече казах, беше ми съобщено, че организаторите се канят да осветят и илюминират каменния Винету, за да спечелят зрителите за паметниковия проект. Аз бях отвърнал, че по-скоро паметникът ще потъне в земята, отколкото да стигна дотам, че да допусна едно такова оскверняване на моя Винету. Дали това, което виждах, не бе вече подготовката за тази илюминация? Но пък фигурата още не беше готова! Беше напреднала до раменете. Глава и врат липсваха. И странно! Докато си го мислех и погледът ми се плъзгаше нагоре-надолу по скулптурата, стори ми се, че тя вече не стои права, а наклонена. Нагласих очи към разни места и стигах все до същия резултат. Сигурно ще си спомните, че последния път бях огледал фигурата от ъгъла на пътя. Тогава ми се видя, че всички трегери на скелето стоят наклонени, с изключение на един. Отидох сега на това място. Вярно, скелето и фигурата се бяха помръднали, бяха хлътнали на една страна, макар и немного, но все пак така, че ясно го забелязах, не бе възможно никакво съмнение. Подпорният дирек, който отначало

бе стоял отвесен, сега стоеше наклонен, а другите несъмнено се бяха наклонили още по-надясно.

Изплаших се, когато го видях. Сетих се за пукнатината, която бях забелязал на тавана на пещерата, за ръсенето, процеждането и роненето на скалата. Прекалено голяма ли бе тежестта на скулптурата за издълбаната земна подложка? Нима не можеше да понесе тя нейния многотонен товар? Каква катастрофа ни предстоеше на всички нас! Докато си мислех това, Херцле се върна. Беше подпитала инженера. Засега се касаело само за пробно осветление, което щяло да се предприеме утре вечер. Смятали да поканят всички присъстващи.

— А за какво е необходим огромният прожекционен апарат? — попитах.

— Той съдържа снимките на Янг Шуърхенд и Янг Апаначка, които ще се появят на повърхността на водопада от двете страни на паметника. Творците на Винетувата скулптура — отдясно и отляво на своето творение!

— Няма да го допусна! — извиках аз.

— Какво се каниш да направиш? — попита.

— Да го забраня! Това е достатъчно!

— Да, действително! Дори хората да не се вслушат във волята ти, ти би съумял да й придадеш емфаза. Но помисли, това е само за проба! Не е ли по-уместно да оставиш тази проба спокойно да си мине и да изчакаш, докато дойде на ред същинското изпълнение?

— Да, може би така ще е по-правилно. Но според мен ние вече не държим тези неща в ръцете си. С тях се е заела друга сила, за която ние не сме дорасли.

— Какво искаш да кажеш?

— Погледни внимателно и кажи, права ли стои фигурата, или наклонена?

Тя погледна и отговори:

— Права стои. Та няма да я издигат наклонена, я!

— Преднамерено сигурно не. Но въпреки това тя стои наклонено. Ти не го забелязваш, защото окото ти не е обучено като моето, и защото отклонението от отвесната линия не е още толкова значително, че непременно да бие на очи. Я сравни внимателно с падащата вода и ми кажи... Тогава тя прекъсна словата ми:

— Тя стои наклонено, да, тя стои наклонено! Боже Господи! Що за мисъл! Смяташ, че потъва?

— Потъва или не, сега все още не може да се каже. Трябва да се изчака и се види дали и как расте отклонението. Днес нямам време, но утре ще сляза в пещерата да проверя дали таванът още се троши.

— Не е ли опасно за живота?

— Не.

— Но все пак считаш за възможно всичко да рухне!

— Не само за възможно, а дори за много вероятно. Но рухването да последва днес-утре, толкова бързо това няма да се случи. Преди туй потъването трябва да е станало значително по-голямо. Но дръж го моля те в тайна!

— От всеки?

— Да.

— Също от Тателах Сатах?

— Също от него. Бих желал сам да владея ситуацията. Никой не бива да се намъква в моите неща, да ги разстройва или чак пък погуби!

— Но ясно ли ти е с какво се нагърбваш?

— Да. С нещо действително голямо. Но мисля, че мога да отговарям. А сега да вървим, Херцле! Трябва да се приберем у дома. Не бива нито минута по-късно да се явя за борбата.

— За съжаление аз не съм без всякаква грижа! — въздъхна тя.

— Напразно. Имаш много повече основание да се усмихваш, отколкото да се боиш!

Когато стигнахме в Замъка, беше ни предадено, че Тателах Сатах ще дойде да ни вземе. От страна на вождовете пък дойде един пратеник да доложи, че те също щели да се качат, за да ме придружат до долу. Аз обаче изпратих молба да не го правят, защото работата не си заслужаваше такъв труд. Бях длъжен за случая да нося облеклото си на вожд; заредих и карабината „Хенри“, макар да предполагам, че по всяка вероятност няма да се стигне и до един изстрел. Четирите амулета не биваше да нося. Херцле ги взе в пътната си чанта. Тя искаше да седне до мен, вземайки по този начин участие в двубоя. Нямах нищо против. Когато настана време и отидохме в двора, където Инчуинта държеше в готовност конете ни, заварихме там Младия орел и нашия стар Паперман — те не искаха да се лишат от честта да ме придружат до мястото на предполагаемата ми победа. По същото

време се появи и Тателах Сатах на бялото си муле — съвсем сам. Потеглихме — Пазителя на Великата медицина, Херцле и аз начело, Младия орел и Паперман отзад.

Още отгоре видяхме, че всичко, що беше разпръснато допреди из Горния и Долния град, сега се бе стекло около бойния плац. Това бе едно събиране на много, много хора, ала нямаше и следа от онази позната нездравословност, която неизбежно се явява при струпването на така наречените „цивилизовани“ тълпи. Всички бяха тук. Не отсъстваше нито един от тези, които бяха възнамерявали да дойдат. Ние бяхме най-последните.

Четиримата ми противници седяха в готовност. Когато стъпихме в кръга, те се изправиха. Само Тангуа остана седнал, тъй като не можеше да стои прав. Тателах Сатах така бе заръчал мястото си, че да седи точно зад мен и зорко да следи четиримата вождове. Беше ми казано, че първият председател на комитета ще държи реч. След това всеки от четиримата вождове също ще се изкаже. Накрая идваше ред на моята реч, след което битката можеше да започне. Тогава аз пристъпих напред и заговорих високо, за да може всеки от насядалите в кръга да чуе:

— Олд Шетърхенд не е дошъл да говори, а да се бие. Когато опасността наближи, само плашливостта отваря широко уста; неустрашимостта обаче мълчи и действа. За всичките тези речи между мен и Пида не бе споменато нито дума. Аз ще позволя само това, на което съм се съгласил!

„Първият председател на комитета“ направи едно широко движение с ръка, за да направи навярно впечатление, и подхвана:

— От комитета беше решено аз да говоря, а каквото е решил комитетът, аз ще...

— Мълчи! — пресякох го. — Беше решено само между Пида и мен! Вашият комитет за мен не съществува. Ще изтърпя само теб. Разреших да командваш изстрелите на вождовете и точно една минута след това и моите. Повече няма да ти позволя!

— Ама аз да не би да съм се изправил тук, за да...

— Като не искаш да стоиш прав, тогава седни! — прекъснах го аз и пристъпвайки бързо към него, го натиснах с едно посягане към земята, където остана изплашен да седи. После продължих със същия висок, решителен тон:

— Аз избрах с Пида моите прочути братя Мато Шако и Вагаре Тей да запомнят точно условията на борбата и да следят за тяхното честно съблюдаване. Нека сега те говорят и изброят тези условия!

Те станаха от местата си и го сториха. Вярно, моите четирима противници бяха избрали своите Уилям Ивнинг и Антоний Пейпър със същата цел, ала на мен и през ум не минаваше да способствам те да се хванат за приказките. Ето защо се погрижих чрез Мато Шако и Вагаре Тей за жребия и четиримата вождове се подчиниха на всичко с вътрешна разположеност, тъй като бяха убедени, че това ще ми е последната воля в този живот. Жребият показва, че противниците ми трябва да стрелят по мен в следната последователност: Тусага Сарич, Токайхун, Киктахан Шонка и Тангуа. В този ред те заеха местата си в полукръг срещу мен. Всички бяха въоръжени с двуцевки, а по лицата им сияеше съзнанието за сигурната победа. Преди да се настаня, аз отидох до мястото, където седеше Ават Ниах, столетният вожд на шошоните. Наведох се, целунах старата му върна ръка и заговорих:

— Ти си най-старият от всички, които дишат тук. Върху твоята глава почива благословията и любовта на Великия дух, който не те е довел чак дотук, за да видиш как се пролива кръвта на тези, които са ти мили. Ти си най-мъдрият и най-опитният между нас. Ти пръв ще осъзнаеш от борбата, на която ме принуждават, че всяка битка между хората е глупост, и би могла да предизвика смях, ако не бяха трагичните последици.

Той притегли в отговорен поздрав ръката ми до устните си и отвърна:

— Нека Олд Шетърхенд ни покаже тази глупост, та тези, които ще дойдат след нас, да не повтарят делата на дедите си. Дано победата бъде твоя!

Отидох сега до отреденото ми място и седнах. Херцле се настани до мен. Тогава Киктахан Шонка избухна гневно:

— Какво търси една скуав сред войни? Махнете я!

— Страх те е от една скуав? — отговорих. — Тогава си върви! Тя обаче не се бои и ще остане!

— Олд Шетърхенд жена ли е станал, че не чувства оскърблението, което аз като воин чувствам? — попита оня.

— Като воин? Pshaw! Питаш какво търси моята скуав сред войни? Наистина ли си мислиш, че сте войни? Стари жени сте вие,

нищо повече! Ето защо приех всичките ви условия, без да се вирам внимателно в тях. На Олд Шетърхенд и на ум не му идва да се бие с вас, защото е мъж. Той ви доведе своята скуав, от чиято ръка е достатъчно едно-единствено движение, за да ви унищожи. Щом като ви дострашава пред нея, вървете си!

— Нека остане! — викна Киктахан Шонка вбесен. — Но първият ми куршум ще е за теб, а вторият за нея!

— Да, нека остане! Тя ще падне и умре заедно с него! — запригласяха другите трима. — Да започне борбата!

Ние — петимата дуелисти — седяхме в средата на трасирания плац. Координаторите ни се намираха в непосредствена близост. Тателах Сатах седеше, както вече споменах, точно зад мен. Първия голям кръг около нас образуваха присъстващите вождове. Дванадесетте апачески главатарии също бяха тук. Зад тях идваха подглаватарите и разните там персони, притежаващи някакъв ранг. А по-нататък следваха обикновени люде. Сред тях особено привличаха погледа упоменатите вече веднъж работници, ангажирани в каменоломните и по строежа на паметника. Те бяха напуснали работата си, за да се насладят на зрелището от битката, и се държаха като истински раудиз, макар в присъствието на толкова много вождове да не се осмеляваха да вдигат прекален шум. При вождовете редом с Колма Пуши и двете Ашти седяха и още две жени, чието присъствие за мен бе важно, а именно жената на Пида и сестра ѝ, носеща сега женско облекло. Двете следователно се бяха наложили да бъдат взети на Маунт Винету. Че те се намираха тук, за мен бе най-сигурното доказателство, че четирите хиляди ездаци са пристигнали долу в Долината на пещерата.

А че очите на всички тези хора бяха отправени с най-голямо напрежение към нас, се разбира от само себе си. Господин „Председателя на комитета“, когото бях принудил да седне, сега се сети за своята длъжност. Той се изправи и се приготви да обявява изстрелите. Мато Шоко и Вагаре Тей измъкнаха револверите си, запънаха ги и увериха заплашително, че ще застрелят на място всеки от четиримата ми противници, който извърши нещо непозволено. И сега взе думата и Тателах Сатах. Той заговори:

— Всяка част от тази четирикратна борба може да започне едва когато вдигна ръка, по-рано не. Обявяващият изстрелите няма право да

го стори, преди да е видял моя знак. Първият участник в борбата е Тусага Сарич, вождът на ютите капоте. Готов ли е той?

Запитаният запъна пушката си и отговори:

— Готов съм. Нека сега Олд Шетърхенд докаже, че едно-единствено движение с ръка на неговата скуав е достатъчно, всеки от нас да бъде унищожен!

Кимнах на Херцле. Тя бързо взе от чантата си медицината на този мой пръв противник и ми я окачи на врата. Сърцето ми бе закрито от нея. След това доложих на Пазителя на Великата медицина:

— Аз също съм готов. Борбата може да започне. Нека Тусага Сарич стреля! Една минута по-късно аз!

Всичко живо замря. Всеки се взираше в торбичката, която моята жена ми бе провесила. Никой не разбра веднага защо бе станало това. В този момент Тателах заповяда:

— Времето настана. Да се започва!

Тутакси прозвуча командата на комитетския председател. Ала Тусага Сарич не стреля. Пушката бе в ръката му наистина, но той я държеше наведена. Широко отворените му очи бяха отправени към гърдите ми с уплаха и нарастващ ужас.

— Моята медицина! Медицината ми! — произнесе с мъка той.

— Стреляй! — викнах му.

— По собствената си медицина? — проплака оня. — Откъде я имаш? Кой ти я даде?

— Не питай, а стреляй! — подканих го повторно. Тогава из множеството, в чиято среда седяхме, премина разтоварваща въздишка. Хората не можеха да схванат наистина нещата, ала сега виждаха все пак, че аз в никой случай не съм така беззащитен, както бяха допускали. Лицата на приятелите ми видимо просветнаха. А гласът на Тателах Сатах прозвуча ведър и радостен, когато каза, вдигайки за втори път ръка:

— Защо не стреля Тусага Сарич? И защо не бе даден знакът за Олд Шетърхенд? Той имаше да чака само една-единствена минута, по-дълго не! Да започнем още веднъж! Нека Олд Шетърхенд вземе пушката си!

Сторих го. Командата за моя противник прозвуча втори път. Той изкрещя:

— Не мога да стрелям! Не бива да стрелям! Който стреля по собствената си медицина, той прострелва вечния си живот!

— Минутата отмина! — извика Тателах Сатах. Тогава прозвуча командата за мен.

— Тусага Сарич, заминавай за Вечните ловни полета! — рекох аз и насочих дулото на карабината към гърдите му.

— Уф, уф! — изрева оня с все глас, скочи и хукна.

— Слава Богу! — прошепна ми Херцле. — Едва сега се чувствам отново добре! Вярвах ти и въпреки това ме бе страх!

Смешно беше да гледаш как търчи стария вожд с бързината на млад момък, ала никой не се засмя. Според старите, валидни по-рано закони на прерията той сега бе опозорен. Би трябвало да се остави да бъде застрелян от мен.

Следващият ми противник беше Токайхун. Той направи своеобразна, неподлежаща на описване физиономия. Знаеше, че четирите медици са лежали заедно. Имах ли едната, то вероятно имах и другите, значи и неговата. Не го оставих дълго в неведение. Наредих на Херцле да окачи медицината му над предишната и после доложих:

— Токайхун, вождът на команчите ракоро, е на изстрел. Аз съм готов!

Видях, че дъхът му секна от ужас. Бореше се за глътка въздух. Очите му се смалиха и овлажняха.

— Готов ли е Токайхун? — попита Тателах Сатах.

— Не! Не съм готов! — изкряска запитаният и се стрелна също така бързо, както Тусага Сарич преди малко. Сега хората започнаха вече да се усмихват.

— На ред е Киктахан Шонка, вождът на сиусите — рекох аз.

А оня ми се сопна с най-ядния си тон:

— Олд Шетърхенд е едно краставо куче, един негодяй, мерзавец! Той краде медицини! Има ли и моята?

— Да — отговорих, оставяйки жена си да я окачи върху другите, ала само пояса.

Като видя това, той се изхили подигравателно и запита:

— Вярва ли Олд Шетърхенд, че и аз ще офейкам? Моят куршум ще го улучи безпогрешно, защото половин медицина не действа. Половината липсва.

— Медицините, които притежавам не са половини, а цели — заявих аз.

— Не! — възрази той. — Половината липсва!

— Не липсва! Тук е! Киктахан Шонка може да се увери! Измъкнах кучешките лапички, задържах ги така, че да може ясно да ги види, и ги закачих после, където им бе мястото.

Изпърво той се вцепени от страх. После ми изсъска с отявлена злоба:

— Всемогъщи ли са краставите кучета? Кой ти даде онова, което бях изгубил?

— Никой не ми го е давал. Намерих го.

— Къде?

— На стъпалата на Дяволския амвон, на който вождовете на сиусите и ютите уговаряха своя поход към Маунт Винету. Те чакаха там Олд Шетърхенд, за да го пленят. Докато говореха помежду си, прозвуча гласът на Великия дух. Те се изплашиха и удариха на бяг. По време на бягството ти се изгуби скалповата перука и половината медицина. Перуката впоследствие ти бе донесена. Половината медицина обаче прибрах аз, за да я прикрепя сега към другата половина.

— Значи си ни подслушвал? Там, на Дяволския амвон?

— Да.

— Уф, Уф!

Имаше вид, сякаш се кани всеки миг да умре. Смъкна се, и то тъй, че лицето му се захлупи на коленете.

— Аз съм готов за битката — известих на Пазителя на Великата медицина. Този попита:

— Готов ли е и Киктахан Шонка? Споменатият надигна глава, огледа се за хората си и им даде знак. Двама от тях приближиха.

— Вдигнете ме и ме махнете оттук! — заповяда им. Те го сториха, помогнаха му да се качи на коня и закрачиха после до него, за да го подкрепят.

Сега остана само моят най-върл и непримирим враг — Тангуа, бащата на Пида. Той седеше парализиран на земята със затворени очи и двуцевка в ръка. Нито една черта от неподвижното му лице не издаваше какво мисли, тогава аз казах:

— Тангуа, най-старият вожд на кайовите; ми писа: „Ако имаш кураж, ела на Маунт Винету! Моят единствен куршум копнее по теб!“ Аз дойдох. Седя тук. Къде е куршумът ти?

Като казах това, наредих на Херцле да ми окачи неговата медицина. Той отвори очи, погледна я и заговори:

— Помислих си го! И моята е тук! Аз няма да стрелям по нея! Отказвам се от моя изстрел. Но те моля, прати ми след една минута в сърцето куршума си! И когато съм мъртъв, сложи ми в гроба моята медицина! Ще го сториш ли?

— Не! — отговорих.

— Значи съм се излъгал в теб. Аз те мразя, както никого друго не мразя. Аз искам смъртта ти. Бих сторил всичко, всичко, за да ти я доведа. Но те считах за почтен враг!

— Заблуждаваш се. Аз съм почтен, но не съм ти враг. Аз няма да стрелям по теб. Аз не желая смъртта ти. Следователно няма да положа нищо в гроба ти, също и медицината ти.

— Какво възнамеряваш да правиш с нея? Какво ще ѝ се случи? Да я унищожис ли се каниш?

— Не. Вашите медици не ми принадлежат. Аз няма да ги задържа. Но на кого ще ги дам, отсега още не мога да кажа. Това ще решите вие самите.

— Ние самите? Ние четиримата?

— Да. Аз ще ви изпитам. Окажете ли се достойни, ще си получите обратно медицините. Но не го ли заслужите, ще ги предам на Тателах Сатах. Той е Пазителя на Медицини и ще ги включи в своите сбирки, за да узнаят децата на вашите внуци какви безразсъдни, зли хора са били техните прадеди. И тъй, подарявам ти живота, но не ти подарявам медицината. Заслужи си я! Аз казах. Хоуг!

Изправих се. Херцле също. Тогава се надигна и Тателах Сатах и оповести високо:

— Борбата приключи! Олд Шетърхенд победи! Една победа без кръв! И затова десеторна победа!

Отидохме до конете си и се качихме, ала преди да напуснем плаца, подкарах моя към Тангуа и му заговорих:

— Аз съм приятел на Тангуа, вождът на кайовите, без значение дали той ме мрази, или обича. Но заради него желая да бъде по-

приятелски разположен към мен, отколкото е бил до днес. Има ли той да каже нещо по въпроса?

— Аз те мразя и ще те мразя непрестанно! — отговори. — Ще те преследвам до твоя край!

— Или до твоя!

— Все едно!

— Тогава те моля, пак единствено заради теб, поне не оставай свързан с комитета по паметника и не предприемай нищо срещу тези, които се борят против него!

— Не това ти обещавам, а тъкмо обратното!

— А аз ти казвам, това ще доведе гибелта ти и залеза на твоето племе!

Той се изправи, докдето можеше, взе пушката в ръка и извика със заплашителен тон:

— Мълчи! И се махай! Не го ли сториш веднага, ще ти пратя един куршум в главата!

— Осмелиш ли се само да насочиш пушката към мен и си труп! — отговорих, посочвайки Паперман, който приближи бързо и тикна револвера си под носа му. — Вие първо се съюзихте помежду си, обявявайки се срещу паметника, а сега пък се приобщавате към комитета, за да застанете срещу неговите противници. Достойно ли е това за един вожд? Така ли постъпва един честен мъж? Ти искаш гибелта ми, но аз въпреки това ще те предупредя със сърдечна откровеност:

Пази се от Долината на пещерата и най-вече от самата пещера!

Тогава той се сгърби като някоя котка, изсъска с пламтящи очи и запита:

— Каква работа има тук пещерата? И каква нейната долина?

— Запитай себе си. Някога ти се опълчи срещу мен и трябваше да изкупиш собствената си вина! Животът ти беше животът на един хром човек, а не на вожд, единствено по твоя вина! Сега, в края на този окаян живот, ти отново заставащ срещу мен, за да трупаш вина връз вина. Помисли за последиците! Ти не си господар за себе си! За последиците, които ще се стоварят върху твоята персона, можеш да си понесеш отговорността; но за последиците, които ще сполетят твоя син, семейството и племето ти, Маниту ще те държи отговорен, когато се явиш в онзи другия живот, наричан от вас Вечните ловни полета.

Хората ще те питат там за медицината ти. Какво ще им отговориш? Тъй! Сега с теб свърших. Хоуг!

Препуснах в същия съпровод, с който бях дошъл. Приятелите ми подвикваха ликуващо от всички страни. Само когато минавахме край тълпата работници, чух да прозвучават думи, напълно достойни да привлекат вниманието ми.

— Олд Шетърхенд! Негодяй! Натрапник! Куче! Койот! Враг! Отмъщение! Удушен! Пречукан! — ето няколко от заканите, които чух.

Това ме удиви. Не го бях считал за възможно. Не съзирах никаква причина за подобна ненавист, когато изразих мнението си пред Тателах Сатах и Младия орел, нашият стар Паперман обясни:

— Да, работниците ви мразят, мистър Шетърхенд. Яд ги е на вас от първия до последния. И не го крият. Знаят, че вие сте изрично против строежа на паметника. Твърдят, че искате да ги лишите от тяхната доходна работа, от прехраната им. От няколко дни провеждат тайни сбирки, на които се съвещават по какъв начин могат да се освободят от Олд Шетърхенд и Тателах Сатах. И на тези събрания присъстват господата от комитета!

— А-а! Тъй! Това е важно, изключително важно! — признах аз. — Откъде го знаете?

— От Себюлн Ентърз!

— Не от Хариман?

— Не, от Себюлн. Зная, че на него вярвате много по-малко, отколкото на брат му. Но откакто е разбрал, че ще бъде измамен, за вас той е по-сигурен от всеки друг. Братята идват вечер тайно при мен. Аз се съветвам с тях...

— Без да ме питате? — вметнах.

— Нямайте грижа! — отговори. — Засега се касае само за поддържане на контакт. Веднага щом чуя нещо важно, от себе си се разбира, ще пристигна при вас. Най-често за вас говорят в кантината.

— В коя кантина?

— В блокхауса при каменоломните, в който работниците се хранят.

— На вас известна ли ви е, мистър Паперман?

— Да.

— На мен още не. Трябва да я видя, и то веднага, преди да е настъпила нощта. Да се отправим нататък!

— С тоалета на вожд? — попита Херцле.

— Да. Не мога да отивам до Замъка и да се преобличам. Украсата от пера ще сваля. Ти ще я вземеш с теб до дома. Също карабината „Хенри“.

— Мислех, че ще яздя с теб?

— Този път не, мило дете. Касае се за една кратка, много бърза рекогносцировка, която би била твърде напрегната за теб.

— И опасна същевременно?

— Ни най-малко!

— Тогава ти е разрешено!

Тя го каза толкова сериозно, че и аз самият кажи-речи трябваше да приема „разрешението“ на сериозно. Дадох ѝ шлейфа с перата, на Младия орел пушката, сбогувах се с Тателах Сатах и се отклоних после със стария Паперман от пътя ни, насочвайки се край Воаловия водопад по един малко известен околен път до каменните кариери.

Слънцето отдавна беше изчезнало зад Маунт Винету, но още не бе започнало да се стъмнява. Яздейки в галоп, ние излязохме по една странична долинка от вътрешната долина и минахме край разни съоръжения в източното подножие на Маунт Винету, с които така безцеремонно бе посегнато тук на великолепната природа. Каменоломните имаха вид на неизличими рани, нанесени от хората на планината. А грозните скелета, стени, стоманени въжета и греди, с които бяха заградили и оковали младенческия водопад, за да превърнат силата му в електричество, не можеха да събудят нищо друго, освен съжаление. Там стърчаха мръсни сайванти с редица тежки товарни коли. Стържеше елхоунищожителен гатер. Парцаливи палатки бяха налазили по земята. Ниски бараки лежаха пръснати в безпорядък наоколо. Паперман ми показа един голям, изтеглен блокхаус.

— Това е кантината — каза. — Съдържателят е един исполин. Наричат го „Нигъра“.

— За един индианец това е обидна дума, оскърбление — отбелязах аз.

— Той е свикнал. Не го приема на лошо, но иначе е много груб, брутален тип. Не е чист индианец. Говори се, че майка му била негърка. Братя Ентърз общуват с него.

— Олеле! Защо?

— За да го подпитват. Той е същинският предводител на тукашното работничество. Разправя се, че дори някои вождове му гласуват доверие. И той естествено е любимец на „господата от комитета“. Носят се слухове, че мистър Уилям Ивнинг и мистър Антоний Пейпър по цели нощи седят при него на пиене и комар. Сигурно ще искате да надникнете, а?

— Ако е възможно — да.

— Възможно е. Само още няколко минути да се стъмни и ще ви отведе до специалната стая, до която имат достъп само неговите довереници. Нека не се показваме! Да се поразходим през това кратко време.

Бяхме следвали до този момент един храсталак, който много добре ни скриваше. Можехме да виждаме, без самите да бъдем видени. Сега продължихме да яздим под същото прикритие, но не за да открием нещо повече, а колкото да мине времето до мрака. Това не продължи дълго. Здрачът бързо настъпи и също така бързо отмина. После се стъмни напълно, тъй като бе новолуние, а толкова кратко след деня звездите още не притежаваха осветителна сила. Поехме обратно към района, в който се намираше бараката. При последните храсти спряхме, слязохме от конете, спънахме ги и им заповядахме да легнат. Те го сториха. След това тръгнахме предпазливо с Паперман към блокхауса, за да достигнем незабелязано задната му страна.

Със стигането си там забелязахме сандъци и бурета, търкалящи се отдавна край задната стена. Те ни предлагаха добра възможност да се скрием в случай на нужда. За щастие не се наложи. Вътрешността на бараката беше осветена, което даваше да се разбере, че тя се състои от няколко помещения — едно много голямо и няколко малки. До едно от по-малките бях отведен от Паперман. То имаше едно-единствено прозорче, което в момента бе отворено. Под него се мъдреше тежък, як сандък, на който човек спокойно можеше да се качи, без да се опасява, че ще се разнесе някакъв издайнически шум, или пък ще вземе да се строши под него. Във вътрешността звучаха гласове.

— Това е стаята на Нигъра — каза Паперман тихо. — Позната ми е. Ентърз ми я описаха много точно. Чувате ли, че вътре се говори?

— Да. Ще се кача на сандъка да надникна.

— Добре. Аз ще стоя на пост!

Когато се метнах горе, можах съвсем удобно да погледна в стаята. В нея имаше две груби дъсчени маси със също така груби столове. Говорещите бяха петима мъже, четиримата от които веднага познах — двамата Ентърз, Тусага Сарич и Токайхун. Човек може да си представи удивлението ми от присъствието на тези двамата тук. Петият вероятно бе съдържателят — един исполин с индиански черти, но с вирнат негърски нос и чисто морава кожа. По-сполучлив тип на бруталност човек надали може да си представи! Тъкмо когато хвърлях първия поглед през прозореца, Нигъра каза:

— Според мен ония там горе още не знаят, че двамата медицинманери са избягали. Проклет да е тоя Шетърхенд, дето е спипал картата на пещерата! Но за щастие ние не се нуждаем от нея. Медицинманерите знаят достатъчно, за да намерят пътя. Тоя Шетърхенд въпреки всичко е глупак. Когато се домъкна на бойния плац и се окичи с откраднатите медицини, той и понятие си нямаше, че пленниците му вече се намират на свобода, и че планът за утре е готов. Неговата мнима победа днес с нищо няма да му е полезна. Той спечели един ден отсрочка, нищо повече! Утре вечер и той, и жена му ще бъдат мъртви! Нали ще сдържите думата си?

Въпросът беше отправен към братя Ентърз.

— Каквото сме обещали, ще стане! — отговори Хариман.

А Себюльн прибави:

— По-голяма сметка от тази, която имаме към този мъж и жена му, не може да съществува. И през ум не ни минава да им я опростим!

— Не би ви и донесло благословия! — заплаши Нигъра. — Заявявам ви, двамина утре непременно ще умрат — или тази немска двойка, или братя Ентърз! Можете да бъдете уверени в това! С други думи аз още не ви вярвам напълно! Касае се за нашата работа, прехраната ни, за хилядарките, които искаме и можем тук да спечелим. Ето защо предоставям утре на разположение на вождовете цялото си работничество, и ето защо намирам всичко да се извърши точно както сме го уговорили. Нещата си остават така!

Тогава Токайхун, вождът на команчите ракуро, се изправи и заговори:

— Да, остават си така! Всички ние сме поканени на празника. Знаем кои места са ни определени. Нашите четири хиляди воители ще бъдат поведени през пещерата от двамата медицинманери. Те няма да

яздят, а ще вървят. Ще оставят конете си в долината, защото не знаем дали ще може да се язди и през последната част на подземния път.

— Междувременно аз ще разставя тук горе моите работници — вмъкна Нигъра, — а двамата Ентърз ще се занимаят с Олд Шетърхенд и жена му. Веднага щом вашите воини стигнат до Воаловия водопад, ще ни сигнализират с изстрел, че са тук. Отекне ли изстрелът, Ентърз ще очистят Олд Шетърхенд и жена му, а аз ще се нахвърля с работниците си върху цялата друга тайфа, за да проправя път и осигуря свобода на действие на воините ви.

Сега се изправи и Тусага Сарич и каза:

— Правилно! Така ще стане! Ако се наложи нещо да се промени, ще ти кажем или ще ти пратим вестител. Тръгваме си.

Те се отдалечиха, а съдържателят ги придружи до вълн. Двата Ентърз останаха сами. Спогледаха се неуверено.

— Работата може да стане лоша — каза Себюлън.

— Как тъй? — попита Хариман. — Ние узнахме каквото искахме да узнаем. Утре заран отиваме двамата при Олд Шетърхенд, за да му разкажем всичко и го предупредим. Какво лошо може да произлезе тук?

— Ох, не ми е за мен и теб, ние ще се отървем здрави и читави. Но кръвопролитие то после там горе? Защото да се отблъсне едно такова нападение без битка, няма да съумее да се справи дори един Олд Шетърхенд. А и аз мисля много по-малко за него, отколкото за жена му. Ако ще всички да измрат, само тя не!

Сега знаех достатъчно и скочих от сандъка.

— Чухте ли нещо важно? — попита Паперман.

— Нещо безкрайно важно! — отговорих. — Би трябвало човек да отдаде тук случая направо на чудо. Оставам с впечатление, сякаш сме били повикани насам, за да чуем края на този разговор. По път ще ви разправа. Но едно трябва да ви кажа веднага, а именно, че двамата шамани, които заловихме при входа на пещерата, са избягали.

— Невъзможно! Кога?

— Тази заран изглежда! Те са потърсили незабавно вождовете си и са обсъдили с тях плана, който току-що узнах. Елате бързо! Трябва да се приберем!

Промъкнахме се до конете си, освободихме ги, качихме се и потеглихме. Пътем разказах на стария, верен боен другар какво съм

научил. Той знаеше, че един много надежден индианец е натоварен да се занимава изключително с надзираването на двамата шамани. Живее в приземния етаж на голямата предна къща на Тателах Сатах и там се намирало и помещението, в което били настанени пленниците. Предадохме конете си и отидохме най-напред до жилището на индианеца. Той не беше семеен, живееше усамотено и никой не можеше да даде сведения за него. После посетихме затвора. Той се помещаваше в крило, където никой не живееше и рядко някой отиваше нататък. Беше нещо като зимник. Намерихме вратата зарезана отвън. Едва се приготвихме да я отворим, то отвътре се чу хлопане и прозвуча глас, молещ ни да побързаме. Издърпахме резето... и кой излезе отвътре? Надзирателят! Когато донесъл той сутринта храна и вода на затворниците, те внезапно се нахвърлили върху него. Нанесли му няколко удара, които му отнели съзнанието, като дошъл на себе си, намерил се затворен в тъмния зимник, а пленниците били офейкали. Започнал да вика непрекъснато и да вдига шум, ала напразно. Няма кой да го чуе. Той се опасяваше от сурово наказание и ме помоли да се застъпя за него пред Тателах Сатах. Обещах му и го пуснах да си върви.

После се отправих към моето жилище. Херцле не беше там. Беше оставила бележка, с която ме уведомяваше, че понеже не съм се явил навреме, тя отивала при Тателах Сатах, като вземала със себе си ръкописите. Вагон щял да чете, но аз трябвало да отида...

4. ПОБЕДА

Стигнал в жилището на „Пазителя“, аз се отправих към спалнята му. В съседно разположеното пасифлорно помещение в момента бе тихо. Ето защо отворих вратата внимателно. Точно когато го сторих, прозвуча гласът на Олд Шуърхенд:

— Да, вярно, той беше по-велик, много по-велик от всички нас! Много по-велик, отколкото си мислехме!

— И след това е ставал още по-велик и по-велик, без ние да забележим! — изрази съгласието си Апаначка.

— Как стоят нещата с вашата скулптура? — попита Атъбаска.

— Тя е твърде малка, прекалено малка за него и дори да я построим още толкова висока! — извика Колма Пуши. А Ашта-майка прибави:

— Ние не искаме образ от камък! Искаме самия него, самия него в сърцата си! Неговите прекрасни думи, които току-що бяха прочетени, трябва да прозвучат в душата на нашата нация, непрестанно да звучат, за вечни времена!

Тогава ме видяха при отворената врата.

— Идваш тъкмо навреме! — поздрави ме Тателах Сатах. — Ние направихме пауза, не можехме да продължим — така дълбоко бяхме покъртени. Четохме описанието му за твоята победа над него и после неговата победа над всички вождове на апачите. Неговият голям обрат от бойните мисли към миролюбивите мисли, от омразата към любовта, от отмъщението към прошката. Това възвиси всички ни. Той вдигна завесата. Сега видяхме какво се намира зад нея и зад нашите незначителни дела. Това разтърси дори Олд Шуърхенд, Апаначка и синовете му...

— Не разтърси — подметна Янг Апаначка, — а направи зряци, макар и още не съвсем. Едно було падна. Дали ще падне и друго, ние не знаем. Казва ни се, че нашето изкуство било повърхностно, изкуство без душа и мисъл, точно като картината ни. Ние ви каним утре вечер да сте наши гости при водопада. Там ние ще опитаем да

оживим камъка чрез светлина. Удаде ли ни се — добре, не ни ли се удаде...

— Ще се удаде! — прекъсна словото му Янг Шуърхенд, уверен в победата.

Видях, че неколцина се канят да възразят, и побързах да взема думата:

— Да изчакаме!

— Да, нека изчакаме! — съгласи се с мен Апаначка. — Но дори и да се постигне целта, то това ще е само един оживен рауди, един рауди, изстъпил се за атака с револвер в ръка. А хората тук имат един друг, един истински Винету, който притежава дух, душевност и благородство, и изисква от нас дух, душевност и благородство. Така като него трябва да се стремим и ние нагоре, ние, цялата негова раса. Той ни взема със себе си; той буквално ни тегли нагоре.

Казвайки това, посочи портрета на Винету, който бяхме дали на Тателах Сатах. Този го бе закрепил тук в пасифлорното помещение, а от двете му страни беше поставил фотосите на Марах Дуримех и Абу Китал, човекът на насиетието. Това направило на присъстващите когато дошли и го видели голямо, дълбоко впечатление и това впечатление несъмнено бе дало своята дан днешното четене да предизвика такова необикновено въздействие. Всъщност четенето трябваше да продължи, ала веднъж престанали, хората не можеха да си подсигурят необходимия вътрешен покой. Ето защо Олд Шуърхенд предложи за днес да се приключи, още повече че от негова страна имало още, много неща да се подготвят за утрешния важен ден. Ние се съгласихме. След това всички си тръгнаха и при Тателах Сатах останахме само аз и Херцле.

— Днес бе ден на голяма победа — каза старият шаман. — Когато дойдоха и видяха вашия възнасящ се след смъртта Винету, съдбата на каменния образ бе предрешена. Дори двамата млади художници заедно с бащите си и Колма Пуши не можеха да не се поддадат. А те са честни. Не лъжат. Утре ще опитат при Воаловия водопад да спасят своята идея, ала още от днес чувстват твърде добре, че даже най-големите усилия ще са напразни. Ти се отпрати с Паперман към каменните кариери. Връщаш се толкова късно. Това навява предположението, че не сте яздили напразно.

— Действително — отговорих. — Резултатът е повече от задоволителен, макар и не радостен. Научихме твърде много. Например, че двамата медицинанери на кайовите и команчите са избягали.

— Уф, уф! — възкликна той уплашено.

Херцле беше не по-малко изненадана. Аз продължих:

— Това още не е най-лошото. Идва и по-лошо. Да седнем. Ще разкажа.

Съобщих, каквото имах да съобщавам. Когато свърших, Тателах Сатах каза:

— Навярно бих изпаднал в по-голяма угриженост, ако не виждах, че си толкова спокоен! Защо не го разказа, когато вождовете бяха още тук?

— Трябваше ли да го знаят? Нуждаем ли се от тях? — попитах. — Аз имам навика да не прехвърлям на другите онова, което мога сам да свърша.

— Мислиш, че можеш да се справиш сам?

— Да.

— С всичките тия четири хиляди неприятели?

— Да.

Той ме изгледа вторачено, поклати глава и продължи:

— Сега проумявам във Винету нещо, което не можех да проумея, когато беше още жив, а именно неговото неизразимо доверие в теб. Днес самият го изпитвам това доверие. Та кажи сега, какво мислиш да предприемеш срещу всичко, което ни грози?

— Най-простото, което може да съществува — ще им преградя пътя в пещерата! Ще ги затворя после в Долината на Пещерата, докато се принудят да молят за милост от глад. Ще взема вождовете им в плен, за да ги използвам като заложници. Колко въоръжени „винетуси“ имаш на разположение?

— Днес над триста. До утре могат да станат петстотин, а по-късно и повече.

— Това е предостатъчно. Засега ще се нуждая може би само от двадесет и към тях нашия верен Инчуинта. Сега отивам вкъщи да се преоблека, понеже още нося индианското облекло. После ще дойда пак и ще се спусна с тях оттук в пещерата, за да поставим по такъв начин

сталактитите, че като дойдат двамата медицинманери с отрядите си, да не могат да се оправят.

— А ако все пак открият пътя, който се тъкмиш да скриеш от тях? Ако отстранят камъните, както си ги отстранил ти?

— Това би могло да стане най-много на широкия път, чийто изход при Воаловия водопад аз обаче така ще препреча, че да не могат да излязат. С това за днес и утре всичко ще е подготвено. За затварянето на враговете в долината има време и другиден.

Наканих се да си вървя, ала Херцле тепърва имаше да уреди още нещо. С други думи, помоли стария Пазител на Великата медицина за разрешение утре да го фотографира. Кажиречи се изплаших. Това беше дързост, каквато аз никога не бих си позволил. Но той се усмихна добродушно и попита:

— Мога ли да знам за кого или за каква цел ще е предназначена снимката?

— Това е тайна — отговори тя с неотслабваща дързост. — Но една мила, добра и много полезна тайна, която ще достави голяма, много голяма радост.

— В такъв случай ми е невъзможно да отхвърля на скуав на моя брат Шетърхенд нейното „Мило, добро и много полезно“ желание. Нека дойде, когато поиска — аз съм готов.

Когато си тръгнахме, аз я попитах за каква цел ѝ е необходима фотографията. Тя отговори:

— Кажир, кой е меродавната личност тук на Маунт Винету — ти или Тателах Сатах?

— Напълно естествено той!

— Хубаво! Той се задоволи да пита, без да получи отговор. Ти повече ли искаш от него?

— Да.

— С какво право?

— Кажир, кой в нашия брак е меродавната личност — аз или Тателах Сатах?

— Напълно естествено той! — засмя се тя.

— Well! При това положение съм принуден да се откажа! Аз съм победен! Можеш да си запазиш тайната!

— И сега ще сляза с теб в пещерата?

— Не.

— Защо не?

— Първо, там долу няма да си от полза, и второ, аз вече не съм достатъчно меродавен да ти изпълня това желание. Не мога да сторя за теб нищо повече, освен да ти кажа „лека нощ“.

— Което ми нанася тежко оскърбление! Знаеш ли, предпочитам да споделя с теб фотографската си тайна и да имам правото после да те придружа. Защото няма да мога да заспя, знаейки, че ти си долу.

— Добре! Съгласен! И тъй? Тайната?

— Искам снимката на нашия прочут стар приятел за прожекционния апарат.

— По кой начин?

— Нали вечерта образите на двамата художници трябва да се появят на водопада от двете страни на паметника. Аз имам същата идея за нашия възнасящ се Винету със снимките на Тателах Сатах и Марах Дуримех от двете страни. Какво ще кажеш?

— Идеята е добра, много добра. Но ще имаш необходимост от разните му там апарати, лещи...

— Което е налице, всичко е налице! — пресече ме бързо тя.

— Къде?

— При инженера, с когото вече говорих.

— Мислиш ли, че ще го стори?

— С удоволствие!

— И нищо няма да издаде преждевременно?

— Определено нищо! Гарантирам.

— В такъв случай съм съгласен.

— И сега ще ме вземеш в пещерата?

— Да. И бездруго сега съм задължен да сторя всичко, което заповядаш!

Когато отидохме след известно време отново при Тателах Сатах, Инчуинта вече стоеше в готовност със своите двадесет мъже. Бяха снабдени с няколко инструмента и достатъчно факли. Отворихме плочата на стълбището и слязохме в ходника, който ни поведе надолу. Със стигането си там навестихме най-напред мястото, където тесният път се отклоняваше от широкия. Тук си бяхме разчистили пространство, отстранявайки сталактитите. Сега те бяха отново донесени и поставени на предишните им места, домъкнахме и множество други късове, които натъквихме по такъв начин, че вече бе

невъзможно да бъде открита маскировката на пътя. От горе до долу ходникът бе изцяло запълнен; и то по такъв естествен начин, че мисълта за изкуствено вмешателство изглеждаше изключена.

По време на тази работа аз огледах мястото, което преди ми се беше сторило подозрително. Вместо една пукнатина по тавана вече имаше няколко. На пода лежеше цял куп нападали каменни отломъци. И дъжд от стрит варовиков синтер се процеждаше непрекъснато от зеещите цепнатини. От време на време се чуваше тих, но остър режещ шум, както при триене на две парчета стъкло. Звучеше злокобно. Тук и там някъде си, където човек не би могъл да надникне, нещо прокънтяваше, сякаш скалите пращят и падат от високо камъни. Всичко това пораждаше несигурно, тревожно чувство. Трябваше да полагам големи усилия, за да остана мирно и тихо на мястото си. Гнетеше ме постоянната тревога, че из един път ще бъда смазан, и бях радостен, когато най-сетне работата ни приключи, и можехме да се отдалечим. И същото се отнасяше не само за мен, защото Херцле каза, докато вървахме:

— Слава Богу че отмина! Такова безпокойство изпитвах напоследък.

— Защо? — попитах.

— Защото нещата изглеждаха така, като че всичко тук ще се срути!

— И ти ли си имала това чувство?

— Още с идването ни. Не ти казах нищо, за да не те тревожа. Какво има горе над нас?

— Най-вероятно тежката статуя на Винету. Поне аз така мисля. Не мога точно да кажа. Тогава тя извика:

— Ей, тя се проваля!

— Тихо, тихо! Никой не бива да го чуе!

— Значи затова, затова стои наклонена?

— И се накланя все повече и повече!

— Смяташ ли катастрофата за възможна?

— Почти неминуема!

— Кога?

— Времето не може да се определи. За да може човек да го стори, трябва внимателно да изследва скалната подложка. Но се надявам това да се случи едва по-късно, не още през тези дни.

Де да знаех колко скоро предстоеше ужасяващото събитие, нищо нямаше да може да ме възпре да предупредя очакваните тук четири хиляди воители. Върнахме се по тесния път до мястото, където се отклоняваше стръмната пътека за Дяволския амвон. Маскирахме и барикадирахме и този проход така, че на никой не можеше да хрумне да търси тук някакво скрито отклонение. Продължихме после нагоре до започване изкачването към пасифлорното помещение. Преградихме и тук също така старателно, но не отдолу, а отгоре — та нали трябваше да се намираме зад преграждението, за да можем да се върнем в Замъка. Когато стигнахме там, зората приближаваше да се сипне. Тателах Сатах не беше тук. Затворихме тайното стълбище и се разделихме с индианските си придружители, за да си приберем вкъщи и поспим няколко часа.

Когато се събудихме, Инчуинта вече стоеше в очакване да доложи, че братя Ентърз са отдавна тук и желаят да говорят с нас. Казахме му да ги доведе и ги посрещнахме радушно. Те изглеждаха смутени. Не знаеха как да започнат. Тогава аз ги улесних с въпроса:

— Идвате да ни кажете, че тази вечер трябва да умрем?

Сега се изплашиха, ала аз спокойно продължих:

— Двамата шамани са избягали. Те възнамеряват да доведат четирите хиляди врагове през пещерата, за да ни нападнат. Работниците имат готовност под предводителството на Нигъра да се присъединят към тях. След като пристигнат зад водопада, червените ще дадат сигнал с изстрел. Веднага щом се разнесе изстрелът братя Ентърз трябва да убият мен и жена ми, а работниците да се нахвърлят върху вождовете и другите наши приятели!

Те ме гледаха вторачено и безмълвно. Не казаха изпърво нито дума, толкова голямо бе изумлението им.

— Е? — попита Херцле. — Как ви се харесва тая работа? Признавате ли, или ще го оспорите?

Тогава Себюлн отговори:

— Да оспорим? Не! Та нали дойдохме тъкмо това да ви кажем и да ви предупредим. Само сме смаяни, че вече знаете всичко. И то така точно! Пък трябваше да бъде най-дълбока тайна!

— Тайна! Pshaw! — намесих се аз. — Всяко важно нещо ние винаги знаехме навреме, и то много по-добре от вас. Навярно сега най-сетне сте го проумели! И ние го знаем. Знаем дори че решихте снощи в

кантината, когато Тусага Сарич и Токайхун си бяха заминали, да дойдете тази заран тук и да ни разкажете всичко.

— Как е възможно? Не сте могли все пак да се сврете под масите или столовете!

— О, не! Изобщо не бе необходимо да се подхвърляме на такива неудобства! Хората, явяващи се наши неприятели, ни го разказаха сами. Бъдете радостни, че имате честни намерения! Защото ако не беше такъв случаят, вие тази вечер щяхте да сте първите, паднали под нашите куршуми.

— О, що се отнася до това, то сигурно не бихме се почувствали зле да знаем, че утре ще сме мъртви! За нас щастлива звезда няма. Това е проклятието, което синовете наследяват от баща си.

— Не проклятието, а благословията! — възразих.

— Как тъй? — попита той.

— Благословията се крие в това, да поправиш стореното, и да можеш по такъв начин да избавиш баща си.

— И вие вярвате ли го, мистър Шетърхенд?

— Да.

— Наистина ли? Наистина ли? Моля ви, кажете ми искрено!

— Твърдо и наистина!

— Слава Богу! В такъв случай значи все пак има още някаква цел за нас! Занапред ние ще живеем с нея! Следователно сега вие знаете, че довечера трябва да се навъртаме край вас?

— Да.

— Ще ни го позволите ли?

— С удоволствие.

— И без да проявите мнителност?

— Ние сме убедени, че имате честни помисли.

— Бог да ви благослови за тези думи! Някаква заповед да имате за нас?

— Засега още не. Може би довечера. Вероятно изобщо няма да се стигне до битка. Нападението при всички случаи ще бъде предотвратено.

— Но внимавайте с Нигъра, независимо как ще потръгнат нещата. Той люто ви мрази. На вас приписва цялата вина. Ако има избора дали да ви прати един куршум, или не, той несъмнено ще ви

прати два! Сега трябва да вървим. Чакахме дълго, пък нали не бива никой да знае, че се мяркаме насам.

Те се отдалечиха.

— Така ми е жал за тях, безкрайно ми е жал! — продума Херцле. — Те са съвсем различни отпреди. Бих искала пред тях да лежи един истински, заслужено щастлив живот!

Когато седнахме после за окъснялото си кафе, появиха се на посещение две особи. Бяха скуав на вожда Пида и Тъмнокосата, нейната сестра. От само себе си се разбира, бяха посрещнати сърдечно. Херцле сложи още веднъж кафе, за да се включат в закуската ни. От тях узнахме, че снощи пристигнали жените на команчите и кайовите. Те веднага се присъединили към жените на сиусите, за да наложат гласовете си при съвещанията за паметника. Тази сутрин всички те се отправили към постройката, в която двамата млади художници експонираха панорамата и модела на Винетувата статуя. Напусналия съвсем разочаровани. Онова, което се показвало там нямало нищо общо с великолепия Винету, когото хората обичат и почитат, докъдето звучат езиците на червените народи. Не! Този Винету, когото тук видели, те не одобряваха. За него не искали и да знаят. Дошли, за да ми го кажат веднага.

Но сега се касаело да ми направят още едно съобщение, което било далеч по-мъчно. Просто не знаели как да го подхванат, та да ме предупредят в достатъчна степен, без да извършват предателство спрямо собствените си воини. Вдъхнах им кураж, обяснявайки, че вече знам всичко. Казах им, че четирите хиляди индианци днес ще потеглят през голямата пещера, за да доведат до изпълнение безумния план на старите съзаклятничещи срещу нас вождове. Това спомогна да проявят максимална откровеност. Научих, че Пида, техният мъж и девер, препуснал тази заран към Долината на пещерата, защото бил избран да командва подземния поход. Сега нещата стояли за тях по следния начин: Победи ли той, аз ще загина, а победа ли пък аз, то това ще сполети него. В тоя си сърдечен страх те счели, че ще е най-добре да ме навестят и да ми се доверят. Обещах им дискретност и им дадох уверение, че нито на мен, нито на Пида ще се случи нещо лошо. Когато ни напуснаха след известно време, те се бяха успокоили напълно.

След това Херцле се запъти да фотографира Тателах Сатах и аз я придружих. След снимките тя ни напусна. Нещо я теглеше към инженера. А ние направихме една разходка до стражницата, за да навестим Младия орел. Той изглежда бе уведомен за идването на нашия достопочтен приятел и закрильник, защото ни викна, когато стигнахме там, от височината на покрива си:

— Елате горе! Всичко е готово. Моят „Орел“ е завършен!

Влязохме в кулата и се изкачихме по немалкото стъпала до равния покрив. Там стоеше на четири нозе едно голямо, подобно на птица творение с разперени мощни криле и две опашки. Двете тела съединяваха шии отпред в обща орлова глава. Те бяха изплетени от лека като перо, но извънредно здрава тръстика. Какво съдържаха, не се виждаше, най-вероятно моторът. В останалото апаратът се състоеше от почти безтегловни, ала неразкъсваеми и с голяма товароспособност материали. Опашките бяха много чудато оформени. Между телата беше закрепена удобна седалка, предлагаща място за двама души. Имаше разни телове, чието предназначение не се разбираше от пръв поглед, но човек можеше да се досети, че служат за командване и управление на голямата птица. Освен Младия орел тук бяха още нашият стар Паперман и Ашта, по-младата.

Не ми е позволено да давам описание на апарата, но мога да уверя, че когато Младия орел ни обясни всичко, ние двамата — Тателах Сатах и аз, до такава степен се бяхме убедили в сигурността и надеждността му, че у нас веднага се породил желанието час по-скоро да се възползваме от него.

— И той лети, лети! — увери Паперман. — Аз лично го видях!

— Кога? — попитах.

— Заранта — отговори, — когато всичко живо още спеше и бяха налице само първите следи на зората. Защото никой не биваше да види. Аз дойдох горе да помагам. Тогав Младия орел се качи на седалката и издърпа някаква жица. Веднага нещо в двете тела оживя. Птицата започна да диша. Още някакъв тел и опашките се разпериха. Крилата се раздвижиха. Два, три маха и птицата се издигна. Напусна покрива на кулата и полетя в простора, високо над равнината. Изкачваше се все по-високо и по-високо, направи завой, понесе се обратно и се спусна плавно, без удар, отново на покрива.

— И това е вярно? Наистина вярно? — попитах Младия орел.

Той ми кимна усмихнато. Усмивката не беше горда; но безкрайно щастлива! Тателах Сатах зарея от покрива поглед към далнините.

— Елате! — прозвуча едва след дълго от устата му. Той тръгна по стълбите да слезе от кулата. Като се озовахме долу, ни поведе през високостеблената гора. Крачеше начело, а ние го следвахме. Никой не продумваше. Заведе ни до едно място на планината, от което можехме да погледнем насреща към езерото и надолу към Воаловия водопад. От другата страна на езерото се извисяваше възбог катедралоподобният, главен масив на Маунт Винету, а зад него се виждаха могъщите купени на съседните гиганти, сред които един така гордо и стръмно възвишаваше своя връх, така остро и отвесно, сякаш никога не би позволил на някое човешко същество да стъпи на връхната му част. Посочвайки към него, старият каза:

— Това е Планината на кралските гробове. Преди расата на индианците да се разпадне на незначителни племена, тя е била управлявана не от малки вождове, а от могъщи императори и крале, и всички те били погребвани на лежащата високо над облаците платформа на тази планина. Гробовете са изидани от камък. Всички заедно образуват един мъртъв град с улици и площади, по които няма следа от живот и движение. Те съдържат не само тленните останки на покойните владетели, а във всяка гробница лежат — непокътнато съхранени, в златни сандъци — книгите за всяка година от управлението на този, който тук е намерил своето последно жилище. Тук следователно са погребани не само всички велики владетели на червената раса, а цялата нейна история и всички преписки и документи от нейното дълго, хилядолетно минало. Но никой не може да се добере до тях. Никой не може да се изкачи горе. Когато последният крал бил погребан, хората унищожили скалния път, който водел нагоре до кралските гробове, така че за никой смъртен вече не било възможно да стигне до тях. Трябва да има наистина някаква стръмна съседна пътека, която не била унищожена навремето с него, ала никой досега не е съумял да я намери. В една от най-старите ми книги е записано, че съществува ключ за тази пътека, но той се намира високо горе на Планината на медицината, точно в подножието на последната, най-висока скална игла, под един камък с формата на половин кълбо. „Младия орел“, когото червените мъже от дълги, дълги години чакат, ще прелети — както пише на кожата на големия боен

орел — три пъти около планината и ще спре при този камък, за да го вдигне и извади ключа. Удаде ли се това, то Планината на кралските гробове ще може да бъде изкачена и хрониките и документите на отмерлите престари времена ще могат да надигнат своите гласове, за да разбулят тайните на своето минало.

Той погледна нагоре към онази скална игла, в чието подножие би трябвало да лежи ключът. Погледна и насреща към планинския купен, на който лежах погребани червените императори и крале. После продължи:

— Всичко това знаех. В гърдите ми се бе обединил целият палец копнеж на нашата раса. Седях си пред вратата и ето че пред нозете ми се приземи от високите простори дръзкото момче, принудило могъщата птица да го принесе над бездната на смъртта отсам на сигурната земя. От този момент то бе наречено Младия орел. То ли беше предвещаният, предизвестеният? Вярвах в това. Взех го при себе си. Възпитах го. Беше сродник на моя Винету. Заложих в сърцето му копнежа да се научи да лети. Когато чух, че в Калифорния са направени първите летателни опити, реших да го пратя при бледоликите, за да научи летенето от тях. Той отиде и стори каквото бях желал така силно от него. Сега се върна. Твърди, че е станал летец. Казва, че бил изобретил някакъв собствен орел, на чиито криле човек можел да разчита. Аз му вярвам, защото той е моят пръв и най-старши винету и никога от устните му не е излизала някоя невярна дума. Въпреки това го питам днес, сега, в този важен миг: Решаваш ли се да полетиш там нагоре и погледнеш дали наистина е налице камъкът, под който е скрит ключът към гробовете на кралете?

Младия орел отговори незабавно и с крепка увереност:

— Не само се осмелявам, но то е даже лесно, много лесно.

— И кога можеш да го извършиш?

— Веднага щом пожелаеш. Сега или по-късно. За мен е без значение кое време ще определиш.

— В такъв случай сега още не. Днешният ден е насочил вниманието си към нещо друго. Но аз ти благодаря за твоята твърда увереност. Тя ме прави крепък в моята вяра за бъдещето! Ние ще отворим гробниците на мъртвите императори и крале. Ще намерим книгите и душата на нашата раса, която дреме в тях, ще се пробуди от хилядолетния си сън. Тя ще израсне и стане голяма, както са станали

големи душите на другите раси, и никой вече няма да ни попречи да се доберем до висините, определени ни от Маниту за жилище.

От мястото, където се намирахме, погледът ни достигаше, както вече казах, долу до Воаловия водопад. Сега видяхме там Херцле с инженера и няколко индианци, които носеха фотографската апаратура. Тя се намираще следователно в пълна деятелност и изглежда беше спечелила инженера. А ние се върнахме до кулата и оттам в Замъка, където за моя изненада заварих да ме чакат Олд Шуърхенд и Апаначка.

— Не се учудвайте, че ни виждате у вас — заговори ме първият. — При вас ни води една неясна, но както изглежда, извънредно важна работа. Познавате ли така наречения Нигър, който държи работническата кантина?

— Видях го веднъж — отговорих.

— Говорихте ли с него?

— Не.

— Значи не сте го оскърбявал?

— Никога.

— Въпреки това той таи ужасна омраза към вас. Защо, навярно можете сам да се досетите. Той стои на наша страна. Ние следователно не можем да го гневим. Но той е един крайно необмислен, сприхав и брутален тип и изглежда сега се кани да отиде твърде далеч в ненавистта си към вас. Преди малко беше по един делови въпрос при нас и по тоя повод заговори за вас по начин, който ни разтревожи. Каза, днес бил последният ден от живота ви; щели и други да се простят с живота; днес щяло да си покаже кой е повелителят и господарят на Маунт Винету. Изглежда се беше напил. Досега ние го смятахме за верен, ала тези приказки събудиха у нас съмнения. Дойдохме да ви предупредим. Явно нещо се мъти срещу вас, но за съжаление не успяхме да разберем какво.

— Благодаря ви! — отговорих. — Аз вече съм предупреден.

— Вярно ли? Това ни радва! Вие сте си все старият! Винаги знаете повече от нас! Та, кажете, правилно ли е предположението ни? Предприема ли се нещо против вас?

— Не само против мен, а и против вас.

— Наистина ли? Какво?

— Канят се и мен, и вас, изобщо всички ни да пречукат. Уведомен съм за всичко и не възнамерявах да говоря, преди да е

отминало всичко, но понеже сте честни спрямо мен, вашия противник, ще ви се доверя.

Разказах им почти всичко, което знаех. Може да си представи човек какъв беше ефектът. Те поискаха веднага да потеглят с всички налични сили към Долината на пещерата, за да последват враговете в пещерата и да ги изколят там вътре. За щастие не бях споделил, че познавах устройството и изходите ѝ. Костваше ми големи усилия да ги успокоя и да изтръгна от тях обещанието, че ще оставят ръководенето на нещата единствено в мои ръце. Едно обаче не съумях да предвардя, именно, че поискаха да се втурнат веднага към кантината, за да заставят Нигъра да даде обяснение и арестуват персоната му. Това много лесно можеше да сложи черта на всичките ми сметки и ето как се принудих да яздя с тях, та да предотвратя поне онова, което би могло да се предотврати.

Когато минахме по време на тази езда край Воаловия водопад, там кипеше извънредно оживена дейност. В приготовленията за предстоящото тази вечер празнично осветление бяха ангажирани всички сили. Хвърляйки проучвателен поглед на новозабитите стълбове, ми се стори, че статуята вече стои значително по-наклонена отпреди, и като че скелетата се бяха наклонили още повече. Не казах обаче нищо.

С пристигането си при кантината заварихме Херцле с инженера. Те фотографираха. Присъстваха и двамата Ентърз. Те седели, както покъсно научих, в кантината и излезли да позяпат. Точно когато слязохме от конете при тях, от постройката се измъкна Нигъра. Олд Шуърхенд и Апаначка се заеха с него. Започнаха без всякакви встъпления и церемонии.

— Дойдохме да те арестуваме! — каза Олд Шуърхенд. — Идваш ни тъкмо навреме!

— Да ме арестувате? Мен? — запита Нигъра. — Бих желал да видя типа, който ще я свърши тая работа! Мога ли да запитам защо?

— За театъра, който трябва да се разиграе довечера.

Човекът се уплаши, ала бързо се окопоти. Не направи ни най-малък опит да отрече. Изсмя се високо и извика:

— За това, че искам да ви отърва от вашите противници, се каните да ме арестувате? Well! Такава ли ви е благодарността?

— Мислиш, че ще ни измамиш? — попита Апаначка. — Ние много добре знаем, че не се касае само за нашите противници, а и за самите нас! Не само те, но и всички ние трябва да бъдем изколени! Знаем го!

— От кого?

Очите на Нигъра мятаха искри, когато зададе този въпрос. Отговори Апаначка:

— Да не би Токайхун и Тусага Сарич да не бяха при теб снощи, а? И не е ли било говорено достатъчно ясно за онова, което трябва да се случи? Не седяха ли при вас и двамата Ентърз?

Апаначка извърши непростима грешка. Последниците се явиха мигновено. Нигъра мушна ръка в джоба, навярно за револвера. Извиси ръст, изгледа ни един подир друг, изстрелвайки със свистене думите през зъби:

— Значи предадени! Всичко предадено! Но нищо не вреди! Каквото има да става, ще стане!

Херцле беше побързала да застане до страната ми. Смяташе, че съм в опасност. Двамата Ентърз също бяха приближили. Оня ги изгледа с дълбоко презрителен поглед и продължи:

— А вие знаете ли кой го е издал? Вие, вие, вие! Защото двамата вождове няма да се издадат сами, я! Всъщност би трябвало на мига да ви застрелям! Но вие идвате едвам на второ място! На първо място стои това чуждоземно, немско куче с неговата скуав, който веднага ще...

Той измъкна рязко револвера от джоба, запъна го и го насочи към мен и жена ми. В същия миг бе сграбчен от двамата Ентърз, така че не успя да стреля. Олд Шуърхенд и Апаначка също наизвадиха револвери. Херцле застана пред мен, за да ми служи като щит, ала аз я избутах зад себе си и я предупредих:

— Без глупости! Няма да ни се случи нищо!

Нигъра опита да се отърси от братята, но те го държаха здраво.

— Няма да стреляш по Олд Шетърхенд, стреляй по-добре по мен! — извика Хариман Ентърз.

— Нито пък жената ще улучиш, не нея, а мен! — пригласи Себюльн.

В този момент на Нигъра се удаде да освободи десницата си.

— Тъй да бъде, добре! — изрева. — Значи по-напред вие двамата, с което ще се отърва от вас! Но после толкова по-сигурно другите двама!

Той отпрати светкавично дулото към Себюлн и после към Хариман. Изстрелите изтрещяха. Незабавно се разнесоха и други два изстрела — от револверите на Апаначка и Олд Шуърхенд. Куршумите пронизаха исполина в средата на челото. Той се извъртя наполовина, започна да се олюлява и рухна на земята с двамата Ентърз, които бяха улучени в гърдите. Апаначка и Олд Шуърхенд се хвърлиха бързо към него да обезвредят смъртните му конвулсии. Херцле коленичи до Себюлн и Хариман. Само че двамата си бяха добре улучени. Хариман отвори още веднъж очи.

— Аз бях ваш „винету“, от онази вечер на Нъгит Тсил — прошепна той. — Простено ли ми е?

— Всичко, всичко! — отговорих.

— Също на баща ми?

— И на него!

— Тогава... умирам... радостен!

Само тези думи пошушна. Сетне беше мъртъв. Себюлн лежеше неподвижен, но клепачите му потрепваха. Той също беше попаднал във владение на смъртта. Херцле плачеше. Погали го леко по страните. В същия миг той отвори внезапно очи, понадигна се на лакти, изгледа я и запита с привидно съвсем крепък глас:

— Вие плачете, мисис Бъртън? А аз съм толкова щастлив!

Усмихна се и притегли със сетни сили ръката ѝ до устните си.

— Прочетете името под моята винету-звезда! — помоли.

Тя кимна. След кратка пауза той продължи с все по-затихващ глас:

— Вярвате ли... че моят баща... сега е избавен... избавен?

— Вярвам — отговори тя.

— Тогава... Слава Богу... не е все пак напразно... напразно!

Отпусна се назад и се изпъна. Беше починал и той.

Изправихме се. Исполинският Нигър лежеше мъртъв, с изцъклени очи между жертвите си.

— Трябваше ли да се случи това? — попита Херцле.

— Не! — отвърнах почти гневно.

— Да, не трябваше — съгласи се Олд Шуърхенд. — Можехме да го избегнем. Прекалено прибързани бяхме ние, безразсъдни!

— Както толкова често, както толкова често в по-ранните времена — вметнах аз, тъй като ми бе невъзможно да сдържа съвсем упрека си.

Те го понесоха спокойно.

— Сега какво ще последва? — попитах. — Смятате ли, че сте ликвидирали съзаклатието на работниците със смъртта на техния предводител? Или точно тази смърт ще доведе до по-скорошно избухване на онова, което искахме да предотвратим?

— Хм — изръмжа Олд Шуърхенд смутено. — Вярно, правилно! Какво да правим?

Те се спогледаха, ала не намериха отговор на въпроса.

— Колко време ще мине, докато дойде тук една дузина от вашите похоним-команчи? — осведомих се аз.

— Ако отида да ги доведа, най-много четвърт час — отговори Апаначка.

— Още никой не знае какво се е случило тук. Работниците сега са по кариерите и край водопада. Идете да доведете верни хора, които да отнесат и скрият временно Нигъра. После ще се разнесе слух, че е застрелял в разпра братя Ентърз и е избягал заради наказанието. Така работниците няма да знаят как стоят нещата и следва да се очаква, че ще се държат спокойно.

— Това е идея! — одобри Олд Шуърхенд. — Тръгвай бързо и доведи хората!

Разпореждането се отнасяше за Апаначка, който незабавно препусна, и след малко повече от десетина минути доведе команчите. Те вързаха мъртвия Нигър на един кон и се отдалечиха с него. Двама останаха при застреляните братя като почетна стража.

Херцле беше дълбоко потърсена. Тя поиска да се прибере. Придружих я до Замъка, който напусна едва следобед — когато се бе поуспокоила, — за да продължи с услужливия инженер фотографските си студии. Прибра се едва привечер и извести, че хората вече започнали да се появяват на тържествения плац край Воаловия водопад. След храна слязохме и ние с Пазителя на Великата медицина и Младия орел. Паперман, Инчуинта и други бяха избързали напред.

Тателах Сагах беше уговорил с мен всичко необходимо и дал съответните разпореждания. Работниците щяха да останат край паметника. Обикновените зрители биваха препращани към големия плац пред статуята, която можеше да побере хиляди хора. Този плац се изтегляше назад до двата „дяволски амвона“, които имаха право да заемат само вождовете и вторите вождове. Между работниците и зрителите имаше една тройна редица „винетуси“, въоръжени до един с револвери, и имащи грижата да се справят с работниците, ако на ония им хрумнеше да действат по плана на Нигъра и четиримата съюзени вождове.

За отбелязване е, че в хода на днешния ден беше пристигнал първият керван коли, с чиято помощ щеше да се продоволства от железницата очакваното тук човешко множество. С тези коли бяха пристигнали същевременно няколко дружини нови Маунт-Винету пилигрими, които бяха узнали за своя най-голяма радост, че още тази вечер ще имат щастието да видят грандиозно осветената статуя на техния обичан Винету. Те сега също бяха тук и ето как стана, че „зрителната зала“ можеше да се окачестви като „препълнена“. Вождовете бяха разпределени, както вече споменах, около и на „дяволските амвони“, и то по следния начин: Вляво от коларския път се издигаха амвоните 1 и 2, вдясно амвоните 3 и 4. Който се намираше на амвон 1, чуваше какво се говори на амвон 3. Който се намираше на амвон 2, долавяше всичко, за което ставаше дума на амвон 4. И също така обратното: звукът от 1 стигаше до 3, звукът от 2 отиваше до 4. Тъй като желях да чуя всичко, което щяха да си говорят враждебните на нас четирима вождове и привържениците им, бях наредил да ги отведа на амвон 3, докато ние имахме претенции за амвон 1. Вярно, те също можеха да чуят всичко, което ние си говорехме, ала ние го знаехме, така че бе необходимо да казваме гласно само онова, което искахме да чуят, а всичко друго тихо да шепнем. От амвоните 2 и 4 беше зает само 4; 2 бяхме запазили празен за нас.

Когато стигнахме празничния плац, той беше изпърво оскъдно осветен, но не с петрол, а с електричество, също фенерите. При голямото количество произвеждано тук електричество това беше извънредно удобно и евтино. Хората ни направиха място да отидем до нашия амвон 1. Той беше същият, от чието подножие водеше тайният път към пещерата. Там бяхме посрещнати от приятелските вождове.

Всички бяха тук, дори и столетникът Ават Ниах. Бях наредил да им кажат да не вземат да стъпят на амвона, а временно да останат в подножието му. Те го бяха сторили, без да знаят причината. Побързах сега да им я съобщя. Как само се удивиха, когато чуха, че се касае за разгадаване на тази стара, легендарна тайна! Казах им да се качат сега на амвона, ала да говорят там съвсем тихо, като държат ръка пред устата си; аз пък ще отида да поговоря с нашите противници. Всяка дума щеше да се чуе тук.

Тръгнах. Старият Киктахан Шонка вече седеше със съмишлениците на амвон 3. Този амвон беше обграден от един отряд въоръжени „винетуси“ — аз бях наредил така. Казах им да гледат на всички седящи горе като на пленници и да не пускат никого от тях да се отдалечава без мое специално разрешение. След това се качих горе.

— Олд Шетърхенд! — извика старият Тангуа, който едва сега ме видя и разпозна.

— Да, аз съм — отговорих високо.

— Идвам да ви съобщя нещо важно, за да не чакате напразно. Знаете, че Нигъра, вашият съюзник, избяга?

— Знаем — отговори Токайхун. — Но той не е наш съюзник.

— Такъв е! — заявих аз. — Снощи стоях до отворения прозорец на кантината, когато обсъждахте с него и двамата Ентърз плана за тази вечер!

— Уф, уф! — извика той уплашено. Аз продължих:

— Сега Ентърз са мъртви, мъртъв е и той. Олд Шуърхенд и Апаначка го застреляха!

— Уф, уф! Уф, уф! — прозвуча наоколо.

— А Пида, който е яздил към Долината на пещерата, за да поведе четирите хиляди сиуси, юти, кайови и команчи през пещерата към водопада, няма да дойде да ни нападне. Ние му преградихме пътя и ще го вземем в плен с всичките му воители.

— Уф, уф!

— А комитетът ви е разпуснат! Братя Ентърз ми донесоха подписания от вас документ. Цялата ваша шашма и домогването ви до моя живот са ми известни! Наказанието ще последва! Вие сте пленени! Мястото е обкръжено от нашите „винетуси“. Те имат заръка да не ви пускат. Всеки, който се осмели да избяга, ще бъде мигновено застрелян!

Сега вече никой не отговори с възглас. Бяха изплашени до смърт. Четиримата „господа от комитета“ също се намираха тук с тях. И те останаха притихнали. Никой от тях не продума. В този момент земята под нас като че се залюля. Почувствах го и чух едно късо, но остро хрущене и вибриране под себе си. Трябваше да побързам да се махна оттук.

— Чувате ли? — попитах. — Това беше гласът на пещерата, в която се намират вашите нещастни воини! Те са изгубени!

След тези думи слязох незабавно от амвона и побързах да отида там, където ми бе мястото. Всеки се беше изплашил от разлюляването на земята. В този миг прозвуча силният глас на Олд Шуърхенд. Заповяда да се започне осветяването. Инженерът се подчини и включи прожекционния апарат. Статуята на Винету се освети като ден и от двете ѝ страни се появиха върху огледалото на Воаловия водопад многократно увеличените лица на Янг Шуърхенд и Янг Апаначка. Дали Олд Шуърхенд беше очаквал акламации? Не последваха никакви. Всеки остана смълчан. Лишената от глава статуя не направи ни най-малко впечатление, а портретите на двамата млади художници имаха толкова малко характерност и толкова малко духовност, че всекиму бяха напълно безразлични. Стигнах сега до моя амвон. Дадох знак на присъстващите да не вземат да се разприказват високо и попитах тихо:

— Чухте ли всичко?

Те кимнаха.

— Също треперенето на земята?

— И това — отговори Херцле шепнешком и с ръка на устата, за да задържи звуковите вълни да не тръгнат по пътя към елипсата.

— Катастрофата май не иска да чака — продължих. — Предполагам, вече се започна!

Отново се прогърмя в земята. Някъде като че нещо се срути. Тогава гласът на Олд Шуърхенд проехтя за втори път. Инженерът изключи апарата и завъртя дръжката на електрическия превключвател, фотосите изчезнаха, затова пък започнаха да светят всички осветителни тела — големи и малки, от най-малката ференова крушка до огромните кълба горе по устремилите се нависоко пилони. Но и това не направи никакво впечатление. Светлината беше студена, а каменната статуя си остана все същата. Хората я бяха видели през деня и сега не виждаха нищо друго.

И все пак! Аз я видях другояче, аз! Видях, че още повече бе политнала на една страна, и то значително, толкова значително, че Херцле сграбчи изплашено ръката ми и нашепна:

— За Бога! Тя рухва, тя рухва, статуята! И едва го беше казала, под нас се затътна, забумтя, загърмя. Статуята се наклони наляво, залитна напред и се изви надясно. Под нас се разнесе гръмотевица... грохот, целият свят се канеше да се продъни...

— Бягайте, бягайте! Спасявайте се! — зареваха работниците, като се втурнаха от статуята.

Едва бе станало това и последва едно неопишимо бумтене, едно трополене, пращане, трещане, гърмене, експлозии, екот, бучене, тътнеж... Земята се разтвори. Зейна бездна. Статуята се завъртя бавно около себе си с целия колосален постамент и изчезна в дълбините с гръм, от който едва не се спускаха тъпанчетата ни. И не само статуята, а и всичко, което се намираще наблизо — скелетата, прътите, гредите, пилоните с осветителните тела, всичко, всичко бе увлечено с нея. В следващия миг се възцари най-дълбок мрак. Хиляди гласове се обединиха в един-единствен крясък на ужас. После за няколко секунди настана безмълвна тишина, от която се извиси само отчаяният глас на стария Тангуа:

— Пида, Пида! Моят син, моят син! Той е изгубен.

После хиляди гласове отново се надигнаха. Съединиха се във врява, реване и крещане, което звучеше, сякаш цялата тая огромна тълпа внезапно бе обезумяла. Никой не искаше да остане на мястото си. Всичко живо се юрна да излезе от долината. Та нали катаклизъмът можеше да се повтори и да продължи да се разпространява. Нашите вождове също бяха се смъкнали набързо от амвона и се съвещаваха припряно какво да правят или разпоредят. Само трима останахме горе, именно Тателах Сатах, Херцле и аз. Старият шаман помоли:

— Не давай никой да се качи! Нека само ние тримата чуем какво ще се говори отсреща на другия амвон.

— Не ние тримата, а само вие двамата — отговорих аз. — Сега нямам време да подслушвам. Въпросът е да се спаси каквото все още е възможно да се спаси!

Пратих Инчуинта и Паперман до Замъка да донесат факли. Аз пък потърсих Олд Шуърхенд и инженера, за да питам дали е възможно да пуснат отново електрическо осветление. Те обещаха да го сторят —

електрически кабел и осветителни тела имало предостатъчно. После възложих на шестима от дванайсетте апачески главатари да препуснат въпреки нощния мрак с хората си към Долината на пещерата и възможно най-бързо да ми докладват как стоят нещата там. И едва го бях сторил, опасността наближи в нов облик. Водопадът вече не изчезваше напълно в дълбините. Срутилата се земна и скална маса бе засипала оттока и водата сега се покачваше във възникналата огромна дупка все по-високо и по-високо. Нямахше да мине много и тя щеше да наводни долината след което вече нямаше да е възможно да се спасят оттук затрупаните в пещерата хора. За щастие нещата не стигнаха толкова далеч. Мощта на водата бе по-голяма от тежестта на земните маси. Покачващите се талази, за които изглеждаше, че се канят да образуват езеро, започнаха да мелят, да се въртят и гъргорят. Бяха си намерили нов път. Образува се главозамайващо въртяща се фуния, която изчезна с водата в дълбините и повече не се появи.

От Замъка дойдоха Инчуинта и Паперман. Носеха исканите факли. Взех към двамата споменати още неколцина благонадеждни винетуси и слязох с тях незабелязано от другите в ходника, излизащ под амвона, факлите бяха запалени не още отвън, а едва вътре. Сетне последвахме водещите надолу стъпала. Видяхме, че трусят бе стигнал дотук. От стените и тавана на ходника бяха нападали камъни — толкова повече, колкото по-нататък отивахме. Често бяха толкова много, че трябваше да ги разчистваме, за да можем да продължим пътя си. Ето защо напредвахме бавно. Там, където нашият ходник излизаше на другия, водещ към пасифлорното помещение, нещата изглеждаха доста зле. Към струпаните от нас сталактити, се бе добавило голямо количество друг камънак, така че се нуждаехме от близо час, докато си прокараме свободен път. Оттук поехме към мястото, където тесният път се съединяваше с широкия, излизащ зад водопада, следователно към точката, където бях забелязал на потона първата пукнатина и роненето на скалата. То беше затрупано, напълно затрупано; не можехме да отидем чак до него. Затова пък видяхме две персони, които седяха една до друга на земята и не се помръднаха, когато наближихме. Край тях се търкаляше половин факла. Бяха двамата избягали шамани, марширували през пещерата начело на четирите хиляди неприятели. Те не се раздвижиха и едва ни познаха. Ужасът и изживения смъртен страх бяха им объркали разума. Гледаха пред себе

си вторачено, изпълнени със страх, и ние с много мъка ги накарахме да проговорят. Костваше ни много време и големи усилия да сглобим от обърканите им отговори какво се бе случило. След като оставили конете под надзор в долината, навлезли пеша в пещерата. Тъй като имали време, напредвали бавно. Когато катаклизъм настъпил, намирали се точно при края на широкия ездитен път, за щастие не в центъра, а до периферията на района на разрушението. Преминала силна въздушна вълна, която угасила всички факли. Стените затреперили, земята се затресла, таванът запращял. Много, мнозина били ранени от срутващите се камъни. Настъпила страшна паника. Хората ударили на бяг. Но накъде? Едните напирали напред, другите — назад. Всичко живо крещяло и ревяло. Един-друг се събаряли. Въртели се и се тъпчели едни-други.

Внезапно реката пресъхнала. Скоро обаче отново дошла с толкова по-голяма сила. Това е било, когато там горе бе започнало да възниква езеро, но което бе изчезнало с въртоп. В пещерата се образувала мощна, висока вълна, която заляла всичко и заплашвала да отнесе всеки, ненамерил здрава опора. Тази преливна вълна имала такава сила, че помъкнала надолу големи, тежки скални късове, и ги струпала при изхода в голямо количество. Възникнала непроходима бариера, която направила бягството на червенокожите обратно към откритата долина невъзможно. Следователно пещерата долу била напълно задръстена, така че едва и водата можела да се оттича. И тъй, на индианците оставал за спасение единствено пътят, водещ нагоре. Онези от тях, които побягнали назад, се върнали и занатискали нагоре. Но нали и там пътят бил затрупан. Огромните маси, срутили се там, оставили свободна само една малка, тясна пролука, която трябвало да се изследва предпазливо доколко далеч и накъде води. Заели се да го сторят двамата шамани и тъй като огнивата били овлажнели, много трудно им се удало да запалят една факла. Пролуката се оказала проходима, ала едва се минавало. Двата водачи поискали да се върнат, за да уведомят своите, когато се разнесъл нов гръмотевичен трясък. Земята потреперила и целият район се раздвижил, като че се канел да се срути. Двата се втурнали в безумен ужас напред да се спасят, докато паднали по едно време един връз друг, и не владеейки вече мислите си, останали чисто и просто да си седят на земята, додето сме дошли и сме ги намерили.

От това ми стана ясно, че спасението на затрупаните бе възможно единствено нагоре, но не и откъм излаза на пещерата в долината. Трябваше да се доведат работници с кирки, лопати, светлина и разните други необходими там неща. И тъй, принудихме шаманите, които искаха да останат да си седят, да се изправят и тръгнат с нас. Върнахме се по ходника на открито при Дяволския амвон, където на инженера и хората му междувременно се бе удало да прекарат ново, напълно достатъчно осветление. Уловил шаманите за ръце, аз ги поведох към амвона, на който седеше пленен с другарите си Тангуа.

— Спасени! — извика той, разпознавайки двамата. — Спасени! Това са водачите! Щом те са отгървали живота, значи и Пида, синът ми, не е мъртъв!

Не отговорих, бутнах ги към него и се отдалечих да обсъдя с Олд Шуърхенд спасителната операция, защото в негово подчинение се намираха работниците, от които се нуждаехме. Тези хора вече не мислеха за размирици. Лесно склониха да слязат в пещерата и да прокопаят път през срутилите се маси. Тук електрическата светлина се оказа от голяма полза. С помощта на наличните кабели бе прокарана съвсем удобно в ходника, така че мъждивите и пушещи факли станаха напълно излишни. Работата започна. Беше много трудна и не безопасна. Касаеше се да се отстрани огромна скална маса. За какво време щеше да стане това възможно, не можеше да се каже; трябваше да се чака. Тателак Сатах също слиза на няколко пъти в пещерата лично да наглежда работата. Но иначе предпочиташе да си седи кротко на своя амвон, откъдето можеше да обзира и наблюдава всичко. Най-интересно му бе да слуша от седалището си съвсем ясно всяка дума, изговаряна от неприятелските вождове. Беше слушал през цялото време и се канеше още дълго да слуша. Тук той не само надникваше зад кулисите на всичко премълчано, но добиваше и ясна представа за въздействието, което катастрофата бе оказала на всеки един от тези хора.

Херцле получи много работа. Тя се подготвяше заедно с Ашта, Колма Пуши и другите червени приятелки за посрещането на спасените. От тях сигурно мнозина бяха ранени. Би трябвало да се държи сметка дори за мъртви. Трябваше да бъде утолен и гладът. Имаше да се помисли за много неща и много неща да се свършат. Не след дълго всички налични жени на Маунт Винету бяха въввлечени в

оживена дейност. Мъжете също нямаха право да почиват. Ние не можехме наистина да ускорим спасението на застрашените, защото то си вървеше по своя сигурен, спокоен път, но трябваше да вземем решение за съдбата на четири хиляди души, да се грижим за подслона и прехраната им, и по възможност да ги превърнем от врагове в приятели. Тази метаморфоза на враговете в приятели впрочем вече беше в много добър ход — не само при подчинените, но и много повече горе при началниците. Забелязах го за своя радост, когато отидох веднъж тази нощ при Олд Шуърхенд и Апаначка, увлечени в разговор със синовете си. Идването ми изглежда най-напред ги смути, ала Олд Шуърхенд бързо преодоля това чувство и каза:

— Хубаво, че идвате точно сега, мистър Шетърхенд, когато имаме миг на спокойствие. Тъкмо обсъждахме дали ви дължим едно открито признание, или не. Аз съм на мнение, че ви го дължим. На вас и на чудесния Тателах Сатах, комуто толкова много мъка и ядове причинихме. Съжаляваме много. Кажете му го, моля ви!

— Да, кажете му го, моля ви! — додаде Апаначка. — Ние на драго сърце сме готови да оправим нещата. Тая работа с гигантския паметник беше една голяма заблуда от наша страна! Вашите лекции оказаха голямо, дълбоко въздействие. А каквото въпреки това бе останало от тази заблуда, то бе сметено, когато видяхме творението си да изчезва внезапно в земята. И признаваме, бяхме си го заслужили! Вярно, това е един горчив урок. Нашите синове го заплатиха с една солидна част от своето артистично самочувствие, а що се отнася до нас, двама бащи, изразходвахме за тая работа суми, които не са незначителни, и които за съжаление трябва да разглеждаме като изгубени...!

— Изгубени? — попитах. — В никой случай!

— О, напротив!

— Не! А и нараненото артистично самочувствие скоро ще се излекува. Ако двамата млади господа имаха навремето, когато този проект се е породил в тях, повече доверие в мен, техният стар, искрен приятел, идеите им щяха да се насочат по съвсем други релси. И сега вие нямаше да отчитате загуби, макар те всъщност да не са загуби, защото за вас означават една голяма духовна печалба. И която не е твърде скъпо заплатена!

— Наистина ли не е? — попита Олд Шуърхенд.

— Не! Като помислим, паметникът все пак донесе победа за това, което сте имали предвид — другата част на вашия план нали си остава.

— Коя част?

— Основаването на града Винету.

— Не смятате ли, че с него е вече свършено, след като така се провалихме с исполинската статуя?

— Определено не! Аз, напротив, съм първият, който най-много ще настоява за това основаване.

— Де да станеше! — извика той зарадван.

— Де да станеше! — присъединиха гласове и другите трима.

— Ще стане! — уверих аз. — Ако ние желаем душата на червената раса да се пробуди, не е достатъчно да се грижим само за нейното духовно бъдеще, но трябва и външно да ѝ създадем място, от което да е в състояние да извлича необходимата ѝ земна сила. Това трябва и ще стане градът Винету, който вие сте планирали, без да сте помислили за душата на народа, на която той трябва да служи като резиденция. Запитайте се от какви улици, площади, къщи, сгради ще се нуждаем тук! Една племенна къща за всяко червено племе! Един дом за всеки отделен клан, най-големият и най-красивият за новоосновения клан „Винету“! Колко монументални сгради дава вече само това! Помислете как да преустроите по достоен начин Замъка над града! Помислете по-нататък, че Планината на кралските гробове ще се разкрие, и че ще трябва да наместите съкровищата, които ще ви прати, по начин, дължим за такива несравними богатства! Това са само няколко от нещата, които мога да ви кажа. Искате ли още?

— Не, не! — отвърна Олд Шуърхенд. — Вие ни открихте перспективи, за които досега представа си нямахме! И всичко, всичко това ще се обсъди?

— Да.

— И ние ще можем да присъстваме?

— Напълно естествено!

— В такъв случай ви благодарим! Благодарим! — извика той сега изцяло за пленен. — Та това е повече, много повече, отколкото някога сме могли да се надяваме! Де да бяхме се сещали по-рано по-честичко за вас!

— Наваксайте пропуснатото, има време още! — посъветвах го аз. — По отношение плановете, за които сега ви загатнах, вашите синове могат да се занимават художнически по съвсем различен начин, отколкото с нещастната скулптура, по която напразно са прахосвали сили! Сега няма време, по-късно ще продължим разговора!

Бяха така прехласнати от чутото, че можех да бъда убеден в пълното им спечелване за нещата с по-висока и правилна кауза.

Към утрото, точно когато говорех с Младия орел, дойде един пратеник от страна на апаческите вождове, които бяхме изпратили до Долината на пещерата, и доложи, че пристигнали там благополучно и надвили с изненада част от пазачите на конете; с другата част щели да се справят след зазоряване. Това беше доста незадоволително. В по-раншните войнствени времена навярно никой нямаше да прояви склонност да предаде подобна половин новина. Не сметнах за нужно наистина да оскъря с упрек пратеника, ала Младия орел разбра, че не съм доволен. Той попита, когато бяхме останали насаме:

— Бих желал да ти донеса някоя по-добра новина. Позволяваш ли?

— Благодаря — отклоних аз. — За подобна куриерска езда тук има други, които в друго отношение не можем да употребим.

— Куриерска езда? Аз не се каня да яздя!

— Как иначе?

— Да летя!

— А-а! Наистина ли? — попитах изненадан.

— Това действително би било крайно изгодно, но опасността!

— Няма такава! — усмихна се той.

— Дори и така да е! Не ми се рискува все пак да ти разреша!

— В такъв случай само ще питам: Забранено ли ми е?

— Забранено? Не. Ти сам си си господар!

— Благодаря ти! И още нещо, отнасящо се до летящия орел: В Домът на смъртта ти обеща да ми дадеш четирите медицинни веднага щом те помоля. Мога ли да ти го напомня?

— Да. Искаш да ги имаш?

— Нуждаеш ли се още от тях?

— Не. За мен те си свършиха работата.

— За мен още не. Аз трябва да бъда мъжът, който да върне медицините, отнети ни от теб.

— Ще ги имаш!

— Още сега?

— Още сега! Ела с мен до жилището ми в Замъка! Тръгнахме нагоре веднага, макар да беше още тъмно. Взех там амулетите и му ги дадох. Той си ги окачи на врата.

— Благодаря ти! — каза. — Мога ли да ги дам на вождовете, когато си поискам?

— Изцяло от теб зависи!

— Да им ги покажа само временно?

— И това! Въпросът ти ми подсказва, че са ти известни намеренията ми, и няма да сториш нищо, което е в разрез с тях. Спокоен съм.

— Тогава имам още едно желание. Трябва да видиш колко леко и колко сигурно и безопасно е летенето, когато човек притежава надежден апарат. Придружи ме, моля те, до моята кула!

Съгласих се. Тръгнахме нагоре. Когато стигнахме, аз останах в подножието на кулата. Седнах на една пейка, а той се качи на платформата. На изток започна леко да просветлява. След още няколко минути плъзнаха светли ивици и на юг. Лежаният под нас ландшафт стана видим и погледна пробуждащо нагоре към мен. В този миг чух над себе си леко бръмчене.

— Сега! Идвам! — прозвуча отгоре гласът на моя млад приятел.

Вдигнах поглед. Птицата се появи. Тя направи един скок от платформата на кулата във въздушния океан. Размаха няколко пъти криле. После започна да се плъзга, да планира — надолу и нагоре, надясно и наляво, изцяло по волята на Младия орел. Той седеше на удобната седалка между двете тела и насочваше самолета си като някой сигурно вървящ, изключително послушен кон. Плъзна се няколко пъти в завои и осморки пред мен и после викна:

— Сега се отправям в южните простори, към Долината на пещерата. Остани със здраве!

Той се насочи в указаната посока, изкачи се няколкостотин фута по-високо и се отдалечи така бързо, че само след късо време се изгуби като малка точка от очите ми. Изпаднах в особено настроение. Като човек се чувствах така горд и същевременно така нищожен, така нищожен! От една страна, изпитвах нещо като победа над всичко спъващо и низко, а от друга, нещо като страх, дали Великата цел, която

си бяхме поставили, също щеше да бъде достигната. Заспусках се с тези мисли отново към Воаловия водопад, като междувременно стана напълно светло и цялото разрушение се ширна пред очите ни. Няма смисъл да го описвам. Не ми се иска да описвам и своеобразния, изпълнен с грижи живот, кипящ на зловещото място. От възникналата голяма бездна надничаше някаква пустота и все още не се бе намерил някой, притежаващ безсмисления кураж, да приближи и погледне надолу. Хората сновяха насам-натам. Всички се вълнуваха от въпроса кога ще се появят първите спасени. За съжаление нещата тук опираха не само до часове. Ходникът, в който се работеше, беше твърде тесен; нямаше как следователно да се впрегнат в дейност всичките налични сили. Ето защо спасителната операция протичаше бавно и можеше да мине повече от ден, докато хората стигнат до затрупаните. От време на време над обширния плац прозвучаваше жаловния вик на стария Тангуа:

— Пида... сине мой... сине мой!

Или се чуваше да проплаква някой от другите вождове:

— Моите команчи! Моите юти! Моите сиуси!

Внезапно настъпи миг, в който всеки започна да вика, да крещи и да сочи нагоре във въздуха:

— Някаква птица! Някаква птица! Някаква гигантска птица!

Не бяха минали пълни два часа, откакто Младия орел бе отлетял. Сега той се връщаше. Знаеше къде да ме търси. Описа един широк завой високо над нас и стеснявайки го постепенно се спусна по винтова линия с удивителна сигурност на земята. Установи се точно между двата амвона, по средата на коларския път.

— Младия орел, това е Младия орел! — завикаха отвсякъде.

Всеки се занатиска да се приближи до него. В този момент прозвуча мощният глас на Атъбаска:

— Назад!... Дайте пространство!... Той е предвещаният „Орел“, който ще прелети три пъти около Планината на тайнствата и ще ви върне изгубените медицини!

Тогава блъсканицата секна. Хората се смаяха. Запазиха дистанция.

— Предвещаният орел... три пъти около Планината на тайнствата... ще върне изгубените медицини! — прозвучаваха отвсякъде гласове един през друг.

Тателах Сатах слезе от своя амвон и закрачи към дръзкия летец. Тръгнах с него.

— Летиш, без да ме питаш? — сгълча го той. Но по неговото старо, мило лице засия голяма, горда радост — та нали сега се бе удостоверило, че Младия орел умее да лети.

— Аз не летях за теб или за себе си — извини се този, — а за Олд Шетърхенд.

— Докъде?

— До Долината на пещерата.

— Как стоят нещата там?

— Пазачите на конете са пленени до един. Още днес ще ги докарат тук заедно с конете. Входът на пещерата е задръстен и барикадиран по такъв начин с довлечени скали, че никой от затрупаните не е в състояние да излезе оттам. С очите си го видях. Те могат да бъдат спасени само тук отгоре. Кога ще повелиш, Тателах Сатах, да прелетя три пъти около планината и да потърся ключа за Планината на кралските гробове?

— Днес — отговори запитаният.

— Благодаря ти! Това ще стане точно по обяд, когато слънцето стои над нашите глави. Но аз не мога да отида сам горе. Трябва да има още някой с мен, иначе докато търся ключа, орелът ще ми отлети.

При тези думи той се огледа сред нас, видя Вакон да стои наблизко с други вождове и продължи, обръщайки се към него:

— Да се полети с мен там нагоре е дръзновеност, която нямам право да изискам от някой, който не ми я предлага доброволно. Ашта, дъщеря ти, ме помоли да я взема със себе си. Разрешаваш ли?

Вакон го изгледа в лицето с дълъг, много сериозен поглед и отговори:

— Ти си дързък! Знаеш ли какво искаш от мен?

— Да — отговори Младия орел също така сериозно.

— Известни ли са ти последиците, ако тя се присъедини към теб в този полет?

— Известни са ми. Ашта ще трябва да стане моя жена.

— А знаеш ли нейната цена? Известна ли ти е големината на дара, който искаш?

Младия орел свъси леко вежди и отговори:

— Щях ли да си пожелаая този дар, ако не можех да оценя неговата стойност? Аз по-малко достоен ли съм от нея?

По красивото лице на Вагон премина усмивка и той отговори с висок глас, така че всички да чуят:

— Ти си първият „винету“ и ти ще научиш своя народ да лети. Ти ще станеш велик, прославен вожд. Разрешавам моето дете да те придружи в небесата!

Високо ликуване се разнесе наоколо. Младия орел посегна към теловете на апарата си, размаха криле, издигна се донякъде и викна надолу:

— Благодарим ти — тя и аз. Ще отида да я взема за полета. Преди туй обаче имам да кажа две-три думи на вождовете, които са наши пленници.

Той се изкачи още нагоре, обиколи под всеобщото удивление три пъти плаца, снижи се отново със завои и достигна земята точно пред амвона, на който седеше Киктахан Шонка със своите съюзници. На гърдите си носеше четирите амулета, които му бях дал. Те веднага ги видяха и Токайхун му викна:

— Нашите медицини!... Дай ги тук!... Който ги задържа е крадец!

— Да, това са вашите медицини — отговори Младия орел. — Ние не сме ги откраднали, а само ги взехме на съхранение. Над вас ще се проведе съд, на който ще се реши по какъв начин ще бъдат унищожени ведно с вас. Олд Шетърхенд ви ги взе. Той ми позволи да ви ги върна. Но ние ви опознахме като лъжци, разбойници и убийци, и аз отново ги вземам със себе си!

— Уф, уф! Уф, уф! — извикаха те изплашено и протегнаха ръце към него.

Той обаче не им обърна внимание. Полетя отново, обиколи пак три пъти плаца и изчезна после зад Планината на медицината, за да се спусне на своята стражева кула.

Точно по обед се появи отново със своята годеница Ашта на седалката до себе си. Наоколо стояха хиляди и гледаха нагоре към него, изпълнени с очакване. Сърцата потръпваха от безогледната дързост на младата, красива, неустрашима двойка. Той прелетя в широк кръг и уверено държане първо предписаните три пъти около планината. После се издигна стръмно и високо нагоре към острия

връх, за да се приземи в подножието на скалната игла. Самият той остана седнал да държи апарата в своя власт. Ашта обаче слезе. Видяхме го въпреки значителната височина. Тя изчезна. След известно време се върна и отново се качи. Огромната птица се отдели от скалите, започна да планира в завои все по-надолу и по-надолу, полетя пак три пъти над нашия плац и кацна после отново на същата точка на коларския път, където веднъж вече бе стояла. Ние се намирахме в най-голямо напрежение и побързахме към него.

— Намери ли търсеното? — попита Тателах Сатах.

— Да — отговори Младия орел. — Камъка и под него тези две чинии.

Подаде ги на нашия стар приятел. Бяха две малки, древни, глинени чинии, съединени в ръбовете с някакво много твърдо свързващо вещество. Трябваше да ги строшим, за да се доберем до предмета, намиращ се между тях. Този предмет беше някаква сивобяла тъкан, с копринен блясък. След като я разгърнахме, видяхме, че това бе карта, изрисувана с трайна, оцветена течност. Едва хвърлил поглед на рисунката, Тателах Сатах извика с тон на радостно задоволство.

— Той е! Той е, ключът! Това е подробният път от Планината на медицината до върха на Планината на кралските гробове! Спечелихме! Това е победа, една безкрайно голяма и безкрайно важна победа над сенките, с които историята на червената раса трябваше досега да се бори! Около нас отново ще стане светло, ясно и топло! Утре или всъщност ще организираме една изследователска експедиция до високоразположените кралски гробове! От днес нататък ще има радост! Радост, надежда и крепка увереност за всички, изпитващи необходимост да вземат участие в голямото изкачване към висините на човечеството!

Въпреки сериозното положение на затрупаните, от този момент край Маунт Винету зацари радостно празнично настроение. Нас не ни свърташе долу при водопада и се качихме до Камъка, за да сравним в библиотеката така благополучно придобития „ключ“ с други налични карти и проучим проходимостта на пътя. Междувременно Херцле бе заета с инженера и неговата апаратура. Привечер дойде да ми съобщи, че сега всичко е наред.

— Кой или какво е наред? — поисках да знам.

— Нашият Винету — отговори тя, — не потъналият, каменният. Той ще се появи така красиво на огледалото на Воаловия водопад — от двете страни с характерните портрети на Марах Дуримех, — че надали можеш да си го представиш. Но аз ще наредя тези фотоси да се появят едва когато можем да сме спокойни за съдбата на затрупаните. Нашият великолепен Винету не бива да означава страх и грижи, а избавление и щастие. Устройва ли те това?

— Всичко, което вършиш в любимата си сфера, ме устройва. Хайде да вечеряме и да слезем после долу! Трябва да надникна в пещерата защо все още няма никакъв резултат.

Когато стигнах по-късно в пещерата, видях, че се работи с изключително голямо усърдие. Но имаше още толкова голямо количество скала и пръст за отстраняване, че все още не можеше да се разбере кога ще му се види краят. Минаха още няколко часа. Конете на затрупаните междуременно бяха пристигнали. Хората го приеха без особено вълнение. Всеобщото внимание бе насочено единствено и само към спасителната работа. И най-сетне дойде вестта, че работниците са се доближили толкова до търсените, че можели да чуят далечното им чукане. Неприятно беше, че щеше да мине поне още час, докато стигнат до чукащите, и тогава свиках всички приятелски вождове да се посъветваме под председателството на Тателах Сатах за съдбата на нашите пленници. Съвещанието се проведе на нашия амвон, защото трябваше да бъде чуто от онези, чиято участ решавахме. Дадох указание да се процедира възможно най-строго, и ето как стана, че заседанието взе една много сурова насока. Присъдата гласеше: Саймън Бел и Едуард Самър се освобождават от комитета. Уилям Ивнинг и Антоний Пейпър да се прогонят. Киктахан Шонка, Тусага Сарич, Тангуа и Токайхун застават на кола на мъченията, докато умрат; медицините им се изгарят. Вторите вождове да бъдат разстреляни. На техните четири хиляди войни да бъдат иззети оръжията, медицините и отрязани кичурите; после могат да вървят, накъдето им видят очите!

Звучеше твърдо, но бе казано само с добро намерение. Та нали всички знаехме, че никой от нас в действителност не желаше изпълнението на тази присъда. Макар споменатите да бяха чули отсреща от техния амвон ясно всяка дума от нашето съвещание, се държаха тихо. Не бяхме доловили нито един висок звук от тяхна страна. Но след произнасяне на присъдата те вече не можеха да

потискат възбудата си, което за нас бе най-доброто доказателство, че приемат и нас, и дебатите ни на сериозно. Единствено Тангуа не се включи в гълчавата. Той и сега не даваше да се чуе от него нещо повече, освен жаловното: „Пида, сине мой!“ Трябва изключително много да го обичаше този свой син. Той беше най-достоеен за уважение от всичките, които току-що бяхме осъдили, да, дори започна да ми става симпатичен. Впрочем ние се държахме така, сякаш изобщо не чувахме гюрултията там отсреща.

И сега от пещерата дойде известието, че затрупаните са достигнати, и че техният предводител Пида иска да говори с Олд Шетърхенд. Дадох нареждане да го доведат във при мен, но само него, защото на всички тях се гледаше като на наши пленници. Не мина много и той дойде, без оръжия — бяха му ги отнели. Аз му подадох ръка и казах:

— Пида е мой пленник, но мой приятел. Нали няма да ни избяга?

— Не! — отвърна гордо.

— Нека той отиде при своя баща и се посъветва с него. После да се върне пак при мен! Колкото по-бързо го стори, толкова по-скоро ще бъдат освободени от пещерата неговите пострадали воители!

Дадох му един водач. Той тръгна. Когато стигна отсреща, чухме всяка дума от проведените обсъждания, после се върна. Аз се престорих, сякаш нищо не сме чули и нищо не знаем, и го запитах:

— Какво има да ми съобщи Пида?

— Вождовете желаят да преговарят с теб.

— За какво?

— За съдбата си.

— Те знаят ли я?

— Да.

— От кого?... Кой им я е съобщил?

— Никой. Те са я чули. Вие сте се съветвали. Те са разбрали всяка дума. Случили са се чудеса тук на Маунт Винету!

— Да, случиха се чудеса! — съгласих се аз. — И най-голямото от тези чудеса е, че склонихме да проявим милост. Но само по отношение вашите воители! Възнамеряваме да им оставим медицините. Но трябва да снемат в пещерата оръжията си. Имат право да идват поотделно, един след друг. Гладните ще бъдат нахранени, жадните напоени и ранените превързани. Ако Пида ни даде честната си дума, че всички

тези воители ще се държат признателно и миролюбиво, възможно е да бъдем снизходителни дори към техните вождове!

— Давам ти дума. Но при това положение трябва да се върна още веднъж в пещерата, за да инструктирам хората си как да се държат!

— Тогава върви и се връщай бързо!

Той понечи да тръгне, но се сети нещо, и каза с по-топъл тон:

— Тангуа, моят баща, чул, че ти дори и сега се отнасяш към мен като към свой приятел. Поръча да ти изкажа благодарност. Той ме обича. Брал е голям страх за мен!

Той се отдалечи. До този момент Херцле беше при приятелките си, които поддържаха готовност със своите отряди да посрещнат с храна, напитки и превързочни материали освободените от пещерата. Сега дойде да ме пита кога ще се появи първият спасен.

— Той беше вече тук! — отговорих. — По-точно Пида.

Отиде пак до пещерата, но веднага ще се върне. А после ще дойдат всички, един след друг.

— Но в такъв случай е крайно време! Трябва да побързам! Трябва да отида при инженера! Спасените идват, значи нашият Винету може да се появи!

Тя бързо се отдалечи. До момента бяха горели само няколко малки осветителни тела, така че за осветяване на целия, голям, гъмжащ от хора плац не можеше и дума да става. Пида се върна и точно когато застана отново при мен, инженерът включи своя апарат и тутакси на грандиозната, сриваща се водна повърхност се появи нашият устремен към небето Винету, със своите разветви коси и връщащите се към земята вождови пера. Движещата се надолу вода създаваше впечатление, сякаш фигурата в действителност се движи нагоре, което предизвика въздействие, неподлежащо на описание.

— Това е Винету! Моят Винету! Нашият Винету! — провикна се Тателах Сатах над замрялото в този миг, едва дишащо човешко множество.

И тогава се чу звучният, надалеч ехтящ глас на Вакон:

— Да, това е Винету! Това е неговата душа!

И сега всеобщата изненада, смайване, възхита се изля в хиляди гръмки, екзалтирани викове, докато се зачу могъщият гръден тон на исполина Инчуинта:

— Тателах Сатах! Нашият Тателах Сатах!

Това се отнасяше до една глава, която хората съгледаха от дясната страна на Винету.

— Тателах Сатах! Нашият Тателах Сатах! — заликува множеството.

— Другата глава е Маримех, царицата от сагата, приятелката на нашите деди!

Младия орел беше, който го извика.

— Маримех! Царицата! Приятелката! — тръгна от уста на уста.

Като някакво вълшебство за очите и сърцето, ето как изглеждаше за нас Воаловия водопад! Никой не мислеше в този миг за потъналата вчера статуя. Никой не обръщаше внимание на зиналата бездна, в която бяха изчезнали плановите и надеждите на нашите противници. Всички очи и всички умове и мисли бяха приковани сега в изглеждащите като живи фотоси, и никой сякаш не можеше да отвърне от тях поглед. И тогава на изхода на подземния ходник се появиха първите спасени. Те спряха като омагьосани пред сияйната гледка, предлагаща им се сега след толкова дългата, дълбока тъма. Но напред, напред! Трябваше да продължават и продължават! Защото след тях идваха други, които също така спираха в прехлас и също така трябваше да продължат. Нашите винетуси бяха образували своего рода шпалир, по който всички избегнали смъртта биваха отвеждани до предвидените за тях райони на долината, където намираха временен подслон и прехрана. Това продължи с часове. Беше започнало около полунощ и приключи едва към утрото, когато денят започна да светлее.

Междувременно Пида не бе стоял с ръце в скута. Той беше гастролирал почти непрекъснато между мен — пълномощникът от наша страна, и Тангуа — говорителят на другата страна, полагайки максимални усилия да смекчи възможно повече произнесената над вождовете присъда. Ние гледахме с удоволствие на цялата тая работа, макар да давахме вид, че тези нови преговори никак не са ни присърце. Ето защо оставих да отпаднат на първо време само решенията ни относно обикновените воители. Те щяха да бъдат свободни, напълно свободни, да запазят медицините и конете си и да си тръгнат, когато поискат. Чутото предизвика сред тях небивало ликуване. С оглед обстоятелствата, тяхното положение вземаше такава благоприятна насока, каквато изобщо не биха могли да си представят преди няколко часа. Въпреки опасната катастрофа те не бяха дали нито един мъртвец.

Нараняванията, които в повечето случаи се състояха в контузии, бяха болезнени наистина, но не опасни. Те бяха превързани от жените и господа пациентите се почувстваха изключително добре от посветените им грижи. Приятно им бе дори само от факта, че са приятели на тези, които едва вчера бяха възнамерявали да унищожат. Видяха звездите, носени от техните благодетели и благодетелки. Попитаха за техния смисъл, за значението им. Онези им обясниха, показаха им великолепната фигура на нашия Винету. Казаха им, че нещата вече не опират до издигането на някакъв мъртъв, каменен образ, а за един велик, благороден, жив, въплътен Винету; един разширяващ се из цяла Америка, излизащ и извън нея клан „Винету“, неискащ от своите членове нищо повече, освен да бъдат благородни хора, да дават само любов, защото единствено тя прави човека благороден. Скоро да прозвучава назидателния глас на Младия орел. Той беше „първият винету“ и сега се присъедини към тях да разказва и проповядва, което им действаше — особено в сегашното им положение — благотворно и целебно. По други места се зачуваха гласовете на други „винетуси“. Те вървяха, ще си послужи с един библейски израз, „да ловят човеци“.

Виждайки развитието на нещата, Пида каза зарадван:

— Това е чудното семе, което Олд Шетърхенд пося в сърцето на своя брат Винету. То донесе прекрасни плодове. Цветовете ухаят все по-далеч и по-далеч, а зрънцата продължават ли, продължават да кълнят. Не часове, а само минути ще минат и всички тези врагове ще изявят желание да бъдат приети в клана „Винету“. Ще им бъде ли удовлетворена молбата?

— Разбира се! На драго сърце! — отговорих.

— Също и на мен?

— И на теб?

— Дори на тях?

При тези думи посочи към противниковия амвон отсреща. Аз отвърнах усмихнато:

— Моят брат Пида е много, много умен посредник. Ако кажа истината, че и пленените вождове могат да бъдат приети в клана, трябва да ги освободя и да им опростя всичко!

— Сториш ли го, ти си „винету“, но иначе не! Позволяваш ли да отида до моя баща?

— Върви! — рекох, ала едва след известно време. — Но се връщай скоро. Утрото е вече на път.

Той тръгна. Когато стигна при своите, чухме всичко, което каза там отсреща. Той и там се появи като отличен емисар. Преживеният в пещерата страх, любвеобилното посрещане от наша страна, несравнимият ефект на днешното осветление, прекрасният образ на Винету — всичко това съдействаше на младия вожд на кайовите да постигне своята похвална цел. Той се върна при мен и доложи:

— Тангуа, моят баща и вожд на кайовите, щеше да дойде при теб, ако можеше да върви. Той би желал да те помоли за прошка, да се сдобри с теб!

— Нека си остане там! — отговорих радостно. — Аз ще отида при него. Моля те да ме заведеш!

Преди да се отдалечим, помолих вождовете да останат да седят тук, да слушат и да отговарят, в случай че ги помоля. Тъкмо в този момент в подножието на нашия амвон се появи Младия орел с някакъв въпрос към мен. Без да му дам дори възможност да заговори, аз казах:

— Вождовете трябва да получат веднага медицините си. Колко време ще мине, докато успееш да ги донесеш?

— С птицата? — попита.

— Ако е възможно — да.

— Половин час.

— Напълно ме устройва. И после — точно както вчера — ще започне да се разсъмва. Тогава е най-подходящото време. Тръгни, моля те, веднага!

Когато стигнах с Пида отсреща, жена му и сестра ѝ стояха до амвона. Изкачихме се. Пида седна при вождовете, аз обаче останах прав. Тангуа взе думата. Той каза, че на драго сърце би станал, за да говори с мен прав, ала не можел да го стори. Аз не го оставих да продължи, а го прекъснах посред словото. Рекох, че ако някой трябва да моли за прощение, то определено не индианецът, а бледоликият е задължен пръв да го стори, и този бледолик нека съм аз. След това посегнах към миналото и разказах как бледоликият дошъл през океана, за да ограби на своя „червен брат“ всички негови „медицини“. Проследих после историята. Не преувеличих нищо и нищо не потулих. Разказах истината гола и неподправена, както действително си беше. Говорих за недостатъците на червената раса, за нейните добродетели,

за страданията ѝ, преди всичко за нейната настояща безперспективност. Всичко това те дължат най-вече на бледоликия. Но този бледолик стигна до едно по-добро разбиране, той желае неговият червен брат да остане жив и да израсне до народ, както му е било отредено по начало. Този бледолик е готов да отговаря и поправи всички свои грешки. Той се чувства на първо място задължен да пречисти своето сърце и своята съвест, като помоли червените си братя за опрощение.

Казвайки това, пристъпих към тях и протегнах ръце за прошка. В продължение на няколко мига всички останаха безмълвни, ала сетне всички ръце се протегнаха към мен и всички гласове ме увериха, че те също така са грешили и също така трябвало да помолят за опрощение, както аз, бледоликият.

— Едни на други да си простим! Вие на нас и ние на вас! — извика Тангуа. — И после едни на други да си помагаме! Аз те мразех, сега обаче те обичам! Когато умра, нека да е мир над моя гроб! Ние още ли сме ваши пленници?

— Не! — прозвуча гласът на Тателах Сатах, още преди да съм съумял да отговоря.

— Уф! — извика Киктахан Шонка. — Кой говори там?

— Пазителя на Великата медицина.

— Къде?

— Отсреща на Дяволския амвон.

— Значи ние тук също сме на някакъв амвон?

— Да. Аз ви подслушах на Северния дяволски амвон, наречен „Ухото на Маниту“. Там добрият човек чува какво говорят злите хора и така успява да се спаси. А сега ви подслушахме тук, на Южния дяволски амвон, наречен „Ухото на Злия дух“. Тук лошите хора слушат какво говорят добрите и гледат после как да се спасят. Вождът Тангуа попита дали сте все още пленени. Нека той пита по-нататък!

Той не остави втори път да му се каже, а го стори веднага:

— Ще отидем ли на кола на мъченията?

— Не — отговори Тателах Сатах отсреща.

— Значи няма да умрем?

— Не.

— Ще запазим ли оръжията и конете си?

— Да.

— Ще ни бъде ли позволено да останем тук и станем „винетуси“?

— Да.

— Всички ли ваши вождове са съгласни?

— Всички, всички, всички, всички! — обадиха се толкова гласове, колкото вождове имаше в момента при Тателах Сатах.

— А какво ще стане с нашите медицини?

— Погледни към небето!... Кого виждаш там? Сега просветля толкова, че инженерът изключи апарата. Винету изчезна от Воаловия водопад. Затова пък високо горе се появи Младия орел, започна да се спуска по-ниско и по-ниско, прелетя в три обиколки над плаца и се приземи после точно пред амвона, на който се намирах. Слезе, изкачи се горе и заговори:

— Олд Шетърхенд ви връща с мое посредничество медицините. Следователно вие сте свободни!

Как припряно само ги сграбчиха, за да си ги окачат! Заликуваха гласно и това тяхно ликуване тръгна да се разпространява нататък и по-нататък. А междувременно Тателах Сатах им викна:

— Вие сте наши приятели! Утре ще се сформира нов комитет, който трябва да се посъветва относно клана „Винету“. А вдругиден всички първи и втори вождове ще яздят към Планината на кралските гробове, за да потърсят историята на своето минало. Хоуг!

При тази новина ликуването се удвои. Младия орел полетя обратно към своята кула. Аз пък реших да направя с моето Херцле една обиколка из долината и до всичките сформирани тук групи. Отправихме се и нагоре до кантината, в чиято близост все още лежаха братя Ентърз, грижливо покрити и пазени от двама команчи. Никой не бе имал време да се занимае с тях. Но сега бе наш дълг да се погрижим по сериозен, хуманен начин за тяхното погребение. Изпълнихме последната им воля: потърсихме имената под техните винету-звезди. Хариман беше написал моето име, Себюльн — името на жена ми. Така тези, които първо се бяха стремили да ни отнемат живота, благодарение духовната си промяна се бяха превърнали в наши закрилници и отишли на смърт за нас!

ПОСЛЕСЛОВ

Това е завършекът на този четвърти том. Докато го приключвам сега, Великден 1910, идва Херцле и слага пред мен един немски вестник от 23 март тази година, в който под заглавието „Един паметник за индианците“ се чете следното:

От Ню Йорк ни съобщават: Голямата статуя на Калъмбия при нийоркския пристанищен вход в скоро време ще се сдобие, както изглежда, с другар. На пристанището на американската метрополия ще възникне голям, колосален паметник, чието предназначение ще бъде да запази у идните поколения възпоминание за червената раса, която може би за броени десетилетия ще изчезне като такава. Проектът за този паметник се върна при мистър Родман Уейнъмейкър и намери в цялата страна незабавен жив отклик. Президентът Тафт също одобри идеята. На пристанищния вход ще бъде издигната статуята на огромен индианец, като символ, че американския народ, въпреки всички несправедливости причинени на червената раса, напълно оценява благородните качества на най-старите обитатели на Америка. Тя ще символизира дълга на страната спрямо измиращата раса на „първия американец“ и ще държи пред очите на бъдещите поколения прекрасните черти от характера на червената раса. Индианецът ще бъде представен с разтворени ръце, както е казал „добре дошли“ на първите бели мъже, стъпили на американския бряг.

Питам: Не е ли интересно?

Източник: <http://bezmonitor.com>

Издание:

НАСЛЕДНИЦИТЕ НА ВИНЕТУ. 1997. Изд. Гея-Либрис; Изд. Калем 90, Пловдив. Роман. Превод: от нем. Любомир СПАСОВ [Winnetous Erben / Karl MAY]. II изд. Формат: 20 см. Страници: 431. Цена: 150.00 лв. ISBN: 954-434-032-7 (Калем 90 — Пловдив)(не е отпеч.) ISBN: 954-9550-02-8 (Гея-Либрис)(не е отпеч.)

НАСЛЕДНИЦИТЕ НА ВИНЕТУ. ЧАСТ I. 1993. Изд. Калем 90, Пловдив. Роман. Превод: от нем. Любомир СПАСОВ [Winnetous Erben / Karl MAY]. С ил. Формат: 20 см. Страници: 223. ISBN: 954-434-020-3 (ч. 1)

НАСЛЕДНИЦИТЕ НА ВИНЕТУ. ЧАСТ II. 1993. Изд. Калем 90, Пловдив. Роман. Превод: от нем. Любомир СПАСОВ [Winnetous Erben / Karl MAY]. С ил. Формат: 20 см. Страници: с.225–464. ISBN: 954-434-021-1 (ч. 2)

Band 33

Winnetous Erben

Karl May Verlag, Bamberg

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.